

**T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU**

**TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNİN
BUGÜNKÜ DURUMU**

Kasım 2005

İçindekiler

<u>Bölüm 1 Giriş</u>	1
1.1 Büyüme ve Kurumlar Arasında İşlevsel Çeşitlilik.....	3
1.2 Mali Darboğaz.....	4
1.3 Yükseköğretimde Serbest Pazar Ekonomisi Yönelimleri.....	7
1.4 Bütçe Sistemi, İdari ve Mali Mevzuat.....	11
1.5 Kalite, Verimlilik, Kurumsal ve Kişisel Olarak Topluma Karşı Sorumlu Kılma	14
1.6 Yapısal Değişiklik.....	15
1.7 Bologna Deklarasyonu.....	18
<u>Bölüm 2. Türk Yükseköğretiminin Tarihçesi</u>	21
<u>Bölüm 3. Üniversitelere Başvuru ve Yerleştirme.....</u>	27
3.1 Çeşitli Liselerden Mezun Olan Öğrenci Sayıları.....	27
3.2 Başvuru Sayıları.....	27
3.3 Yükseköğretim Kurumlarına Yerleştirme.....	32
3.4 Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi.....	37
3.4.1 Yeni Mezunların Yerleşme Oranı.....	38
3.4.2 Mesleki ve Teknik Lise Çıkış Öğrenciler.....	38
<u>Bölüm 4. Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları.....</u>	43
4.1 Lisans ve Ön Lisans Öğrenci Sayıları.....	43
4.2 Lisansüstü Öğrenci Sayıları.....	50
4.3 Öğretim Elemanı Sayıları.....	52
<u>Bölüm 5. Öğretim Üyesi Yetiştirme.....</u>	57
5.1 Yurtdışına Lisansüstü Eğitim Amacıyla Eleman Gönderme.....	57
5.1.1 YÖK Tarafından Yurtdışına Gönderilen Araştırma Görevlileri.....	58
5.1.2 YÖK Tarafından Yapılan Düzenlemeler.....	65
5.2 Yurtiçi Lisansüstü Programlarının Etkin Hale Getirilmesi.....	68

Bölüm 6. Program Geliştirme ve Proje Çalışmaları.....71

6.1 Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Reformu.....	71
6.1.1 Eğitim Fakültelerinin Akademik Değerlendirilmesi (Akreditasyon).....	80
6.2 Meslek Yüksekokulları.....	81
6.2.1 Meslek Yüksekokulu Kriterleri.....	82
6.2.2 Fiziksel Olanaklar.....	82
6.2.3 Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranı.....	83
6.2.4 Öğretim Elemanları.....	83
6.2.5 Endüstriyel Eğitim Projeleri.....	84
6.2.6 Program Geliştirme Çalışmaları.....	85
6.2.7 Lisans Programlarına Dikey Geçiş.....	86
6.2.8 Sınavsız Geçiş Uygulaması.....	87
6.2.9 Okul-Sanayi Bütünleşmesi.....	89
6.2.10 Mezunlarının İstihdamı.....	90
6.2.11 Finansman.....	90
6.2.12 Tamamlanan Projeler.....	90
6.2.13 MYO'ların Geliştirilmesine Yönelik Yeni Projeler.....	92
6.2.13.1 150 MYO'nun Geliştirilmesi Projesi.....	92
6.2.13.2 Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezi (SETEM).....	94
6.2.14 Darboğazlar.....	95
6.3 Uzaktan Yükseköğretim ile İlgili Gelişmeler ve Çalışmalar.....	96
6.4 Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) nin Çalışmaları.....	101
6.4.1 ULAKNET' in Gelişimi.....	101
6.5 Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi.....	103
6.6 Türk Ermeni İlişkileri Milli Komitesi.....	105
6.7 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi.....	106

Bölüm 7 Araştırma ve Yayın Faaliyetleri.....	109
---	------------

Bölüm 8. Yükseköğretimin Finansmanı.....	121
---	------------

8.1 Bütçe Ödenekleri.....	121
8.2 Öğrenci Başına Bütçe Ödenekleri.....	124
8.3 Yatırım Ödenekleri.....	126
8.3.1 Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kurulması.....	126
8.3.2 Yıllar İtibariyle Proje Sayıları.....	126
8.3.3 Ödenek Tahsislerinin Yetersizliği.....	127
8.3.4 Üniversitelerin Gayri Menkullerinden Kaynaklanan Ödenek İhtiyacı	129
8.3.5 İlerleme ve Çağdaşlaşma Payı.....	129
8.3.6 Bütçe Uygulamasından Doğan Finansman Açığı.....	129
8.3.7 Yükseköğretimde Fiziki Alan Yetersizliği.....	129
8.3.8 Yükseköğretimde Araç-Gereç Yetersizliği.....	130
8.3.9 Halen Devam Etmekte Olan Ve 2004 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Ödenek İhtiyacı.....	130
8.4 Cari Ödenekler.....	131
8.4.1 Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kurulması.....	131
8.4.2 Yükseköğretim Kurumlarına Öğretim Üyesi Yetiştirmek İçin Yapılan Eğitim Harcamaları.....	131
8.5 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları.....	131
8.6 Öğrenci Başına Cari Maliyetler Ve Öğrenci Katkı Payları.....	133

Bölüm 9. Türk ve Akraba Toplulukları İle İlişkiler ve Yurtdışında Okuyan

<u>T.C. Vatandaşı Öğrenciler.....</u>	135
--	------------

9.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrenciler.....	135
9.1.1 Türkçe Öğretimi.....	140
9.1.2 Öğrencilerin Başarı Durumu.....	141
9.2 Yurtdışında Okuyan T.C. Vatandaşı Öğrenciler.....	143

9.3 Öğretim Üyeleri.....	146
9.4 Yurtdışında Kurulan Ortak Üniversiteler.....	147
9.4.1 Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi.....	147
9.4.2 Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.....	147
9.5 İşbirliği Anlaşmalar.....	148

Bölüm 1

Giriş

Çağdaş yükseköğretimin kökenlerini Eflatun'un Academia'sına (M.Ö.400), Aristo'nun Lyceum'una (M.Ö. 387), Çin'deki İmparatorluk Akademisi'ne (M.Ö. 124), ve hatta bir araştırma kurumu niteliğini de taşıması nedeniyle, İskenderiye Müzesi'ne (M.Ö. 330-200) kadar götürmek mümkündür. Ancak, günümüzdeki yükseköğretim sisteminin en önemli kurumunu oluşturan üniversitenin prototipleri olan Bologna Üniversitesi'nin 1088, Paris Üniversitesi'nin 1160, Oxford Üniversitesi'nin ise, 1167 yılında kurulduğu göz önüne alındığında, çağdaş yükseköğretimin yaklaşık 900 yıllık bir geçmişe sahip olduğu genellikle kabul edilen bir husustur.

Dokuzyüz yılı aşkın bir süre içinde çeşitli aşamalardan geçerek gelinen bugünkü noktada, bir ülkenin yükseköğretim sisteminin:

- Araştırma üniversiteleri,
- Kitlesele eğitim yapan üniversiteler,
- Kısa süreli mesleki eğitim yapan kurumlar,
- Uzaktan öğretim kurumları,
- Ticari amaçla örgün ve uzaktan öğretim yapan kuruluşlar,
- Şirketlerin bünyelerindeki eğitim birimleri

olmak üzere, altı ana türdeki kurum ve kuruluştan oluştuğu görölmektedir. Bunlardan son ikisinin sistem içindeki oranları henüz çok az olmakla birlikte, özellikle ileri ülkelerde son yıllarda gelişme eğilimindedirler.

Eğitim-öğretimin yanında, araştırmanın da üniversitenin işlevleri arasına girmesinin geçmişi ise çok daha kısadır. Ondokuzuncu yüzyılın başında, Wilhelm von Humboldt ideal üniversiteyi, bir mesleğe yönelik olmaksızın eğitim-öğretim ve pratik sonuçlarına bakılmaksızın araştırma yapılan bir kurum olarak tanımlamış ve eğitim-öğretim ile araştırmanın birbirlerini tamamlar nitelikte işlevler olduğunu ileri sürmüştür. Ancak, son yüzyıl içinde meydana gelen bilimsel gelişmeler ve özellikle dünya savaşları sırasında bu gelişmelere dayalı olarak üretilen maddeler ve cihazlar, başta araştırma üniversiteleri olmak üzere, yükseköğretim sistemini, aynı zamanda milli Ar-Ge sisteminin de bir parçası haline dönüştürmüştür. Günümüzde bir ülkenin Ar-Ge sistemi:

- Özel Kuruluşların Ar-Ge birimleri,
- Kamu Ar-Ge kuruluşları,
- Yükseköğretim kurumları

olmak üzere üç ana tür kurumdan oluşmaktadır. Bu kurumların Ar-Ge sistemi içindeki işlevlerini kalın çizgilerle birbirlerinden ayırmak, özellikle günümüzde, her ne kadar artık mümkün ve doğru değil ise de, yükseköğretim kurumlarının ana işlevini temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar yapmak ve lisansüstü eğitimle üst düzey Ar-Ge personelini yetiştirmek olarak tanımlamak gerçekçi bir yaklaşımdır.

Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisinin son kırk yıldaki büyümesinin % 50'si Ar-Ge'ye yapılan yatırımların sonucudur. Bu ülkedeki Ar -Ge faaliyetlerinin % 73'ünün özel sektörde, % 11'inin kamu kuruluşlarında, % 16'sı ise üniversitelerde yürütülmesine karşılık, patentlerde atıfta bulunulan bilimsel literatürün yaklaşık % 75'i kamu kaynaklarından finanse edilen ve büyük bölümü üniversitelerde yürütülen araştırmaların sonucudur. Bu nedenle, insanlığın ulaşmış olduğu *bilgi toplumunun* temelini oluşturan bilgi teknolojileri (enformatik veya bilişim), ileri malzemeler, biyoteknoloji, esnek üretim teknolojileri gibi yeni ve ileri teknolojiler, araştırma üniversitelerinin bulunduğu Kaliforniya'daki *Silicon Valley*, Boston civarındaki *Route 128* ve North Carolina'daki *Research Triangle* gibi yörelerde kurulan çeşitli ölçeklerdeki özel kuruluşlarla üniversitelerin işbirliği yapmaları sonucunda geliştirilmiş, modern yönetim ve ileri üretim sistemlerinin entegre bir şekilde kullanılmasıyla ticari faaliyete dönüştürülmüştür.

Özetle, yaklaşık dokuzyüz yıllık bir geçmişi olan yükseköğretim sistemi, değişen şartlara uyum sağlayarak gelişen toplumsal ihtiyaçları karşılayabilmiş, yetiştirdiği işgücü, yarattığı yeni bilgiler ve sağlık hizmetlerinden teknoloji transferine kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde topluma sunduğu çeşitli hizmetlerle, insanlığın sağlık, mutluluk ve refahına çok önemli katkılar yapmış, kültürü muhafaza etmiş ve geliştirmiş, hem kendisini yenilemiş, hem de toplumsal değişime öncülük etmiştir.

Coğrafi sınırların öneminin azaldığı, devletçiliğin yerini serbest pazar ekonomisine bıraktığı, özelleştirmeye hız verildiği ve rekabetin her alana damgasını vurduğu günümüzün küreselleşmiş dünyasında, yükseköğretim sistemi üç temel işlevi olan, eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve toplum hizmetleri ile, ülke ekonomisinin itici gücü, ülkenin uluslararası rekabet gücünü belirleyen başlıca unsurlardan biri ve insanlığın ulaşmış olduğu bilgi toplumu aşamasında bilgi ekonomisinin beyni niteliğine bürünmüş bilgi fabrikasıdır.

Doksanlı yıllarda birçok ülke, yükseköğretimin finansman ve yönetiminde köklü reformlara sahne olmuştur. İlginç olan husus, gelişmişlik düzeyi, politik ve ekonomik sistemi ve yükseköğretim sisteminin yapısı bakımından büyük farklılıklar gösteren ülkelerdeki sorunların ve bunların çözümü için yapılan reform çalışmalarının ana hatları ve genel doğrultuları itibarıyla büyük benzerlikler göstermesidir.

Dünyada yükseköğretimin gündemini oluşturan sorunlar, bunların çözümü için önerilen yeni yaklaşımlar ve yürütülen reform çalışmalarını yedi ana başlık altında, toplamak mümkündür (*Higher Education: The Lessons of Experience*, The World Bank, 1994. Ayrıca Bkz. Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim , ÖSYM Yay. No. 2001-4).

1.1 Büyüme ve Kurumlar Arasında İşlevsel Çeşitlilik

Gelişmekte olan ülkelerde ilk ve ortaöğretimdeki okullaşma oranlarının hızla yükselmesi, gelişmiş ülkelerde ise teknolojiye gelişmelerin yükseköğrenim görmüş olmayı ve yetişkinlerin sürekli eğitimini neredeyse zorunlu hale getirmesi, tüm ülkelerde yükseköğretime olan talebi önemli ölçüde artırmıştır. 1970'ten 1995'e çeşitli ülke gruplarındaki yükseköğretim öğrencisi sayıları Tablo 1.1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.1. Yükseköğretimdeki öğrenci sayıları (milyon)

ÜLKE GRUBU	1970	1975	1980	1985	1990	1995
YÜKSEK GELİR GR.	20.9	21.3	23.9	24.7	31.0	36.3
DİĞER ÜLKELER	6.0	19.0	26.9	33.6	37.3	44.2
DÜNYA TOPLAMI	26.9	40,3	50.8	58.3	68.3	80.5

Kaynak : UNESCO Statistical Yearbook 1999 ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay.No.2001-4)

Çeşitli coğrafi bölgeler ve değişik gelişmişlik düzeyindeki ülkelerin 1970 ve 1997 yıllarındaki ortalama yükseköğretim okullaşma oranları Tablo 1.2'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, söz konusu yirmi yedi yıllık dönemde, tüm ülkelerdeki okullaşma oranlarında büyük artışlar meydana gelmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki okullaşma oranı yaklaşık olarak bir kat artmıştır.

Tablo 1. 2 Yükseköğretimdeki Okullaşma Oranları, %

ÜLKE GRUBU	1970	1980	1990	1997
Gelişmiş Ülkeler	28,9	40,5	49,5	57,4
Latin Amerika ve Karayibler	4,7	10,5	12,6	16,3
Arap Ülkeleri	4,7	10,5	3,2	16,3
Doğu Asya ve Okyanusya	1,6	3,7	6,6	12,1
Güney Asya	4,7	4,8	6,3	7,9
Afrika	1,1	1,8	3,2	4,2
DÜNYA ORTALAMASI	10,0	13,7	15,3	19,5

Kaynak: UNESCO Statistical Yearbook 1999

Bu gelişmeler, tüm ülkeleri birim maliyeti daha düşük yükseköğretim kurumlarına yöneltmiş ve bunun sonucunda da yükseköğretim kurumları arasında işlevsel çeşitlilik artmıştır.

Bir ülkedeki tüm yükseköğretim öğrencilerinin, aynı zamanda yüksek lisans ve doktora programları da bulunan araştırma üniversitelerinde lisans düzeyinde öğrenim görmelerini düşünmek artık mümkün değildir. ABD'nin Kaliforniya eyaletindeki yükseköğretim sistemi bu bakımdan tüm dünyaya örnek teşkil etmektedir (A Survey of Universities: The Knowledge Factory, *The Economist*, 4 October 1997). Bu eyaletteki çok sayıdaki iki yıllık *community college* ve *junior college* gibi, ülkemizdeki meslek yüksekokullarının dengi olan kurumların yanında, iki tane çok kampuslu eyalet üniversitesi ve çok sayıda özel üniversite vardır. *University of*

California, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim yapılan bir araştırma üniversitesi; *California State University* ise, sadece lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim yapılan bir kitlesel eğitim üniversitesidir. Bu üniversitenin **Mütevelli Heyet Başkanının ifadesine göre, üniversitenin birinci önceliği, eyaletteki ilk ve ortaöğretim kurumlarına nitelikli öğretmen yetiştirmektir.**

Ön lisans veya buna denk bir düzeyde mesleki ve teknik eğitim yapan kısa süreli yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı Şekil 1.1'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, bu tür kurumların sistem içindeki payı bir çok ileri ülkede % 30'un üzerindedir. Ülkemizde de bu bağlamda çalışmalar yürütülmekte olup, Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4702 sayılı Kanun gereğince Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumlarından mezun olan adayların istedikleri takdirde, bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi içinde yer alan veya Mesleki Teknik Eğitim Bölgesi dışındaki meslek yüksekokulları programlarına yerleştirme işlemlerine ilk kez 2002-2003 eğitim-öğretim yılında başlanmıştır.

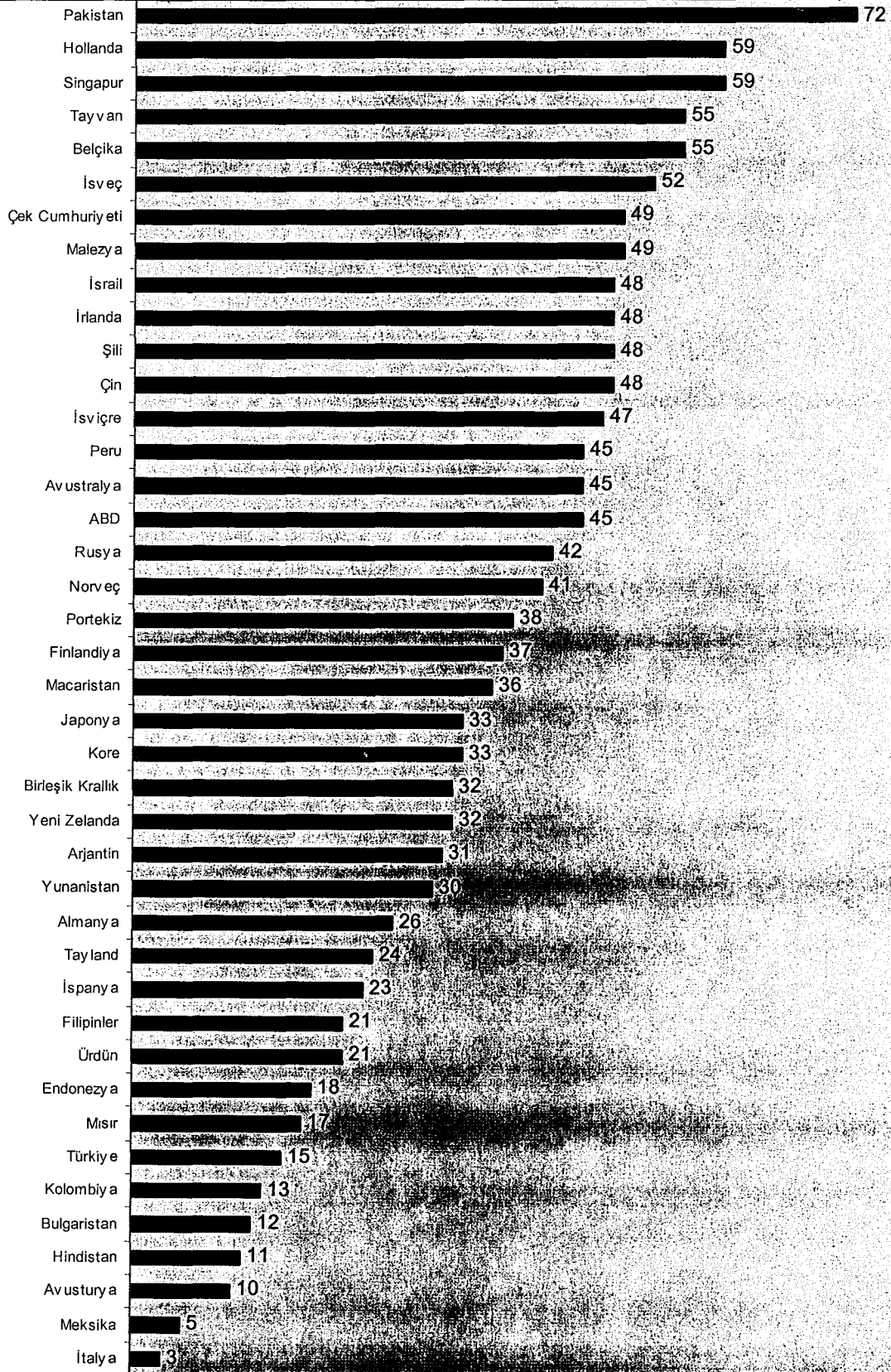
Ülkemizdeki Açıköğretim Fakültesi'ne benzer bir kurumsal yapı içinde münhasıran bir diplomaya yönelik olarak uzaktan öğretim yapan kurumların bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı Şekil 1.2'de gösterilmiştir. Bu tür yükseköğretim kurumlarının, daha ziyade, gelir düzeyi nispeten düşük ve nüfusu genç olan ülkelerde yaygın olduğu görülmektedir.

1.2 Mali Darboğaz

Seksenli yıllardan başlayarak, yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklarından yapılan harcama miktarlarında reel düşüşler meydana gelmiştir. Bunun başlıca nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

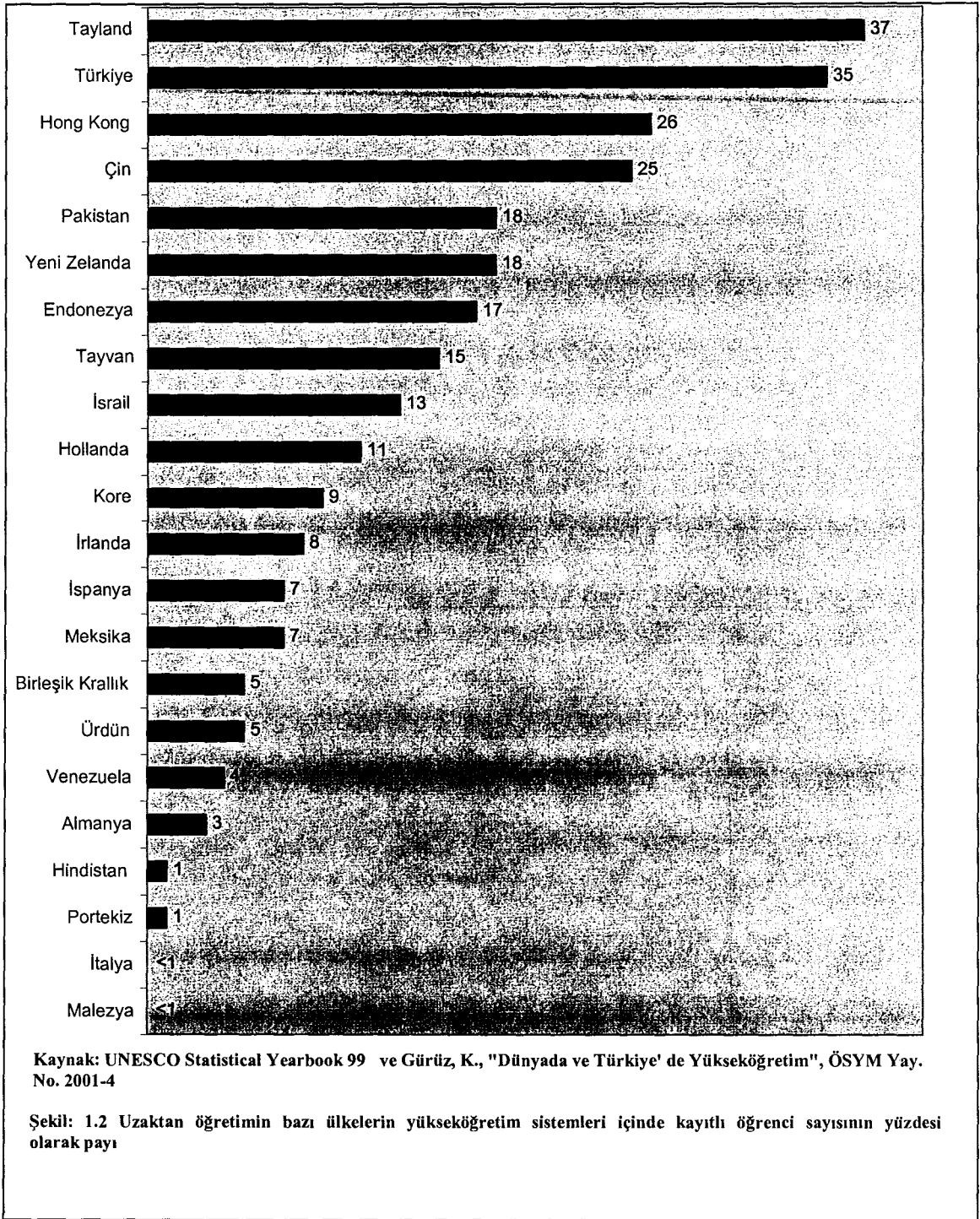
- Artan öğrenci sayıları,
- Hızla gelişen teknoloji konusunda öğrencilerin birim maliyeti daha yüksek alanlara kayması,
- Hızla gelişen teknolojinin daha pahalı ekipman kullanımını gerekli kılması,
- Kamu kaynaklarının toplumsal getirisi daha yüksek olan temel eğitim ve altyapı yatırımlarına kaydırılması,
- Devletçiliğin yerini serbest pazar ekonomisinin almaya başlaması.

Seksenli yıllarda bu etmenlerin sonucu olarak yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklarından yapılan harcamalardaki reel azalma, düşük gelir grubu ülkelerde % 12,3, alt orta gelir grubu ülkelerde % 9,1 ve üst orta gelir grubu ülkelerde ise % 4,6

Kaynak: OECD Statistical Yearbook 99 ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye' de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No. 2001-4

Şekil 1.1 Kısa süreli yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içinde kayıtlı öğrenci sayısının yüzdesi olarak payı

olarak gerçekleşmiş, yüksek gelir grubu ülkelerde ise %0,9 artış meydana gelmiştir. **Bu gelişmeler Dünya Bankası'nca yükseköğretimde kriz olarak nitelendirilmiştir.**

Çeşitli coğrafi bölgelerde ve değişik gelişmişlik düzeyindeki ülke gruplarında 1995 yılında yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklardan yapılan ortalama harcama miktarları

Tablo 1.3'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, gelişmiş ülkelerdeki harcamalar, gelişmekte olan ülkelerdeki harcamaların yaklaşık altı katıdır. *Aynı yıl Türkiye'de yapılan harcama, sadece örgün öğretim göz önüne alındığında 1538 \$ ile dünya ortalamasının yarısından, açıköğretim de dahil edildiğinde 755 \$ ile dörtte birinden az olarak gerçekleşmiştir.*

Tablo 1.3 Öğrenci başına kamu kaynaklarından yapılan harcamalar (1995).

	Öğrenci Başına Yapılan Harcama (ABD \$)
DÜNYA ORTALAMASI	3.370
Gelişmiş Bölgeler	5.936
Kuzey Amerika	5.936
Asya/Okyanusya	5.488
Avrupa	6.585
Eski Sovyet Bloğu Ülkeler	457
Gelişmekte Olan Bölgeler	967
Sahra Afrikası	1.241
Arap Ülkeleri	1.588
Latin Amerika / Karayipler	937
Doğu Asya/Okyanusya	709
Güney Asya	1.058
En Az Gelişmiş Ülkeler	252

Kaynak: *Higher Education in the Twenty-First Century : Vision and Action*, UNESCO Conference, Paris, 5-9 Ekim 1998, Working Document ED-98/CONT.202/CLD.23.

1.3 Yükseköğretimde Serbest Pazar Ekonomisi Yönelimleri

1980'li yıllarda Reagan ve Thatcher ile başlayan serbest pazar yönelimleri, 1990'lı yıllarda Birleşik Krallık ve ABD'nde kurumsal yapılar kazanmış ve bu ülkelerden tüm dünyaya yayılmıştır. Bu yönelimleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- * Reel öğrenim ücreti uygulaması,
- * Kaynakların çeşitlendirilmesi,
- * Maliyet verimliliği ve işletmecilik,
- * Akademik değerlendirme, kalite kontrolü ve akreditasyon,
- * Özel yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşması.

Yükseköğretim, artık tüm ülkelerde yarı kamusal bir hizmet olarak kabul edilmektedir. Çünkü, yükseköğretimin biri toplumsal, diğeri ise kişisel olmak üzere iki tür getirisi vardır. Bu getirilerin ekonomik ve sosyal boyutları Tablo 1.4'de özetlenmiştir. Siyasi otoritenin, yükseköğretimle ilgili alınacak kararlarda bu noktayı göz önüne alması son derece önemlidir.

Dünyadaki genel eğilim, birim maliyetin kişisel getirinin karşılığı olan kısmını reel öğrenim ücreti olarak vergi mükelleflerinden öğrencilere ve ailelerine kaydırmaktır. Ayrıca, beslenme ve barınma için yapılan sübvansiyonlar da azaltılmaktadır.

Bazı ülkelerde reel öğrenim ücretlerinin devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalara oranı Tablo 1.5'te gösterilmiştir. ***Buradan açıkça görüldüğü gibi, yükseköğretim ancak zengin ülkelerde paralı olabilir yolundaki***

iddia tümüyle geçersizdir. Tersine, yükseköğretim ancak bu hizmeti ücretsiz olarak verebilecek kadar zengin olan ülkelerde reel öğrenim ücretine tabi olmayabilmektedir.

Tablo 1.4 Yükseköğretimin getirileri

	Toplumsal	Kişisel
Ekonomik	• Vergi gelirlerindeki artış • Üretkenlikteki artış • Tüketimdeki artış • İşgücü esnekliğinin artışı • Devletten beklenen mali desteğin azalması	• Yüksek kazanç düzeyi • İş bulmada kolaylık • Yatırımda artış • Daha iyi çalışma koşulları • Kişisel/Mesleki hareketlilik
Sosyal	• Suç oranındaki azalma • Bağış ve topluma hizmette artış • Vatandaşlık bilincinin gelişmesi • Sosyal kenetlenme • Teknolojiye uyum sağlama ve kullanma becerisinin gelişimi	• Daha sağlıklı ve uzun yaşam • Çocuklar için daha iyi yaşam koşulları • Müşteri olarak daha iyi karar verebilme • Kişisel statünün yükselmesi • Daha fazla hobi ve boş zaman aktiviteleri

Tablo 1.5 Bazı ülkelerde devlet üniversitelerindeki reel öğrenim ücretlerinin kamu kaynaklarından öğrenci başına yapılan harcamalara oranı.

Ülke	Reel Ücret/Yapılan Harcama (%)	Ülke	Reel Ücret/Yapılan Harcama (%)
Letonya	75	Kolombiya	10
Bulgaristan	42	Estonya	9
Avustralya	30	Japonya	9
Şili	26	Çin	9
Jamaika	25	Polonya	7
Endonezya	25	Malezya	6
Vietnam	23	Çek Cumhuriyeti	5
Kore	23	Tayland	5
İspanya	20	Hindistan	5
İsrail	20	Pakistan	4
Slovenya	19	Mısır	4
Litvanya	18	Sri Lanka	3
Kosta Rika	16	Honduras	3
ABD	15	Bolivya	3
Filipinler	15	Macaristan	2
Barbados	15	Guatemala	2
Kenya	12	Türkiye	2
Nepal	10	Fransa	1

Kaynak: *Priorities and Strategies for Education*, The World Bank, Washington, D.C., 1995 ve Gürtüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No. 2001-4.

Yükseköğretimin devlet kurumlarında da reel öğrenim ücretine tabi kılınması giderek yaygınlaşmaktadır. Bazı ülkelerde uygulamaya konulan reel öğrenim ücretleri Tablo 1.6'da gösterilmiştir.

Tablo 1.6 Bazı ülkelerde uygulamaya konulan reel öğrenim ücretleri.

Ülke	Öğrenim Ücreti
Avustralya	3.300-5.500 \$
Birleşik Krallık	1.000 \$
Çin	888 \$
Hollanda	2.250-3.150 \$
Yeni Zelanda	2.300 \$

Kaynak: A. Wagner, *Costs and Financing of Tertiary Education: OECD Trends and New Perspectives*, The World Bank, Washington, D.C., June 22, 1998.

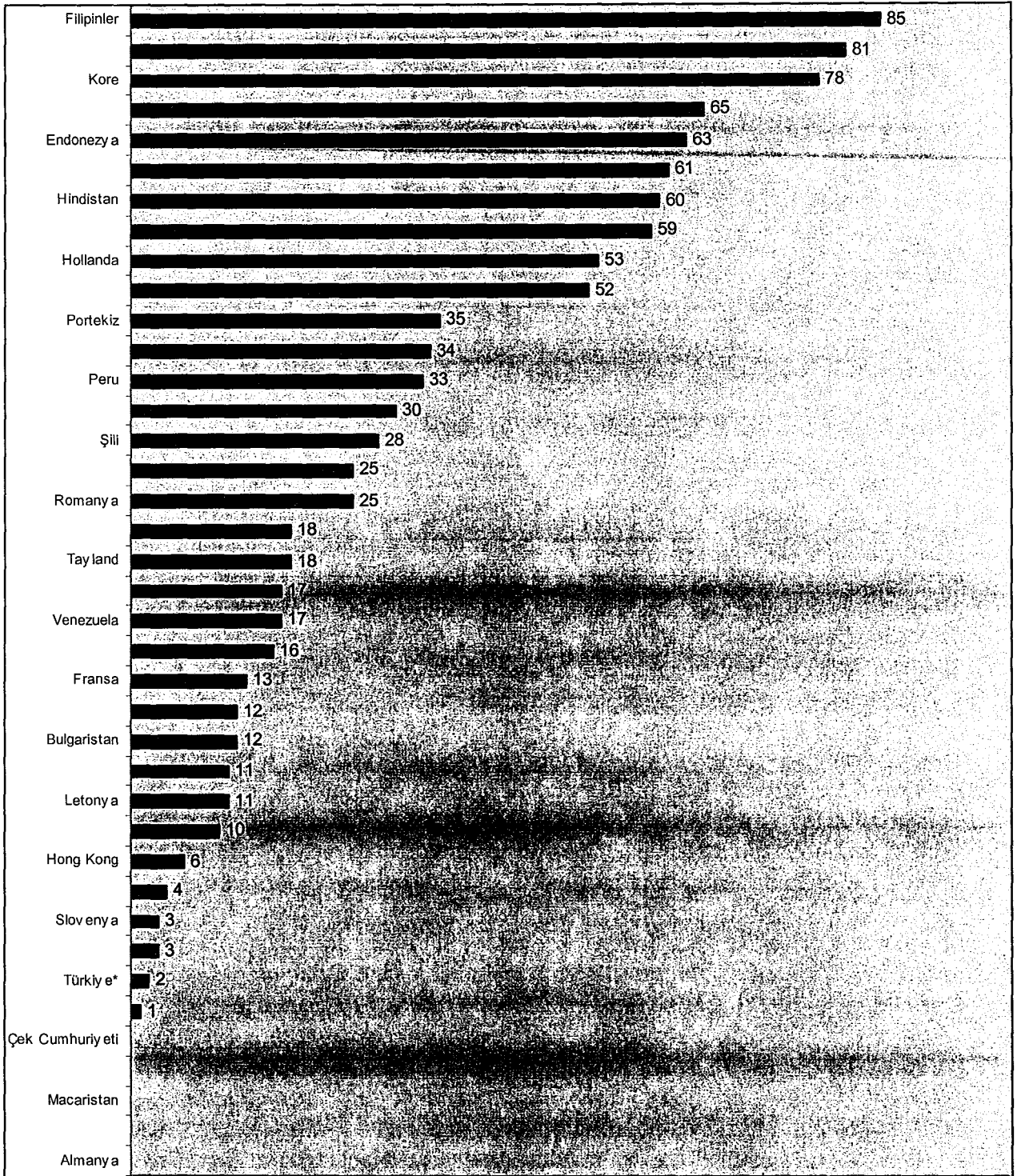
Burada ilginç olan iki nokta bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Birleşik Krallık'taki uygulamanın muhafazakar hükümet zamanında planlanmasına karşın, öğrenim ücretine her zaman karşı çıkmış sosyal demokrat hükümet zamanında hayata geçirilmesidir. İkincisi ise, Çin'deki öğrenim ücretinin fert başına milli gelirin birkaç katı olmasıdır. Çin'deki bu uygulamayla, öğrenim ücretlerinin harcamaları karşılama oranı, Tablo 1.5'deki % 9 düzeyinden % 20'ye yükselmiştir. Reel öğrenim ücreti uygulaması, eski Sovyet Bloğu ülkelerinde de giderek yaygınlaşmaktadır.

Reel öğrenim ücretinin fırsat eşitliğini zedeleyerek ülkenin toplumsal dengelerini bozmaması bakımından dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Reel öğrenim ücretinin yanında, başarılı ve muhtaç öğrenciler için karşılıksız burs; diğer öğrenciler için ise, borç alabilme imkanları mutlaka mevcut olmalıdır.
- Borçlara uygulanacak geri ödeme süreleri ve faiz oranları ticari faizlerden düşük, ancak geri toplama için yapılacak-harcamaları fazlasıyla karşılayacak düzeyde olmalıdır.

Muhtaç öğrencilerin belirlenmesi, borçlara uygulanacak faiz oranlarındaki hakkaniyet ölçüsü ve geri ödeme mekanizmaları gibi hususlar birçok ülkenin gündemindedir. Mezuniyetten sonra vergi sürşarjı uygulanması ve ülkemizdeki YURTKUR eşdeğeri bir kamu kurumunun veya üniversitelerin garantisi ve kısmi sübvansiyonu ile ticari bankaların da bu amaçla devreye sokulması, bu alandaki önemli yeni uygulamalardır.

Yükseköğretimde serbest pazar ekonomisi çözümlerinin ikincisi özel yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşmasıdır. Özel yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı Şekil 1.3'te gösterilmiştir. ***Buradan açıkça görüldüğü gibi, özel yükseköğretim kurumlarının ancak zengin ülkelerde yaygınlaşabileceği yolundaki görüş de tümüyle geçersizdir.*** Nitekim, bu tür kurumlar başta Romanya olmak üzere, eski Sovyet bloğu ülkelerinde de giderek yaygınlaşmaktadır.

Kaynak: Higher Education: The Lesson of Experience, The World Bank, Washington, D.C., 1994 ve Gürüz,K, "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No. 2001-4

Şekil 1.3 Özel yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içinde kayıtlı öğrenci sayısının yüzdesi olarak payı

* 2004-2005 akademik yılında bu oran ülkemiz için % 4,2 dir.

Gelişmiş ülkelerdeki özel yükseköğretim kurumları, daha ziyade, kar amacı gütmeyen vakıflar tarafından kurulmuş, yüksek prestijli araştırma üniversiteleri niteliğine sahip kurumlardır. Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerdeki özel yükseköğretim kurumları ise, daha ziyade, kar amacı güden, kısa süreli mesleki ve teknik eğitim kurumları niteliğindedir. **Bu bakımdan, özel yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşmasının**

arzu edilen sonuçları verebilmesi için, açık, şeffaf ve net standartlar ile nitel ve nicel performans göstergelerine dayalı akademik değerlendirme, kalite kontrol ve akreditasyon sistemlerinin kurulması zorunludur. Kamu kaynaklarından bu tür kurumlara yapılacak yardım ve katkıların bu tür standart ve göstergelere bağlanması kaçınılmazdır.

Devlet yükseköğretim kurumlarının karşı karşıya bulundukları sorunları çözme ve dar boğazları aşmada serbest pazar ekonomisi kurallarına göre davranabilmeleri için girişimci yaklaşımlarla kaynak çeşitlendirmesine yönelmeleri, neredeyse tüm ülkelerde yükseköğretim gündeminin ana konularından biridir.

Devlet yükseköğretim kurumlarının günümüzde kabul edilen gelir kalemleri ve bunların kaynakları Tablo 1.6'da gösterilmiştir. **Ancak, bir devlet yükseköğretim kurumunun, bu tabloda gösterilen kaynakları değerlendirebilmesi için vazgeçilmez ön koşul, kurumun tabi olduğu bütçe sistemi ile idari ve mali mevzuatın o kuruma, serbest pazar ekonomisinin getirdiği rekabet ortamı içinde gereken biçimde hareket edebilme imkanlarını sağlamasıdır.**

1.4 Bütçe Sistemi, İdari ve Mali Mevzuat

Yükseköğretimin kaynakları ne kadar çeşitlendirilirse çeşitlendirilsin, özel yükseköğretim kurumlarının payı ne kadar artarsa artsın, yükseköğretimin finansmanı, doğrudan ve dolaylı yollarla büyük ölçüde kamu kaynaklarına dayanmaya devam edecektir. **Dolayısıyla sorun, kamu kaynaklarının en etkin ve en verimli biçimde kullanılması ve kurumların tabi olduğu idari ve mali mevzuatın gereken esneklikleri sağlamasıdır.**

Tablo 1.6 Devlet yükseköğretim kurumlarının gelir kalemleri ve kaynakları.

Gelir Kalemleri	Kaynaklar				
	Devlet (Vergi Mükellefleri)	Öğrenciler Ebeveynler	Ticari Kuruluşlar	Mezunlar Hayırseverler	Uluslararası Kuruluşlar
Devletin Bütçe Vasıtasıyla Doğrudan Katkısı	√				
Öğrencilere Yapılan Katkılar					
• Burslar	√		√	√	√
• Sübvansiyonsuz Krediler		√	√		
• Sübvansiyonlu Krediler	√		√		
Mal ve Hizmet Üretimi					
• Sertifika Programları		√	√		
• Danışmanlık	√		√		√
• Araştırma-Geliştirme	√		√		√
• Mal Üretimi	√		√		
• Laboratuvar Testleri	√		√		
Kira ve Faiz Gelirleri			√	√	
Bağışlar			√	√	√

Bu hususlar, özellikle devlet yükseköğretim kurumları bakımından son derece önemlidir. Dünyada halen uygulanmakta olan bütçe sistemlerini başlıca dört ana grupta toplamak mümkündür:

1. Bir önceki yıl yapılan ödenek tahsisi üzerinde pazarlık edilerek anlaşma yöntemi ile oluşturulan, çok sayıda fasıl ve kalemden oluşan bütçe,
2. Öğrenci sayısı gibi girdi göstergelerine göre hazırlanan bütçe,
3. Mezun sayısı, mezunların niteliği, yayımlanan bilimsel makale ve üretilen hizmetlerin niteliği gibi, çıktı göstergelerine göre hazırlanan bütçe,
4. Devlet katkısının doğrudan öğrencilere verilen voşerlerin kaydolunan kuruma ibraz edilmesi sureti ile öğrencilerin tercihlerine göre kaynak tahsisi (*voucher scheme*).

Yukarıda özetlenen bütçe sistemlerinin uygulanmakta olduğu bazı ülkeler Tablo 1.7'de verilmiştir. Bu sistemler arasında en verimsiz olanı, ülkemizde halen uygulanmakta olan birinci sistemdir. ***Bu sistem, kamu kaynaklarının hem dağıtımında hem de kullanımında aşırı merkeziyetçi, bürokratik işlemleri çok yoğun, sınırlayıcı, çalışanları ve üniversite yöneticilerini motive etmeyen, yaratıcılığı engelleyen, üniversitelerdeki akademik ortamla bağdaşmayan bir yapıdadır. Bu olgu, üniversitelerimizdeki araştırma ve eğitim-öğretim faaliyetlerinde beklenen çağdaş uygulamaları, ne yazık ki olumsuz yönde etkilemektedir.***

Tablo 1.7 Bazı ülkelerde uygulanan bütçe sistemleri.

1. Sistem	2. Sistem	3. Sistem	4. Sistem
Arjantin	Birleşik	Avustralya	Şili
Brezilya	Krallık	Danimarka	
Cezayir	Çin	Finlandiya	
Fas	Endonezya	Hollanda	
Filipinler	Fransa	İsrail	
Gana	Güney		
Hindistan	Afrika		
Honduras	İsveç		
İtalya	Japonya		
Kenya	Kanada		
Nepal	Macaristan		
Nijer	Nijerya		
Pakistan	Norveç		
Papua Yeni Gine	Vietnam		
Peru			
Sudan			
Tanzanya			
TÜRKİYE			
Ürdün			
Venezüella			
Yemen			
Yunanistan			

Kaynak: *Higher Education: The Lessons of Experience*, The World Bank, Washington, D.C., 1994 ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No. 2001-4

Buna karşılık tüm ileri ülkeler, girdi ve/veya çıktı göstergelerine dayalı torba bütçe sistemine geçmişlerdir. Bu sistemde devlet katkısı tek kalem olarak verilmekte, kurumlar diğer kaynaklardan elde ettikleri gelirleri (öğrenim ücretleri dahil) devlet katkısı ile birleştirerek, faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun harcama kalemlerine ayrılacak ödenekleri kendileri belirlemektedirler.

Gelişmekte olan ülkelerde de bu yönde bir eğilim vardır. Örneğin, Arjantin'de 1997 yılında 1,5 milyar ABD doları olan toplam yükseköğretim bütçesinin %13'ü, göstergelere dayalı kısmı torba bütçe olarak dağıtılmış ve 70 milyon ABD doları tutarındaki ödenek öğretim üyelerine araştırma faaliyetlerindeki performanslarına göre yapılacak ek ödemelere ayrılmıştır. 1997'de % 13 olan bütçenin bu kısmının, 2000 yılında % 40'a çıkması hedeflenmiştir.

Yukarıda özetlenen serbest pazar yönelimleri Kıta Avrupası ülkeleri, Avustralya ve Japonya'ya, aynı felsefi temeller üzerinde, ancak değişik şekillerde ve değişik oranlarda yansımıştır. Bilindiği gibi, 19. yüzyıl başı ile 1980'li yılların ortaları arasında geçen dönem, yükseköğretimin kurumsal sevk ve idaresi ile kurumsal yapılarının şekillendiği dönemdir. Devlet bu dönemde, Kıta Avrupası ülkelerinde düzenleyici bir rol üstlenmiş, yükseköğretimde akademik oligarşi ile devlet bürokrasisi arasında dengeye dayalı, bürokratik bir düzen kurmuştur. Ancak, serbest pazar yönelimlerinin artmasına paralel olarak, Kıta Avrupası ülkelerinde de devletin yükseköğretimdeki rolü, süreçleri düzenlemekten (*regulatory state*), kurumların girdi ve çıktılarını değerlendirerek, bunlara göre kaynak tahsis eden değerlendirci (*evaluative state*) bir şekle dönüşmüştür. Bu değişikliğe paralel olarak, özellikle ABD ve bir ölçüde de Birleşik Krallık'ta eskiden beri varolan girişimcilik ve işletmecilik, Kıta Avrupası ülkelerinin yükseköğretim kurumlarına da yeni kavramlar olarak girmeye başlamıştır.

Düzenleyici devletten, değerlendirici devlete dönüşümü, Kıta Avrupası ülkeleri bakımından şu şekilde özetlemek mümkündür:

DÜZENLEYİCİ DEVLET

DEĞERLENDİRİCİ DEVLET

SEVK VE İDARE

- Ayrıntılı kanun ve yönetmelikler Amaçlar ve hedefler
- Merkezde karar Kurumda kararlar
- Sembolik rector Güçlü rektör
- Sadece öğretim üyeleri Tüm ilgililer ve paydaşlar

KAYNAK TAHSİSİ

- Ayrıntılı bütçe Torba bütçe
- Fakültelere tahsis Kuruma tahsis
- Bir önceki yıla göre veya girdilere bağlı Girdi ve çıktılara bağlı

KURUMSAL YAPI

- Devlet Kurumu Devlet kurumlarının yanında özel kurumlar
- Rekabet yok Ülke ve dünya ölçeğinde rekabet
- Kaynakların çoğu kamusal Kaynak yaratmanın teşviki
- Öğrenim ücretsiz Reel öğrenim ücreti
- Bürokratik ve oligarşik Girişimci ve toplum ve pazara duyarlı

Tüm bu gelişmeler göz önüne alındığında, devlet üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim, gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri ve bilimsel, teknolojik ve sosyoekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için **yükseköğretimde sağlıklı bir rekabet ortamı oluşturulmasının şart ve artık kaçınılmaz olduğu açıkça görülmektedir. Böyle bir ortamın oluşturulması için gereken ön koşul ise, devlet üniversitelerimizin yurtdışındaki üniversitelerin ve vakıf üniversitelerimizin sahip olduğu idari ve mali yetkilere sahip olmalarıdır.**

1.5 Kalite, Verimlilik, Kurumsal ve Kişisel Olarak Topluma Karşı Sorumlu Kılınma

Toplumsal yaşamda çok önemli rolleri olan ve kamu kaynakları kullanan yükseköğretim kurumlarının topluma karşı daha fazla sorumlu kılınmaları yönündeki eğilim 80'li yıllardan itibaren güçlenmeye başlamıştır. 29 Mart 1985'de Birleşik Krallık'ta Sir Alex Jarrat Başkanlığında bir komite tarafından hazırlanarak bu ülkenin Rektörler Komitesi'ne (*Committee of Vice Chancellors and Principals – CVCP*) sunulan *Report of the Steering Committee for Efficiency Studies in Universities* başlıklı rapor, bu bakımdan dünya yükseköğretim tarihinde önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. Nitel ve nicel performans göstergeleri deyimleri ilk kez **Jarrat Raporu** adı verilen bu raporda kullanılmış, bu tür göstergelerin kalite ve verimliliği ölçmede kullanılması, rektörün akademik liderlik vasfı yanında kurumun başlıca icra organı olması ve modern finansal yönetim tekniklerinin üniversitelerde yaygınlaştırılması gibi önerilere raporda yer verilmiştir.

Jarrat Raporu'nun yayınlanmasından bugüne kadar geçen 20 yıl içinde akademik değerlendirme, kalite kontrol ve teminatı ve akreditasyon tüm ülkelerde yükseköğretimin gündemine girmiştir. Birçok ülkede bu amaçlara yeni kurum ve kuruluşlar oluşturulmuş ve yöntemler geliştirilmiş, ABD ve Birleşik Krallık gibi bazı ülkelerde üniversiteler eğitim ve araştırma faaliyetlerine göre değerlendirilerek sıralanmış, bu sıralamaların periyodik olarak kamuoyun duyurulması rutin hale gelmiş ve nihayet bir çok ülkede kaynak tahsisi performans göstergeleri ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Özellikle araştırma fonlarının dağıtımı, neredeyse tamamen kurumların ve öğretim üyelerinin münferit performanslarına endekslenmiştir.

Akreditasyonu çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür. Ülkemiz üniversitelerinin de üye olduğu, bugünkü adı Avrupa Üniversiteler Derneği (*European Universities Association, EUA*), daha önceki adı Avrupa Rektörler Konferansı (*Standing Conference of Rectors, Presidents and Vice-Chancellors of the European Universities, CRE*) olan uluslararası kuruluşun kabul ettiği tanıma göre:

"Akreditasyon kabul edilmiş standartlara uygun ve dönemsel olarak yapılan akademik değerlendirmeler sonucunda bir kurumun kalitesi hakkında formel olarak yapılan yazılı beyandır.

Kısacası, akredite edilmiş bir yükseköğretim kurumu, faaliyetlerini belirli standartlara göre yürüten ve belirli bir kalite düzeyinin üzerinde öğrenci yetiştiren ve araştırmalar yapan bir kurumdur. Başka bir ifadeyle, akreditasyon akademik değerlendirmelerin nihai sonucu olup, başlıca işlevleri kalite kontrolü ve kalite teminatıdır.

ABD'nde akredite olmamış bir yükseköğretim kurumu kamu kaynaklarından mali destek alamadığı gibi, mezunlarının iş bulma imkanları son derece kısıtlı, mesleklerini icra etmeleri ise esasen yasaktır.

ABD halen akreditasyonun tam anlamıyla uygulandığı tek ülkedir. Avrupa ülkeleri ise henüz akademik değerlendirme ve *"yumuşak"* kalite kontrolü ve kalite teminatı aşamalarında olup, bir çok Avrupa ülkesinde bu amaçla kamu kurumları kurulmuş ve kamu kaynaklarından tahsis edilen bütçeler bu işlemlerle bir ölçüde ilişkilendirilmeye başlamıştır (*Bkz. Sursock, A., "Towards Accreditation Schemes for Higher Education in Europe?", CRE, 17 January 2001*).

Diploma denkliği veya diplomaların karşılıklı olarak tanınması, bir ülkeden alınan bir diplomanın başka bir ülkede bir üst dereceye yönelik programa kabul edilmeye veya iş bulmaya imkan vermesidir. Belirli standartları sağladığı belgelenmeyen kurumların diplomalarının tanınması tabi ki söz konusu değildir. Akademik değerlendirme, kalite kontrol ve teminatı ve akreditasyonun önemi, iş gücünün de giderek küreselleştiği dünyamızda bu bakımdan da büyük önem taşımaktadır.

Küreselleşen dünyamızda bu tür akademik değerlendirme, kalite kontrol ve teminatı ve akreditasyonun uluslararası boyutlar kazanması muhtemel bir gelişmedir. Zira, işgücünün uluslararası hareketliliği artmış, ulusal düzeydeki şirketlerin transnasyonalleşmesi sonucunda üretim ve Ar-Ge faaliyetleri bir ülke yerine, birbirini tamamlayan parçalar halinde, birden çok ülkede yapılmaya başlanmıştır.

Tüm ülkelerde kaliteyi artırma yönündeki çabalar aşağıda sıralanan konular üzerinde odaklaşmaktadır:

- Etkili öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi, çeşitli teşvik (performansa bağlı ek ödeme) ve müeyyidelerle (azalan sürekli iş garantisi) öğretim elemanlarının öğretici ve araştırmacı niteliklerinin yükseltilmesi,
- Kütüphane, laboratuvar, teçhizat, bilgisayar ve internet bağlantısı gibi öğretim, öğrenme ve araştırma altyapısının geliştirilmesi,
- Kaynakların ekonominin ihtiyaç duyduğu daha geçerli alanlara yönlendirilmesi, bu amaca uygun müfredatları olan yeni eğitim programlarının geliştirilerek uygulamaya konulması,
- Öğretim programları ile araştırma faaliyetlerinin, kurumun misyonuna uygun bir biçimde, entellektüel derinliğinin ve disiplinlerarası genişliğinin artırılması,
- Nisbi olarak azalan kamu kaynakları ve artan rekabet karşısında, kurumun misyon ve amaçlarına uygun idari teşkilatı ile kaynak yönetiminin kurularak etkin bir biçimde işletilmesi.

1.6 Yapısal Değişiklik

Yukarıda sıralanan hususlar, özellikle üniversitelerin klasik yapılarında köklü değişiklikleri gerektirmektedir. Öğretim üyelerinin yanında, özellikle mali kaynak yönetiminde uzmanlaşmış profesyonellerle, öğrencilere yönelik beslenme, barınma, sağlık, kültür ve spor hizmetlerinde görevli uzmanlar ve kurumun ürettiği mal ve hizmetleri pazarlayan kişiler, giderek artan bir şekilde yönetimde yer almakta ve bu tür faaliyetlerin gerektirdiği idari birimlerin ağırlığı artmaktadır.

Öte yandan, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin giderek disiplinlerarası nitelik kazanması, geleneksel kürsü, bölüm ve fakülteler arasındaki katı disiplin sınırlarını ortadan kaldırmakta, bunların yanında, çeşitli disiplinlerden gelen kişilerin oluşturduğu geçici ve sürekli grupların önemi artmaktadır.

İçinde bulunduğumuz ve görünür gelecekte geçerliliğini koruyacak olan sosyoekonomik ve teknolojik konjonktürün gerektirdiği yükseköğretim mezunu kişilerde aranan temel nitelikler şunlardır:

- Disiplinlerarası proje gruplarında çalışabilme yeteneği,
- Sorun çözebilme ve analitik düşünme yeteneği,
- Kendi dilinde ve en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü iletişim yeteneği,
- Bilgisayar okuryazarlığı,
- Bir mesleki alanda derinlik yanında ilgili bir yan alan ile değişik bir alanda genişlik (örneğin, makine mühendisliği öğrencisinin çevre veya yazılım gibi ilgili bir yan alan ile iktisat gibi değişik bir alanda dersler alması gibi).

Bu nedenlerle, ileri ülkelerdeki lisans programları sürekli olarak değiştirilmekte ve öğretim üyeleri bu değişiklikleri uygulamakla yükümlü kılınmaktadır. Söz konusu değişikliklerin ana hatlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Programların ana dal (*major*) ve en az bir yan dal (*minör*) şeklinde düzenlenmesi,
- Müfredatlar ve ders içeriklerinde grup çalışmasını içeren proje ve tasarımların ağırlığının artırılması.
- Bilgisayar uygulamalarının her dersin içeriğindeki ağırlığının artırılması,
- Alanlar ve disiplinler arasındaki ortak derslerin artırılması, hatta diplomaların genelleştirilmesi.
- Son yıllarda, yükseköğretim kurumlarının geleneksel yapılarında en köklü değişikliklere yol açan unsur, ileri telekomünikasyon ve bilişim teknolojilerine dayanan uzaktan eğitim ve bilgiye ulaşım teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü gelişmelerdir.

Uzaktan eğitim, öğrencinin öğrenim süresinin büyük bir bölümünde öğretmeni ile yüz yüze temas halinde olmadığı, eğitim malzemesinin basılmış yazılı metinler halinde ve/veya diğer medya araçları vasıtası ile iletildiği ve öğrencinin öğretmeni ile, postayla gönderilen ödevler, telefon, televizyon, bilgisayar ve video gibi araçlarla iletişim kurabildiği, eğitim teknolojilerinin hızla artan bir yoğunlukta kullanıldığı bir öğretim türü olarak tanımlanmaktadır.

1830 yılında mektupla öğretime başlayan uzaktan eğitimde, daha sonraları telefon, televizyon ve video yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu tür öğretimin kurumsallaşmış ilk örneği, örgün yükseköğretime devam etme olanağı bulamayan yetişkinlerin eğitimi amacı ile 1969'da İngiltere'de kurulan ve herkese açık olduğu için **Open University** (Açık Üniversite) adı verilen üniversitedir. Bu üniversitenin halen 168.000 öğrencisi vardır. Türkiye'deki ilk uzaktan eğitim uygulaması 1974 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyete geçirilen **YAYKUR** ile başlayan mektupla öğretim olup, 1981 yılında bu kuruma kayıtlı öğrenci sayısı 10.000'e yaklaşmış idi. Bu öğrenciler daha sonra Anadolu Üniversitesi'ne bağlı faaliyete geçirilen ve İngiltere'deki örnekten esinlenerek Açıköğretim Fakültesi adı verilen fakülteye devredilmiştir. Açıköğretim Fakültesi halen esas olarak posta ve televizyondan yararlanarak uzaktan eğitim yapan bir kurumdur.

Uzaktan eğitim yöntemi halen şu amaçlarla kullanılmaktadır:

- Kişilere gelişen teknolojilerin gerektirdiği yeni bilgiler vermek veya genel kültürlerini geliştirmek amacıyla meslek içi eğitim, iş başında eğitim gibi sürekli eğitim veya sertifika programları uygulamak,
- Bir yükseköğretim kurumunda mezuniyet için gereken kredilerin bir kısmını vermek üzere münferit dersler vermek,
- Bir üniversite içinde bazı dersleri merkezi olarak vermek; konsorsiyumlar vasıtasıyla derslerin bir kısmını ortak olarak vermek; kaynak ya da içerik bakımından yüz yüze (örgün) eğitime destek olmak,
- Tamamen uzaktan eğitimle diploma vermek.

Çok yakın bir geçmişte bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojilerinde meydana gelen başdöndürücü gelişmeler, bu iki alanı artık bir bütün olarak birleştiren ***bilgi teknolojilerini*** doğurmuştur. Bilgi teknolojileri uzaktan eğitimi günümüzde derin bir şekilde etkilemektedir. ***Internet artık süper bir bilgi otoyolu, World Wide Web ise Merkezi Sanal Bilgi ve Dokümantasyon Merkezi olarak nitelendirilmektedir.*** Posta, televizyon, video ve hatta düşük kapasiteli kişisel bilgisayarlar dahi artık ilkel uzaktan eğitim araçları olarak kabul edilmekte, bunların yerlerini, CD-ROM, multi medyalı kişisel bilgisayarlar, kişilerin kendi tempolarına göre öğrenmelerine imkan veren gelişmiş kişisel bilgisayarlar, kablolu televizyon, sistemleri, ağlara bağlanabilen iş istasyonları, video konferans sistemleri, elektronik haberleşme ve uydu üzerinden irtibatlandırılan eş zamanlı (*synchronous*) elektronik kürsü (verici) ve elektronik sınıflar (alıcı) almaktadır. ***Özetle, mektupla öğretime başlayan uzaktan eğitimin yerini artık ileri bilgi teknolojilerinin kullandığı sanal (virtual) veya siber (cyber) eğitim, kitap raflarından oluşan kütüphanelerin yerini, merkezi dijital kütüphaneler almaya başlamıştır.***

Tüm bu gelişmeler uzaktan eğitime de yansımıştır. İleri telekomünikasyon ve bilişim teknolojilerine dayalı uzaktan eğitim konusundaki son gelişmeler Bölüm 6.3'te özetlenmiştir. Uzaktan eğitim ile ilgili dikkat çekici gelişmelerden biri de, yükseköğretim kurumlarının yanında, birçok ticari kuruluşun kar amacıyla bu sektörde faaliyet göstermesidir. ***ABD'de 1996 yılı ile 1998 döneminden bu yana 1,7 milyar dolar tutarında risk sermayesi bu sektöre girmiştir. Kısacası, lise sonrası eğitim ABD'de başlı başına bir endüstri haline gelmiştir; bu sektörde 1998 yılı itibarı ile yılda 300 milyar dolar harcanmaktadır.***

Doküzyüz yıllık bir kurum olan üniversite, bu süre içinde gelişen bilim ve teknoloji ve toplumsal ihtiyaçlara göre kendi kendine sürekli olarak yenileyebilmiş ve toplumdaki prestijli konumunu koruyabilmiştir. Ancak, günümüzde üniversite, ileri bilgi teknolojilerinden kaynaklanan, bambaşka türde bir yapılanma ihtiyacı ile karşı karşıyadır. Yeni teknolojilerin coğrafi sınır tanımaması nedeniyle, bu gelişmeye ayak uyduramayan kurumların, işlevlerinin önemli bir kısmını yitirmeleri kaçınılmazdır. Zira, ABD'nin en elit üniversitelerine dahi kayıt için gelen öğrenciler artık çeşitli uzaktan eğitim yöntemleriyle aldıkları dersler için kredi verilmesini talep etmektedirler. Kısa bir süre içinde, bir ülkenin öğrencileri başka bir ülkenin kurum veya kuruluşlarında uzaktan eğitimle aldıkları dersler için kredi talep edecekler, hatta diploma ibraz edeceklerdir.

Uzaktan eğitimde akademik değerlendirme, kalite kontrolü ve akreditasyon, dünya yükseköğretim gündeminin baş sıralarında yer alan konular arasındadır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki uzaktan eğitim uygulamaları ile gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar arasında temelde önemli bir fark bulunmaktadır. Birinci grup ülkelerdeki uygulama daha çok çağ nüfusuna yönelik ve nispeten eski teknolojilere dayalıdır. Buna karşılık, gelişmiş ülkelerdeki uygulama ise, daha çok ileri teknolojilere dayalı olup, örgün eğitimde etkinlik ve verimliliği artırmak amacıyla veya yetişkinlerin sürekli eğitimi için kullanılmaktadır.

İleri teknolojiye dayalı uzaktan eğitimin çağ nüfusunun eğitiminde örgün eğitimi tamamen ikame edeceğini düşünmek, en azından şimdilik gerçekçi bir yaklaşım olarak görünmemektedir.

İleri teknolojiye dayalı uzaktan eğitimin diğer bir önemli niteliği ise, bu uygulamalarda üniversitelerin ticari kuruluşlarla işbirliği yapmasının gerekliliğidir. ***İdari ve mali mevzuatı bu tür işbirliğine elvermeyen ülkelere ileri teknolojiler de dayalı uzaktan eğitimin yaygınlaşması zordur.***

1.7 Bologna Deklarasyonu

Başta ABD olmak üzere, Anglo-Sakson ülkelerindeki devlet üniversiteleri, Kıta Avrupası ülkelerindeki üniversitelere kıyasla toplum ve pazarın ihtiyaçlarına çok daha duyarlı ve idari ve mali konularda çok daha fazla yetki ve esnekliklere sahip kurumlardır. Bu nedenlerle, ABD'den başlayarak zaman içinde yeni bir üniversite yönetim modeli ortaya çıkmıştır. ***Girişimci Üniversite adı verilen bu modelin ideal halinde, üniversite kendine tahsis edilen kamu kaynaklarını, sahip olduğu her türlü tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insangücünü müteşebbis bir yaklaşımla değerlendirerek yarattığı kaynaklar ve öğrencilerden aldığı reel öğrenim ücretleri ile birleştirerek faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun kendi gider bütçesini kendi yapabilmektedir.***

Devletin rolünün düzenlemeden değerlendirmeye dönüşmesine paralel olarak, başta İsveç ve Hollanda olmak üzere, Kıta Avrupası ülkelerinde de girişimci üniversite modelinin birçok unsuru üniversitenin sevk ve idaresine ve günlük işleyiş ve yönetimine yansımaya başlamıştır.

Devletin yükseköğretimdeki rolünün düzenlemeden değerlendirmeye dönüşümünü, üniversitenin sevk ve idare sisteminde devlet bürokrasisi ile akademik personelin ağırlığının azalması, buna karşılık toplum ve pazarın etkisinin artması şeklinde de ifade etmek mümkündür.

Her üniversite öğretim üyesinin gönlünde yatan kurumsal yapı, Vilhelm von Humboldt'un tasarlamış olduğu, isteyen öğretim üyesinin istediğini öğrettiği ve araştırdığı ve isteyen öğrencinin de istediğini öğrendiği ve kollegyal bir yönetim anlayışına dayalı üniversite modelidir. Bu nedenle, girişimci üniversite modelinin bu açıdan sakıncalı olduğu, von Humboldt'un hayal ettiği tür kurumların gerekliliği ve bu tür kurumların kamu kaynaklarından desteklenmesinin gerektiği, ancak kamu kaynaklarına bu ölçüde bağımlı olunan bugünkü koşullarda arzu edilen düzeydeki üniversite özerkliğinin maalesef mümkün olamayacağı yönündeki görüşler oldukça yaygındır.

Devletin işlevi süreçleri düzenlemeden çıktıları değerlendirmeye dönüşürken, tüm ülkelerde bürokratik ve/veya oligarşik modelden piyasa veya girişimci modele geçiş sürecinin başladığı bir gerçek olduğu gibi, gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesinin özerkliği artıracığı yönündeki görüşler çok daha yaygındır.

Nitekim, Alman, Fransız, İngiliz ve İtalyan eğitim bakanlarının 25 Ekim 1998 tarihinde imzaladıkları **Sorbonne Deklarasyonu** ve bunu izleyen, 19 Haziran 1999'da Avrupa'daki 31 ülkenin eğitim bakanlarınca imzalanan **Bologna Deklarasyonu** ile uluslararası düzeyde rekabet gücüne sahip bir Avrupa Yükseköğretim Bölgesi (**The European Higher Education Area**) oluşturulması yönünde siyasi irade ortaya konmuştur. Bu amaçla, diploma ve akademik derecelere şeffaflık getirilmesi, ABD sistemine benzer şekilde lisans, yüksek lisans ve doktora aşamalarının benimsenmesi, öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğinin (**mobility**) teşvik edilmesi, öğretim, yetiştirme (**training**) ve araştırmaya dayalı entegre programlar geliştirilmesi ve akademik değerlendirme ve kalite kontrol sistemleri kurulmasında Avrupa düzeyinde işbirliği yapılması temel ilkeler olarak benimsenmiştir

Avrupa genelinde ortaya konan bu görüşler kimine göre ABD sistemine geçiş, kimine göre ise Avrupa üniversitelerinin özbenliğine dönüşen bir ifadesidir.

18-19 Mayıs 2001 tarihlerinde Prag'da yapılan Avrupa Eğitim Bakanları toplantısında ülkemiz Avrupa Birliği bünyesinde yer alan ve ülkemizin de kullanımına açık bulunan Sokrates ve Leonardo gibi eğitim programlarının etkin olarak yürütülmesinde çok önemli bir yeri olan Bologna Deklarasyonu'na imza atan ülkeler arasına tam üye olarak kabul edilmiştir. Yükseköğretim sistemimiz bu tarihte Bologna Deklarasyonunda yer alan dokuz ana hedefden bir kısmını esasen yerine getirmiş durumda idi. Bu tarihi takiben tüm maddelerde uyumun sağlanması için çalışmalar yürütülmüştür. Üniversitelerimizde öğrenci konseylerinin kurulması ve temsilcilerin mevcut yasa çerçevesinde yönetime katılmaları, üniversitelerimizde ulusal düzeyde akademik değerlendirme ve kalite kontrolünü amaçlayan yönetmeliğin çıkartılması ve uygulamanın başlatılması bu doğrultuda atılan adımlar arasında **en önemlileridir**. Türk yükseköğretimi açısından son derece önemli olan bu gelişme ile birlikte, üniversite öğrencilerimiz ve öğretim elemanlarımızın Avrupa'daki üniversitelerle karşılıklı olarak gerçekleştirecekleri değişim programlarında yoğun bir şekilde yer almaları ve kendi konularında ortaklaşa araştırma ve uygulama projeleri geliştirme olanaklarının artması beklenmektedir. Ülkemiz üniversitelerinin Avrupa Yükseköğretim Bölgesi içindeki yerlerini koruyarak, gerektirdiğinde rekabet edebilmeleri, gerektiğinde birbirleri ve diğer Avrupa üniversiteleri ile işbirliği yapabilmelerinin önündeki engel, giderek azalan bütçe ödenekleri ve idari ve mali konularda tabi oldukları çağdışı kısıtlamalardır.

Yükseköğretimde ulaşılan bu aşamayı şu şekilde özetlemek mümkündür. Günümüz üniversiteleri artık faaliyet alanlarını sadece kendi mensuplarının değer yargılarına göre tespit etmekten ziyade faaliyetlerinin türlerini ve alanlarını toplumun gereksinim ve beklentileri ile kendilerine tahsis edilen kaynaklara göre belirleyen kurumlardır. Dolayısıyla, çağdaş üniversite, toplumun her kesimi ile bütünleşmiş, faaliyetleri bakımından topluma karşı olan sorumluluğunu ne ölçüde yerine getirdiği denetlenen ve faaliyetleri toplum tarafından yönlendirilen, sahip olduğu her türlü fiziksel olanak, tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insangücünü girişimci bir zihniyetle değerlendirerek ek mali kaynak yaratan, modern işletmecilik teknikleri ile yönetilen fevkalade karmaşık yapıya sahip bir kurumdur.

Bölüm 2

Türk Yükseköğretiminin Tarihçesi

Türk yükseköğretiminin tarihine ilişkin yayınların neredeyse tümünde, Selçuk Türklerinin 11. yüzyılda Bağdat'da kurdukları Nizamiye Medresesi ile Fatih Sultan Mehmet'in 1463'te kurduğu İstanbul Medresesi'ne atıflar vardır. Ancak, İslam ülkelerinin ve bu ülkelerdeki kurumların, Avrupa'nın karanlık çağlarında, daha önceki bilimsel birikimi muhafaza ettikleri, hatta bilime bazı katkılarda bulundukları, bu birikimin Endülüs yoluyla Avrupa'ya geçtiği ve İslam medreselerinin aynı yolla Orta Çağ Avrupa'sındaki üniversiteleri etkiledikleri ne kadar doğruysa, bugünkü Türk yükseköğretiminin kökenlerini medreselerde aramak da o kadar yanlıştır.

Bugünkü yükseköğretim kurumlarımız, Batı'da olduğu gibi yüzlerce yıllık bir süreç içinde türlü değişikliklere uğrayarak ve hatta yer yer verilen büyük mücadeleler sonucunda şekillenmemiş, tersine, daha önce bu alandaki kurumlarımızın yerine geçmek üzere, Batı'dan olduğu gibi aldığımız kurumlardır.

Batı türü yükseköğretim kurumlarının ülkemizdeki ilk örnekleri, 1773'te kurulan • Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1795'te kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1827'de kurulan Tıbbiye ve 1834'te kurulan Harbiye'dir. Ondokuzuncu yüzyılın sonuna doğru ve 20. yüzyılın başında, Fransa'daki *Grandes Ecoles'e* benzer bir şekilde çeşitli bakanlıklara bağlı olarak kurulan Mülkiye Mektebi (1877), Hukuk Mektebi (1878), Ticaret Mekteb-i Alisi (1882), Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane (1882) ve 1909'da Mühendis Mekteb-i Alisi adı ile reorganize edilen Mühendishane ile ara kademe teknik personel yetiştirmek amacıyla 1911'de kurulan Kondüktör Mekteb-i Alisi ülkemizdeki Batı türü yükseköğretim kurumlarının diğer örnekleridir. Bu kurumların bazıları bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Marmara, Mimar Sinan ve Yıldız Teknik Üniversitelerinin nüveleridir. 1863'te kurulan ve 1912'de mühendislik bölümleri eklenen Robert Kolej ise ülkemizdeki ilk Anglo-Amerikan türü yükseköğretim kurumu olup, bugünkü Boğaziçi Üniversitesi'nin nüvesidir.

Gülhane Fermanı'ndan kısa bir süre sonra modern bir üniversitenin kurulması, 1846'da zamanın Maarif Meclisi'nce kabul edilmiş ve üniversite 1865'te açılmıştır. 1870 ve 1874'te iki kez reorganize edildikten sonra 1881'de kapanan üniversite, 1900'de Dar'ül-fünun Osmanî adı ile tekrar açılmış ve yeni kurulan Ulum-i Aliye-i Diniye, Edebiyat, Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye şubelerinin yanında, daha önce kurulmuş olan Tıbbiye ve Hukuk mektepleri de Dar'ül-fünun'a bağlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından başlatılan eğitim seferberliği ile yükseköğretim kurumlarının Anadolu'ya yayılmasındaki ilk adımlar atılmaya başlanmış ve Ankara'da 1925'te Hukuk Mektebi, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930'da ise Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.

Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra Dar'ül-fünun üzerinde önemle durmuş ve bu kurumu değerlendirmek üzere davet edilen İsviçre'li Profesör Albert Malche'nin 31 Mayıs

1932 tarihli raporundan kısa bir süre sonra 1933'te Darülfünun lağvedilerek yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. **1933 Reformu (Kanun No: 2252), çağdaş üniversitenin ülkemizdeki gerçek başlangıcıdır.**

Yüksek Mühendis Mektebi'nin 1944'te reorganize edilmesi ile **İTÜ** kurulmuş olup bunu 1946'da, Ankara'da daha önce kurulmuş olan mektep, fakülte ve enstitülerin birleştirilmesiyle kurulan Ankara Üniversitesi izlemiştir. Ayrıca, 1946'da 2252 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış, çıkarılan 4936 sayılı Kanunla üniversitelere *muhtariyet* verilmiştir.

1955-1957 yılları arasında kurulan Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (**ODTÜ**) ve Atatürk Üniversitesi ile yükseköğretimin Anadolu'ya yayılması hız kazanmıştır.

1967 yılında kurulan Hacettepe Üniversitesi ve 1971 yılında kurulan Boğaziçi Üniversitesinden sonra 1973-1981 arası üniversitelerin tam anlamı ile Anadolu'ya yayıldığı bir dönemdir. Türkiye'nin her bakımdan zor şartlar altında bulunduğu bu dönemde, Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri'de on yeni üniversite kurulmuş ve böylece ülkemizdeki üniversite sayısı on dokuza yükselmiştir. Hızla artmakta olan üniversite ve bunlara başvuran öğrenci sayıları karşısında 1974 yılında *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)* kurularak üniversitelere merkezi sınavla öğrenci alınmasına başlanmıştır. Yükseköğretime artan talep karşısında, aynı yıl kurulan ve mektupla öğretim yapan **YAYKUR** ile ülkemizde örgün öğretim yanında Açıköğretim veya daha doğru bir deyimle uzaktan-öğretime de başlanmıştır.

Burada bir parantez açarak, yükseköğretimde üniversiteler dışındaki gelişmelere de kısaca bakmakta yarar vardır. Üniversitelerden farklı olarak, Batı'daki politekniklere benzer bir şekilde kitlesel mesleki eğitime ağırlık vermek amacıyla kurulan akademiler, zaman içinde bu amaçlarından uzaklaşmışlar ve 1977'de çıkarılan 2095 sayılı Kanunla üniversiteler ile akademiler arasında işlevsel farklılık fiilen ortadan kalkmıştır. Ancak, üniversiteler ile akademiler arasında çekişme başlamış ve Danıştay akademilerin çıkardığı yönetmelikleri sürekli olarak iptal etmiştir.

Hızla artan genç nüfusun yükseköğretime olan talebi 1960'lı yılların ortalarından başlayarak, çeşitli alanlarda mesleki öğretim yapan elliye yakın, kar amaçlı yüksekokulun açılmasına yol açmış ve bu okullardaki öğrenci sayısı kısa süre içinde elli bine ulaşmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin bu okulları 1971'de Anayasa'ya aykırı bulması ile bu okullar 1418 sayılı Kanunla akademilere bağlanmıştır.

1981 yılına gelindiğinde ülkemizde:

- Üniversiteler
- Akademiler
- Bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ile konservatuvarlar
- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri
- YAYKUR

olmak üzere beş türde, toplam 166 yükseköğretim kurumunda 20.816 öğretim elemanı görev yapmakta ve YAYKUR'a kayıtlı 9.742 öğrenci dahil, toplam 237.369 öğrenci öğrenim görmekte idi.

1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları *Yükseköğretim Kurulu* (YÖK) çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Bu düzenleme kapsamında İstanbul'da Mimar Sinan, Marmara ve Yıldız Teknik, Ankara'da Gazi, Antalya'da Akdeniz, İzmir'de Dokuz Eylül ve Edirne'de Trakya Üniversiteleri mevcut kurumların reorganizasyon ve birleştirilmesi ile oluşturulmuş, Van'da ise Yüzüncü Yıl Üniversitesi adı ile yeni bir üniversite kurulmuştur. Böylece, Türk yükseköğretim sistemi 1982 yılı itibarı ile yirmi yedi üniversite ile bunlara bağlı fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuar ve meslek yüksekokullarından oluşan birleşik bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu meyanda, YAYKUR'un işlevleri Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi'ne devredilerek uzaktan öğretimin ülkemizde yaygınlaşması hızlandırılmıştır.

Anayasa'da yer alan hükümlere uygun olarak getirilen yeni yasal düzenleme ile kâr amacı gütmeyen vakıfların özel yükseköğretim kurumları kurmalarına imkan sağlanmıştır. Bu tür ilk üniversite olan Bilkent Üniversitesi 1984'te kurularak faaliyete geçmiştir. Ancak, Bilkent Üniversitesi'nin yasal konumu, Anayasa Mahkemesi'nde açılan iki davanın sonucunda Mahkeme'nin bu tür üniversitelerin de kanunla kurulması gerektiğine karar vermesi üzerine, 1992 yılında çıkarılan 3785 sayılı Kanunla açıklığa kavuşmuştur. **ODTÜ'**ye bağlı olarak faaliyet gösteren Gaziantep'teki fakülte ve okullardan oluşan Gaziantep Üniversitesi'nin 1987'de kurulması ile üniversite sayısı yirmi dokuza yükselmiştir.

3 Temmuz 1992'de çıkarılan 3837 sayılı Kanunla, çoğu daha önce o illerde mevcut olan birimlerin nüve teşkil ettiği, 21 yeni üniversite ile 2 yüksek teknoloji enstitüsünün Afyon, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Kars, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mersin, Muğla, Niğde, Sakarya, Şanlıurfa, Tokat ve Zonguldak illerimizde kurulması ile üniversite sayımız elliüçe yükselmiştir.

1992 yılında ikinci vakıf üniversitesi olan Koç Üniversitesi, 1993'te Anadolu Üniversitesi'nin ikiye bölünmesi ile Eskişehir'deki ikinci üniversite olan Osmangazi Üniversitesi, 1994'te ülkemizin üçüncü vakıf üniversitesi olan Başkent Üniversitesi ile Fransızca eğitim yapan Galatasaray Üniversitesi kurulmuştur.

1996'da 5, 1997'de 8, 1998'de 2, 1999'da ise 2 vakıf üniversitesinin kurulması ile ülkemizdeki yükseköğretim kurumu sayısı 73'e yükselmiştir. Bu kurumları 2001'de vakıflarca kurulan Yaşar, İstanbul Ticaret, İzmir Ekonomi ve 2003 yılında kurulan TOBB-Ekonomi ve Teknoloji üniversitesi, Anadolu Kültür Eğitim Vakfı ile Mersin İlağa Eğitim ve Kültür Vakfı izlemiştir. Yükseköğretim kurumlarımızın kuruluş tarihleri Tablo 2.1'de gösterilmiştir. Böylece, 1923 yılından 2004 yılına kadar geçen 81 yıllık Cumhuriyet döneminde:

Tablo 2.1 Kuruluş tarihlerine göre yükseköğretim kurumları

	Yükseköğretim Kurumu Adı	Bulunduğu İl	Kuruluş Tarihi
1	İstanbul Üniversitesi	İstanbul	1933
2	İstanbul Teknik Üniversitesi	İstanbul	1944
3	Ankara Üniversitesi	Ankara	1946
4	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Trabzon	1955
5	Ege Üniversitesi	İzmir	1955
6	Atatürk Üniversitesi	Erzurum	1957
7	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Ankara	1959
8	Hacettepe Üniversitesi	Ankara	1967
9	Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul	1971
10	Dicle Üniversitesi	Diyarbakır	1973
11	Çukurova Üniversitesi	Adana	1973
12	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	1973
13	Cumhuriyet Üniversitesi	Sivas	1974
14	İnönü Üniversitesi	Malatya	1975
15	Fırat Üniversitesi	Elazığ	1975
16	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Samsun	1975
17	Selçuk Üniversitesi	Konya	1975
18	Uludağ Üniversitesi	Bursa	1975
19	Erciyes Üniversitesi	Kayseri	1978
20	Akdeniz Üniversitesi	Antalya	1982
21	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	1982
22	Gazi Üniversitesi	Ankara	1982
23	Marmara Üniversitesi	İstanbul	1982
24	Mimar Sinan Üniversitesi	İstanbul	1982
25	Trakya Üniversitesi	Edirne	1982
26	Yıldız Teknik Üniversitesi	İstanbul	1982
27	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Van	1982
28	Bilkent Üniversitesi	Ankara	1984
29	Gaziantep Üniversitesi	Gaziantep	1987
30	Koç Üniversitesi	İstanbul	1992
31	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Bolu	1992
32	Adnan Menderes Üniversitesi	Aydın	1992
33	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Afyon	1992
34	Balıkesir Üniversitesi	Balıkesir	1992
35	Celal Bayar Üniversitesi	Manisa	1992
36	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Çanakkale	1992
37	Dumlupınar Üniversitesi	Kütahya	1992
38	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Tokat	1992
39	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Kocaeli	1992
40	Harran Üniversitesi	Şanlıurfa	1992
41	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	İzmir	1992
42	Kafkas Üniversitesi	Kars	1992
43	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Kahramanmaraş	1992
44	Kırıkkale Üniversitesi	Kırıkkale	1992

Tablo 2. 1 (Devam)

45	Kocaeli Üniversitesi	Kocaeli	1992
46	Mersin Üniversitesi	İçel	1992
47	Muğla Üniversitesi	Muğla	1992
48	Mustafa Kemal Üniversitesi	Hatay	1992
49	Niğde Üniversitesi	Niğde	1992
50	Pamukkale Üniversitesi	Denizli	1992
51	Sakarya Üniversitesi	Sakarya	1992
52	Süleyman Demirel Üniversitesi	Isparta	1992
53	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	Zonguldak	1992
54	Osmangazi Üniversitesi	Eskişehir	1993
55	Başkent Üniversitesi	Ankara	1994
56	Galatasaray Üniversitesi	İstanbul	1994
57	Fatih Üniversitesi	İstanbul	1996
58	Işık Üniversitesi	İstanbul	1996
59	İstanbul Bilgi Üniversitesi	İstanbul	1996
60	Sabancı Üniversitesi	İstanbul	1996
61	Yeditepe Üniversitesi	İstanbul	1996
62	Kadir Has Üniversitesi	İstanbul	1997
63	Atılım Üniversitesi	Ankara	1997
64	Beykent Üniversitesi	İstanbul	1997
65	Çağ Üniversitesi	Tarsus	1997
66	Çankaya Üniversitesi	Ankara	1997
67	Doğuş Üniversitesi	İstanbul	1997
68	İstanbul Kültür Üniversitesi	İstanbul	1997
69	Maltepe Üniversitesi	İstanbul	1997
70	Bahçeşehir Üniversitesi	İstanbul	1998
71	Haliç Üniversitesi	İstanbul	1998
72	Okan Üniversitesi	İstanbul	1999
73	Ufuk Üniversitesi	Ankara	1999
74	Yaşar Üniversitesi	İzmir	2001
75	İstanbul Ticaret Üniversitesi	İstanbul	2001
76	İzmir Ekonomi Üniversitesi	İzmir	2001
77	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Ankara	2003
78	Mersin Eğitim ve Kültür Vakfı İlağa (*)	Mersin	2003
79	Anadolu Kültür ve Eğitim Vakfı (*)	İstanbul	2003

(*) 4702 Sayılı Kanun kapsamında bir üniversiteye bağlı olmaksızın kurulan vakıf meslek yüksekokulları

- Yükseköğretim kurumu sayısı 1'den 79'a,
- Öğrenci sayısı 2.914'den 1.942.995'e
- Yıllık mezun sayısı 32 1'den 288.819'a
- Öğretim elemanı sayısı 307'den 82.096'ya

yükselmiş olup, yaklaşık olarak öğrenci sayısında 667, yıllık mezun sayısında 900, öğretim elemanı sayısında ise 267 katlık artışların gerçekleştirildiği ve yükseköğretim kurumlarının İstanbul'dan Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmasının sağlandığı görülmektedir.

Zaman zaman içinde bulunulan olumsuz siyasi ve ekonomik şartlara rağmen, yer yer verilen büyük mücadeleler ve büyük fedakarlıklarla sağlanan bu gelişme Türkiye Cumhuriyeti 'nin gurur tabloları ve çağdaş uygarlığı yakalama azim ve iradesinin önemli simgelerinden biridir.

Bölüm 3

Üniversitelere Başvuru ve Yerleştirme

3.1 Çeşitli Liselerden Mezun Olan Öğrenci Sayıları

Ülkemizdeki çeşitli liselerden 2003-2004 ders yılında mezun olan öğrenci sayılarının lise türlerine göre dağılımı Tablo 3.1'de gösterilmiştir. Bu tablodan görüldüğü gibi, genel lise mezunlarının toplam mezunlar içindeki payı % 65, mesleki ve teknik lise mezunlarının payı ise % 35'dir. Liseden mezun olanların yıllara göre değişimi ise Tablo 3.2'de verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, 1986-1987 ders yılında 226.453 olan lise mezunu sayısı, 2003-2004 ders yılında 683.019'a yükselmiştir.

3.2 Başvuru Sayıları

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından düzenlenen yüksek öğretime giriş sınavı, 1981-1998 yılları arasında iki basamaklı olarak uygulanmıştır. *Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS)* adı verilen birinci basamak sınavı, Türkçe, matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler alanlarındaki temel kavramlara dayalı olarak, okuduğunu anlama ve yorumlama yeteneklerini ölçen sınavdır. *Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS)* olarak adlandırılan ikinci basamak sınavı ise, esas olarak bilgi ölçen bir sınavdır. Üniversitelere yerleştirme, ÖSS, ÖYS ve *Ortaöğretim Başarı Puanlarının (OBP)* belirli katsayılarla çarpılarak toplanması sonucunda elde edilen yerleştirme puanları ile öğrencilerin tercihlerine göre yapılmaktaydı.

1999 yılından itibaren uygulanmaya konulan yeni sınav sisteminde, *İkinci Basamak Sınavı (ÖYS)* kaldırılmıştır. Üniversiteye yerleştirmenin, *Birinci Basamak Sınavı (ÖSS)* sonuçlarına *Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanının (AOBP)* bir katsayı ile çarpılarak eklenmesi sonucunda hesaplanan yerleştirme puanı ve öğrencilerin tercihlerine göre yapılması kararlaştırılmıştır.

Yükseköğretime giriş için:

- Lise son sınıf öğrencileri (beklemeli ve dışardan bitirenler dahil),
- Daha önceki yıllarda sınava girip kazanamayanlar,
- Daha önce bir yükseköğretim programına yerleştirilmesine karşın, program ve/veya üniversite değiştirmek amacıyla tekrar sınava girenler; bir yükseköğretim kurumunu bitirdikten sonra tekrar sınava girenler,

olmak üzere başlıca üç grup öğrenci ÖSYM'ye başvurmaktadır. ÖSYM'ye 2003 yılında başvuran 1.502.605 öğrenciden 1.451.973'ü, 2004'de 1.786.883 öğrenciden 1.728.026'sı, 2005'de 1.730.876 öğrenciden 1.671.726'sı ÖSS'ye girmiştir. Ayrıca meslek yüksekokulları ile açıköğretim önlisans programlarına sınavsız geçiş hakkından yararlanmak için 2003'de 94.274, 2004'de 115.422, 2005'de 120.798 öğrenci başvurmuştur. Böylece Yükseköğretim Kurumlarına yerleşmek isteğiyle başvuran öğrenci sayısı toplam 2003'de 1.596.879'a, 2004'de 1.902.305'e, 2005'de 1.851.674'e ulaşmıştır. Başvuran bu adayların 2003'de % 35,3'ü, 2004'de %39,9, 2005'de %37,5'i lise son sınıf öğrencisi, 2003'de % 43,7'si, 2004'de %40,8'i, 2005'de %44,8'i ÖSS'ye daha önce girip kazanamayanlar ve 2003'de % 21,0 'i, 2004'de %19,3'ü, 2005'de %17,7'si ise daha önceki yıllarda bir yükseköğretim programına yerleştirilenlerdir.

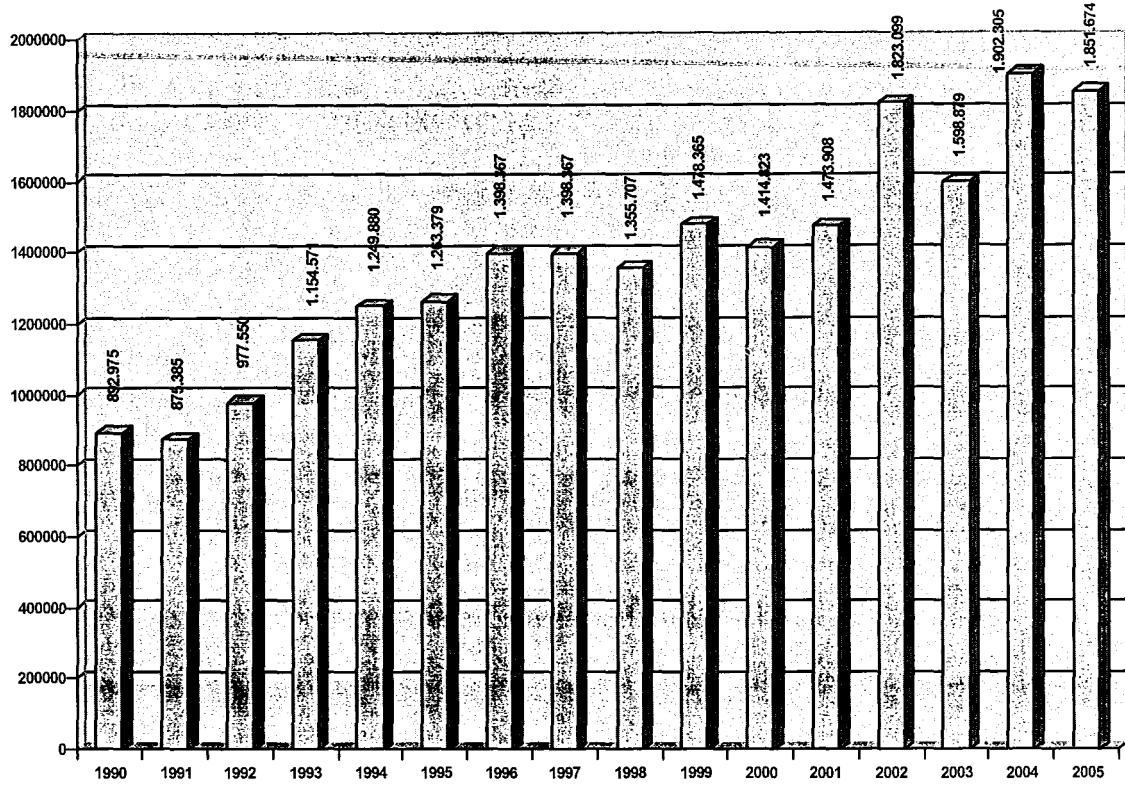
Tablo 3.1 2003-2004 Öğretim Yılı Ortaöğretimde Okul Türlerine Göre Mezun Öğrenci Sayıları

OKUL TÜRÜ	MEZUN ÖĞRENCİ SAYISI
ORTAÖĞRETİM TOPLAMI	683019
GENEL LİSELER	452379
LİSE	343171
ANADOLU LİSESİ	69339
FEN LİSESİ	3469
ANADOLU GÜZEL SANATLAR LİSESİ	1447
ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ	9714
ÖZEL GENEL LİSE	25239
MESLEKİ ve TEKNİK LİSELER	230640
ERKEK TEKNİK ÖĞRETİM	101839
ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ	66510
ÇOK PROGRAMLI LİSE	15623
TEKNİK LİSE	5464
MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	7494
ANADOLU MESLEK LİSESİ	4860
ANADOLU TEKNİK LİSESİ	1888
KIZ TEKNİK ÖĞRETİM	46921
KIZ MESLEK LİSESİ	29852
ÇOK PROGRAMLI LİSE	9963
MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	455
ANADOLU KIZ MESLEK LİSESİ	6632
ANADOLU KIZ TEKNİK LİSESİ	19
TİCARET VE TURİZM ÖĞRETİMİ	62083
TİCARET MESLEK LİSESİ	39870
ÇOK PROGRAMLI LİSE	14398
MAHALLİ İDARELER MESLEK LİSESİ	51
MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM MERKEZİ	321
ANADOLU TİCARET MESLEK LİSESİ	4397
ANADOLU OTELCİLİK VE TURİZM MESLEK LİSESİ	2640
ANADOLU İLETİŞİM MESLEK LİSESİ	406
DİN ÖĞRETİMİ	11731
İMAM HATİP LİSESİ	8017
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ	3714
ÖZEL EĞİTİM	361
SAĞLIK MESLEK LİSESİ	7533
ÖZEL MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER	172

Tablo 3.2 Liselerden mezun olan öğrenci sayılarının lise türlerine ve yıllara göre değişimi.

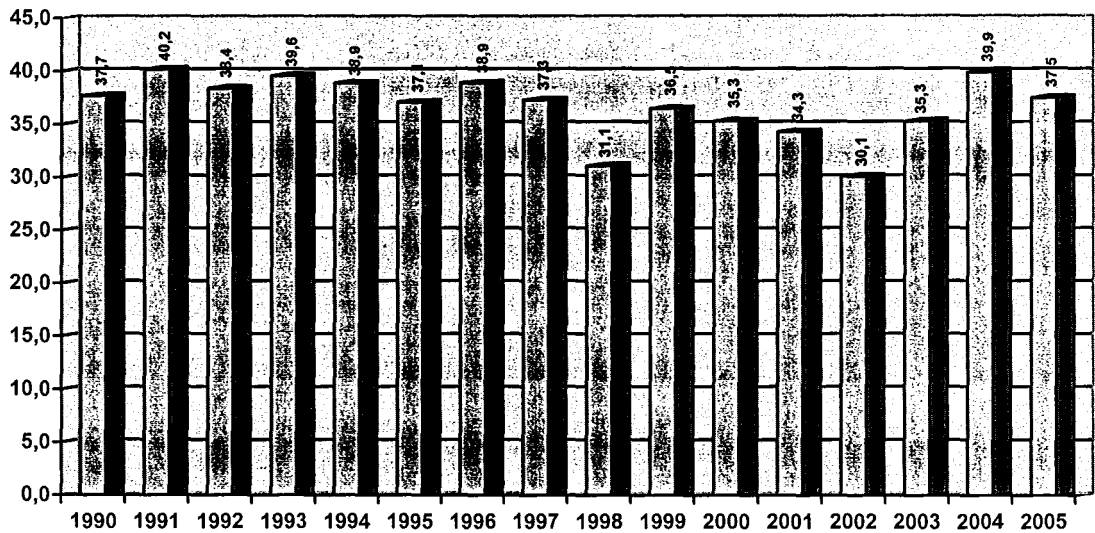
	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-00	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04
GENEL LİSELER																		
Lise	119.645	131.263	136.393	144.698	176.463	192.162	262.551	247.749	229.951	279.299	390.259	217.102	227.182	215.170	202.342	204.084	240.507	343.171
Anadolu Lisesi	3.159	3.959	4.498	4.722	6.640	7.611	10.799	10.971	18.300	14.785	13.292	12.460	21.069	24.716	31.114	61.160	64.385	69.339
Akşam Lisesi	--	528	524	663	658	756	782	1.120	1.193	986	1.486	14.561	--	--	--	--	--	--
Fen Lisesi	377	393	421	505	478	770	747	1.132	1.098	968	943	915	2.200	2.910	2.313	2.682	3.055	3.469
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	--	--	--	--	--	--	--	--	--	460	209	502	599	660	558	756	1.048	1.447
Anadolu Öğretmen Lisesi	3.293	3.250	2.892	2.565	2.966	1.348	2.452	2.967	3.839	4.256	4.045	4.733	6.035	6.271	6.569	8.540	9.888	9.714
MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER																		
Erkek Teknik Öğretim	47.935	47.118	48.839	58.419	68.617	72.991	94.317	66.512	75.733	92.109	98.850	104.260	91.385	86.289	94.437	87.909	81.122	101.839
Kız Teknik Öğretim	10.317	11.146	11.768	12.130	12.695	13.132	16.134	16.008	28.471	23.879	30.482	29.218	27.588	27.152	29.855	26.594	30.790	46.921
Ticaret ve Turizm Öğretimi	20.382	24.790	23.661	30.701	38.783	41.029	48.637	42.332	56.350	53.003	65.233	53.407	58.036	63.438	69.050	66.515	60.970	62.083
İmam-Hatip Liseleri	15.974	17.574	17.280	17.060	18.323	20.658	26.285	46.137	41.386	48.480	42.525	31.868	79.479	42.776	29.355	25.437	9.380	11.731
Resmi Liseler Toplamı	221.082	240.021	246.276	271.463	325.623	350.457	462.704	434.928	456.321	518.225	647.324	469.026	520.562	477.570	465.885	483.978	501.490	657.608
Özel Liseler Toplamı	5.371	6.337	6.867	7.593	9.921	11.411	12.278	13.834	16.517	13.078	16.288	7.672	20.601	20.671	15.277	13.418	16.614	25.411
GENEL TOPLAM	226.453	246.358	253.143	279.056	335.544	361.868	474.982	448.762	472.838	531.303	663.612	476.698	541.163	498.241	481.162	497.396	518.104	683.019

Başvuran öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı Şekil 3.1’de, lise son sınıf öğrencilerinin ÖSYM’ye yapılan başvurular içerisinde payı ise Şekil 3.2’de gösterilmiştir

Not: 2003 yılında 1.502.605, 2004 yılında 1.786.883, 2005 yılında 1.730.876 aday ÖSS’ye, 2003 yılında 94.274, 2004 yılında 115.422, 2005 yılında 120.798 aday sadece sınavsız geçiş için başvuru yapmıştır.

Şekil 3.1 ÖSYM’ye başvuran öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi.

Şekil 3.2 Lise son sınıftaki öğrencilerin toplam başvuru içindeki payı

Şekil 3.2'den görüldüğü gibi, yükseköğretime giriş kapısının önünde lise son sınıf öğrencilerinin yanında, eski lise mezunlarından oluşan büyük bir kitle bulunmaktadır. Bu kitle, dersanelere devam ederek, kalıplara dayalı çoktan seçmeli problem çözme üzerinde yoğunlaşmakta ve lisede aldığı formasyonu önemli ölçüde yitirmektedir. 2002 yılında son sınıftaki öğrencilerin toplam başvuran içindeki payının % 34,3 ve % 30,1'e gerilemesi, uygulaması ilk kez 2002 de yapılan sınavsız geçişe başvuran eski mezunların sayısının çok fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Son sınıftaki öğrencilerin toplam başvuran içindeki payı, yükselerek 2003 yılında %35,3'e, 2004 yılında %39,9'a, 2005 yılında ise %37,5'e ulaşmıştır.

Türk yükseköğretim sistemi üzerinde oluşan demografik baskının temel nedeni, lise mezunlarının herhangi bir yükseköğretim kurumuna giremedikleri takdirde geçimlerini sağlayabilecek bilgi ve beceriden büyük ölçüde yoksun olmalarıdır. Ülkemizdeki işgücü piyasasında, işe yeni girenler için düzenlenen iş eğitimi programları yaygın olmadığı gibi, genel lise mezunlarımızın eğitimleri itibarıyla bu tür programlara hazır olup olmadıkları da tartışma konusudur.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Tablo 3.3'te özetlenen projeksiyonlarına göre, yükseköğretim çağı nüfusu (18-21 yaş) 1995'ten 2000'e kadar azalma eğilimine girmiş, son yıllarda ise artma göstermiştir. Bunun yanında, ortaöğretimdeki okullaşma oranı ise sürekli olarak artmaktadır. Örneğin, 1985-1986'da % 32, 1990-1991'de % 37,6 olan bu oran, 1998-1999'da % 57,7'ye yükselmiştir. Bu nedenle, yükseköğretime giriş için başvuran öğrenci sayısında, son yıllarda görülen durağanlaşma eğilimine rağmen, özellikle sekiz yıllık temel eğitimin etkisiyle, önümüzdeki yıllarda artış beklenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan projeksiyonlara göre, 2005-2006 ders yılında ortaöğretimdeki öğrenci sayısı, 1.710.092'si genel liselerde, 2.484.051'i ise mesleki ve teknik liselerde olmak üzere, toplam 4.194.143'e ulaşacak, bu kademedeki okullaşma oranı ise % 79,4'e yükselecektir. Buna göre, önümüzdeki beş yıl içerisinde yükseköğretime giriş için başvuran aday sayısının 2.000.000'u aşacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 3.3 Yükseköğretim çağı nüfusunun yıllara göre değişimi.

Yıl	Çağ Nüfusu (18-21 Yaş)
1994	5.093.000
1995	5.228.000
1996	5.184.000
1997	5.142.000
1998	5.102.000
1999	5.063.000
2000	5.025.000
2001	5.371.000
2002	5.355.000
2003	5.288.000
2004	5.192.000
2005	5.098.000

3.3 Yükseköğretim Kurumlarına Yerleştirme

1999-ÖSS'den itibaren adaylara sözel ve sayısal bölümlerden oluşan bir sınav uygulanmaya başlanmıştır. Sözel bölüm Türkçe'yi kullanma gücü ve sosyal bilimlerdeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan, sayısal bölüm ise matematiksel ilişkilerden yararlanma gücünü ve fen bilimlerindeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan oluşmaktadır.

2002 ve daha önceki yıllarda **ÖSS**'yi kazanan adayların, meslek yüksekokulları ve açıköğretim programlarına yerleşebilmeleri için ilgili puan türünde 105,000 ve daha yüksek **ÖSS** puanı, lisans programlarına yerleşebilmeleri için ise **ÖSS**'de ilgili puan türünde 120,000 ve daha yüksek **ÖSS** puanı almaları gerekmektedir. Gerek önlisans ve açıköğretim, gerekse lisans programlarına yapılacak yerleştirmede, adayların **ÖSS** puanlarına ağırlıklı ortaöğretim başarı puanlarının belli bir ağırlıkta katılmasıyla elde edilen **Y-ÖSS** puanları ve varsa ek puanları kullanılmaktadır. Özel yetenek sınavıyla öğrenci alan yükseköğretim programlarına başvurabilmek için **ÖSS**'de 105,000 ve daha fazla **ÖSS** puanı, öğretmenlik programları için ise 120,000 ve daha fazla **ÖSS** puanı almış olmak gerekmektedir.

2002 ÖSS'den itibaren Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları mezunları, kendi alanlarının devamı niteliğindeki önlisans programları ile örgün ve açıköğretim önlisans programlarına mezuniyet yılı, okul türü ve mesleki ve teknik eğitim bölgesine bağlı öncelikler gözetilerek sınavsız olarak yerleştirilmektedirler. Ayrıca **ÖSS** sınavına girerek ilgili puan türünde 105.000 ve daha fazla **ÖSS** puanı alan adaylar açıköğretim programlarına ve mesleki eğitim kapsamı dışında kalan önlisans programlarına yerleşebilmektedirler. Adayların lisans programlarına yerleşebilmeleri için **ÖSS**'de ilgili puan türünde 120.000 ve daha fazla **ÖSS** puanı almaları gerekmektedir. Mesleki eğitim kapsamındaki önlisans ve açıköğretim programlarına yapılacak yerleştirmede adayların mezuniyet yılı, mezun oldukları ortaöğretim kurumunun türü ve mesleki teknik eğitim bölgesinin içinde ya da dışında olması durumlarına bakılarak oluşturulan öncelik sıraları ve mesleki ortaöğretim başarıları gözetilerek yerleştirilmektedirler. Lisans programları ile diğer önlisans programlarına yapılacak yerleştirmede adayların **ÖSS** puanlarına ağırlıklı ortaöğretim başarı puanlarının belli bir ağırlıkta katılmasıyla elde edilen **Y-ÖSS** puanları ve varsa ek puanları kullanılmaktadır.

2002 ve daha önceki yıllarda uygulanmakta olan puanlama yönteminde **ÖSS** puanlarının en büyüğü ve en küçüğü, hesaplama yapılan yılın puan dağılımına bağlı olarak, yıldan yıla değişmektedir. Bu da adaylar arasında puanların sınava girilen yılda düşeceği veya yükseleceği tahminlerinin yapılmasına neden olmaktadır. Bu sakıncayı en aza indirmek amacıyla, 2003 **ÖSS**'den itibaren, her puan türünde ayrı olmak üzere, **ÖSS** puanlarının en yükseği 300, en küçüğü 100 olacak şekilde bir dönüştürmeye tabi tutulmasına karar verilmiştir. 2002-**ÖSS** ve daha önceki yıllarda, sınavsız geçiş hariç, meslek yüksekokulları ve açıköğretim önlisans programlarını tercih edebilmek için ilgili puan türünden en az 105.000 veya daha yüksek, bir lisans programını tercih edebilmek için ise ilgili puan türünde 120.000 veya daha yüksek **ÖSS** puanına sahip olmak gerekmiştir. **ÖSS** puanlarının 100 ile 300 arasında değişmesi, bu sınırlarda da değişiklik yapılmasını gerektirmiştir. **ÖSS**'yi kazanma, bir başka deyişle, meslek yüksekokulları ve açıköğretim programlarını sınavsız geçiş dışında tercih edebilme sınırı 105.000 yerine 160.000; lisans programlarını tercih edebilme sınırı da 120.000 yerine 185.000 **ÖSS** puanı olarak belirlenmiştir. Bu

sınırlarda meydana gelen değişiklik, kesinlikle ÖSS'yi kazanma puanlarının yükseltilmesi anlamına gelmemektedir. Bu değişikliğin anlamı, eski ÖSS dağılımındaki 105.000 ÖSS puanının yeni ÖSS dağılımında 160.000'a, 120.000 ÖSS puanının 185.000'a karşılık geleceğidir.

2004-ÖSS sonucunda, örgün öğretim ile açıköğretim programlarına yerleştirilen toplam 633.083 adayın dağılımı Tablo 3.4'te gösterilmiştir. Örgün öğretime yerleştirilenlerin % 42,5'i kız, % 57,5'i ise erkektir.

Tablo 3.4 2004-ÖSS'de örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilen ve kaydolan öğrenci sayıları.

	Yerleştirilen (Y)	Kaydolan (K)	K/Y (%)
--	----------------------	-----------------	---------

ÖRGÜN ÖĞRETİM

Lisans	197.774	197.087	99,7
Önlisans	195.665	153.707	78,6
TOPLAM	393.439	350.794	89,2

AÇIKÖĞRETİM

Lisans	137.493	106.131	77,2
Önlisans	102.151	75.348	73,8
TOPLAM	239.644	181.479	75,7

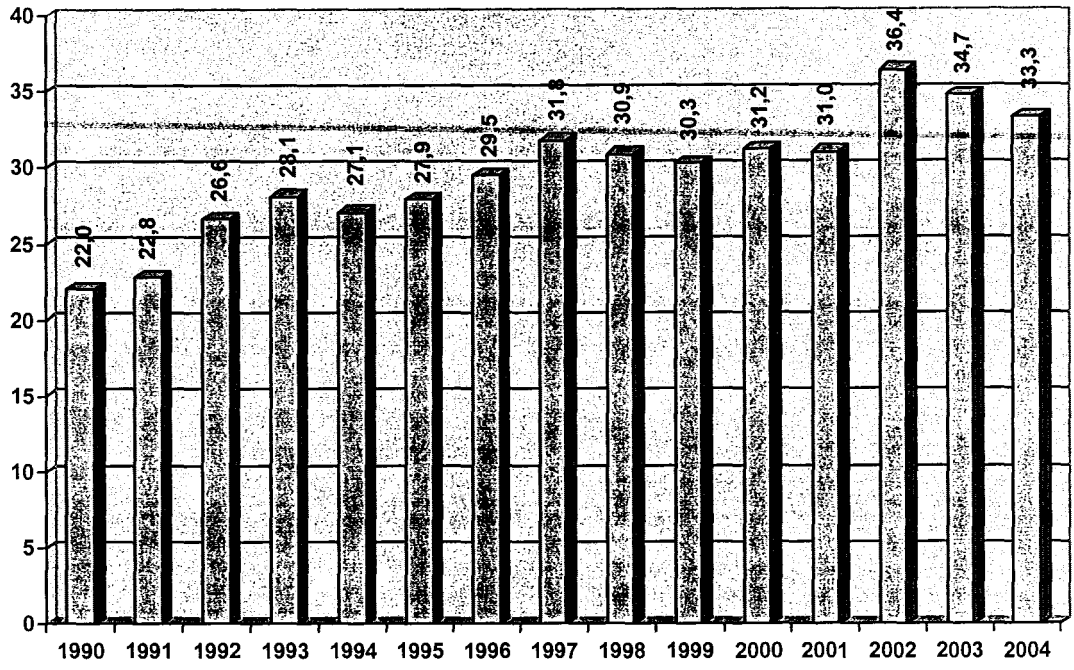
GENEL TOPLAM	633.083	532.273	84,1
---------------------	----------------	----------------	-------------

Toplam yerleştirilenlerin (açıköğretim dahil) başvurulara oranının yıllara göre değişimi şekil 3.3'te, yerleştirilen adayların örgün öğretim ile açıköğretime göre dağılımı ise şekil 3.4'te gösterilmiştir. Açıköğretime olan talebin 1993 yılında maksimum düzeye ulaşması nedeniyle, başvuran adayların yaklaşık % 36'sı bir yükseköğretim programına yerleştirilmiştir. Bu oran, 2003 yılına kadarki 8 yıllık devrede % 30 dolayında kalmış, 2003'de % 34,7'e ulaşmıştır. 2004'de ise %33,3 olmuştur.

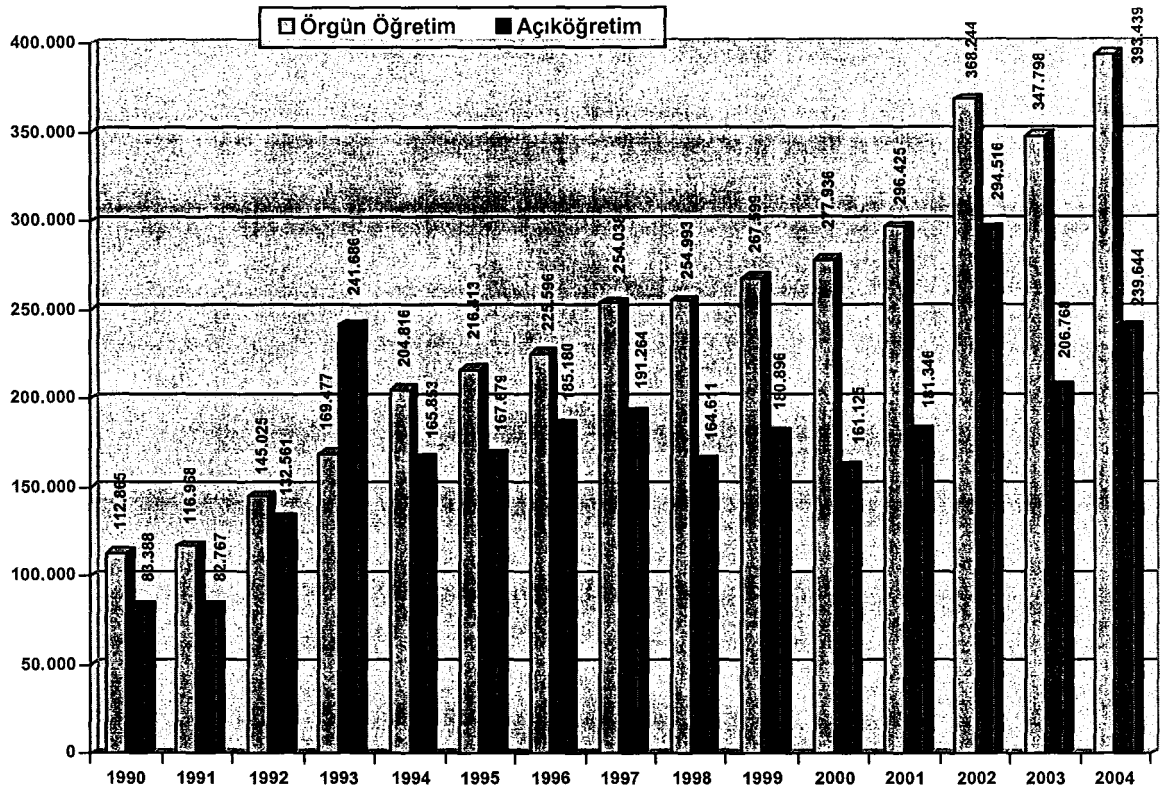
Tablo 3.4'ten görüldüğü gibi, örgün öğretimdeki lisans programlarına yerleştirilen öğrencilerin büyük çoğunluğu kayıt yaptırmaktadır. 2004-ÖSS'de kontenjanları boş kalan lisans programlarının dağılımı Tablo.3.5'te gösterilmiştir.

2004-ÖSS sonucunda örgün öğretimdeki Önlisans programlarına yerleştirilen öğrencilerin yaklaşık % 21,4'ü, açıköğretime yerleştirilen öğrencilerin ise yaklaşık % 24,1'i kayıt yaptırmamıştır.

Örgün öğretimdeki Önlisans programlarına olan talebin, lisans programlarına göre düşük olmasının muhtemel nedenleri, meslek yüksekokulu mezunlarına yedek subaylık hakkı verilmemesi ve fakülte diplomasına atfedilen sosyal statüdür.

Şekil 3.3 Toplam yerleştirilenlerin başvurulara oranının yıllara göre değişimi.
(Ek yerleştirme dahil)

Şekil 3.4 Örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilenlerin yıllara göre dağılımı.
(Ek yerleştirme dahil)

Tablo 3.5 2004-ÖSS'de kontenjanları açık kalan lisans programları.

Program	Kontenjan	Kayıt Yaptırmayan	
		Sayı	Yüzde
Alman Dili ve Edebiyatı	421	34	8,1
Arap Dili ve Edebiyatı	113	2	1,8
Deniz Bilimleri ve Gemi İnşaatı	459	18	3,9
Felsefe	939	16	1,7
Gazetecilik	773	22	2,8
Makine	4483	24	0,5
Metalurji	742	13	1,8
Meteoroloji	36	2	5,6
Ormancılık	808	7	0,9
Radyo, Sinema ve Televizyon	1184	119	10,1
Slav Dilleri ve Edebiyatı	199	4	2,0
Su Ürünleri	919	3	0,3
Tarih	3482	27	0,8
Türk Dili ve Edebiyatı Öğr.	495	25	5,1

Açıköğretim kontenjanları 1992 yılından itibaren büyük oranlarda artırılmış, 1999 yılında ise kontenjan sınırı tamamen kaldırılmıştır. Ancak, Tablo 3.6'dan da görüldüğü gibi, açıköğretime olan talep yıllar itibarıyla bağlı olarak azalmıştır. Bunun başlıca nedeni, derece ve kademe ilerlemesi almak amacıyla açıköğretime başvuran devlet memurlarının bu talebinin zaman içinde karşılanmış olmasıdır.

Vakıf üniversitelerine yerleştirilen toplam 30.741 öğrencinin üniversitelere göre dökümü Tablo 3.7'de verilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrencilerin, toplam örgün öğretime yerleştirilenler içindeki payı % 7. 8'dir.

Yurtdışındaki çeşitli üniversitelere yerleştirilen toplam 9.505 öğrencinin ülkelere göre dağılımı Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.6 Açıköğretim programlarına yerleştirilen ve kayıt yaptırmayan öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

Yıl	Kontenjan	Yerleştirilen	Kayıt Yaptırmayan	
			Sayı	Yüzde
1983	35.000	14.982	—	—
1984	40.000	47.999	16.996	35,4
1985	50.000	60.000	19.545	32,6
1986	60.000	68.911	26.189	38,0
1987	55.000	73.828	19.619	26,6
1988	60.000	81.356	17.067	21,0
1989	65.000	85.056	15.910	18,7
1990	65.000	83.388	16.366	19,6
1991	65.000	82.767	16.104	19,5
1992	205.917	129.114	23.831	18,5
1993	616.220	241.686	101.811	42,1
1994	991.661	165.853	44.470	26,8
1995	979.595	167.679	53.201	31,7
1996	575.220	185.180	46.780	25,3
1997	580.220	191.294	45.880	24,0
1998	Sınır yok*	164.660	42.347	25,7
1999	Sınır yok	181.275	54.573	30,1
2000	Sınır Yok	162.225	52.679	32,5
2001	Sınır Yok	181.346	42.634	23,5
2002	Sınır Yok	285.395	59.300	20,8
2003	Sınır Yok	206.768	40.539	19,6
2004	Sınır Yok	239.644	58.165	24,3

* AÖF Kamu Yönetimi Bölümü hariç.

Tablo 3.7 2004 yılında vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Bilkent	4054	Çankaya	826
Yeditepe	2502	Atılım	896
Başkent	2118	Koç	715
Beykent	2630	Sabancı	603
İstanbul Bilgi	1800	Haliç	579
Bahçeşehir	1953	Çağ	557
İzmir Ekonomi	1604	Doğuş	578
İstanbul Kültür	1967	Işık	506
Kadir Has	1068	Yaşar	650
Maltepe	1517	Ufuk	155
İstanbul Ticaret	1289	Okan	416
Fatih	1481	TOBB	277

Tablo 3.8 2004 yılında yurtdışındaki ülkelere yerleştirilen öğrenci sayıları.

Ülke	Yerleştirilen Öğrenci Sayısı
Azerbaycan	960
Bulgaristan	211
Gürcistan	100
Hırvatistan	-
Kazakistan	138
Kırgızistan	314
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	7573
Litvanya	20
Macaristan	-
Makedonya	-
Malta	-
Moldova	70
Romanya	12
Ukrayna	107
TOPLAM	9505

3.4 Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi

2004-ÖSS'ye giren 1.728.076 adaydan 160 ve daha yüksek puan alan aday sayısı 1.362.208; 185.00 ve daha yüksek puan alan aday sayısı ise 977.382'dir. Başvuran adaylardan, daha önce sözü edilen 3 öğrenci grubunun başarı oranları Tablo 3.9'da gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, ilk sırayı % 40,3 başarı oranıyla daha önceki yıllarda sınava girip kazanamayanlar almakta, bu grubu % 32,1 başarı oranı ile daha önceki yıllarda sınavı kazananlar izlemekte ve o yılki lise son sınıf öğrencileri ise % 26,9 başarı oranı ile en sonda gelmektedir. Ortaya çıkan bu sıralama, ortaöğretimle yükseköğretime giriş arasındaki kopukluğun açık göstergesidir.

Tablo 3.9 Yerleştirme sonuçlarına göre çeşitli grupların başarı yüzdeleri.

Aday Grubu	Başvuran	Yerleştirilen	Başarı Yüzdesi
Lise son sınıf öğrencisi	757.421	203.482	26,9
Daha önce kazanamayan	773.893	311.766	40,3
Daha önce kazanan	365.882	117.398	32,1
TOPLAM	1.897.196	632.646	33,3

Not: 1) 2004 ÖSYS ve Sınavsız Geçiş (MSG) başvuran adaylardan 4905 adayın okul türü ve 31 adayın da öğrenim durumu belirlenememiş olduğundan, toplam 4936 aday yukarıdaki tablonun başvuranlar sayısı içinde görünmemektedir. Bu adaylar da katıldığında 2004 ÖSYS ve MSG'de başvuran toplam aday sayısı 1.902.132'dir.

2) 2004 ÖSYS ve MSG'de yerleşen adaylardan 420 adayın okul türü ve 2 adayın da öğrenim durumu belirlenememiş olduğundan, toplam 422 aday yukarıdaki tablonun yerleşenler sayısı içinde görünmemektedir. Bu adaylar da katıldığında 2004 ÖSYS ve MSG'de yükseköğretim programlarına yerleşen toplam aday sayısı 633.083'dür.(Ek yerleştirme dahildir.)

3.4.1 Yeni Mezunların Yerleşme Oranı

Yeni mezunların, açıköğretim dahil, sınavı kazanarak bir yükseköğretim programına yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki payı, 1983'deki % 59,5 değerinden başlayarak sürekli olarak azalmış ve 1998'de % 20,1'e düşmüştür. Bu pay, 1999'da % 27,3, 2000'de %25,3, 2001 yılında %22,9, 2002 yılında %26,4, 2003 yılında %30,9, 2004 yılında ise %32,2 olmuştur. Bu durumda, 1998'den 2002'e artış oranı %31,3; 1998'den 2003'e artış oranı %53,7; 1998'den 2004'e artış oranı %60,2'dir.

Sadece örgün öğretimdeki önlisans ve lisans programları göz önüne alındığında, yeni mezunların 1998'de % 27,8 olan yerleşme oranı, 1999'da % 37,5, 2000'de % 33,6, 2001'de %10, 2002'de % 41,3, 2003'de % 43,5, 2004'de ise %45 olmuştur. Buna göre, 1998'den 2004'e artış oranı %61,9'dur.

3.4.2 Mesleki ve Teknik Lise Çıkışlı Öğrenciler

Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan meslek yüksekokullarına (MYO) yerleşen öğrencilerin sayıları ile bu okullara yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki payının son on yıldaki değişimi Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10 Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan MYO'larına yerleşenler.

Yıl	Sayı	Yerleşenler içindeki Yüzde
1995	28.909	42,2
1996	32.784	41,3
1997	38.486	38,2
1998	32.922	37,2
1999	48.485	48,4
2000	56.674	53,6
2001	64.076	54,1
2002	166.402	85,9
2003	121.718	75,8
2004	128.098	65,5

Görüldüğü gibi, mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan MYO'larına yerleşen öğrencilerin sayıları, 2002 yılında en yüksek değerine ulaşmış ve bir önceki yıla göre %159,7'lik bir artış göstermiştir. Bu öğrencilerin, MYO'larına yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki yüzdesi de 2002 yılında en yüksek değerine ulaşmış ve bir önceki yıla göre % 58,8'lik artış göstermiştir.

Mesleki ve teknik lise çıkışlı yeni mezun adaylardan 1998-2004 yılları arasında örgün öğretim önlisans (MYO) ve lisans programlarına yerleşen öğrenci sayıları Tablo 3.11'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11 Mesleki ve teknik lise çıkışlı yeni mezunlardan örgün öğretim programlarına yerleşenlerin sayıları

Yıl	Önlisans	Lisans
1998	6.655	7.428
1999	13.428	10.294
2000	13.299	8.225
2001	14.019	7.914
2002	73.060	8.153
2003	67.256	83,25
2004	76.382	84,56
1998'e Göre 2004 Artış Oranı(%)	1147,7	113,8

Eski mezunlar dahil, mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan örgün öğretim önlisans (MYO) ve lisans programlarına yerleşen toplam öğrenci sayısının son on yıldaki değişimi Tablo 3.12'de gösterilmiştir.

Tablo 3.12 Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan örgün öğretim programlarına yerleşenlerin yıllara göre değişimi.

Yıl	Sayı
1995	57.265
1996	63.647
1997	69.349
1998	65.121
1999	68.046
2000	78.061
2001	85.986
2002	188.628
2003	143.672
2004	292.427

Teknik lise ve endüstri meslek lisesi çıkışlı öğrencilerden 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 ve 2004 yıllarında teknik eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları ile bu öğrencilerin teknik eğitim fakültelerine yerleşen toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo3.13'te gösterilmiştir.

Tablo 3.13 Teknik lise ve endüstri meslek lisesi çıkışlı adaylardan teknik eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Teknik Lise	End.Mes. Lisesi	Toplam	Pay (%)
1998	786	1.561	2.347	53,8
1999	969	2.629	3.598	79,9
2000	1.108	2.716	3.824	78,6
2001	1.261	3.618	4.879	77,3
2002	1.235	3.557	4.792	70,3
2003	1.210	4.091	5.301	71,5
2004	1.003	3.157	4.160	53,7
1998'e Göre2004 Artış oranı(%)	27,6	102,2	77,2	-0,2

1998-2004 yılları arasında öğretmenlik programlarına yerleşen öğretmen lisesi çıkışlı öğrencilerin sayıları ve bu öğrencilerin öğretmenlik programlarını kazanan toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo 3.14'te verilmiştir. Öğretmen lisesi çıkışlı adaylardan *yeni mezun olanların* lisans programlarına yerleşme oranı 2001'de % 63,1 iken, 2002'de % 58,4 2003'de %62,8, 2004'de 65,9 olmuştur. Öğretmen liseleri, bu oran ile fen liseleri (% 73,4) ve Anadolu liselerinin (%45,3) arasında yer almıştır.

Tablo 3.14 Öğretmen lisesi çıkışlı adaylardan öğretmenlik programlarına yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Sayı	Yerleşenler içindeki Yüzde
1998	2.956	8,8
1999	4.251	13,6
2000	4.462	13,6
2001	4.533	13,0
2002	5.338	14,8
2003	7.649	20,3
2004	8.010	21,0
1998'e Göre 2004 Artış Oranı(%)	171,0	138,6

1998-2004 yılları arasında ticaret meslek lisesi, kız meslek lisesi ve otelcilik ve turizm meslek lisesi çıkışlı adaylardan mesleki eğitim fakültelerine yerleşen öğrencilerin sayıları ile bu öğrencilerin bu fakülteleri kazanan toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo 3.15'te gösterilmiştir.

Tablo 3.15 Ticaret meslek lisesi, kız meslek lisesi, otelcilik ve turizm meslek lisesi çıkışlı adaylardan mesleki eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Sayı	Pay (%)
1998	1.488	62,4
1999	1.654	91,3
2000	1.662	92,9
2001	1.654	91,3
2002	1.613	89,0
2003	1.622	89,4
2004	1.830	82,1
1998'e Göre 2004 Artış Oranı (%)	23,0	31,6

1998-2004 yılları arasında imam-hatip lisesi çıkışlı adaylardan bazı lisans programlarına yerleşen öğrencilerin sayıları Tablo 3.16'da gösterilmiştir.

Tablo 3.16 İmam-hatip lisesi çıkışlı adaylardan bazı lisans programlarına yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Hukuk	Siyasal Bil.	Öğretmenlik	Din Kül. Ve Ahlak Bil. Öğ.	İlahiyat
1998	232	277	3.285	322	1.420
1999	54	97	315	669	1.324
2000	96	149	639	778	1.254
2001	82	93	541	785	917
2002	91	70	433	603	685
2003	42	42	69	440	508
2004	11	115	96	429	500

Açıkça görüldüğü gibi, yeni sınav sistemi ile mesleki ve teknik lise çıkışlı öğrencilerin önünün tıkandığı yolundaki iddia doğru değildir. Başarılı öğrencilerin önü her programda açık olduğu gibi, kendi alanlarında devam eden öğrenciler büyük avantajlara sahiptirler.

1998-2004 yılları arasındaki sınavlara giren İletişim Meslek Lisesi kökenli toplam aday sayısı ile bunlardan iletişim fakültelerine ve diğer yükseköğretim programlarına yerleşenlerin sayıları Tablo 3.17'de verilmiştir. Buradan açıkça görüldüğü gibi, yeni sınav sisteminin iletişim meslek liseleri mezunlarının önünü tıkadığı yolundaki iddia da tamamen gerçek dışıdır.

Tablo 3.17 İletişim meslek lisesi çıkışlı adaylardan iletişim fakülteleri ile diğer yükseköğretim programlarına yerleşenlerin sayıları.

Sayı	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Başvuran	361	532	587	677	905	695	962
İletişim Fakültelerine Yerleşen	6	7	9	8	10	12	17
Diğer Yükseköğretim Programlarına	128	237	308	394	643	395	562

2001 yılında mesleki ve teknik lise kökenli 184.352 yeni mezunun yanında 370.363 eski mezun, 2002 yılında 183.561 yeni mezunun yanında 627.078 eski mezun, 2003 yılında 151.053 yeni mezunun yanında 332.816 eski mezun, 2004'de ise 186.595 yeni mezunun yanında 365.174 eski mezun sınava girmiştir. Mesleki ve teknik liselerin ana amacı, mezunlarına mesleki ve teknik beceriler kazandırmak suretiyle, onların en kısa yoldan iş hayatına atılarak üretken hale gelmelerini sağlamaktır. Nitekim, **ODTÜ** Ekonomi Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Aysıt Tansel'in bu konuyla ilgili çalışmasında*, mesleki ve teknik lise mezunlarının iş bulma oranlarının genel lise mezunlarına kıyasla çok daha yüksek olmasının yanında, mesleki ve teknik ortaöğreti 40 kişisel getirisinin de genel lise eğitime göre çok daha yüksek olduğu açıkça ortaya konmuştur.

*Tansel, A., *General Versus Vocational High Schools and Labour Market Outcomes in Turkey*, Ankara, 1999.

Hal böyle iken, mesleki ve teknik lise mezunlarının, akademik eğitimlerindeki eksikliklerini giderebilmek ümidiyle dershanelere yönlendirildikleri, yukarıda verilen sayılardan açıkça görülmektedir. Bu, hem öğrenciler, hem de ülke açısından boşa giden bir yatırım ve büyük bir israftır.

1998-2004 yılları arasında mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden çeşitli lisans programlarına yerleşenlerin sayıları Tablo 3.18'de gösterilmiştir.

2001 yılında mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden mühendislik programlarına yerleştirilen 415 adaydan 99'u teknik lise** ile endüstri meslek lisesi çıkışlıdır. 2001'de bu iki tür lise çıkışlı toplam aday sayısı 71.751 olduğuna göre, bunlardan mühendislik programlarına yerleşenlerin oranı ancak % 0,13'dür. 2002 yılında mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden mühendislik programlarına yerleştirilen 386 adaydan 59'u teknik lise ile endüstri meslek lisesi çıkışlıdır. 2002'de bu tür lise çıkışlı toplam aday sayısı 58.325 olduğuna göre bunlardan mühendislik programlarına yerleştirilenlerin oranı %0,10'dur. 2003 yılında mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden mühendislik programlarına yerleştirilen 265 adaydan 37'si teknik lise ile endüstri meslek lisesi çıkış olup, bu iki tür lise çıkışlı toplam aday sayısı 63.676 olduğuna göre bunlardan mühendislik programlarına yerleşenlerin oranı %0,06'dır. 2004 yılında ise mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden mühendislik programlarına yerleştirilen 255 adaydan 25'i teknik lise ile endüstri meslek lisesi çıkışlıdır. 2004'de bu iki tür lise çıkışlı toplam aday sayısı 82,803 olduğuna göre, bunlardan mühendislik programlarına yerleşenlerin oranı ancak % 0,03'tür. ***Son derece düşük bu oranlar üzerinde spekülasyon yapmanın hiçbir anlamı yoktur.***

Mesleki ve teknik lise mezunlarının 1999 yılına kadar ne ölçüde yanlış bilgilendirilerek, dershanelere yönlendirildiklerine ilişkin iki önemli göstergiyi ayrıca belirtmekte yarar vardır.

Bu göstergelerden birincisi, 1999'da 297 teknik liseden, **ÖSS-SAY** puanına göre lise ortalaması 120'den yüksek olan teknik lise sayısının sadece 42 olduğudur. Başka bir deyişle, 297 teknik liseden sadece 42'sinin ortalama öğrencisi, ÖSS'de 120'nin üzerinde puan alarak lisans programlarına aday olmaya hak kazanabilmektedir. Aslında, lisans programlarına yerleşme 135 puandan itibaren başlamaktadır. 1999 yılında, **ÖSS-SAY** puanına göre lise ortalaması 135'in üzerinde olan teknik lise sayısı ise sadece 6'dır.

**İmam Hatip Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Teknik Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Sekreterlik Meslek Lisesi, Astsubay Hazırlık ve Astsubay Sınıf Okulları, Diğer Meslek Liseleri

Tablo 3.18 Mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden lisans programlarına yerleştirilenlerin sayıları.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Başvuran Yeni Mezun Sayısı	139.734	219.714	182.044	184.352	183.561	160.933	196.325

Yerleşen Öğrenci Sayıları

Mühendislik	606	548	441	415	386	265	255
Uygulamalı Sosyal	667	707	688	686	566	499	331
Hukuk	318	121	132	173	156	113	94
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	216	155	101	97	72	54	94
Öğretmenlik	2.900	3.522	3.733	3.845	4.540	5615	5974
Teknik Eğitim	745	1.108	957	895	779	622	425
Mesleki Eğitim	316	567	567	508	430	366	545
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğ.	10	603	255	187	182	72	78
İlahiyat	42	1.134	435	228	201	95	104

TOPLAM	5.820	8.465	7.309	7.034	7.312	7701	7900
---------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	-------------	-------------

2000'de ise 281 teknik liseden **ÖSS-SAY** puanına göre lise ortalaması 120'den büyük teknik lise sayısı 45 iken 135'den büyük teknik lise sayısı sadece 1 olmuştur. 2001'de aynı puan türünde lise ortalaması 120'den büyük olan teknik lise sayısı 287 içinde 29 olurken, 135 puanı geçen teknik lise sayısı 3 olmuştur.

İkinci önemli gösterge ise şudur: 1998'de 4.834 lisenin mezunları sınava girmiş ve bunlardan 1.093'ünün birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiştir. Sınavı kazanamayan 1.093 lise birincisinin % 75'i (822), mesleki ve teknik lisedendir. 1999 yılında ise 5.845 lisenin mezunları sınava girmiş ve bunlardan 1.311'inin birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiştir.

Sınav kazanamayan 1.311 lise birincisinin % 76'sı (993), mesleki ve teknik lisedendir. 2000'de ise 5.691 lisenin 1581 lise birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiştir. Bunların %63,6'sı (1006) mesleki ve teknik lisedendir. 2002'de 6.292 liseden 2.107 lise birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiş, bunların %54,3'ü (1145) mesleki ve teknik lisedendir. 2003'de 6.304 liseden 2.229 lise birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiş olup, bunların %63,9'u (1.424) mesleki ve teknik lisedendir. Son olarak, 2004'de 6.599 liseden 2.200 lise birincisi herhangi bir programa yerleşememiştir. Bunların %57,3'ü (1.260) mesleki ve teknik lisedendir.

Alan puanı ve ek puan uygulanması suretiyle, mesleki ve teknik lise mezunlarının yükseköğretime geçişte dershanelere mahkum edilmelerinin büyük ölçüde ortadan kaldırıldığı açıktır. Bu husus, ebeveynler ve öğrenciler tarafından zaman içinde iyice anlaşıldığında, mesleki ve teknik ortaöğretim ülkemizde gerçekten rayına oturmuş olacaktır. Eğer bu yeni düzenleme yapılmamış olsaydı, mesleki ve teknik lise mezunu gençlerimiz dershanelerde mesleki ve teknik becerilerini kaybetmeye devam edeceklerdi.

Bölüm 4

Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları

4.1 Lisans ve Ön Lisans Öğrenci Sayıları

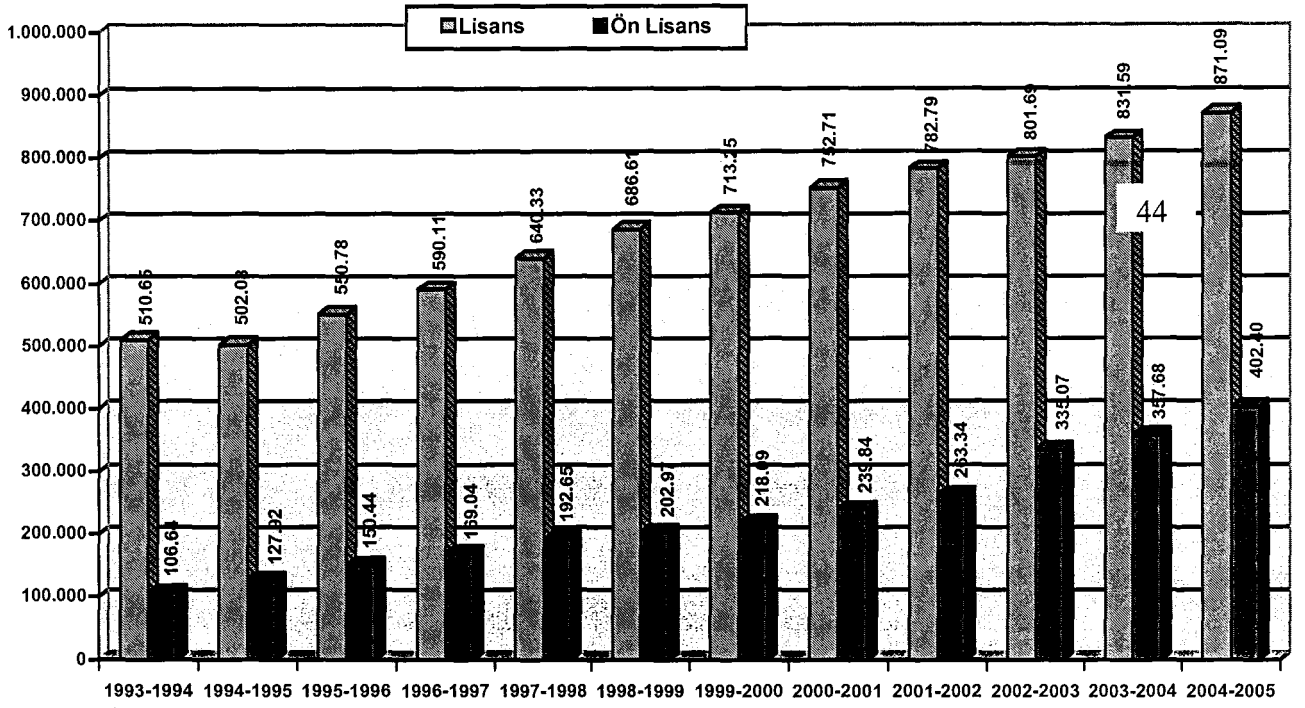
2004-2005 eğitim-öğretim yılı itibarıyla tüm yükseköğretim kurumlarında yürütülen lisans ve ön lisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrencilerin dökümü Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1 2004-2005 Eğitim-öğretim yılındaki öğrenci sayıları.

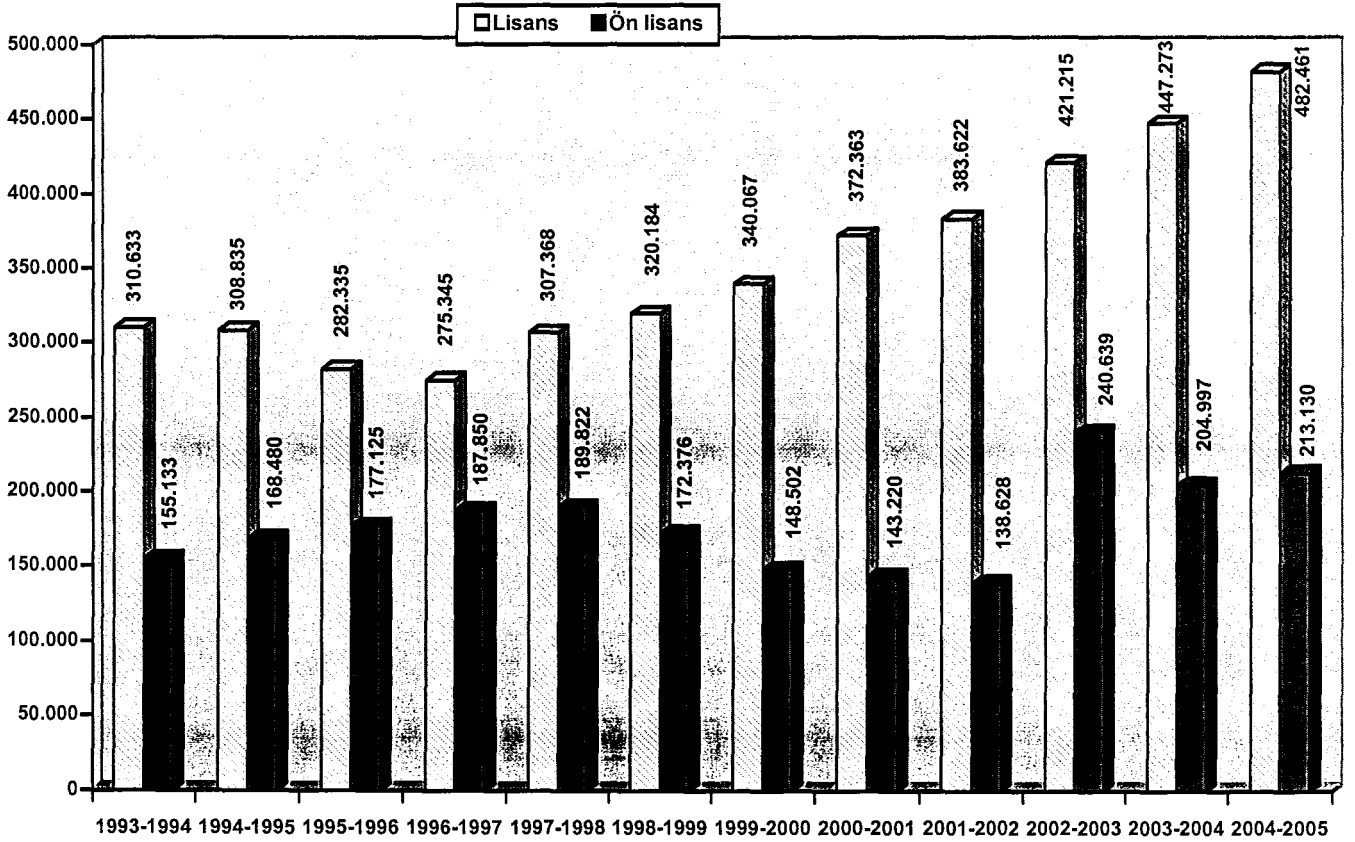
		Öğrenci Sayısı
ÜNİVERSİTELER		
Örgün Öğretim		
Fakülteler(591)*		630.562
4 Yıllık Yüksekokullar (179)*		60.820
2 Yıllık Meslek Yüksekokulları (473)*		226.133
İkinci Öğretim	Lisans	171.566
	Ön Lisans	158.323
TOPLAM		1.247.404
Açıköğretim		
Lisans		482.461
Ön Lisans		213.130
TOPLAM		695.591
DİĞER YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI		
Lisans		8.143
Ön Lisans		17.948
TOPLAM		26.091
TÜRKİYE TOPLAMI		1.969.086

* Birim sayısı

Örgün öğretim ve açıköğretimdeki lisans ve önlisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi sırasıyla Şekil 4.1 ve 4.2'de gösterilmiştir. Yükseköğretim kurumlarımızdaki kayıtlı öğrencilerden 15.428'i yabancı uyruklu olup bunların büyük çoğunluğu Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarından gelen öğrencilerdir.

Şekil 4.1 Örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısının yıllara göre değişimi

Şekil 4.2 Açıköğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin yıllara göre değişimi.

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre ülkemizdeki 2005 yılı yükseköğretim çağ nüfusu 5.098.000'dir. Buna göre, ülkemizde yükseköğretimdeki toplam okullaşma oranı % 38,6, örgün öğretimdeki okullaşma oranı ise % 25,0'dır. 2000'deki okullaşma oranları, sırası ile, % 29,7 ve % 19,4 idi.

Bölüm 4.2'de verilen lisansüstü öğrenci sayıları da eklendiğinde, 2004'de açıköğretim dahil, toplam okullaşma oranının % 41,3, sadece örgün öğretime dayalı okullaşma oranının ise % 27,8 olduğu görülmektedir. Lisansüstü öğrenciler de dahil edilerek hesaplanan okullaşma oranları 2000'de, sırası ile, %31,7 ve % 21,7 idi.

İki yıllık meslek yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 28,4 toplam içindeki payı ise % 18,4'tür. Ülkemizde meslek yüksekokullarına benzer kısa süreli yükseköğretim kurumlarının, gelişmiş ülkelerin yükseköğretim sistemleri içerisindeki payı ise % 30'un üzerindedir.

2004 yılı verilerine göre, açıköğretimin Türk yükseköğretim sistemi içerisindeki payı %35,3'tür

2004-2005 döneminde, üniversitelere bağlı 591 fakülte ile 179 yüksekokulda yürütülen lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 4.2'de, 473 meslek yüksekokulunda yürütülen ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı ise Tablo 4.3'te gösterilmiştir.

**Tablo 4.2 Öğretim alanlarına göre lisans düzeyindeki öğrenci sayıları.
(2004-2005)**

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	34.925	4,0
Matematik ve Fen Bilimleri	85.654	10,0
Sağlık Bilimleri	77.978	9,0
Sosyal Bilimler	80.815	9,4
Uygulamalı Sosyal Bilimler	389.255	45,1
Teknik Bilimler	149.179	17,3
Ziraat ve Ormancılık	27.480	3,2
Sanat	17.662	2,0
TOPLAM	862.948	100,0

Tablo 4.3 Öğretim alanlarına göre ön lisans düzeyindeki öğrenci sayıları. (2004-2005)

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	225	-
Matematik ve Fen Bilimleri	3.197	0,8
Sağlık Bilimleri	13.282	3,5
Sosyal Bilimler	14	-
Uygulamalı Sosyal Bilimler	159.115	41,4
Teknik Bilimler	186.629	48,6
Ziraat ve Ormancılık	16.067	4,2
Sanat	5.716	1,5
Diğer	211	-
TOPLAM	384.456	100,0

1992-1993 eğitim-öğretim yılında başlatılan ve kamuoyunda *paralı gece öğretimi* olarak da bilinen ikinci öğretimdeki öğrenci sayılarının son beş yıldaki değişimi Tablo 4.4'te gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, ikinci öğretimdeki öğrenci sayısı son beş eğitim-öğretim yılında yaklaşık % 59,3'lük bir artış göstermiştir.

Tablo 4.4 İkinci öğretimdeki öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Lisans	145.074	151.674	155.565	163.320	171.566
Ön Lisans	62.036	72.374	124.208	145.380	158.323
TOPLAM	207.110	224.048	279.773	308.700	329.889

2004-2005 eğitim-öğretim yılında lisans ve ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı toplam öğrenci sayısı bakımından en büyük ve en küçük beş üniversitemizdeki öğrenci sayıları Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5 Örgün öğretimdeki öğrenci sayısı (lisans ve ön lisans) bakımından en büyük ve en küçük üniversiteler.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Gazi	61.557	TOBB Ekonomi	270
Selçuk	61.282	Ufuk	335
İstanbul	50.383	Okan	418
Marmara	42.980	Gebze Yük.Tek.Enst.	490
KTÜ	40.727	Yaşar	557

2004-2005 eğitim-öğretim yılında vakıf üniversitelerine kayıtlı toplam 83.742 lisans ve önlisans öğrencisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 4.6'da gösterilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerindeki toplam lisans ve önlisans öğrenci sayısının örgün öğretimdeki toplam lisans ve önlisans öğrenci sayısına oranı % 5,7'dir. Bir önceki yıla göre artış oranı %20'dir.

Tablo 4.6 Vakıf yükseköğretim kurumlarına kayıtlı lisans ve ön lisans öğrenci sayıları. (2004-2005)

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Yeditepe	11.429	İstanbul Ticaret	2.655
Bilkent	9.878	Atılım	2.196
İstanbul Bilgi	6.870	Sabancı	2.016
Başkent	6.510	Haliç	1.867
Beykent	5.319	Anadolu Kültür ve Eğitim Vakfı(*)	1.821
İstanbul Kültür	4.455	Doğuş	1.749
Bahçeşehir	4.267	Işık	1.701
Maltepe	3.668	Çağ	926
İzmir Ekonomi	3.301	Yaşar	557
Çankaya	3.257	Okan	418
Fatih	2.774	Ufuk	335
Kadir Has	2.695	TOBB Ekonomi	270
Koç	2.681	Mersin İlağa Eğitim ve Kültür Vakfı(*)	127

(*) 4702 sayılı Kanun kapsamında üniversiteye bağlı olmaksızın kurulan vakıf Meslek Yüksekokulları

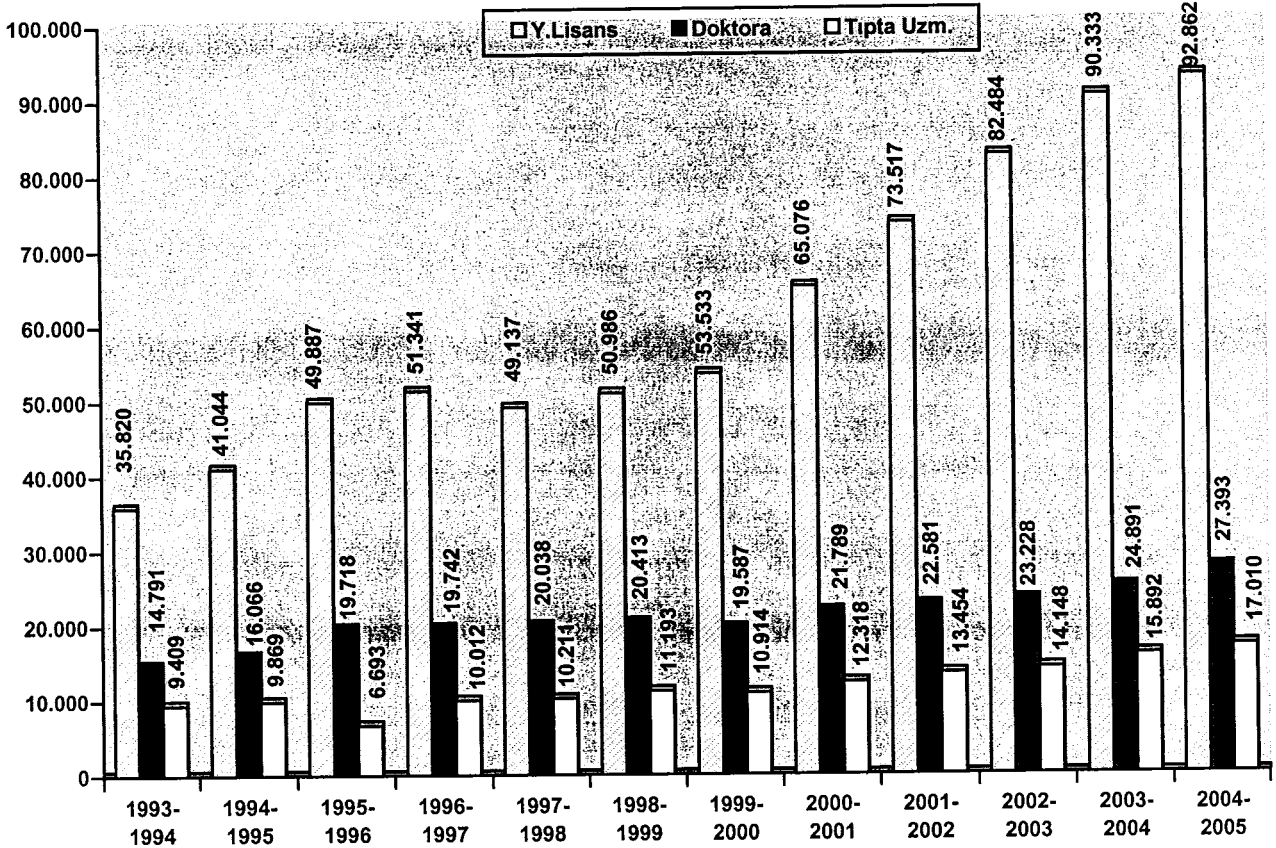
2003-2004 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizden mezun olan öğrenci sayılarının dağılımı Tablo 4.7'de verilmiştir. Mezun sayısında bir önceki yıla göre artış oranı % 10,6'dır.

Tablo 4.7 Yükseköğretim kurumlarından 2003-2004 eğitim-öğretim yılında mezun olan öğrenci sayıları.

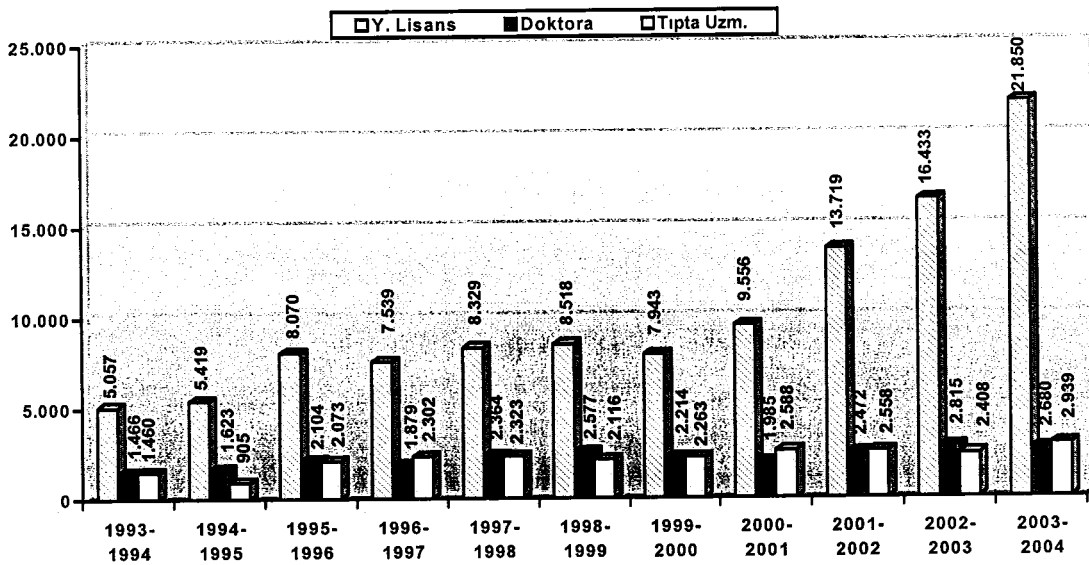
	Mezun Öğrenci	
	Sayı	Yüzde
Fakülteler	132.293	45,8
Yüksekokullar	11.931	4,1
Meslek Yüksekokulları	79.871	27,7
Açıköğretim	64.724	22,4
TOPLAM	288.819	100,0

4.2 Lisansüstü Öğrenci Sayıları

Üniversitelerimize bağlı enstitülerde yürütülen yüksek lisans ve doktora (sanatta yeterlik dahil) ile tıp fakültelerinde ve diğer eğitim kurumlarında yürütülen tıpta uzmanlık programlarındaki kayıtlı öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi Şekil 4.3'te, mezun sayılarının yıllara göre değişimi ise Şekil 4.4'te gösterilmiştir.

Şekil 4.3 Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarına kayıtlı olanların yıllara göre değişimi.

Şekil 4.4 Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarından mezun olanların yıllara göre değişimi

1983-2004 yılları arasındaki dönemde yüksek lisans öğrencisi sayısı 9.059'dan 90.333'e, doktora öğrencisi sayısı (sanatta yeterlik dahil) 4.336'dan 24.891'e, tıpta uzmanlık öğrencisi sayısı ise 2.364'ten 15.892'ye yükselmiştir. Böylece, üniversitelerimizdeki 220 enstitü ve 45 tıp fakültesinde lisansüstü düzeyde öğrenim gören 92.566 yüksek lisans, 27.335 doktora ve 10.532 tıpta uzmanlık öğrencisine ilaveten, diğer eğitim kurumlarımızdaki 1 tıp fakültesi, 44 hastane ve 5 enstitüde öğrenim gören 296 yüksek lisans, 58 doktora ve 6.478 tıpta uzmanlık öğrencisiyle birlikte 2004-2005 eğitim-öğretim yılında ülkemizdeki toplam lisansüstü öğrenci sayısı 137.116'ya yükselmiştir.

2004-2005 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizdeki yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrencilerin alanlara göre dağılımı Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8 Halen kayıtlı yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin alanlara göre dağılımı. (2004-2005)

Alan	Yüksek Lisans		Doktora	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	2.465	2,6	873	3,2
Matematik ve Fen Bilimleri	6.903	7,5	3.186	11,7
Sağlık Bilimleri	3.647	3,9	3.653	13,4
Sosyal Bilimler	11.080	12,0	3.513	12,8
Uygulamalı Sosyal Bilimler	44.104	47,6	7.606	27,8
Teknik Bilimler	19.305	20,9	6.450	23,6
Ziraat-Ormancılık	3.249	3,5	1.541	5,6
Sanat	1.813	2,0	513	1,9
TOPLAM	92.566	100,0	27.335	100,0

Yüksek lisans öğrencilerinin % 9'u, doktora öğrencilerinin ise % 3,5'i vakıf üniversitelerinde öğrenim görmektedir. Lisansüstü öğrencilerin vakıf üniversitelerine göre dağılımı Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9 Vakıf üniversitelerine kayıtlı lisansüstü öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	
	Y. Lisans	Doktora
Atılım	406	-
Bahçeşehir	121	-
Başkent	475	48
Beykent	537	-
Bilkent	659	352
Çağ	47	-
Çankaya	217	-
Doğuş	183	-

Fatih	198	-
Haliç	128	-
Işık	301	130
İstanbul Bilgi	1.394	11
İstanbul Kültür	249	37
İstanbul Ticaret	472	-
İzmir Ekonomi	205	6
Kadir Has	259	130
Koç	272	8
Maltepe	248	-
Okan	8	-
Sabancı	311	73
Yaşar	3	-
Yeditepe	1.636	166
TOPLAM	8.329	961

Yüksek lisans öğrencilerinin 1.708'i, doktora öğrencilerinin 787'si, tıpta uzmanlık öğrencilerinin ise 217'si, olmak üzere, toplam 2.712 lisansüstü öğrenci yabancı uyrukludur.

Üniversitelerimize bağlı 220 enstitüde, 586'sı sağlık bilimleri, 543'ü sosyal bilimler, 692'si fen bilimleri ve 180'i diğer uzmanlık enstitülerinde olmak üzere, toplam 2.001 doktora programı yürütülmektedir. Doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayısına göre en büyük ve en küçük beş üniversitemiz Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10 Doktora öğrencisi sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite. (2004-2005)

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Ankara	2.966	İzmir Ekonomi	6
Marmara	2.097	Koç	8
Gazi	2.076	İstanbul Bilgi	11
İstanbul	1.800	Muğla	14
Ortadoğu Teknik	1.693	Mustafa Kemal	16

4.3 Öğretim Elemanı Sayıları

Üniversitelerimizin çeşitli unvan kademelerinde görev yapan öğretim elemanı sayılarının son dört eğitim-öğretim yılındaki karşılaştırmaları Tablo 4.11 'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11 Üniversitelerdeki öğretim elemanları sayıları.

	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Profesör	9.396	10.042	10.688	11.220
Doçent	5.367	5.219	5.121	5.229
Yardımcı Doçent	11.190	12.356	13.266	14.219
Araştırma Görevlisi	25.864	27.380	28.426	28.261
Diğer Öğretim Elemanları	18.195	19.137	19.564	20.626
TOPLAM	70.012	74.134	77.065	79.555

Diğer eğitim kurumlarındaki 630 öğretim üyesi ve 1911 diğer öğretim elemanı ile birlikte 2004-2005 ders yılında ülkemizdeki toplam öğretim elemanı sayısı 82.096'dır. Öğretim üyelerinin 267'si, diğer öğretim elemanlarının ise 620'si, yabancı uyrukludur.

En fazla ve en az öğretim üyesine sahip beş üniversitemiz Tablo 4.12'de gösterilmiştir.

Tablo 4.12 Öğretim üyesi sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite.

Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı	Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı
İstanbul	2.151	Okan	12
Ankara	1.634	Yaşar	14
Gazi	1.574	TOBB Ekonomi	23
Hacettepe	1.302	Çağ	25
Ege	1.292	Ufuk	28

2003-2004 eğitim-öğretim yılından 2004-2005'e, üniversitelerimiz lisans ve önlisans programlarındaki toplam öğrenci sayısı % 6,7'lik artışla 1.820.994'den 1.942.995'e, örgün öğretim öğrencisi sayısı % 6,7'lik artışla 1.168.724'den 1.247.404'e yükselmiştir. Bunların yanında, toplam öğretim elemanı sayısının % 3,2'lik artışla 77.065'den 79.555'e, öğretim üyesi (profesör, doçent ve yardımcı doçent) sayısının ise % 5,5'lik artışla 29.075'den 30.668'e yükseldiği görülmektedir.

2004-2005 ders yılında, lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında görev yapan öğretim üyeleri ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarının öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 4.13'te gösterilmiştir. Ülke genelinde öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısı 29'dur.

Tablo 4.13 Lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim üyesi sayısı ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

Alan	Öğretim Üyesi Sayısı	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı	
		2003-2004	2004-2005
Dil ve Edebiyat	814	42	43
Matematik ve Fen Bilimleri	3.144	27	27
Sağlık Bilimleri	9.583	8	8
Sosyal Bilimler	2.355	36	34
Uygulamalı Sosyal Bilimler	5.548	72	70
Teknik Bilimler	4.758	32	31
Ziraat ve Ormancılık	1.839	15	15
Sanat	627	22	28
Diğer Alanlar	750	-	-
TOPLAM/GENEL ORAN	29.418	31	29

Ön lisans programlarındaki öğretim elemanı sayıları ile öğretim elemanı başına örgün öğretim öğrencisi sayıları Tablo 4.14'te verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, öğretim görevlileri ve okutmanların da dahil edilmesine karşın, ön lisans programlarındaki genel oran, lisans düzeyindeki genel oranın çok üzerindedir ve ortalamada herhangi bir iyileştirme sağlanamamıştır. Bunun en önemli nedeni, ön lisans programlarının akademik kadrosunun çekirdeğini oluşturan öğretim görevlisi ve okutman atamalarına getirilen kısıtlamalardır.

Tablo 4.14 Ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim elemanı sayısı ile öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

Alan	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci/Öğretim Elemanı Oranı	
		2003-2004	2004-2005
Dil ve Edebiyat	139	2	2
Matematik ve Fen Bilimleri	6	381	533
Sağlık Bilimleri	360	34	37
Sosyal Bilimler	107	-	-
Uygulamalı Sosyal Bilimler	1.061	140	150
Teknik Bilimler	1.645	105	113
Ziraat ve Ormancılık	187	91	86
Sanat	68	78	84
Diğer Alanlar	2.910	-	-
TOPLAM/GENEL ORAN	6.483	56	59

Öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısının en küçük ve en büyük olduğu beşer üniversite Tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tablo 4.15 Öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim lisans öğrenci sayısının en küçük ve en büyük olduğu üniversiteler.

Üniversite	Öğrenci/Öğ. Üyesi Oranı	Üniversite	Öğrenci/Öğ. Üyesi Oranı
Gebze Yük.Tek.Enst.	4	Çankaya	45
İzmir Yük.Tek.Enst.	11	Marmara	47
TOBB Ekonomi	12	Niğde	48
Harran	12	Işık	50
Ufuk	12	Kocaeli	51
İstanbul Teknik	16	Selçuk	52
Mimar Sinan	16	Muğla	52
Sabancı	16	Balıkesir	54
Adnan Menderes	16	İstanbul Bilgi	57
Ankara	16	Beykent	60
Hacettepe	17	Çanakkale 18 Mart	61
Galatasaray	18	İzmir Ekonomi	61
İstanbul	19	Dumlupınar	77

Üniversitelerimizdeki öğretim üyesi sayısının yetersizliği, Tablo 4.16'dan da görüldüğü gibi, alt alanlara inildiğinde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiye, başta öğretmen yetiştirme olmak üzere, kritik ileri teknoloji alanlarında çok ciddi bir öğretim üyesi açığı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Tablo 4.16 Değişik alanlarda öğretim üyesi başına düşen lisans öğrencisi sayıları.

Alan	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı			
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
İlköğretim	363	295	253	211
Okul Öncesi Öğretmenliği	437	407	373	362
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	135	120	106	96
Yabancı Dil Öğretmenliği	80	72	71	74
Teknik Eğitim	88	92	95	97
İktisat	83	80	79	76
Mesleki Eğitim	62	60	60	66
İşletme	67	63	61	60
Sosyal Bilimler Öğretmenliği	33	38	38	39
Fen Bilimleri Öğretmenliği	46	46	46	47
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	133	125	125	127
Bilgisayar Mühendisliği	52	51	53	51
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	43	41	40	39
İnşaat Mühendisliği	37	34	34	33
Makine Mühendisliği	34	33	33	34
Malzeme-Metalurji Mühendisliği	27	28	28	30

1992 yılından sonra kurulmuş olan 25 devlet üniversitesindeki öğretim üyesi başına düşen lisans öğrenci sayıları, Tablo 4.17'de gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, bu üniversitelerimizdeki toplam öğretim üyesi sayısı, geçen ders yılından bu ders yılına % 9.6 oranında artışla, 6.129 'dan 6,483'e yükselmiştir. Bu artış, yükseköğretimin ülke sathına yayılması bakımından küçümsenmemesi gereken bir gelişmedir.

Tablo 4.17 1992 Yılı ve Sonraki Yıllarda kurulan devlet üniversitelerindeki öğretim üyesi ile öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim lisans öğrenci sayıları.

Üniversite	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Abant İzzet Baysal	243	35	282	34	333	32	341	34
Adnan Menderes	218	17	278	15	308	16	350	16
Afyon Kocatepe	125	65	142	63	209	51	336	37
Balıkesir	186	47	195	49	241	44	210	54
Celal Bayar	271	45	321	38	343	37	360	36
Çanakkale Onsekiz	145	61	161	58	166	61	181	61
Dumlupınar	73	199	106	142	158	95	188	77
Galatasaray	76	20	86	19	88	19	96	18
Gaziosmanpaşa	126	27	149	25	169	24	206	23
Gebze Yük. Tek.Enst.	76	1	93	2	96	4	130	4
Harran	194	18	210	16	253	12	263	12
İzmir Yük. Tek.Enst.	73	10	89	10	98	11	109	11
Kafkas	84	28	87	36	103	39	122	40
Kahraman Maraş Sütçü İmam	136	32	185	27	196	27	216	28
Kırıkkale	217	27	224	30	242	30	271	29
Kocaeli	315	46	355	48	374	50	395	51
Mersin	287	19	325	20	327	23	373	23
Muğla	124	40	163	38	175	47	192	52
Mustafa Kemal	142	36	229	24	216	28	258	26
Niğde	163	67	184	58	201	52	199	48
Osmangazi	410	24	433	24	449	25	457	25
Pamukkale	257	38	339	30	336	33	384	32
Sakarya	330	37	363	36	390	36	418	37
Süleyman Demirel	403	39	460	34	539	30	561	30
Zonguldak Karaelmas	226	22	281	22	281	26	311	27

Sayı: Öğretim Üyesi Sayısını Göstermektedir.

Oran: Öğrenci/ Öğretim Üyesi Oranıdır.

Bölüm 5

Öğretim Üyesi Yetiştirme

5.1 Yurtdışına Lisansüstü Eğitim Amacıyla Eleman Gönderme

Öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla yurtdışına öğrenci gönderme işlemleri, 1987 yılına kadar 1416 sayılı Kanun kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülmüştür. 1987 yılında 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesinde değişiklik yapılarak, üniversitelerin de yurtdışına eleman göndermeleri sağlanmıştır.

1992 yılında kurulan 23 yeni üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsünün öğretim üyesi gereksinimini karşılamak amacıyla 3837 sayılı Kanun'a eklenen geçici 24. madde ile gerek 1416 sayılı Kanun çerçevesinde MEB tarafından, gerekse 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kanalıyla üniversiteler ve yüksek teknoloji enstitüleri adına 2000 yılına kadar yurtdışına gönderilmesi planlanan öğrenci sayıları Tablo 5.1'de gösterilmiştir.

Tablo 5.1 1993-2000 yılları arasında MEB ve YÖK kanalıyla yurtdışına gönderilmesi planlanan toplam öğrenci sayıları

Yıl	Kontenjan
1993	1.380
1994	700
1995	700
1996	700
1997	700
1998	700
1999	620
2000	620

Tablo 5. 1'deki sayılar, **MEB** ile **YÖK**'e tahsis edilen toplam kontenjan sayısını göstermektedir. Geçici 24. maddeye göre 1993 yılındaki 1.380 kontenjanın tümünün **YÖK**'e tahsis edilmiş olmasına karşın, 1994 yılından itibaren bu kontenjanların **MEB** ile **YÖK** arasında nasıl dağıtılacağı belirtilmemiştir. 1994-2004 yılları arasında **YÖK**'e tahsis edilen kontenjan sayılarının yıllara göre dağılımı Tablo 5.2'de gösterilmiştir. Buradan da görüldüğü gibi, 1996 yılından itibaren kontenjan sayılarında önemli azalmalar olmuştur.

Tablo 5.2 YÖK'e tahsis edilen yurtdışı bursların yıllara göre dağılımı.

Yıl	YÖK'e Verilen Kontenjan
1994	500
1995	300
1996	200
1997	200
1998	200
1999	100
2000	80
2001	100
2002	80
2003	80
2004	80
2005	80

5.1.1 YÖK Tarafından Yurtdışına Gönderilen Araştırma Görevlileri

1987 yılından 2004 yılı sonuna kadar **YÖK** tarafından lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışındaki 29 değişik ülkeye gönderilen araştırma görevlilerinin toplam sayısı 3.745'tir. Bu araştırma görevlilerinin yıllar itibarıyla ülkelere göre dağılımı Tablo 5.3'te, ülkelerine göre üniversiteler bazında dağılımları ise Tablo 5.4'te gösterilmiştir.

Tablo 5.3'ten de görüldüğü gibi, şu ana kadar gönderilen toplam 3.745 araştırma görevlisinden 1.282'si (yaklaşık % 34) 1993 yılı içerisinde gönderilmiştir. Gerek YÖK'e tahsis edilen kontenjan sayılarındaki azalma, gerekse yurtdışına gönderilecek elemanların seçimindeki standartların yükseltilmesi nedeniyle, 1996 yılından itibaren yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin sayılarında düşme meydana gelmiştir.

Yurtdışına gönderilen öğrencilerin yaklaşık % 50'si Amerika Birleşik Devletleri'ne (**ABD**), % 40'ı İngiltere'ye gönderilmiştir. Geriye kalan % 10'u ise 27 değişik ülkeye gitmiştir.

Bugüne kadar yurtdışına gönderilen 3.745 araştırma görevlisinin % 19'u (714 kişi) halen eğitimlerine devam etmektedir. Bunların, bağlı oldukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.5'te verilmiştir.

Yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinden eğitimlerini tamamlayarak Türkiye'ye dönen 2.132 kişinin üniversite bazında dökümü Tablo 5.6'da verilmiştir.

Eğitimlerini tamamlayamadan Türkiye'ye dönen 352 araştırma görevlisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.7'de gösterilmiştir. Bu öğrencilerin yaklaşık % 43'ü *akademik başarısızlık*, % 12'si ise *sağlık* nedenleriyle Türkiye'ye dönmüşlerdir. Geriye kalan % 45'in büyük çoğunluğunu, 33. maddenin ruhuna aykırı olarak, üniversitelerimiz tarafından kısa süreli yurtdışına gönderilip Türkiye'ye dönen araştırma görevlileri oluşturmaktadır. Bu tip uygulamaya son yedi yıldır kesinlikle izin verilmemektedir.

Müstafi sayılan veya dönmeyen 547 araştırma görevlisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.8'de gösterilmiştir.

Tablo 5.3 Araştırma Görevlilerinin Ülkelere Göre Yıllar İtibari İle Dağılımı

ÜLKELER	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2004	2004	GENEL TOPLAM
ABD	67	138	55	66	67	60	745	64	169	85	40	56	50	47	32	53	29	29	1864
ALMANYA	7	17	4	13	13	13	44	2	11	5	5	1	7	2			1	1	146
AVUSTRALYA						1	14	1		1	1								18
AVUSTURYA	2	2	1	3	3	2	3		1	1	1	1	1			1			22
AZERBAYCAN						1													1
BELÇİKA		2					1			1	1				2				8
BOSNA-HERSEK												1							1
ÇİN HALK CUM.												1							1
DANİMARKA					1		1						1						3
FİNLANDİYA								1		1	1								3
FRANSA	5	12	7	4	8	3	13	5	9	2	3	9	8	2	1	4	2	2	106
GÜNEY KORE													1						1
HOLLANDA		1		2	1		3	1	1	1			1	1	1	2	1	1	17
İNGİLTERE	38	208	112	127	110	74	446	52	93	57	17	21	8	9	10	11	10	10	1411
İSPANYA																1			1
İSRAİL											3	3							6
İSVEÇ				2							2								4
İSVİÇRE	6	1	2	3	1	1	2								2		1	1	19
İTALYA			1	1		1										1			4
JAPONYA				2	1		1	3	1		1	1							10
K. İRLANDA										1									1
KANADA	24	17	3	3		2	6	1		4	1	3	3	1	3	1	2	2	75
KAZAKİSTAN							1												1
MACARİSTAN			1			1													2
NORVEÇ		1	1																2
BEYAZ RUSYA															1				1
RUSYA					3		2			2				1	1		1	1	11
Y.ZELLANDA										1									1
YUNANİSTAN								1											1
TOPLAM	149	399	187	226	208	159	1282	131	285	162	76	97	80	63	53	74	47	47	3745

Tablo 5.4 Yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin üniversiteler itibarıyla ülkelere göre dağılımı

Üniversite	ABD	İNGİLTERE	ALMANYA	AVUSTRALYA	AVUSTURYA	FRANSA	HOLLANDA	JAPONYA	FİNLANDİYA	YUNANİSTAN	KANADA	İSVİÇRE	BELÇİKA	DANİMARKA	RUSYA	KAZAKİSTAN	AZERBAYCAN	İTALYA	MACARİSTAN	İSVEÇ	İSRİL	NORVEÇ	KİRLANDA	Y.ZELLANDA	BOSNA-HERSEK	ÇİN HALK CUM.	GÜNEY KORE	BEYAZ RUSYA	İSPANYA	TOPLAM
ABANT İZZET BAYSAL	48	12	2																											62
ADNAN MENDERES	33	24	3	2																										62
AFYON KOCATEPE	36	27				1																								64
AKDENİZ	13	4	1		1	5																								24
ANADOLU	82	22	2		3	6	1								6															122
ANKARA	68	66	6		1	7	4		1	1	2		2	1	3				1	1	1					1	1	1		169
ATATÜRK	40	31	2			4									3															80
BALIKESİR	40	28	3																											71
BOĞAZİÇİ	30	18			1						1																			50
CELAL BAYAR	43	14	1			2		1			1																			62
CUMHURİYET	8	36	1			1	1																							47
Ç.KALE ONSEKİZ MART	45	23	3	1	1						1																			74
ÇUKUROVA	26	52	4		2	3	1	1			1	2									2	1						1		96
DİCLE		28	7	1	1	5																								42
DOKUZ EYLÜL	44	27	7		1	4		1			1	1		1				1				1								89
DUMLUPINAR	46	14	1					2																						63
EGE	42	26	6			1	3					1		1				1												81
ERCİYES	17	29	2			1		1																						50
FIRAT	6	28																												34
GALATASARAY	2	1				14	1					2																		20
GAZİ	41	56	3		2				1		1																			104
GAZİANTEP	1	36									2																			39
GAZİOSMANPAŞA	50	21	4																											75
GEBZE YÜK. TEK. ENST.	61	5																												66
HACETTEPE	51	60	7		1	7					4	2								1	1			1						135
HARRAN	34	18	3			1					1																			57
İNÖNÜ	11	41	1									2				1														56
İSTANBUL	53	34	12			7		2			3	2						1	1	1										116
İSTANBUL TEKNİK	61	36	2			1					2	2	1							1	1									107
İZMİR YÜK. TEK. ENST.	71	1																												72
KAFKAS	25	32	2	2		1																								62
K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM	33	22	2			2																								59
KARADENİZ TEKNİK	45	34	1								20																			100
KIRIKKALE	35	24	2			2					1		1																	65
KOCAELİ	64	13	1			1	2																							81
MARMARA	36	37	10			8					3	2																		96
MERSİN	40	16	3	4		4					1																			68
MİMAR SİNAN	6	15	2		1	3	1																							28
MUĞLA	46	19	3	1							1													1						71
MUSTAFA KEMAL	32	23	4	1																										60
NİĞDE	39	23	2		1																									65
ONDOKUZ MAYIS	8	47	4			1					1																			61
ORTA DOĞU TEKNİK	101	45				2	1	1			8		3					1												162
OSMANGAZİ	34	4						1			4																			43
PAMUKKALE	42	16	6																											64
SAKARYA	33	44	1																											78
SELÇUK	6	35	10	3							3																			57
SÜLEYMAN DEMİREL	38	23	1	1																	1									64
TRAKYA	7	22	2			1																								32
ULUDAĞ	26	31	2			4	1				8		1																	73
YILDIZ TEKNİK	25	26	4		6	3	1		1		4																			70
YÜZÜNCÜ YIL	16	16	2			2						3					1													40
ZONGULDAK KARAELEMAS	24	28		2		2					1																			57
TOPLAM	1864	1413	147	18	22	106	17	10	3	1	75	19	8	3	12	1	1	4	2	4	6	2	1	1	1	1	1	1	1	3745

Tablo 5.5 Eğitimlerini devam edenlerin üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Sayı
Abant İzzet Baysal	4
Adnan Menderes	14
Afyon Kocatepe	4
Akdeniz	7
Anadolu	13
Ankara	48
Atatürk	9
Balıkesir	13
Boğaziçi	7
Celal Bayar	7
Cumhuriyet	2
Ç.Kale 18 Mart	20
Çukurova	17
Dicle	3
Dokuz Eylül	30
Dumlupınar	4
Ege	10
Erciyes	8
Fırat	3
Galatasaray	7
Gazi	16
Gaziantep	4
Gaziosmanpaşa	25
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	14
Hacettepe	43
Harran	3
İnönü	1
İstanbul	3
İstanbul Teknik	49
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	11
Kafkas	10
Kahramanmaraş Sütçü İmam	9
Karadeniz Teknik	8
Kırıkkale	2
Kocaeli	20
Marmara	25
Mersin	23
Mimar Sinan	8
Muğla	16
Mustafa Kemal	-
Niğde	2
Orta Doğu Teknik	3
Ondokuz Mayıs	65
Osmangazi	1
Pamukkale	9
Sakarya	46
Selçuk	4
Süleyman Demirel	8
Trakya	4
Uludağ	15
Yıldız Teknik	18
Yüzüncü Yıl	6
Z. Karaelmas	13
TOPLAM	714

Tablo 5.6 Eğitimlerini tamamlayarak dönenlerin üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Y.lisans	Doktora	Y.lisans ve Doktora
Abant İzzet Baysal	-	4	35
Adnan Menderes	10	6	21
Afyon Kocatepe	16	7	18
Akdeniz	-	12	-
Anadolu	56	28	4
Ankara	3	75	9
Atatürk	22	34	3
Balıkesir	12	16	13
Boğaziçi	7	26	1
Celal Bayar	7	13	19
Cumhuriyet	6	23	5
Ç.Kale 18 Mart	6	9	13
Çukurova	5	62	6
Dicle	6	17	6
Dokuz Eylül	5	37	4
Dumlupınar	17	3	12
Ege	25	29	-
Erciyes	7	31	1
Fırat	-	23	4
Galatasaray	-	9	3
Gazi	13	48	-
Gaziantep	-	25	3
Gaziosmanpaşa	6	9	16
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	8	9	19
Hacettepe	6	68	5
Harran	3	11	16
İnönü	1	24	16
İstanbul	4	37	2
İstanbul Teknik	1	38	5
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	2	16	18
Kafkas	7	6	24
Kahramanmaraş Sütçü İmam	12	6	25
Karadeniz Teknik	10	2	62
Kırıkkale	3	8	20
Kocaeli	5	5	19
Marmara	4	30	4
Mersin	13	7	11
Mimar Sinan	2	5	-
Muğla	19	4	13
Mustafa Kemal	9	10	24
Niğde	7	15	18
Orta Doğu Teknik	1	51	2
Ondokuz Mayıs	3	70	-
Osmangazi	1	9	21
Pamukkale	10	7	20
Sakarya	2	9	7
Selçuk	4	30	-
Süleyman Demirel	4	16	21
Trakya	-	16	3
Uludağ	1	32	12
Yıldız Teknik	1	30	2
Yüzüncü Yıl	-	18	9
Z. Karaelmas	3	10	18
TOPLAM	375	1145	612

Tablo 5.7 Eğitimlerini tamamlamadan dönenlerin nedenlerine ve üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Başarısızlık	Sağlık	Diğer
Abant İzzet Baysal	4	1	2
Adnan Menderes	1	-	2
Afyon Kocatepe	2	4	
Akdeniz	1	-	-
Anadolu	10	3	2
Ankara	1	2	4
Atatürk	-	-	2
Balıkesir	-	-	4
Boğaziçi	3	-	2
Celal Bayar	-	-	-
Cumhuriyet	4	1	1
Çanakkale 18 Mart	1	1	1
Çukurova	1	-	1
Dicle	1	1	4
Dokuz Eylül	-	2	7
Dumlupınar	3	2	-
Ege	1	2	3
Erciyes	-	1	1
Fırat	2	-	-
Galatasaray	-	-	-
Gazi	10	-	-
Gaziantep	3	-	-
Gaziosmanpaşa	2	4	4
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	-	3
Hacettepe	-	1	-
Harran	2	1	3
İnönü	8	-	-
İstanbul	4	1	54
İstanbul Teknik	1	1	5
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	5	-	4
Kafkas	3	1	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam	4	-	-
Karadeniz Teknik	6	-	-
Kırıkkale	9	-	5
Kocaeli	-	-	-
Marmara	3	2	14
Mersin	1	2	3
Mimar Sinan	1	-	10
Muğla	4	-	-
Mustafa Kemal	1	1	1
Niğde	5	1	4
Ondokuz Mayıs	-	-	-
Orta Doğu Teknik	3	1	1
Osmangazi	1	-	1
Pamukkale	6	-	-
Sakarya	1	-	-
Selçuk	17	-	-
Süleyman Demirel	2	-	2
Trakya	1	1	1
Uludağ	5	2	-
Yıldız Teknik	3	2	1
Yüzüncü Yıl	-	2	1
Z. Karaelmas	6	-	3
TOPLAM	153	43	156

Tablo 5.8 Geri dönmeyenlerin üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Müstaflı Sayılanlar	İstıfa Edenler
Abant İzzet Baysal	11	1
Adnan Menderes	8	-
Afyon Kocatepe	11	2
Akdeniz	1	3
Anadolu	3	3
Ankara	18	9
Atatürk	9	1
Balıkesir	12	1
Boğaziçi	3	1
Celal Bayar	14	2
Cumhuriyet	4	1
Ç.Kale 18 Mart	12	11
Çukurova	3	1
Dicle	2	2
Dokuz Eylül	1	3
Dumlupınar	22	-
Ege	6	5
Erciyes	1	-
Fırat	1	1
Galatasaray	1	-
Gazi	11	6
Gaziantep	3	1
Gaziosmanpaşa	8	1
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	2	10
Hacettepe	9	3
Harran	12	6
İnönü	6	-
İstanbul	6	5
İstanbul Teknik	3	4
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	8	8
Kafkas	11	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam	2	1
Karadeniz Teknik	12	-
Kırıkkale	13	5
Kocaeli	20	12
Marmara	5	9
Mersin	5	3
Mimar Sinan	1	1
Muğla	9	6
Mustafa Kemal	11	3
Niğde	6	7
Orta Doğu Teknik	3	1
Ondokuz Mayıs	7	12
Osmangazi	4	5
Pamukkale	9	3
Sakarya	8	5
Selçuk	2	-
Süleyman Demirel	9	2
Trakya	4	2
Uludağ	6	-
Yıldız Teknik	8	5
Yüzüncü Yıl	4	-
Z. Karaelmas	4	-
TOPLAM	374	173

5.1.2 Yükseköğretim Kurulu Tarafından Yapılan Düzenlemeler

1993 yılına kadar, yurtdışına lisansüstü eğitim amacıyla gönderilecek araştırma görevlilerinin seçimi için herhangi bir sınav yapılmamaktaydı. Maliye Bakanlığı tarafından **YÖK**'e tahsis edilen kontenjanların rakamsal olarak üniversitelere dağılımı **YÖK** tarafından gerçekleştirilmekteydi. **YÖK** tarafından tahsis edilen kontenjanlar, üniversiteler tarafından mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlar göz önüne alınarak anabilim dallarına dağıtılmakta ve üniversite yönetim kurulu kararı ile **YÖK**'ün onayına sunulmaktaydı.

Anabilim dallarının **YÖK** tarafından onaylanmasından sonra, üniversiteler bu alanlarda yurtdışına lisansüstü eğitime gönderecekleri araştırma görevlilerini kendileri belirleyip **YÖK**'ün onayına sunuyorlardı. Üniversitelerin belirlediği bu araştırma görevlilerinin uyması gereken koşullar ise minimum düzeyde tutulmuştu.

1992 yılında 3837 sayılı Kanun çerçevesinde kurulan 23 yeni üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsünün öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması amacıyla ilk defa 1993 yılında **ÖSYM** tarafından *Yurtdışı Lisansüstü Sınavı (YLS)* düzenlenmiştir. Bu yıldan sonra düzenlenen **YLS** ile hem 1992 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumları adına yurtdışına gönderilecek araştırma görevlilerinin, hem de **MEB** kanalıyla yurtdışına gönderilecek öğrencilerin seçimleri birlikte yapılmıştır. 1992 yılından önce kurulan üniversiteler ise, eskiden olduğu gibi, yurtdışına gönderecekleri araştırma görevlilerini kendileri belirlemeye devam etmişlerdir.

YÖK, öğretim üyesi ve araştırmacıların yurtiçinde ve yurtdışında yetiştirilmesi için gerekli çalışmaların uyum ve bütünlük içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla 1996 yılında *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu'nun* oluşturmuş ve lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışına gönderilecek araştırma görevlileriyle ilgili izlenecek yöntemlerde radikal değişiklikler yapmıştır.

Onbeş üyeden oluşan *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu'nun* kompozisyonu aşağıda belirtilmiştir:

- **MEB** tarafından görevlendirilecek bir üye,
- **YÖK** Başkanı'nca, *Yükseköğretim Yürütme Kurulu* üyeleri arasından görevlendirilecek bir üye,
- **DPT Müsteşarlığı'nca** görevlendirilecek bir üye,
- **TÜBİTAK** Başkanı'nca görevlendirilecek bir üye
- **ÖSYM** Başkanı,
- **YÖK** Başkanı'nca, *Yükseköğretim Genel Kurulu'nun* ve rektörlerin görüşleri alınarak, öğretim üyesi ve araştırmacı yetiştirme konusunda deneyim sahibi, akademik çalışmaları ile temayüz etmiş halen görevde veya emekli olan öğretim üyeleri arasından seçilecek on üye.

Yurtdışındaki eğitim ücretleri, ülkelere ve ülkelerdeki üniversitelere göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Fransa ve Almanya'daki üniversitelerde eğitim ücreti yoktur. ABD'deki eyalet üniversiteleri, özel üniversitelere göre daha ucuzdur. Değişik ülkelerde lisansüstü eğitim gören tüm araştırma görevlileri için yapılan harcamaların göz önüne alınmasıyla **YÖK** tarafından 1996 yılında gerçekleştirilen çalışmada,

araştırma görevlisi başına yılda ortalama olarak 25.000 dolar harcama yapıldığı hesaplanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarımızın öğretim üyesi ihtiyacı yadsınamaz bir gerçektir. Ancak **YÖK**, yurtdışındaki eğitimin yüksek maliyetini göz önüne alarak ve nitelikli üniversitelere kabul edilebilmeleri için* yurtdışına gönderilecek elemanların belirlenmesinde seçici olunması gerektiği noktasından hareket etmiş ve bu açığın her ne pahasına olursa olsun yurtdışına öğrenci göndererek kapatılmasının doğru olmadığını, yükseköğretim kurumlarımızın nitelikli öğretim üyelerine ihtiyaçları olduğunu vurgulamıştır. Bu görüşler çerçevesinde ve *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu'nun* önerileri doğrultusunda, **YÖK** tarafından 1996 yılının ikinci yarısında konuyla ilgili olarak almış olduğu önemli kararlar şunlardır:

- Adaylar, gidecekleri yabancı ülkenin diline vakıf olmalıdır. Aksi takdirde, bu kişilerin eğitimlerini güçlüklerle yaptıkları veya eğitimlerini tamamlayamadan geri döndükleri belirlenmiştir. Yabancı dil eğitimi, özellikle son on yıl içerisinde ülkemizde çok gelişmiştir. Bu nedenle, yabancı dil bilgisi belirli bir seviyeye gelmemiş elemanlar yurtdışına gönderilmemelidir.

ABD'ye gidecek adayların **TOEFL** sınavının klasik yazılı sisteminden 550'den, bilgisayarlı sisteminden ise 213'den, İngiltere'ye gidecek adayların **IELTS** sınavından 7,0'den az olmamak koşuluyla başvurdukları üniversitelerin yabancı dil puanı ile ilgili koşulunu Türkiye'de sağlamaları istenmektedir. Diğer dillerin söz konusu olduğu ülkelere lisansüstü eğitim için gönderilecek adaylar için ise, ilgili ülkede lisansüstü eğitimi takip edebilecek düzeyde dil bilgisine sahip olduklarına dair bir belgeyi, ilgili ülkelerin kültür merkezlerinden veya eşdeğer kuruluşlarından getirmeleri istenmektedir.

- Son yıllarda yurtdışındaki eğitim sistemlerinde büyük değişiklikler olmuştur. Lisans programlarındaki eğilim, öğrencilerin kendi branşlarında ihtisaslaşmaları yerine öğrencilere formasyon verme yönündedir. Kendi alanlarında derinlik kazanmak isteyen öğrenciler tarafından tercih edilen yüksek lisans programlarının çoğunluğu tezsiz yüksek lisans programlarıdır. Lisansüstü çalışmaların en yoğun yapıldığı ülke olan **ABD**'de yılda yaklaşık 400.000 yüksek lisans derecesi verilmektedir. Bunların % 85'i tezsiz yüksek lisans derecesidir.

YÖK, yüksek lisans derecesi almak için yurtdışına araştırma görevlisi göndermemekte, sadece doktora eğitimine izin vermektedir. Bu kuralın tek istisnası, mimarlık, güzel sanatlar ve benzeri alanlardır (Özellikle bu alanlarda **ABD**'de alınabilecek en son derece *Master of Fine Arts*'dır.).

- Yurtdışındaki lisansüstü eğitim mutlaka belli bir kalitenin üzerindeki yükseköğretim kurumlarında yapılmalıdır. **YÖK**, yurtdışında doktora eğitimi için gidilebilecek üniversiteleri alan bazında belirlemiştir. Üniversitelerin sıralanmasında **ABD** için *National Research Council (NRC)* tarafından yayınlanan *Research Doctorate Programs in the United States*, İngiltere için ise *Higher Education Funding Councils for England, Scotland and Wales* tarafından yapılan değerlendirme sonuçları (*Research Assessment Exercise*) baz olarak alınmıştır.

* Lisansüstü eğitim yapmak üzere yurtdışına gönderilecek kişilerle ilgili olarak karşılaşılan sorun sadece bunların nasıl seçileceği değildir. *Esas zorluk, seçilen adayların yurtdışındaki nitelikli üniversitelere yerleştirilmesidir.*

1996 yılında yapılan değişikliklerin en önemlilerinden biri, **YLS**'nin bilim sınavından yetenek sınavına dönüştürülmesidir. Böyle bir kararın alınmasındaki en büyük nedenlerden biri, kişilerin alanlarındaki bilgi düzeyinin değerlendirilmesinde bilim sınavı sonucunda alınacak tek bir not yerine, geniş bir zaman dilimine yayılmış bir değerlendirme ölçütü olan genel akademik not ortalamasının temel alınmasının akılcı bir yaklaşım olmasındandır. Kişilerden yükseköğrenimlerini belirli bir not düzeyi ile bitirmelerinin istenmesi, onların kendi alanlarında belirli bir bilgi düzeyine ulaştığının göstergesidir. Öte yandan günümüzde alanlar arasındaki sınırlar hemen kaybolmuş ve bilim disiplinlerarası bir içerik kazanmıştır. Örneğin, Fen Bilgisi Öğretmenliği Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilgisayar Yazılımı Biyokimya, Malzeme Bilimi ve bunlara benzeyen tüm alanlarda bilim sınavı yapmak imkansızdır. Çünkü, disiplinlerarası nitelikteki bu alanlara değişik mezun kişiler başvurabilir. Bu açıklamalardan görüleceği gibi, bilimsel sorunlar tek bir alanı, çok iyi de olsa bilen kişilerin çözümleyebileceği düzeyi geçmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, bilim sınavı yetenekli kişileri seçmeye uygun bir sınav türü olarak görülmemekte, özellikle gelişmiş ülkelerde yapılan kitlesel seçme sınavlarında genel yetenek sınavı uygulanmaktadır. Bunun tipik örneği, **ABD**'de uygulanan **SAT** (*Scholastic Aptitude Test*) ve **GRE** (*Graduate Record Examination*) sınavlarıdır.

Tüm bu gerekçelerin ışığı altında ve **MEB**'nin da onayı alınarak, 1996 yılına kadar çoktan seçmeli alan sınavı olarak yapılan **YLS**, 1996 yılında sözel ve sayısal bölümlerden oluşan yetenek sınavı olarak yapılmıştır. Sınavda, lisansüstü eğitimdeki başarıda etkili olan sözel, sayısal ve mantıksal akıl yürütme (muhakeme) becerilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Yurtdışındaki bir yükseköğretim kurumundan doktora eğitimine yönelik olarak kesin akseptans temin eden adayların seçimi, ilk kez 1996 yılında *sözlü sınavla* yapılmıştır.

Sözlü sınava başvurmak için yerine getirilmesi gereken **niteliğe yönelik birçok ön koşul** bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, adayların **YÖK** tarafından alanlara göre belirlenmiş yurtdışındaki üniversitelerden doktora eğitimi için koşulsuz kabul belgesi almalarıdır. Yurtdışındaki kaliteli üniversitelerden doktora kabul belgesi alabilmek son derece güçtür. Bunun için standart sınavlardan (**TOEFL**, **GRE/GMAT**) yüksek puan alınması gerekmektedir. Ayrıca, adayın lisans ve/veya yüksek lisans eğitimiyle ilgili genel not ortalaması yüksek olmalıdır.

Yurtdışı lisansüstü eğitim amacıyla gönderilen araştırma görevlilerinin kalitelerindeki artış, özellikle yurtdışındaki tanınmış üniversitelerin dikkatini çekmiştir. Bu üniversiteler Yükseköğretim Kurulu ile temas ederek seçilecek bursiyerlerin kendi üniversitelerinde öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla anlaşma yapmak istediklerini belirtmişlerdir.

İngiltere'nin en köklü üniversitelerinden biri olan ve İngiltere'de 1996 yılında yapılan değerlendirme sonuçlarına göre (Research Assessment Exercise) birinci sırada yer alan Cambridge Üniversitesi ile Yükseköğretim Kurulu arasında 2001 yılından geçerli olmak üzere 5 yıl süreli bir anlaşma imzalanmıştır.

Bu programa başvuracak adayların lisans eğitimlerini dönem kaybetmeden tamamlamış olmaları genel not ortalamalarının en az 300/400 ve 70/100 olması, IELTS'den en az 700 almaları gerekmektedir.

Bu şartları sağlayanlardan Cambridge Üniversitesinden doktora eğitimi için kabul belgesi sağlayan adaylar Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan sözlü sınavda da başarılı olmaları halinde Mehmet Fuat Köprülü bursiyeri olarak Cambridge Üniversitesi'nde öğrenim görmektelerdir.

5.2 Yurtiçi Lisansüstü Programlarının Etkin Hale Getirilmesi

Öğretim üyesi açığını kapatmak amacıyla yurtdışına eleman gönderilmesinin yanı sıra, yurtiçi kaynaklarımızın da etkili kullanılmasıyla hem büyük tasarrufların sağlanacağı, hem de üniversitelerimizdeki araştırma potansiyelinin verimli olarak kullanılacağı bilincinde olan YÖK, bu konuyla ilgili olarak 1996 yılından itibaren önemli girişimlerde bulunmuştur.

Hızla büyüyen ve Anadolu'ya yayılan yükseköğretim sistemimizin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması için yapılan ilk düzenleme, 16 Kasım 1983 tarihinde yürürlüğe konan *Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik*'dir. Bu yönetmelikle, gelişmekte olan üniversitelerdeki araştırma görevlilerinin, gelişmiş üniversitelerde lisansüstü eğitim yapmaları hedeflenmiştir. ***Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden 1997 yılı başına kadar geçen süre içerisinde, bu yönetmelik hükümlerine göre yurtiçinde yetiştirilen toplam öğretim üyesi sayısı 723'tür.*** Sayının bu kadar düşük kalmasının üç temel nedenini şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Araştırma görevlilerine, gelişmiş üniversitelerimizin bulunduğu büyük şehirlerde barınma imkanı sağlanamaması nedeniyle program cazip hale getirilememiş ve birçok araştırma görevlisi lisansüstü çalışmalarını kısa süreli, geçici görevlendirmelerle yürütmek zorunda kalmıştır.
- Araştırma görevlilerinin gerek bilimsel, gerekse yabancı dil eksikliklerini giderebilmek amacıyla hazırlık programları düzenlenememiştir. Bu araştırma görevlileri, gelişmiş üniversitelerin yaptıkları Lisansüstü Giriş Sınavı'nda genellikle başarısız olmuşlardır.
- Araştırma görevlilerinin lisansüstü çalışmaları sağlam mali kaynaklara dayandırılmadığı için, bu tür faaliyetler uluslararası düzeydeki bilim adamlarımız bakımından cazip hale getirilememiştir.

1996 yılından itibaren öğretim üyelerinin yurtiçi kaynaklar yardımıyla yetiştirilmesi yönünde somut adımlar atılmıştır. Öncelikle, *Lisansüstü Eğitim Yönetmeliği*'nde değişiklik yapılarak, gelişmekte olan üniversitelerdeki araştırma görevlilerinin gelişmiş üniversitelerde sınavsız olarak lisansüstü eğitime başlamaları ve gerektiğinde bunların bilimsel hazırlık ve/veya yabancı dil eğitimi almaları sağlanmıştır. Bu konuyla ilgili yönetmelik değişikliği, 05.10.1996 tarih ve 22778 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, bu programın başarıya ulaşabilmesi için 1996 yılında Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Çukurova, Dokuz Eylül, Hacettepe, İstanbul Teknik ve Orta Doğu Teknik Üniversiteleri kampüslerinde başlatılan yurt ve stüdyo apartman komplekslerinin yapımı tamamlanmıştır.

Tablo 5.9'da açıkça görüldüğü gibi, yurtiçinde öğretim üyesi yetiştirme faaliyetlerinde son 8 yılda sağlanan gelişme (5.762 araştırma görevlisi), önceki 16 yılda gerçekleştirilebilenin (723 araştırma görevlisi) sekiz katıdır.

Tablo 5.9 35. madde çerçevesinde görevlendirilen araştırma görevlilerinin lisansüstü eğitim yaptıkları üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Abant İzzet Baysal	-	-	-	-	-	3	-	-
Akdeniz	-	-	-	1	-	-	1	-
Anadolu	-	2	18	7	7	37	13	16
Ankara	134	202	236	111	112	104	93	82
Atatürk	2	9	3	5	15	4	7	4
Balıkesir	-	-	-	5	1	-	-	-
Boğaziçi	9	7	14	-	5	5	4	10
Celal Bayar	-	-	1	-	-	-	-	-
Cumhuriyet	-	1	-	-	1	-	-	-
Çanakkale 18 Mart	-	-	1	-	-	-	-	-
Çukurova	5	32	61	51	38	47	17	25
Dokuz Eylül	18	70	35	33	42	84	58	40
Dumlupınar	-	1	-	-	-	-	-	-
Ege	17	42	26	48	38	59	37	38
Erciyes	-	2	2	2	2	1	1	3
Fırat	-	6	1	2	1	3	-	-
Galatasaray	-	-	-	-	-	1	-	1
Gazi	23	91	132	59	77	145	77	71
Gaziantep	-	1	-	1	-	-	-	-
Gaziosmanpaşa	-	-	-	1	1	-	-	-
Gebze Yük. Tek.	-	2	4	2	1	-	2	1
Hacettepe	24	72	95	63	76	76	51	37
İnönü	-	1	-	3	4	-	-	-
İstanbul	31	53	66	50	66	62	38	22
İstanbul Teknik	20	50	50	17	11	14	14	20
İzmir Yük. Tek.	-	1	-	-	-	-	-	1
Karadeniz Teknik	3	38	24	20	12	28	3	14
Kırıkkale	-	-	-	1	-	-	-	-
Kocaeli	-	-	-	-	-	-	-	1
Marmara	9	18	31	37	55	20	26	25
Mersin	-	-	1	2	-	-	-	1
Mimar Sinan	1	5	6	-	6	5	6	4
Muğla	-	1	-	-	1	-	-	1
Ondokuz Mayıs	-	7	6	3	13	3	2	2
Orta Doğu Teknik	19	69	72	59	108	244	167	180
Osmangazi	-	1	2	-	4	31	10	6
Pamukkale	-	-	1	-	-	-	-	3
Sakarya	-	12	1	-	4	12	1	4
Selçuk	2	32	30	10	5	4	7	7
Süleyman Demirel	-	2	1	-	2	-	-	-
Trakya	-	2	-	2	3	2	-	-
Uludağ	-	2	13	6	8	19	11	2
Yıldız Teknik	3	8	11	7	6	15	16	7
Yüzüncü Yıl	-	3	-	1	-	-	-	-
Zonguldak Karaelmas	-	-	-	-	-	1	-	-
TOPLAM	320	845	944	609	725	1029	662	628

Ayrıca yurtiçinde öğretim üyesi yetiştirme çerçevesinde lisansüstü çalışmalara mali destek sağlamak için *Katma Bütçeli Idareler Bütçe Kanunu*'na eklenen bir madde ile üniversitelere kaynak tahsis edilmiştir. Bu çerçevede 2005 yılı içerisinde üniversitelerin ilgili kalemlerine aktarılması için Maliye Bakanlığı'na teklif edilen miktarlar Tablo 5.10'da gösterilmiştir.

Tablo 5.10 Yurtiçi Lisansüstü Programı Projesi çerçevesinde 2005 yılı içerisinde üniversitelere yapılması teklif edilen ödemeler. (YTL)

Üniversite	Teklif Edilen Miktar (YTL)
Anadolu	22.469,13
Ankara	359.506,19
Boğaziçi	67.407,41
Çukurova	67.407,41
Dokuz Eylül	112.345,67
Ege	67.407,41
Gazi	134.814,82
Hacettepe	112.345,69
İstanbul	44.938,26
İstanbul Teknik	202.222,22
Karadeniz Teknik	157.283,95
Marmara	22.469,13
Ondokuz Mayıs	22.469,13
Orta Doğu Teknik	404.444,45
Yıldız Teknik	22.469,13
TOPLAM	1.820.000,00

Bölüm 6

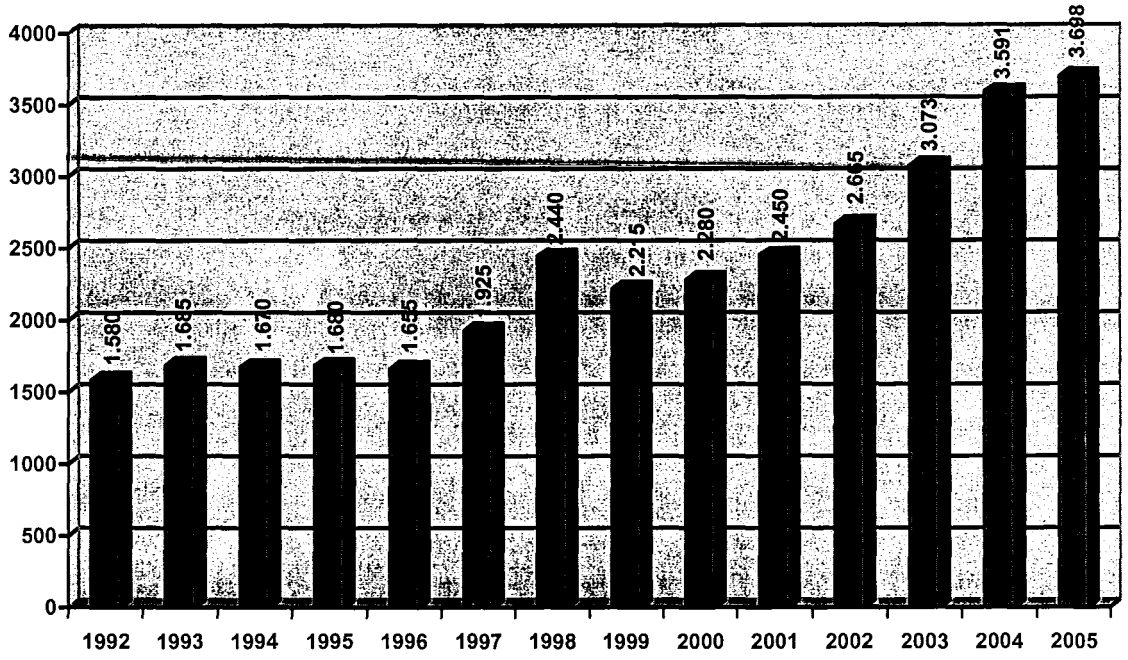
Program Geliştirme ve Proje Çalışmaları

6.1 Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Reformu

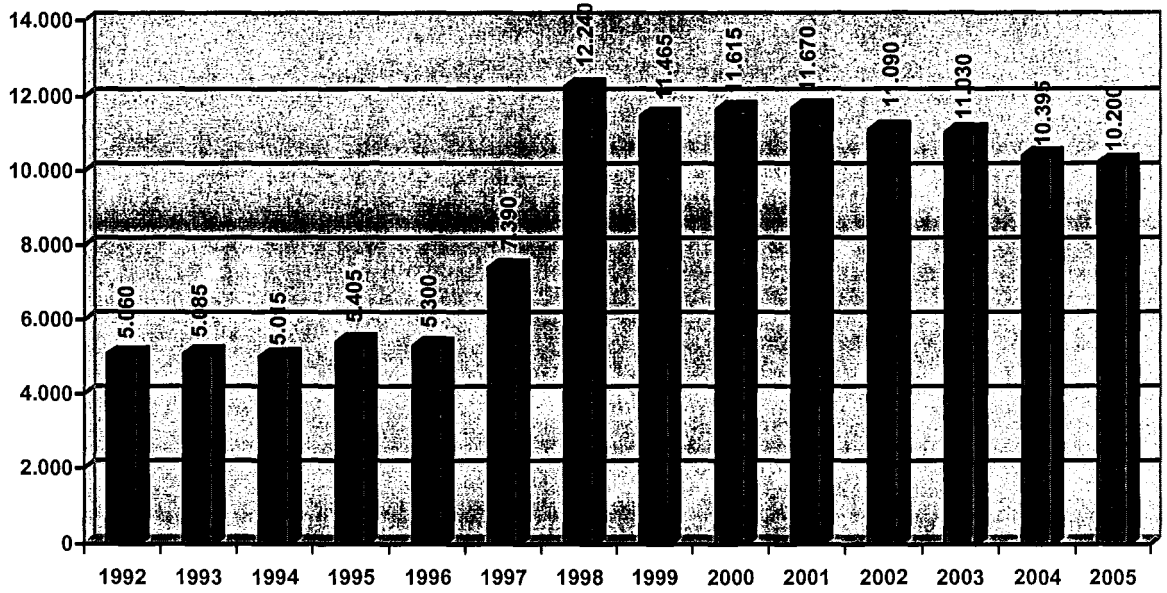
1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğince, hizmet öncesi öğretmen yetiştirme işlevi tamamıyla üniversitelerin Eğitim Fakültelerine devredilmiştir. Eğitim Fakülteleri, ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada en önemli kurumlar olmuş ise de başlangıçtaki yanlış yapılanma, temel amaçlardan uzaklaşma gibi çeşitli sorunlar nedeniyle ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada gerek nitelik gerekse nicelik bakımından yetersiz kaldığı görülmüştür. Bunun sonucu olarak, özellikle okulöncesi eğitim ve ilköğretim düzeylerinde kısa zamanda karşılanamayacak öğretmen açığı ortaya çıkmış ve **MEB**, zorunlu olarak bu düzeyler için gerekli öğretmen ihtiyacını başka kaynaklardan (diğer fakülte mezunları gibi) karşılamaya başlamıştır. Bu sorunları dikkate alan YÖK, 1996 yılı başında **MEB** ile birlikte başlattığı bir çalışma ile ülkenin öğretmen ihtiyaçları doğrultusunda Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarını yeniden düzenlemiştir. Bu düzenleme çalışması kapsamında Eğitim Fakültelerinde yürütülen ve yeni açılması önerilen tüm öğretmen yetiştirme lisans programları yeniden geliştirilmiş ve 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren üniversitemizde uygulanmaya başlamıştır. Başta, Üniversitelerarası Kurul, **YÖK** Genel Kurulu ve Yürütme Kurulu olmak üzere Eğitim Fakültesi Dekanları ve öğretim üyeleriyle de tartışılarak uygulamaya geçirilen bu yeniden yapılanmanın en önemli özellikleri aşağıda açıklanmıştır:

1. Eğitim Fakülteleri, 1996 yılına kadar ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelik ve nicelikteki öğretmenleri yetiştirmek yerine, sahip olduğu öğretim elemanlarının akademik yönelimleri ve tercihleri doğrultusunda yapılanmış ve açılan programlar daha çok ortaöğretim düzeyine öğretmen yetiştiren lisans programları olmuştur. Bunun sonucu olarak, okulöncesi ve ilköğretim alanlarında yetişen öğretmen sayısı, ihtiyacı karşılamada çok yetersiz kalırken, ortaöğretim düzeyine çeşitli branşlarda ihtiyaç fazlası öğretmen yetiştirilmeye başlanmıştır.

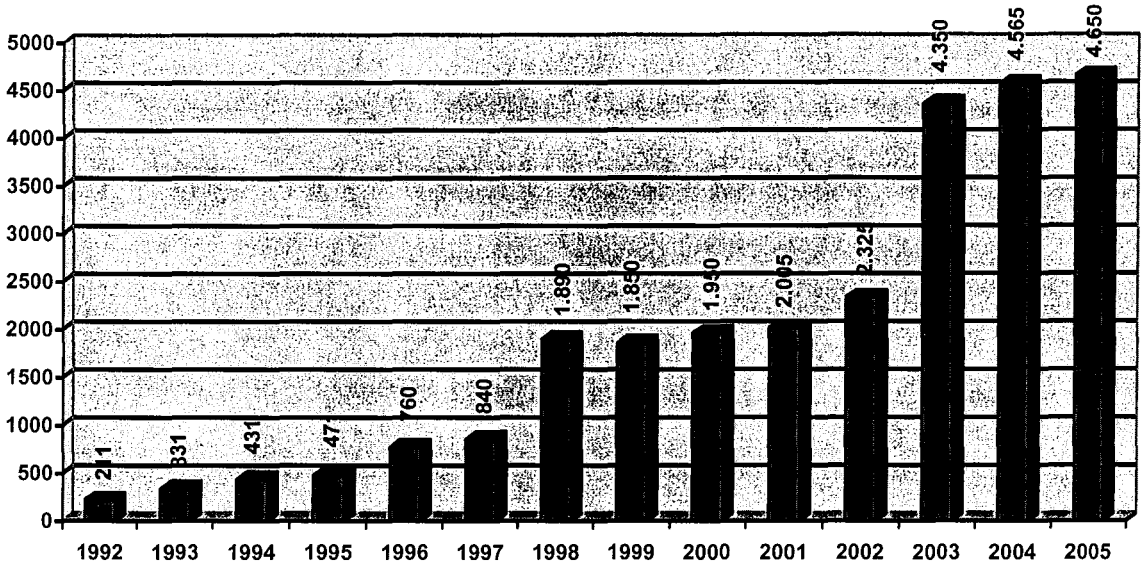
Yüksek Öğretim Kurulu tarafından gerçekleştirilen yeniden yapılandırma çerçevesinde eğitim fakültelerinin kontenjanlarındaki değişiklikler Şekil 6.1-Şekil 6.8 de açıkça görülmektedir.

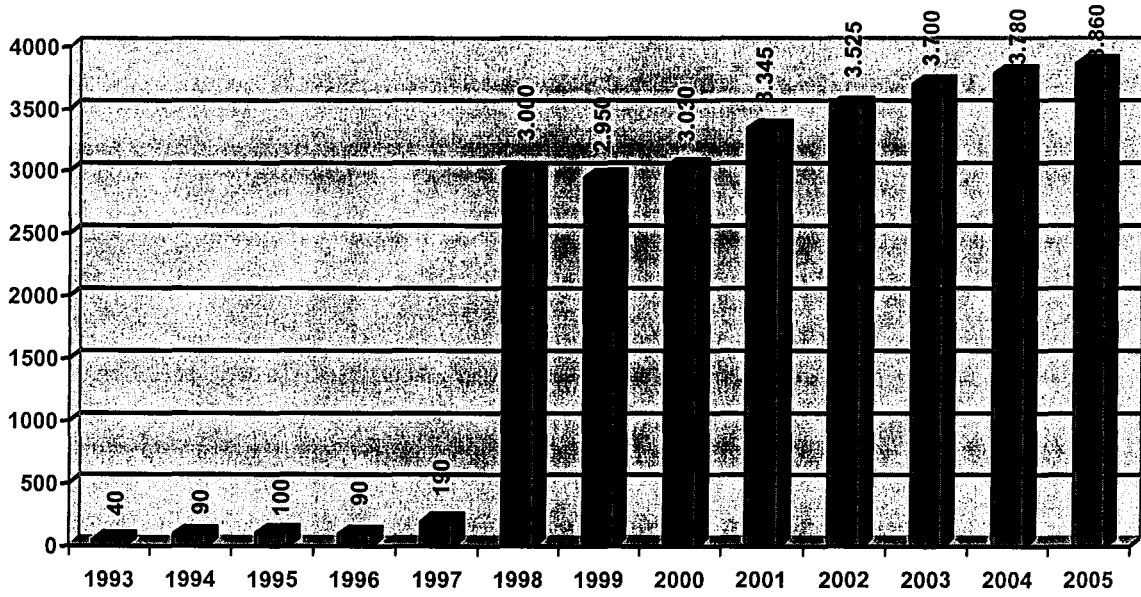
Şekil 6.1 İngilizce öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre dağılımı

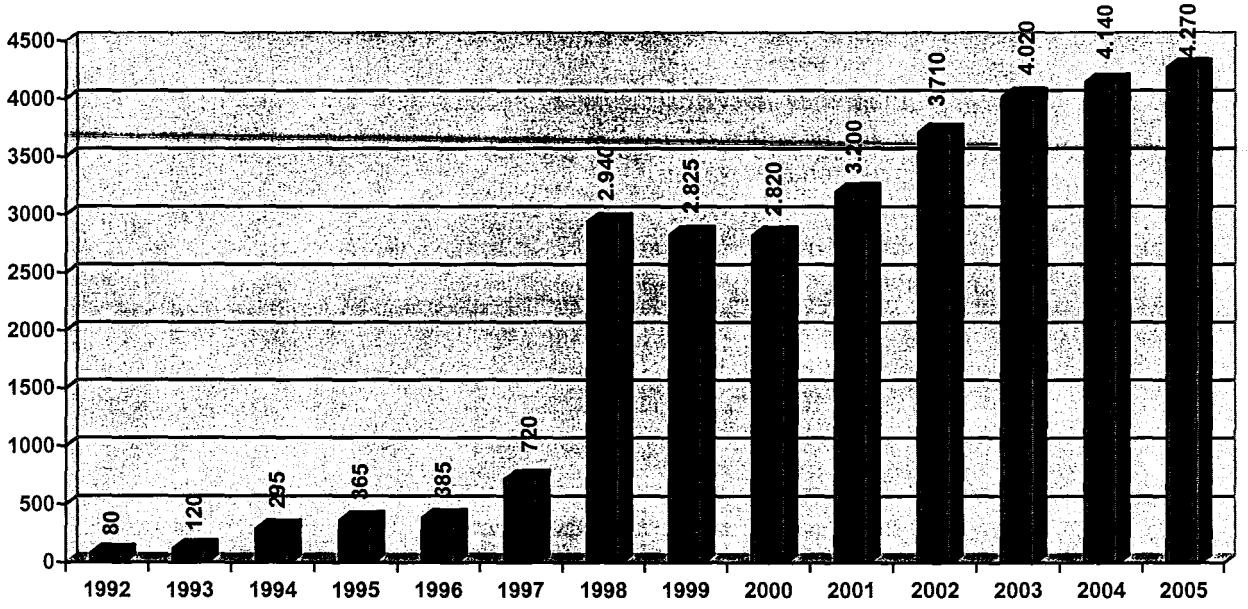
Şekil 6.2 Sınıf öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre dağılımı

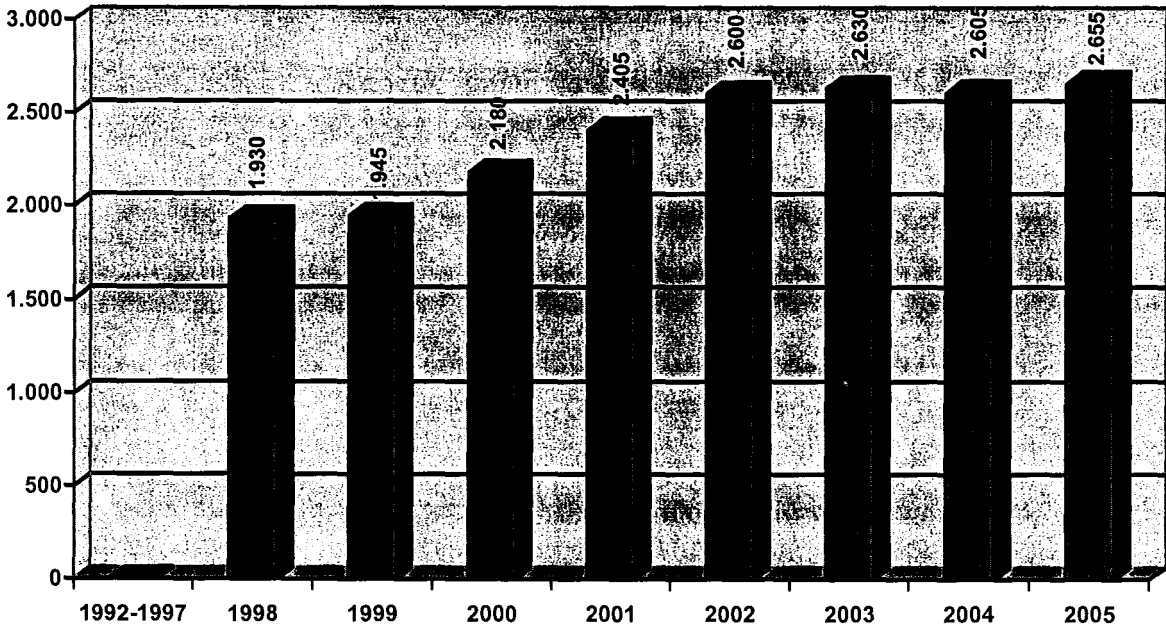
Şekil 6.3 Anaokul – Okulöncesi öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre dağılımı

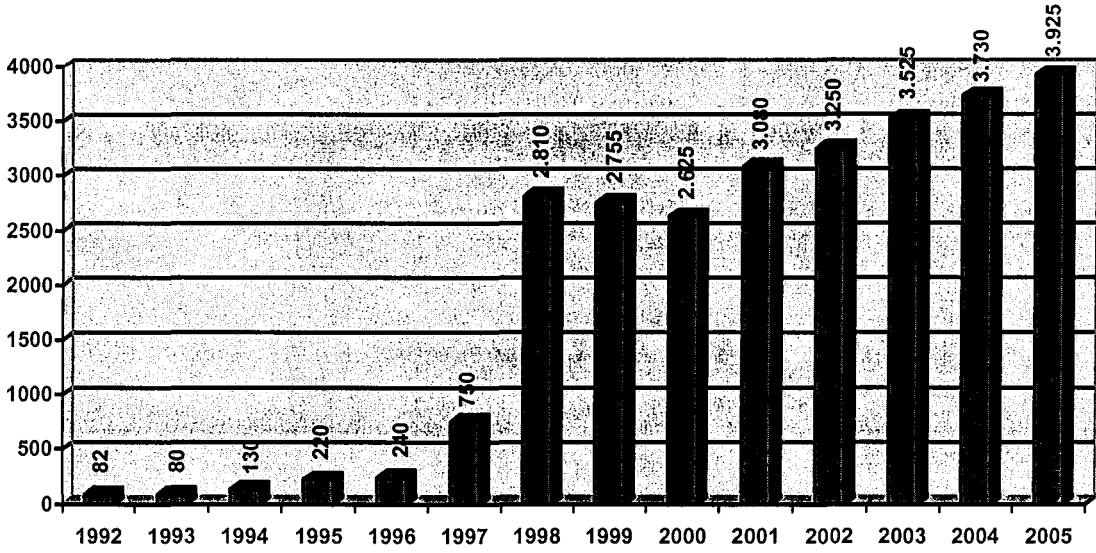
Şekil 6.4 Sosyal Bilgiler öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre dağılımı

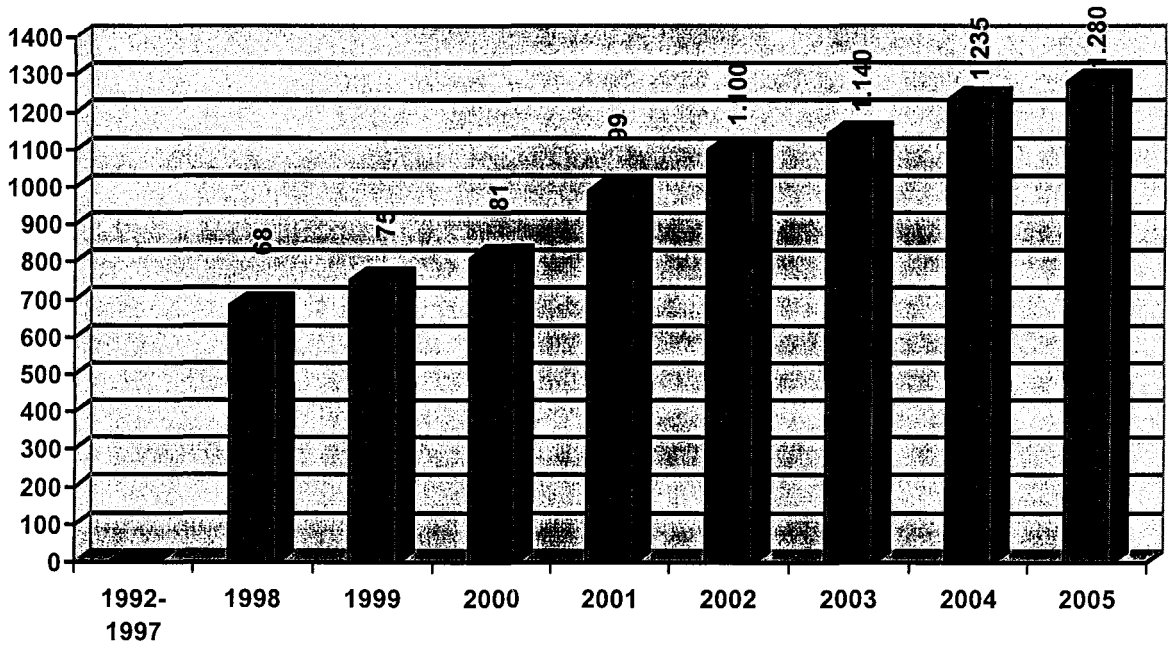
Şekil 6.5 Türkçe öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre değişimi

Şekil 6.6 İlköğretim matematik öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre değişimi

Şekil 6.7 İlköğretim fen bilgisi programı kontenjanının yıllara göre değişimi

Şekil 6.8 Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenliği programı Kontenjanının yıllara göre değişimi

Bu şekillerden açıkça görüldüğü gibi, okulöncesi ve ilköğretim öğretmenlik programları kontenjanlarında kayda değer artışlar getirilirken, fazla ihtiyaç duyulmayan ortaöğretim öğretmenlik programları kontenjanları ya sabit tutulmuş ya da yerine göre düşürülmüştür. Sonuçta, yeni yapılanmanın yürürlüğe girdiği, 1998 yılına kadar toplam 20.000'in altında olan Eğitim Fakültesi kontenjanları 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren 39.000'lere yükselmiştir. Ancak, yeni düzenleme ilk mezunlarını verene kadar geçecek sürede bu alanlardaki öğretmen açığını biran önce ve hızlı bir biçimde kapatmak en önemli mesele haline gelmiştir. Özellikle 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin de yürürlüğe girmesi ile bu ihtiyaç acılaşmıştır. Bu ihtiyacı değerlendiren **YÖK**, ilk olarak 1996 yılında Okulöncesi, Sınıf Öğretmenliği ve İngilizce Öğretmenliği alanlarında öğretmenlik sertifika programları geliştirmiş ve uygulanmak üzere Eğitim Fakültelerimize göndermiştir. **YÖK**, ikinci bir önlem olarak da, Eğitim Fakültelerinde yürütülmekte olan ve yaklaşık 40.000 öğrencinin devam ettiği ortaöğretim alan öğretmenliği sertifika programlarını, Sınıf Öğretmenliği sertifika programına dönüştürmek üzere gerekli program çalışmasını yapmış ve Kasım 1997'de tüm Fakültelerimize göndermiştir. Bu tedbirin önemli bir sonucu olarak, ortaöğretim alan öğretmenliği sertifika programında kayıtlı öğrenci sayısı 40.000'lerden 29.000'e inerken, sadece 1.000 dolayında olan ilköğretim sınıf öğretmenliği sertifika programı öğrenci sayısı Kasım 1998 itibarıyla 12.000'lere tırmanmıştır. Bu sayı, Eylül 1999 itibarıyla 25.000'lerin, 2000 yılı itibarıyla 45.000'lerin üzerinde gerçekleşmiştir.

İngilizce Öğretmenliği Sertifika Programına kaydolan öğrenci sayısı ise 2000 yılı itibarıyla 1915, 2001 yılı itibarıyla 2407, 2002 yılı itibarıyla 1892, 2003 yılı itibarıyla 3352, 2004 yılı itibarıyla 2176 olmuştur.

2000-2001 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın talebiyle bir defaya mahsus olmak üzere ortaöğretim için Matematik ve Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı alanlarında öğretmenlik sertifika programları açılmıştır. Bu programlardan Matematik Öğretmenliği Sertifika Programına katılım 5405; Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Sertifika Programına katılım da 4428 olmuştur.

2. 1982 yılından itibaren üniversiteler bünyesinde faaliyet göstermeye başlayan Eğitim Fakülteleri daha çok ortaöğretim öğretmeni yetiştirmeye yönelmişler ve ilköğretim II. kademe (eski adıyla ortaokul) öğretmeni yetiştirilmesi gözardı edilmiştir. 1995-1996 Eğitim Fakülteleri mezunlarının öğretmenlik alanlarına göre dağılımının incelenmesinden oldukça çarpık ve olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, ilköğretimin II. kademesinde okutulan ve daha çok öğrencinin alması gereken Fen Bilgisi dersi öğretmenliği için tüm Eğitim Fakültelerimiz sadece 58 mezun verirken, ortaöğretimde (lise) okutulan Fizik, Kimya, Biyoloji dersleri öğretmenlikleri için 2.008 mezun vermişlerdir. Aynı şekilde, Eğitim Fakültelerimiz ilköğretim II. kademesinde okutulan Türkçe dersi öğretmenliği için sadece 61 mezun verirken, lisede okutulan Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretmenliği için 793 mezun vermişlerdir. İlköğretim II. Kademesinde okutulan ve yine daha çok öğrencinin alması gereken Sosyal Bilgiler dersi öğretmenliği için durum daha da vahim görünmektedir. Eğitim Fakültelerimiz bu alanda hiç mezun vermez iken, liselerde okutulan ve Sosyal Bilgiler alanlarını içeren Tarih, Coğrafya ve Felsefe grubu öğretmenlikleri için toplam 1.330 mezun vermişlerdir. **MEB**, bu nedenle lise öğretmenliği programlarından mezun öğretmenleri ilköğretim düzeyinde

kullanmak zorunda kalmış, ancak bu uygulama da çeşitli problemleri beraberinde getirmiştir. Sadece bir branşta (Fizik,Tarih gibi) yetişen öğretmenler, ilköğretimde yer alan Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler gibi dersleri öğretmekte zorlanmışlar ve çoğu durumda bu düzeyde öğretmenlik yapmak istememişlerdir. Ayrıca ek alanda yetişen branş öğretmenleri, yan alanları olmadığı için, kendi alanları dışında başka bir derse girememişler ve özellikle küçük ilköğretim okullarında her branş için bir öğretmen bulundurma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Özellikle, köy ve kasaba ilköğretim okullarında çoğu zaman buna imkan olmaması, bazı derslerin öğretmensiz geçmesine neden olmuştur. Yeni düzenleme, Eğitim Fakültelerindeki bölüm yapılanmasını, milli eğitim sistemimizdeki okul yapılanmasına paralel hale getirerek yan alan uygulamasına yer vermekte ve öğretmenlerin bir'den fazla alanın derslerini öğretebilecek şekilde (Fen Bilgisi ve Matematik ya da Türkçe ve Sosyal Bilgiler gibi) yetiştirilmesini öngörmektedir.

3. Eğitim Fakültelerinde yaptırılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları, yine öğretim elemanlarının akademik yönelimleri doğrultusunda temel bilimlere yoğunlaşmış ve Eğitim Fakültesinin asli görevlerinden biri olan öğretmen eğitiminin niteliğini arttırmaya yönelik bilimsel çalışmalar ihmal edilmiştir. Yeni yapılanma, Eğitim Fakültelerindeki bilimsel çalışmaların öğretmen yetiştirme ve eğitim konularına yönelmesini, temel bilimler alanındaki araştırmaların ise Fen-Edebiyat Fakültelerinde yürütülmesini öngörmektedir.
4. 1996 yılına kadar, özellikle branş öğretmenliği lisans programlarında, Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakülteleri programlarında tekrarlar başlamış; Eğitim Fakülteleri, Fen- Edebiyat Fakültesi lisans programlarında yer alan aynı dersleri kendi programlarında açmaya ve aynı tür laboratuvarlara ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bunun karşılığında da, Fen-Edebiyat Fakülteleri öğretmen yetiştirme işlevini üstlenmiş duruma düşmüşlerdir. Bu nedenle, üniversitelerimizde kaynak dağıtımı ve kullanımı açısından son derece verimsiz uygulamalar gözlenmeye başlamıştır. Yeni düzenleme, alanla ilgili derslerin Fen-Edebiyat Fakültelerinden alınmasını, Eğitim Fakültelerinde ise alanın öğretimine yönelik eğitim verilmesini öngörmektedir.
5. Herhangi bir alan fakültesinden mezun olan adaylara yönelik olarak Eğitim Fakültelerince yıllardır düzenlenen ortaöğretim öğretmenlik sertifika programları, içerik ve süre açısından yetersiz kalmış ve uygulamadan uzak, sınırlı bir zaman dilimine sıkıştırılan programlar haline gelmiştir. Yeni düzenleme, bu sertifika programlarına son vermekte ve daha nitelikli ortaöğretim alan öğretmeni yetiştirmek amacıyla, gerek Eğitim Fakültelerinde 5 yıllık bütünleştirilmiş tezsiz yüksek lisans programları, gerekse alan fakültesi mezunları için 1,5 yıllık tezsiz yüksek lisans programları öngörmektedir.

2004-2005 öğretim yılı itibariyle ortaöğretim alan öğretmenliğine yönelik tezsiz yüksek lisans programlarında kayıtlı öğrenci sayıları alanlara göre aşağıda gösterilmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	1.496
Tarih Öğretmenliği	1.031
Coğrafya Öğretmenliği	390
Felsefe Grubu Öğretmenliği	512
Matematik Öğretmenliği	1.464
Biyoloji Öğretmenliği	1.156
Fizik Öğretmenliği	1.139
Kimya Öğretmenliği	1.107
İngilizce Öğretmenliği	49
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	21
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	5
Müzik Öğretmenliği	16
Resim İş Öğretmenliği	17

6. Yeni yapılanmadan önce, Eğitim Fakültelerinde alanın öğretimine yönelik yöntem bilgisi ve öğretmenlik tecrübesi ile ilgili çalışmalar ihmal edilmiştir. Fen-Edebiyat Fakültesi programlarından kalma bir alışkanlıkla, özellikle alan öğretmenliği lisans programlarında çok sayıda ve bazen uzmanlaşmaya kadar giden (katı hal fiziği, organik kimya gibi) alan derslerine yer verilmiştir. Bunun sonucu olarak, alanı iyi bilen ancak öğrencilerle iyi iletişim kuramayan ve bilgisini öğretemeyen öğretmen tipi ortaya çıkmıştır. Yeni düzenleme ile yeniden geliştirilen öğretmen yetiştirme lisans programları, alan öğretim yöntemlerini ve öğretmenlik uygulamasını ön plana çıkarmaktadır. Programların önemli bir bölümü okullarda uygulamaya ayrılmakta ve aday öğretmenlerin, deneyimli öğretmenlerin nezaretinde okul ve sınıf içi uygulamalar yoluyla öğretmenlik becerisi ve tecrübesi kazanması amaçlanmaktadır.
7. Yeni düzenleme ile birlikte öğretmen yetiştiren programlarda yer alan öğretmenlik formasyonu dersleri yeniden yapılandırılmış ve hem uygulamayı hem de çağdaş öğretmen yetiştirme programlarında yer alan Öğretimin Planlanması, Sınıf Yönetimi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Özel Öğretim Yöntemleri gibi alanları ön plana çıkaran bir formasyon programı oluşturulmuştur. Gerek lisans programlarında gerekse lisansüstü düzeydeki tezsiz yüksek lisans programlarında uygulanacak olan bu program ile öğretmen adayı uygulamaya daha yakın olabilecek, teorik bilgileri ezberleme yerine bizzat öğretim ortamında karşılaşabileceği sorunlara çözüm üretme ve alan öğretim becerilerini geliştirme fırsatı bulabilecektir.
8. Eğitim Fakültelerinde son yıllarda çok sayıda açılan Program Geliştirme, Eğitim Yönetimi, Halk Eğitimi, Ölçme ve Değerlendirme gibi lisans düzeyindeki eğitim bilimleri programlarının belirli istihdam alanları yoktur. Bu alanlar, öğretmenlik becerisi üzerine inşa edilmesi ve lisansüstü düzeylerde açılması gereken programlardır. Bu alanlarda lisans eğitiminden geçen öğrenciler mezun olduklarında çoğunlukla işsiz kalmakta veya kendi alanları dışındaki işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Böylece Eğitim Fakültelerinin önemli bir öğretim elemanı kapasitesi verimsiz bir şekilde kullanılmaktadır. Yeni düzenleme, bu alanlardaki lisans programlarını kapatarak lisansüstü düzeye taşımakta ve varolan kapasitenin lisans düzeyinde öğretmen yetiştirmede ve lisansüstü düzeyde ise eğitim bilimleri alanında yapılacak bilimsel çalışmaların bulgularının öğretmen yetiştirmeyi iyileştirme yönünde kullanılmasını öngörmektedir.

Eğitim Fakülteleri, yukarıda önemli özellikleri açıklanan yeni düzenlemeye göre öğrenci almaya 1998-1999 öğretim yılından itibaren başlamışlardır. Bazı fakültelerimizde yeni düzenlemeye göre açılan programlarda geçici olarak öğretim elemanı sıkıntısı çekilmektedir. Özellikle özel öğretim yöntemleri alanında ülkemizde yetişmiş öğretim elemanı sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, **YÖK** ile **MEB**'in ortaklaşa almış oldukları kararla, 1997 yılı içinde 1416 sayılı Kanun çerçevesinde yurtdışında lisansüstü eğitim yapmak amacıyla sağlanan burslardan 750 tanesi, öğretmen eğitimi ile ilgili alanlara ayrılmıştır. Bu burslardan 197 tanesi yapılan sınavlar neticesinde doldurulmuştur. Geriye kalan burslardan 298'i ise, yine yurtdışında öğretmen yetiştirme alanında doktora yapmak üzere gidecek öğretmenlere ve öğretmenlik alanına uygun lisans programlarından mezun olanlar için kullanılmıştır. Bu şekilde Eğitim Fakülteleri, 4-5 yıl sonra ihtiyaç duydukları alanlarda önemli sayıda doktoralı öğretim elemanına kavuşacaklardır. 2004 yılı sonu itibari ile 75 öğrenci eğitimini tamamlayarak yurda dönmüştür.

Ayrıca, bu reform hareketinin sürekliliğini ve etkinliğini sağlamak üzere, öğretmenlik yeterlik ve standartlarının belirlenmesi, alanlara ve düzeylere göre öğretmenlik programlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, yeni öğretmen yetiştirme programlarının açılması, akreditasyon ile öğretmen eğitimine dönük kısa ve uzun vadeli planlama, öğretmen ihtiyacının ve program kontenjanlarının belirlenmesi gibi konularda Yükseköğretim Kuruluna önerilerde bulunacak kalıcı bir **Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi** kurulmuştur.

Sonuç olarak, öğretmen yetiştirme programlarında yapılan yeni düzenleme ile Eğitim Fakültelerinin, ülkenin öğretmen ihtiyacını daha etkili ve verimli bir biçimde karşılamaları, daha nitelikli öğretmen yetiştirmeye yönelik programlar yürütmeleri ve daha sağlıklı bir yapı içinde işlevlerini yerine getirmeleri öngörülmektedir. Bu kapsamda 1994-1999 yılları arasında YÖK bünyesinde yürütülen Dünya Bankası destekli *Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesinin* etkinlikleri ve kaynakları, öğretmen yetiştirmeyi iyileştirme yönünde çok etkin ve verimli olarak kullanılmıştır.

Projenin, program geliştirme boyutu kapsamında geliştirilen öğretim materyalleri ve materyallerin tanıtılması amacıyla yapılan geniş çaplı seminerler; **burslar boyutu** kapsamında fakültelerimizin öğretim elemanlarına sunulan yurtdışında yüksek lisans, doktora, doktora sonrası eğitim imkanları ve kısa dönem seminer ve inceleme etkinlikleri; **donanım boyutu** kapsamında satın alınan araçlar ve öğretim malzemeleri yoluyla, Eğitim Fakültelerinin niteliğini geliştirme yolunda, önemli bir aşama kaydedilmiştir. Bunlarla ilgili detaylı bilgi, **Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu -Mart 1999** raporunda verilmiştir.

Eğitim Fakültesi-Uygulama Okulu İşbirliği Programı, YÖK/Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi'nin program geliştirme kapsamında gerçekleştirdiği önemli etkinliklerden bir diğeridir. Bu etkinliklerin bir sonucu olarak, 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere Uygulama Okulları ile Eğitim Fakülteleri arasındaki iletişimi güçlendirmek ve bir sisteme oturtmak amacıyla YÖK ile MEB arasında bir protokol imzalanmıştır. Bu iki kurum arasında gün geçtikçe gelişen olumlu ve sağlıklı işbirliğinin önümüzdeki yıllarda daha nitelikli öğretmen yetiştirme çabasına çok önemli katkılar yapacağı beklenmektedir.

Genelde eğitim, özelde ise öğretmen eğitimi, Türkiye'nin en önemli ve öncelikli meselesidir. **YÖK** ile **MEB** tarafından birlikte gerçekleştirilen bu başarılı reform hareketi, sonuçlarını önümüzdeki yıllarda vermeye başlayacaktır. Geleceğimizin güvencesi yeni nesillerin üstün nitelikli ve iyi yetişmiş öğretmenler tarafından eğitilmelerini sağlamak adına yapılan tüm bu çalışmaların devamlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir. Bu ulvi ve önemli çabaya toplumun her kesiminin katkıda bulunması beklenmektedir. Bu anlayışla gerçekleştirilen hizmet öncesi öğretmen yetiştirme reformunun Türk Eğitim Tarihinde önemli bir yer alacağı düşünülmektedir.

6.1.1 Eğitim Fakültelerinin Akademik Değerlendirilmesi (Akreditasyon)

Dünya Bankası destekli *Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi* çerçevesinde, Eğitim Fakültelerinin akreditasyonu ve öğretmen eğitimi ile ilgili standartların geliştirilmesi çalışmaları Ekim 1998'de başlatılmış ve Haziran 1999'a kadar devam etmiştir.

Çalışmalar, Eğitim Fakültelerinden seçilen onüç öğretim üyesi ve iki yabancı danışmanla birlikte yürütülmüştür. *Akreditasyon Çalışma Grubu* adı verilen bu ekip, ilk faaliyetini Kasım 1998'de Ankara'da *Öğretmen Eğitiminde Akreditasyon* konulu üç günlük bir konferans düzenleyerek gerçekleştirmiştir. Akreditasyonu tanıtmak amacıyla düzenlenen bu toplantıya 43 Eğitim fakültesinden 94 öğretim elemanı, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ise 27 kişi katılmıştır. Konferanstaki sunumlar iki yabancı danışman ile **ABD** ve İngiltere'den davet edilen üç yabancı uzman tarafından yapılmıştır. Üç gün süre ile oluşturulan gruplardaki çalışmaların sonuçları ise Akreditasyon Çalışma Grubu üyeleri tarafından sunulmuştur.

Başarılı bir şekilde sonuçlanan bu konferansın ardından, akreditasyon ile ilgili dokümanları geliştirmeye hazırlık amacıyla Çalışma Grubu tarafından Ankara'daki üç Eğitim Fakültesinde incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, öğretmen eğitiminde uygulanacak akreditasyon ile ilgili aşağıda belirtilen üç boyutta standartlar geliştirilmiştir:

- **Başlangıç Standartları:** İşin yapılması için elde bulunanları sorgulayan bu standartlar arasında, müfredat, personelin niteliği ve mesleklerine uygunluğu, üst düzey yönetimin niteliği, öğrencilerin niteliği, fakülte ve uygulama okulları arasındaki düzenlemeler ve fakültede bulunan tesisler yer almaktadır.
- **Süreç Standartları:** Eğitim sürecinin nasıl yürütüldüğünü inceleyen bu standartlar arasında, eğitimin ve öğrencilerde öğrenmenin kalitesi, tesislerin etkin kullanımı ve yönetim uygulamaları yer almaktadır.
- **Sonuç Standartları:** Ürünün kalitesi ile ilgili bu standartlar arasında, yeni mezun öğretmenlerin öğretme becerileri, fakültenin yayınlanmış araştırmalarının konu ile olan ilgisi ve kalitesi ile kalite güvencesi mekanizmalarının etkinliği yer almaktadır.

Geliştirilen bu standartlara dayalı akreditasyon sisteminin pilot uygulamasını yapmak üzere Anadolu, Çukurova, Dokuz Eylül, Gazi, Karadeniz Teknik ve Orta Doğu Teknik üniversitelerinin Eğitim Fakülteleri seçilmiştir. Akreditasyon Çalışma Grubu elemanları, gerekli eğitimi aldıktan sonra değerlendirici olarak Mart 1999'da bu pilot fakülteleri ziyaret ederek raporlarını proje yönetimine sunmuşlardır. Çok başarılı geçen bu uygulamanın sonuçlarını tüm Eğitim Fakültesi mensupları ile paylaşmak ve tartışmak üzere Nisan 1999'da Edirne'de toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, akreditasyon sistemini daha yaygın bir şekilde tanıtmak üzere bir kitap yazılması ve Mayıs 1999'da bölgesel seminerler yapılması kararlaştırılmıştır. Akreditasyon Çalışma Grubu üyeleri tarafından gerçekleştirilen bu seminerler çok başarılı geçmiştir. Akreditasyonda kullanılacak değerlendirici sayısını artırmak amacıyla, değerlendirici eğitimi semineri Haziran 1999'da Ankara'da tekrarlanmıştır. Yine Haziran ayı içerisinde akreditasyonla ilgili deneyimleri paylaşmak, sorunları tartışmak ve geleceğe dönük planlamalar yapmak üzere, Eğitim Fakülteleri yöneticileri ve bazı öğretim elemanları ile Van'da bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Haziran ayı sonlarında Akreditasyon Çalışma Grubunun İngiltere ve ABD'deki akreditasyon sistemlerini yakından tanımlarını sağlamak üzere çalışma gezisi düzenlenmiş ve hazırlanan programın elemanlarımız için son derece yararlı ve verimli geçtiği gözlenmiştir.

Eğitim Fakültelerindeki akreditasyon uygulaması ile gerçekleştirilen çalışmalar, 26-29 Şubat 2000 tarihlerinde ABD'nin Chicago kentinde düzenlenen ve bu alanda dünyadaki en önemli toplantıların başında yer alan *Amerikan Öğretmen Yetiştirme Fakülteleri Birliğinin 52. Yıllık Olağan Toplantısı*'nda tebliğ olarak sunulmuştur.

Akreditasyon çalışmalarının devamını sağlamak amacıyla, İngiliz Kültür Heyetinden sağlanan maddi destek ile 2001 yılında aşağıda sıralanan etkinlikler düzenlenmiştir.

- 4-6 Mayıs 2001 tarihlerinde Akreditasyon çalışma grubu bir araya gelerek yapılacak faaliyetleri planlamışlardır.
- 10-12 Mayıs 2001 tarihlerinde Edirne'de Eğitim Fakülteleri Dekanlarıyla yapılan toplantıda, akreditasyon ile ilgili yapılan planlama geniş bir şekilde tartışılmıştır.
- 13-15 Mayıs 2001 tarihlerinde Ankara'da Akreditasyon çalışma grubu çeşitli eğitim fakültelerinden seçilen 11 yeni değerlendiriciyi eğitime almışlardır.
- Akreditasyon çalışma grubu üyeleri ile yeni eğitilen değerlendiricilerden 2 ayrı grup oluşturularak, Atatürk Üniversitesi Ağrı Eğitim Fakültesinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinde akreditasyon çalışması gerçekleştirilmiştir.

6.2 Meslek Yüksekokulları

Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin, nicelik ve niteliksel olarak, bugünkü durumundan daha ileri bir düzeye götürülmesi gerekmektedir. Sanayinin gereksinim duyduğu nitelikli ara insan gücünü yetiştiren tek kaynak meslek yüksekokullarıdır. Meslek yüksekokulları (MYO) tekniker unvanına sahip ara insan gücü yetiştirmektedirler. Türkiye ekonomisinde üretim ve istihdamın çok büyük bir bölümü KOBİ'ler (Küçük ve Orta Boy

İşletmeler) tarafından yapılmaktadır. Ülkemiz kalkınma planları ara kademe insan gücü ihtiyacını geçmişte sürekli olarak ortaya koymuş ve günümüzde de duyulan bu gereksinimi ortaya koymaya devam etmektedir.

Ülkemizde halen mevcut olan 625 MYO'dan 490'ı faaldir. Hemen hemen tüm yurda dağılmış olan bu okullara halk ve yerel yönetimler yakın ilgi ve destek göstermektedir. Bu okullarda teknik, denizcilik, iktisadi ve idari programlar ve sağlık programları adı altında toplam 258 programda eğitim-öğretim yapılmaktadır.

Bu programlara ek olarak Çukurova, Mersin ve Sakarya Üniversitelerine bağlı MYO' larda internet üzerinden uzaktan eğitim vermeye başlanmıştır. Çukurova Üniversitesi Adana MYO'nda Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama, Sakarya Üniversitesi Adapazarı MYO'nda Bilgi Yönetimi, Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama, Endüstriyel Elektronik, İşletme, Mekatronik, Mersin Üniversitesi Mersin MYO'nda Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama, Elektronik Haberleşme, Endüstriyel Elektronik ve Endüstriyel Otomasyon ve Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinde Bilgi Yönetimi programlarında internet üzerinden eğitim yapılmaktadır. İnternete dayalı eğitimin MYO'larında önümüzdeki yıllarda kapasite yaratmada önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle gelecek yıllarda İnternete dayalı eğitim veren MYO miktarı arttırılacaktır.

Son zamanlarda, daha önceki yıllarda uygulanmaya başlanan projelerin bir bölümünün tamamlanmasıyla, meslek yüksekokullarında sanayinin gereksinim duyduğu nitelikli insan gücü yetiştirilmesi konusunda kaydedilen gelişmeler devam etmektedir. İzleyen bölümlerde her bir başlık altında şimdiye kadar sağlanan gelişmeler ile birlikte yapılması planlanan gelişmeler ele alınmaktadır.

6.2.1 Meslek Yüksekokulu Kriterleri

Meslek yüksekokulu açma, program açma ve öğrenci alma esasları ile ilgili kriterlerde “MYO Kriterleri” yeniden hazırlanmış ve tüm ilgili yerlere dağıtılmıştır. Bu kriterlerde; yerleşim bölgesi uygunluk analizi, MYO açma ile ilgili ana prensipler, kurulacak MYO'nda aranacak fiziksel imkanlar, çalışma alanlarının yapısı, eğitim-öğretime başlamak için gerekli olan asgari koşullar, programlarla ilgili esaslar, ikinci öğretime başlama, hazırlık sınıfı açma ve MYO açılması ile ilgili olarak istenen dökümanlar ve standartlar detaylı olarak belirlenmiştir.

6.2.2 Fiziksel Olanaklar

Özellikle yeni kurulan meslek yüksekokulları başta olmak üzere, meslek yüksek okullarının bazılarının meslek yüksekokulu olarak tasarlanmış binaları bulunmamaktadır. Meslek yüksekokullarından bir bölümü diğer eğitim kurumları ve diğer kamu kurumları ile aynı fiziksel ortamları kullanabilmektedirler. Bu durum eğitim ve öğretimi olumsuz etkilemektedir.

Sanayinin gereksinim duyduğu nitelikte bir eğitim gerçekleştirebilmek için, meslek yüksekokullarının sahip olduğu laboratuvar ve atölyelerin sanayide kullanılan teknolojiye uygun olarak donatılmış olmaları gerekir. Ancak, çok yüksek maliyeti gerektiren bu araç – gereç ve donanımlarında eksiklikler bulunduğu bilinmektedir.

Bununla beraber son 6-7 yılda, devlet üniversiteleri ve yerel yönetimlerin destek ve katkılarıyla eksikliklerin giderilmesi yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Buna ek olarak, Mesleki ve Teknik Orta Öğretim (MTOÖ) okullarının bulunduğu bölgelerde mevcut olan tesis, araç ve gereçler ortak kullanım yoluyla MYO öğrencilerinin yararlanmasına sunulmuş olup eksiklikler belirli bir ölçüde azaltılmaya çalışılmıştır.

6.2.3 Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranı

Meslek yüksekokulları örgün öğretim programlarındaki öğrenci sayıları yıllar itibarıyla sürekli artış göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, yükseköğretimde Mesleki ve Teknik Öğretim 1983-2004 döneminde, gerek okul gerekse öğrenci sayısı bakımından 12,1 kat büyümüştür. Bu büyüme ve artışlar ülkemizde gelişen sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücüne olan ihtiyacı göstermektedir.

Ancak, kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen, mesleki ve teknik eğitimdeki okullaşma oranı henüz çağdaş ülkeler seviyesine çıkarılamamıştır. Halihazırda meslek yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 28,4 toplam içindeki payı ise %18,4 olup çok düşük bir düzeydedir. Bu oran ileri ülkelerin çoğunda % 30'un üzerinde olup, Singapur'da % 59 Tayvan'da % 55, İsviçre'de % 47, ABD'de % 55'tir. Bu durum, **"Türk Yükseköğretim Sisteminin doğal büyüme alanı iki yıllık meslek yüksekokullarıdır"** gerçeğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Okullaşma oranını artırmak amacıyla şu tedbirler alınmıştır: Yeni MYO'lar açılmış, gelişmiş meslek liselerinin fiziki olanak ve donanımlarından istifade ile bu okulların eğitiminin bittiği saatlerden sonra bu olanakları kullanmak suretiyle yaklaşık 50.000 MYO kontenjanı açılmış, sınavsız geçiş uygulamasına başlanılmış, II. öğretim kontenjanları artırılmış, vakıfların MYO kurmalarına olanak sağlanmış, uzaktan öğretime ağırlık verilmiş, internete dayalı eğitime başlanılmış, ve 26 MYO'da kapasite artırımına gidilmiştir.

6.2.4 Öğretim Elemanları

Türk yükseköğretim sisteminin genelinde olduğu gibi, MYO'larda da öğretim elemanı sıkıntısı devam etmektedir. Son yıllarda yeni açılan meslek yüksekokulları nedeniyle ve özellikle sınavsız geçiş sistemi dolayısıyla artan öğrenci sayıları, öğretim elemanı ihtiyacını da beraberinde getirmiştir.

Mesleki ve teknik eğitimin amacı teorikten çok uygulama amaçlı eğitim vermektir. Ancak öğretim elemanlarının işyeri deneyimlerinin olmayışı bu eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir. Ülkemizde lisans düzeyindeki programlarda görev yapan öğretim üyelerinin niteliklerinin, dünyaca kabul edilen tanımları olmasına karşılık, meslek yüksekokullarında görev alan öğretim elemanlarının niteliklerinin bu tür bir tanımları yoktur.

Meslek yüksekokullarında doktora derecesine sahip öğretim elemanları görev yaptığı gibi, bu dereceye sahip olmayan öğretim görevlisi, okutman ve uzmanlar da görev yapmaktadır. Meslek yüksekokullarında görevli meslek dersi öğretim elemanları genelde lisans düzeyinde eğitim almış mezunlardan oluşmaktadır. Çoğunluğunun endüstri deneyimi bulunmamaktadır. Öğretim elemanlığı konusunda yeterli birikimleri yoktur. Genelde herhangi bir lisans programını bitirdikten sonra, doğrudan öğretim elemanı olarak ders vermeye başlamaktadırlar. Bu uygulama ne fakültelerde ne de orta öğretimde mevcuttur.

Fakültelerde araştırma görevlileri deneyimli öğretim üyeleri yanında kendilerini geliştirmektedirler. Meslek liselerinde ise en az 1 yıl süren stajyer öğretmenlik uygulaması vardır. Meslek yüksekokullarında ise böyle bir uygulama olmadığı için eğitimin kalitesi olumsuz yönde etkilenmektedir. AB ülkelerinde ve ABD’de meslek yüksekokulu ve dengi yükseköğretim kurumlarında görev alacak öğretim elemanlarından iş tecrübesi ve öğretim elemanlığı için belirli merkezlerden alınmış sertifika istenilmektedir. Bu ülkelerde öğretim elemanlığı itibarlı ve talebi yüksek bir meslektir. Bu nedenle MYO öğretim elemanlarının sürekli eğitileceği Sürekli Eğitim ve Teknoloji Geliştirme Merkezlerinin (SETEM) bir an önce faaliyete geçmesi yaşamsal öneme sahiptir.

2004-2005 eğitim-öğretim yılı itibarı ile meslek yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanı sayısı 6.483 olup, öğretim elemanının başına düşen öğrenci 59’dır. Bu oran Almanya’da 5, İngiltere’de 20, Japonya’da 9, Belçika’da 10, Hollanda’da 14, Macaristan’da 11, Kore ve ABD’de 21’dir. Meslek liselerinden meslek yüksekokullarına geçişin başlamadığı 2001-2002 eğitim-öğretim yılında bu oran 46 idi. Bu oran bile yukarıda belirtilen yabancı ülkelerin sayıları karşısında çok yüksek bir oran iken, bunun iki yıl gibi çok kısa bir zaman dilimi içinde 46’dan 59’ye çıkması, asla kabul edilemez bir durumdur. Türkiye’de mesleki ve teknik orta öğretimde 13 öğrenciye bir öğretmen düşerken (981.224 / 71.827), onların bir üst kademesi olan MYO’larda öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının 59 olmasını izah edebilmek mümkün değildir.

Öğretim elemanı başına düşen bu yüksek öğrenci oranının sınavsız geçişin henüz uygulanmadığı 2001-2002 eğitim-öğretim yılındaki oran olan 46’ya çekilebilmesi için bugünkü mevcuda ilave olarak 3.177 öğretim elemanına bu oranın lisans programlarındaki 32 olan orana çekilebilmesi için ise 2010 yılında (öğrenci sayısının %10 arttığı varsayılarak) bugünkü mevcuda ek olarak 8.262 öğretim elemanına ihtiyaç vardır. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısını dünya ortalamasına yaklaştırmak amacıyla muhtelif yıllarda hükümetlerden 7.000 öğretim elemanı kadrosu istenmiş ancak sonuç alınamamıştır.

MYO’larında yaşanan öğretim elemanı sayılarının azlığını bir ölçüde telafi eden husus son yıllarda MYO’larında yüksek lisans ve doktoralı öğretim görevlilerinin sayısındaki artıştır. Özellikle MYO’larında görev yapan yüksek lisanslı öğretim görevlileri sayının artmış olması MYO öğretim elemanı sayısal noksanlığını bir ölçüde telafi eden niteliksel bir aşama olarak değerlendirilmektedir. Geçmiş yıllarda az sayıda olan yüksek lisanslı öğretim elemanı sayısının 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 1869’a, doktoralı öğretim elemanı sayısının da 1061’e çıkarak, toplam doktora ve yüksek lisans yapmış olan öğretim elemanı sayısının 2930’a ulaşması çok sevindirici bir husustur. Yüksek lisans ve doktora yapmış öğretim elemanlarının, toplam MYO öğretim elemanları içindeki payı %51’e ulaşmıştır.

6.2.5 Endüstriyel Eğitim Projeleri

Meslek yüksekokullarının amaçlarına yönelik sanayi, ticaret, ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünün niteliğini ve niceliğini arttırmak ve bu okulları uluslar arası standartlara ulaştırabilmek için 1985 yılında 32,7 Milyon A.B.D. Doları Dünya Bankası Kredisi ve 5,1 Milyon A.B.D. Doları tutarındaki T. C. Hükümeti katkısı ile toplam 37,8 Milyon A.B.D. Doları kullanılarak **I. Endüstriyel Eğitim Projesi** uygulamaya konmuştur. Bu proje kapsamına alınan 8 MYO’nda yeniden bir yapılanmaya gidilmiş, programlar geliştirilmiş, öğretim elemanları sayıları artırılarak bunlardan 199’u yurtdışında eğitilmiş ve laboratuvarları en son teknolojiyi içeren teçhizatla donatılmıştır.

1989 yılında Dünya Bankası kaynaklarından sağlanan 105,8 Milyon A.B.D. Doları tutarındaki kredi ile **II. Endüstriyel Eğitim Projesi** başlatılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından 50 Milyon A.B.D. Doları tutarındaki inşaat harcamaları taahhüt edilen 23 MYO'nun fiziksel imkanları, program bazında hazırlanan standart tasarım ilkeleri doğrultusunda projelendirilmiş ve inşaatlar tamamlanmıştır. Bu proje kapsamında bulunan MYO'ların atölye ve laboratuvarları, son teknolojiye sahip teçhizat ile donatılmıştır. Bu okulların kadroları genişletilmiş ve 533 öğretim elemanı yurt dışında eğitilmiştir.

II. Endüstriyel Eğitim Projesi kapsamında yapılanlardan bir diğeri de, Meslek Yüksekokullarında uygulanan stajı **Endüstriye Dayalı Eğitim (EDE)** adı altında geliştirmek ve okul-sanayi işbirliğini kuvvetlendirici çalışmaları arttırmak olmuştur. Bu çalışmaların başında **EDE** yönetmeliğinin hazırlanması gelmektedir.

6.2.6 Program Geliştirme Çalışmaları

Milli Eğitim Bakanlığı-Yükseköğretim Kurulu Program Geliştirme çalışması ile, mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından meslek yüksekokullarına sınavsız olarak öğrenci alınması hükmünün 4702 sayılı Kanun'la getirilmesi nedeniyle, bu geçişin programlar açısından tutarlılığını ve devamlılığını sağlayabilmek ve ileride modüler sisteme geçişe imkan verecek ve aynı zamanda istihdam kesiminin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde MYO'ların eğitim programlarının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

4702 sayılı Kanun'un en önemli taraflarından biri mesleki ve teknik eğitimde bütünlüğü sağlamaktır. Eğitim sistemimiz içerisinde mesleki ve teknik eğitimin ilk kademesi mesleki ve teknik ortaöğretim, ikinci kademesi ise meslek yüksekokullarında önlisans düzeyinde verilen eğitimidir. Bu iki kademenin müfredatlarından birbirinin devamı şeklinde olması gerekir. Ancak, bugünkü yapıda devamlılığın olduğundan bahsedilemez. Bu projede MYO'larında yürütülen programların mesleki ve teknik orta eğitimde yürütülen programların mümkün olduğunca devamı niteliğini alması istenmiş ve proje sonrasında bu sonuca ulaşılmıştır.

Projede geliştirilecek her program için MYO, Mesleki Teknik Orta Öğretim (MTOÖ) ve iş çevrelerinden seçilen 151 kişilik uzmanlar grubu tarafından komisyonlar oluşturulmuş, bu komisyonların internet ortamında her an ulaşmalarını sağlayacak bir web tabanlı sistem oluşturulmuş, bunun yanısıra komisyonların ayda bir kez toplanması sağlanmıştır.

"MEB-YÖK Meslek Yüksekokulları Programı Geliştirme Projesi" projesi ile öğrencilerin %70-80' ini kapsayan 15 program seçilmiş, eşdeğer veya benzer diğer programlar ile 15 program ilişkilendirilmiş, geliştirilmiş ve 2002-2003 öğretim yılına meslek yüksekokullarında uygulanmasına başlanmıştır.

MYO'larında en yaygın olan ve en çok öğrencisi bulunan bu programlar şunlardır: Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama, Endüstriyel Elektronik, Elektronik Haberleşme, Endüstriyel Otomasyon, Makine, İklimlendirme-Soğutma, İnşaat, Otomotiv, Tekstil, İşletmecilik, Muhasebe, Turizm ve Otel İşletmeciliği, Turizm Rehberliği, Turizm ve Seyahat İşletmeciliği, Büro Yönetimi ve Sekreterlik, ve Pazarlama. Ayrıca, programlarda okutulacak kaynak kitap veya ders notları da araştırılmış ve tavsiye edilmiştir.

MEB-YÖK Program Geliştirme Projesi ile başlatılan MYO-MTOÖ program bütünlüğü ve program geliştirme çalışmalarının aşağıdaki başlıklar altında sürdürülmesi öngörülmektedir:

MYO Programlarının Geliştirilmesi: MYO'larında yaygınlık, iş aleminin ihtiyaçları, bölgesel ihtiyaçlar ve öğrenci sayıları kıstas alınarak belirlenen 50 MYO programı geliştirilecektir,

MYO Programları ile MTOÖ Alan/Kol/Bölümlerin Uyumlaştırılması: Sınavsız geçiş sisteminin sağlıklı olarak uygulanabilmesi için MYO ile MTOÖ programlarının uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Uyumlaştırma çabaları ülke çapında ve METEB'ler olarak ele alınacaktır.

DGS Program Bütünlüğü: MYO mezunlarının sistem içinde en az %10'u için lisans programlarında kontenjan ayrılacak olması nedeniyle, MYO programları ile lisans programları arasında en sağlıklı geçişi sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.

Muhtelif eğitim-öğretim programlarına ait 100 kaynak kitap yazım projesi başlatılmıştır.

6.2.7 Lisans Programlarına Dikey Geçiş

Meslek yüksekokulu öğrencilerini daha başarılı olmaya özendirmek, yetenekli başarılı öğrencilerin lisans öğrenimi yapabilmelerine olanak sağlamak amacıyla hazırlanan "MYO ve Açık Öğretim Önlisans Programları Mezunlarının Lisans Öğrenimine Devamları Hakkında Yönetmelik," 19 Şubat 2002 ve 24676 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmeliğe göre, sınavsız olarak MYO ile açık öğretim önlisans programlarına devam ederek tamamlayan öğrencilere, mezun olan öğrencilerin %10'undan az olmamak üzere ayrılacak kontenjanlarla ÖSYM tarafından yapılacak sınavda başarılı olmaları halinde 4 yıllık fakülte ve yüksekokullarda lisans öğrenimine devam edebilme olanağı sağlanmıştır.

MYO ve açık öğretim önlisans mezunlarından, örgün öğretim lisans programlarına hangi mezunların, nasıl başvurabileceği ve bu programların kontenjanları, üniversitelerin görüş ve önerileri de dikkate alınarak YÖK tarafından belirlenmektedir. ÖSYM tarafından üniversite rektörlüklerinin olduğu illerde ve Lefkoşa'da yapılan *Dikey Geçiş Sınavı (DGS)'na*, Türkiye'deki mezunların yanı sıra, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları ile yurt dışındaki üniversitelerin 2-3 yıllık programlarına ÖSYM tarafından yerleştirilmiş bulunan meslek yüksekokulu mezunları da katılabilmektedir. Yeni mezunlarla birlikte MYO ve açıköğretim önlisans programlarından geçmiş yıllarda mezun olanlara da 3 sınav hakkı tanınmış ve 3 sınav hakkı dolduğu için bu uygulama sona ermiştir.

Sınavda başarılı olarak lisans öğrenimine devam hakkı elde eden öğrencilere *Lisans Öğrenimine Hazırlık Programı* uygulanmaktadır. Programı başarıyla tamamlayan öğrencilerin üniversite üçüncü sınıflarına kayıtları yapılmaktadır.

Bu yeni uygulamalar ile birlikte, sekiz yıllık kesintisiz eğitimi bitiren öğrencilerin büyük çoğunlukla meslek liselerini tercih edeceği ve oradan da iki yıllık meslek yüksekokullarına yöneleceği beklenmektedir. Bu durumun, ülkemizde çok düşük seviyede bulunan mesleki ve teknik eğitimde okullaşma oranının artmasına önemli katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

İlki 2000 yılında yapılan DGS'ye 101.000 öğrenci katılmış ve 4.255 öğrenci başarılı olarak üniversitelerin çeşitli lisans programlarına yerleştirilmiştir. DGS-2001 sınavına ise 54.353 öğrenci katılmış ve 4.255 öğrenci başarılı olarak üniversitelerin çeşitli lisans programlarına yerleştirilmiş, 2002 yılı DGS'de toplam 6.353 kontenjan ilan edilmiş olup, bu kontenjanlara 5.331 öğrenci yerleştirilmiş, 2003 yılı DGS'de toplam 6.759 kontenjan ilan edilmiş olup, 5.570 öğrenci lisans programlarına yerleştirilmiştir. 2004 DGS'ye 49.306 öğrenci başvuru yapmış lisans programlarında 7.813 kontenjan belirlenmiştir. 2005 DGS'ye ise 49.752 öğrenci başvuru yapmış lisans programlarında 7.677 kontenjan belirlenmiştir.

6.2.8 Sınavsız Geçiş Uygulaması

Türk Eğitim Sisteminin en önemli çarpıklıklarından biri de, ortaöğretimdeki maliyetlerdir. Mesleki ve teknik liselerdeki öğrenci maliyetleri genel liselerdeki öğrenci maliyetlerinin çok üstündedir. 2001-2002 eğitim-öğretim yılı itibarıyla ortaokuldan sonra sınavla girilen mesleki ve teknik liselerin mezunları, yükseköğretime girişte ikinci bir sınavla bambaşka alanlara yönelmektedir. Şu anda meslek yüksekokullarına giren öğrencilerin ancak yarısı mesleki ve teknik lise mezunu olup, geri kalan bölümü genel lise kökenli öğrencilerdir. Bu durum, bazı alanlarda genel lise eğitimine nazaran beş-altı misli daha pahalı olan mesleki ve teknik lise kaynaklı öğrencilerin, bir anlamda sistem dışına çıkması gibi son derece olumsuz ve kabulü mümkün olmayan gayri ekonomik bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

Bu nedenle, mesleki ve teknik eğitimde, ortaöğretim ile yükseköğretim arasında bugüne kadar kurulamamış olan ilişkiyi kurmak, her iki düzeydeki eğitim kurumlarında mevcut olan fiziki kapasite ile öğretmen ve öğretim elemanı kapasitesini ortak kullanmak suretiyle ek kapasiteler yaratmak, mesleki ve teknik eğitimi teşvik etmek için mesleki ve teknik liselerden meslek yüksekokullarına sınavsız geçişleri sağlamak amaçları ile, program bütünlüğü içinde irtibatlandırılmış lise ve meslek yüksekokullarından oluşan, Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri (METEB) kurulmasını, bu bölgeler içinde faaliyet gösteren sınai, zirai ve ticari kuruluşların imkanlarını da eğitime açmalarını öngören 4702 sayılı yasa 26 Haziran 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa aşağıdaki yenilikleri kapsamaktadır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi: (METEB) Bir veya daha fazla meslek yüksekokulu ile öğretim programları bütünlüğü ve devamlılığı içinde ilişkilendirilmiş mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından oluşan eğitim bölgesidir.

Mesleki ve teknik eğitim bölgesinde, çağdaş bilim ve teknolojiye değişme ve gelişmelere uygun olarak ekonominin gereksinim duyduğu alanlarda yüksek nitelikli iş gücü yetiştirmek üzere, bir veya daha fazla meslek yüksekokulu ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları, öğretim programları bütünlüğü ve devamlılığı içinde ilişkilendirilmiştir. Her ilde bir mesleki ve teknik eğitim bölgesi kurulmuştur.

Mesleki ve teknik eğitim bölgelerinde bulunan meslek yüksekokulu veya okulları ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumları, ilgili kamu ve özel kurum ve kuruluşları arasındaki işbirliği ve koordinasyonunun sağlanmasına ve yürütülmesine ilişkin esas ve usuller, Milli

Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu işbirliği ile çıkardığı "Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği" ile bir esasa bağlanmıştır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi mesleki ve teknik eğitim bölgesi içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksekokullarına sınavsız olarak yerleştirilmeleri 2002-2003 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuş ve sınavsız geçiş kapsamında Devlet, Vakıf, KKTC Meslek Yüksekokullarına 196.609 kontenjan ayrılmış, ayrılan kontenjanlara 193.686 öğrenci yerleştirilmiştir. 2003-2004 eğitim-öğretim yılında meslek yüksekokullarına sınavsız olarak 202.787 kontenjan ayrılmış buna karşılık 160.604 öğrenci yerleşmiştir. 2004 yılından itibaren merkezi yerleştirmede meslek yüksekokullarına sınavsız geçişle yerleştirmeden sonra kalan kontenjanlara ÖSS sonuçlarına göre diğer adaylar yerleştirilmektedir. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında ÖSYM'ye sınavsız yerleştirme için 115.248 öğrenci başvuruda bulunmuş, 164.251 aday yerleşmiş; 2005-2006 yılında ise ÖSYM'ye sınavsız yerleştirme için 120.798 öğrenci başvuruda bulunmuş olup meslek yüksekokullarına 180.221 aday yerleşmiştir. Sınavsız olarak meslek yüksekokullarına devam ederek mezun olan öğrencilerin yüzde onundan az olmamak üzere ayrılacak kontenjanlara göre alanlarındaki lisans programlarına dikey geçiş yapma olanağı sağlanmıştır.

Vakıflar, kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla mali ve idari hususlar dışında akademik çalışmalar, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden Kanunda gösterilen esas ve usullere uymak kaydıyla, bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın, ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda yüksek nitelikli iş gücü yetiştirmek amacıyla, meslek yüksekokulu kurabilecektir. Vakıflar tarafından kurulacak meslek yüksekokullarının kuruluş, işleyiş, gözetim ve denetimine ilişkin esasları düzenleyen "Vakıf Meslek Yüksekokullar Yönetmeliği" 22 Mayıs 2002 tarih ve 24762 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ve yönetmelik çerçevesinde 22 Eylül 2003 de Mersin Deniz ve Ticaret Meslek Yüksekokulu ile Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu kurulmuş ve öğrenci almaya başlamıştır.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunca tespit edilen uluslararası bilimsel yarışmalarda ödül kazanan öğrenciler, ödül kazandıkları alanlarda Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi ile Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunca müştereken belirlenecek yükseköğretim kurumlarından seçtiklerine sınavsız girebileceklerdir.

Mesleki ve teknik eğitim bölgeleri içindeki mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları ile diğer kamu ve özel kurum ve kuruluşlarda görevli olup da meslek yüksekokullarındaki ders ve uygulamalarda görevlendirilen öğretmenlere, uzman kişilere, emekli öğretim elemanlarına ve emekli öğretmenlere 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununda belirtilen miktarda saat başına ders ücreti ödenecektir. Bu suretle MYO'lardaki öğretim elemanı noksanlığı bir ölçüde hafifletilmiş olacaktır.

Mesleki ve teknik eğitim bölgesi içindeki meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş yerlerindeki eğitim, uygulama ve stajlarına ilişkin esas ve usuller Yükseköğretim Kurulunca çıkartılan "Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi İçindeki Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İş Yerindeki Eğitim, Uygulama ve Stajlarına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmelik" ile belirlenmiştir.

Sınavsız geçiş esaslarını düzenleyen kanun ve uygulamalarını tanıtmak için bir tanıtım kılavuzu hazırlanmış ve 25.000 adet basılarak öğrencilere, okullara, ailelere ve üniversitelere dağıtılmıştır.

6.2.9 Okul-Sanayi Bütünleşmesi

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve İstanbul Sanayi Odası Vakfı (İSOV) arasında 27 Şubat 1997 tarihinde imzalanan ve 01 Mart 1999 tarihinde yeniden düzenlenen **YÖK-İSOV Okul Sanayi İşbirliği Protokolü** gereğince oluşturulan genel kurul ve icra kurulu toplantıları düzenli olarak yapılmakta ve mesleki eğitimle ilgili önemli kararlar alınmaktadır.

Protokol kapsamında; mesleki ve teknik eğitimin, iş dünyasından gelecek talepleri karşılayabilmesi için eğitim programlarının ve öğretim elemanlarının bilgilerinin güncelliklerini koruması amacıyla Endüstri Deneyimini Artırma (EDA) programına başlanmıştır.

İSOV İcra Kurulu toplantısında, EDA çalışmalarının daha belirgin esaslara dayandırılması amacıyla teşkil edilen komisyon, EDA programı yürütme usul ve esaslarını oluşturmuştur. Bu çalışmada, EDA programının hedefleri; i) Öğretim Elemanları açısından ii) Meslek Yüksekokulları açısından iii) İşletmeler açısından olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

Öğretim elemanlarının mesleği ile ilgili gelişmeleri izleyebilmesi, işyeri ortamını tanıyarak bu ortamda bilgi ve beceri kazanması, işletmelerin eğitimden beklentilerinin belirlenmesi, işletmelerle meslek yüksekokulları arasında işbirliği oluşturulması öğretim elemanı açısından belirlenen hedeflerdir.

Meslek yüksekokulları açısından ise hedefler; eğitim programlarının güncelliğinin korunması, işletmelerin gereksinimlerinin belirlenerek eğitim programlarına yansıtılması, işletmelerde yer alan yeni teknolojiler ile üretim ve yönetim tekniklerinin meslek yüksekokullarına aktarılmasıdır.

İşletmeler ile meslek yüksekokulları arasında işbirliği kurulması, öğretim elemanlarının bilgi ve deneyimlerinden faydalanılması, meslek yüksekokulu mezunlarını istihdam etmek suretiyle eleman ihtiyacının karşılanması, meslek yüksekokullarındaki personel ve teçhizatın yararlanması, EDA'nın işletmeler açısından belirlenen hedefleri arasındadır.

Öğretim elemanlarının sanayi deneyimini artırma projesi çerçevesinde 1999 yılında 36, 2000 yılında 78, 2001 yılında da 52, 2002 yılında 45, 2003 yılında 49, 2004 yılında 69 olmak üzere toplam 329 öğretim elemanı çeşitli sanayi kuruluşlarında bir ay süreyle eğitime alınmıştır. Uygulama, 2005 yılında da yapılacaktır.

Endüstri Deneyimini Artırma (EDA) çalışmalarının, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) şemsiyesi altına alınması, çalışmaların yurt çapında yayılmasını, tanınmasını ve EDA çalışmalarına katılacak öğretim elemanı sayısının artmasını sağlayacaktır.

YÖK-İSOV Protokolü kapsamında yapılan çalışmalardan bir diğeri de, Meslek Yüksekokullarında uygulanan stajı Endüstriye Dayalı Eğitim (EDE) adı altında geliştirmek ve okul-sanayi işbirliğini kuvvetlendirici çalışmaları artırmak olmuştur. Bu çalışmaların başında EDE yönetmeliğinin hazırlanması gelmektedir. EDE uygulaması, proje kapsamında bulunan tüm okullar tarafından uygulanmaktadır.

Protokol kapsamında ayrıca, internet üzerinden bilgi alış verişini sağlayacak bir sistem olarak İSOV-NET kurulmuştur. Bu çerçevede, internet ortamında bazı hizmetler verilmeye çalışılmaktadır.

Meslek yüksekokulları ile endüstri ilişkilerini geliştirmeye yönelik olarak 1997 yılından bu yana yürütülmekte olan “YÖK-İSOV Endüstri Eğitim İşbirliği Modeli”nin ülke düzeyinde yaygınlaştırılarak, geliştirilmesi planlanmaktadır. Modelin ülke genelinde yaygınlaştırılmasında TOBB’un lokomotif görevi görmesi için girişimde bulunulacaktır.

Okul Sanayi İşbirliği kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin bazıları şunlardır.

Okul-Sanayi işbirliğini pekiştirmek amacıyla 108 il ve ilçede İl Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Diğerlerinde kurma çalışmaları devam etmektedir.

Çankırı MYO’nun organizasyonunda 30 ülkeden gelen temsilcilerin katılımı ile Ankara’da Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı (IVETA) düzenlenmiştir.,

İstanbul’da Biyomedikal Atölye Çalışması düzenlenmiştir.

18-19 Ekim 2001 tarihinde Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulunun organizasyonu ile geniş katılımlı " I. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu" düzenlenmiş, 15-17 Ekim 2003 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Ege Meslek Yüksekokulunda "II. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu" ve Ankara Üniversitesi Çankırı Meslek Yüksekokulunda 20-22 Ekim 2003 tarihleri arasında "Ankara Üniversitesi IVETA Bölgesel Konferansı" düzenlenmiş ve başarılı sonuçlara ulaşılmıştır.

6.2.10 Mezunlarının İstihdamı

MYO mezunu öğrencilerin kendi alanlarında istihdam edilmelerindeki bilinen sorunlar devam etmektedir. 490 MYO’nun ancak % 50’sinin mezunları işgücü piyasasında yeterli istihdam olanakları elde edebilmektedir.

Bugünkü sistemde meslek okullarında kazandırılan yeterliliklerle, iş hayatının ihtiyaçları arasında ciddi farklar vardır. Eğitim programlarının bir kısmı dar uzmanlık alanlarına yönelmiştir. Dar beceri alanlarında eğitilen mezunlar kazanılan becerileri yan alanlara aktaramamakta ve bu da mezunların istihdam hayatına girmelerini zorlaştırmaktadır.

6.2.11 Finansman

Son beş yıl içinde Dünya Bankasına MYO’ların geliştirilmesi için fizibilite çalışması yapılmış 3 proje önerilmiş, ancak Devlet Planlama Teşkilatı’nın olumsuz görüş bildirmesi nedeniyle uygulamaya konulamamıştır. Daha önce kurulmuş olan ancak kaynak sorunu nedeniyle eğitim ve öğretime başlayamamış 118 MYO’nun mevcudiyeti önemli bir sorun olarak kalmaya devam etmektedir.

6.2.12 Tamamlanan Projeler

Depremden zarar gören Bolu, Düzce ve Sakarya meslek yüksekokulları alınan tedbirlerle en kısa sürede eğitim ve öğretime hazır hale getirilmiştir.

Meslek yüksekokulları öğrencilerinin ürettiği ürünlerin tanıtıldığı sergiler düzenlenmiştir.

Üniversitelerde MYO yönetimini geliştirmek amacıyla bir rektör yardımcısı başkanlığında Meslek Yüksek Okulu Komiteleri (MYOK) kurulmuştur. MYOK'lar üniversitelerde MYO'larıyla ilgili her türlü kararların alınması ve oluşturulması için üniversite senatosuna teklifte bulunabilmektedir.

Proje çalışmalarını desteklemek amacıyla anketler yapılmış, değerlendirilmiş, anket sonuçları bastırılmış ve ihtisas komisyonlarının kullanımına sunulmuştur.

Gelişme potansiyeli yüksek 26 MYO'na 2002 yılı için bütçeden 8 trilyonluk bir kaynak ayrılarak özellikle atölye ve laboratuvarları geliştirilmiştir. Aynı proje ile 2003 yılında 16 MYO için bütçelerine toplam 5 trilyon, 2004 yılında 16 MYO için bütçelerine toplam 4,5 trilyon, 2005 yılı için ise yine 16 MYO bütçesine toplam 3,4 trilyon konmuştur.

MEB-YÖK Program Geliştirme Projesi kapsamında ele alınan ve MTOÖ ile koordine edilerek geliştirilen 15 MYO programı 1.000 adet bastırılarak kitap ve CD biçiminde MYO ve ilişkilendirilen MTOÖ okullarına gönderilmiştir.

Sayıları henüz istenen düzeyde olmasa da bazı MYO'larda sertifika programları uygulaması başlatılmıştır.

16. Milli Eğitim Şurası'nın MYO'ları ilgilendiren bölümleri hayata geçirilmiştir.

Yükseköğretim Kurulu'nun teklifi üzerine Maliye Bakanlığı tarafından ilgili meslek yüksekokulları bütçelerine aktarılacak üzere konulan ödeneklerin tahsis ve takibi Endüstriyel Eğitim Projesi Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

Tüm MYO'ların web siteleri oluşturulmuştur.

Birçok kitapçık ve yönetmelik hazırlanmış, bazı kılavuzların da hazırlanmasına katkıda bulunulmuştur. Ayrıca sınavsız geçiş sistemini tanıtmak amacıyla çeşitli bölgesel toplantılar düzenlenmiştir.

Meslek yüksekokullarının mevcut durumu, gelişimi için yapılması gerekenler, sorunlar ve çözüm yollarını belirleyebilmek amacıyla; Yükseköğretim Kurulu Endüstriyel Eğitim Projesi Başkanlığı'nın girişimleri ile 26-28 Kasım 2004 tarihleri arasında **I.Ulusal Meslek Yüksekokulları Müdürler Toplantısı** düzenlenmiştir.

Toplantının hazırlık çalışmalarını gözden geçirmek amacıyla, 17-19 Eylül 2004 tarihinde Nevşehir'de Yürütme ve Danışma Kurulu üyelerinden oluşan bir grupla toplantı yapılmıştır.

Bütün rektörlüklere gönderilen yazı ile meslek yüksekokulları müdür veya müdür yardımcılarının toplantıya katılımı istenmiş, böylece geniş çaplı bir katılımın sağlandığı toplantı sonucunda; çalışma konularına göre oluşturulan komisyonlar, toplantı öncesinde ve toplantı sırasında yaptıkları çalışmalarla komisyon raporlarını hazırlamışlardır. Hazırlanan komisyon raporlarının değerlendirilerek, son şeklini vermek amacıyla 07-09 Ocak 2005 tarihlerinde Tokat'ta yapılan değerlendirme toplantısı sonucunda ortaya çıkan, **"Toplantı Sonuç Raporu"** nun redaksiyon ile baskı işlemleri tamamlanmış ve kitapçık haline

getirilerek tüm rektörlük, meslek yüksekokulları, sanayi ve ticaret odaları ile ilgili kurum ve kuruluşlara Endüstriyel Eğitim Projesi Başkanlığı tarafından gönderilmiştir.

Toplantı fikrinin başlangıcından, sonuç raporunun hazırlanıp, basılıp, dağıtımına kadar geçen sürecin her aşamasında özenli ve özverili bir çalışma yapılmıştır. Toplantı sonunda, mesleki ve teknik eğitim sorunlarının anlaşılacak benimsenmesi, çözüm yollarının belirlenmesi ve geleceğe yönelik görev tanımlarının oluşturulmasına önemli katkılar sağlanmış, çözümler için ortak platform yaratılmış ve meslek yüksekokulları arasında işbirliği ortamı sağlanmıştır.

Toplantı sonrasında yapılan anketin değerlendirilmesi sonucunda, toplantının katılımcılar tarafından yeterli ve doyurucu bulunduğu, bir sonraki toplantının 12-24 ay arasında yapılması fikri benimsenmiştir.

6.2.13 MYO'ların Geliştirilmesine Yönelik Yeni Projeler

Çift Diplomalı Mesleki Eğitim Projesi (1+1) sistemi uygulamaya geçirilecektir. Bu projenin amacı ABD ve İngiltere'de bulunan MYO'lara eşdeğer yüksekokullarla Türkiye'deki MYO'lar arasında karşılıklı anlaşma yaparak Türkiye'deki MYO öğrencilerinin birinci yılı kendi ülkelerinde, ikinci yılı ise anlaşmalı ülke eğitim kurumlarında öğrenimlerine devam etmek yoluyla çift diploma almalarını sağlamaktır. Bu proje ile MYO öğrencilerine öğrenimlerine yurt dışında devam edebilme olanağı sağlayarak MYO'ları daha cazip hale getirilecektir. Bu proje ile MYO programlarının hem AB'ye uyumu ve akreditasyonu, hem de programlar ve insan gücünün uluslararası rekabet gücü artırılacaktır.

Kalite güvence sisteminin mesleki eğitimin bir parçası haline getirilmesi istikametinde önemli gelişmeler elde edilmiştir.

MYO insan gücü altyapısını geliştirme projesi. Bu proje öğretim elemanlarını işe alırken ve hizmet içinde yetiştirilmesini amaçlamaktadır.

MYO'larını her yönüyle tanıtan ve bütün işlevlerini kapsayan "Türkiye'de Meslek Yüksekokulları" adlı bir kitap çalışması başlatılmış olup kısa zamanda tamamlanarak yayınlanması planlanmaktadır.

MYO'ların önümüzdeki onbeş-yirmi yıllık dönemlerde alacağı şekil üzerine bir çalışma başlatılmıştır.

En kısa zamanda modüler programlara geçilmesi için çalışmalar başlatılmıştır.

150 Meslek Yüksekokulunun geliştirilmesi planlanmıştır.

6.2.13.1 150 Meslek Yüksek Okulunun Geliştirilmesi Projesi

I. ve II. Endüstriyel Eğitim Projelerinin tamamlanmasından sonra, 150 Meslek Yüksekokulu'nun daha öğretim elemanı, makine-teçhizat, programlar, yönetim açısından her yönüyle geliştirilmesi için Dünya Bankası'na fizibilitesi tamamlanmış bir proje sunulmuştur.

Proje ile amaçlanan hedefler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

4702 sayılı yasayla getirilen sınavsız geçiş sistemi sonucunda arttırılan öğrenci kontenjanının öncelikle öğretim elemanı ihtiyacını karşılamak amacıyla gerek bu sistemde yer alan 150 MYO'daki öğretim elemanlarının gerekse sözü edilen MYO'larla ilişkilendirilen bir kısım MTOÖ'deki öğretmenlerin yurtiçi ve yurt dışında eğitilmelerini sağlamak,

Mevcut öğretim elemanlarına ilave olarak yeni öğretim elemanlarını yetiştirmek,

I. ve II. Endüstriyel Eğitim Projelerinde geliştirilen 31 MYO'na ilaveten belirli kriterler esas alınarak Meslek Yüksekokullarının gelişmiş ülkelerdeki benzerlerinin bütün fonksiyonlarını icra edecek şekilde geliştirmek,

Proje hedefleri arasında yer alan yaşam boyu öğretim ve modüler eğitim konularında daha önce desteklenen 31 MYO'nu kullanmak,

MTE için orta ve yüksek kademedeki entegrasyon, koordinasyon ve işbirliğini sağlamak, geçerli bir kalite güvence sistemi kurmak,

YÖK bünyesinde MTE'nin program, personel, sistem, ölçme-değerlendirme ile endüstriyel işbirliği yönünden sürekli geliştirilmesini sağlamaya yönelik bir birim oluşturmak,

Kaliteli tekniker miktarını artırarak Türk Sanayiinin rekabet gücünü geliştirmek,

Mesleki ve teknik eğitime kaliteli ve deneyimli öğretim elemanı temin etmek ve bunları sistem içinde muhafaza etmek,

MYO ile mesleki teknik ve teknik orta öğretim programlarının bütünleştirilmesinde zorluk çekilen Ankara METEB'de çağdaş, modern, yeni teknolojilerle donatılmış, zaman içinde 5.000 öğrenci kapasitesine ulaşarak, cazibe merkezi olacak yeni bir MYO kurmak,

Türk iş hayatının hangi alanlarda ne kadar ara insan gücü ihtiyacı olduğunun belirlenmesi ve gelecek 10 yıldaki ihtiyacın saptanabilmesi için "Türk İş Hayatı İnsangücü Planlaması Projesi"ni başlatmak.

Bu proje ile amaçlanan en önemli iki husus mesleki ve teknik eğitimde kurumsallaşmanın geliştirilmesi ile insan kaynaklarının ve eğitim programlarının gelişen sanayi ilişkilerine paralel olarak güncelleştirilmesidir. Proje içinde geliştirilmesi öngörülen diğer alanlar genelde bu iki amacın desteklenmesine yönelik faaliyetlerdir. Ayrıca, bu proje kapsamındaki MYO'ların geliştirilmesi için aşağıdaki MYO mezunlarını izleme ve MYO'larını topluma tanıtmaya faaliyetleri yapılacaktır.

MYO mezunu olarak iş hayatına atılan kişilerin; hangi alanda çalıştığı, iş bulmada yaşanan güçlükler, okul bilgilerinin yeterliği gibi konularda MYO'ları bilgilendirecek ve bu konuda onlara yön verecek bir geri besleme sistemi kurmak, mesleki ve teknik eğitim kurumlarını geniş halk kitlelerine ve iş dünyasına yeterince tanıtmak amacıyla tanıtım faaliyetleri planlamak. Tanıtım yapılacak konular şunlardır: Ara insan gücünün Türk sanayi için önemi, MYO'ların önemi ve mezunlarına sağladığı faydalar, istihdam olanakları,

dikey geçiş sistemi (DGS), METEB sistemi, teknikerlerin toplumdaki statüsü, AB'ye girişte mesleki ve teknik eğitimin önemi. Bu konular Radyo ve TV gibi basın-yayın organlarında, ilan, logo, şilt, Sanayi için MYO kitabı, CD, Kaset, Web sayfası, sanayicinin MYO'larını ve MYO'ların yönetici ve öğretim elemanlarının ise sanayi tesislerini karşılıklı ziyaret etmeleri gibi faaliyetlerle tanıtılacaktır.

Proje kapsamındaki MYO'ların dokümantasyon yönünden geliştirilmesi için aşğıdaki faaliyetler icra edilecektir: Yeni ders kitapları yazımı ve mevcut olanların güncellenmesi, I ve II. Endüstriyel Eğitim Projesi kapsamındaki okulların programlarından geliştirilmeyenler geliştirilecek, geliştirme çalışması yapılanların ise teknolojik değişme nedeniyle müfredat programları gözden geçirilecek, yeni bilgisayar programları ve kitaplar sağlanacak, MYO'larında uygulanan tüm program ve içerikleri ayrıntılı bir şekilde hazırlanarak MYO'lara CD'lere kaydedilerek gönderilecek, MYO'larında okutulan her bir ders için bir ana ve 3-4 yardımcı kitap hazırlanacak, iletişim konusunda bir kitap basılacak, daha önce tercüme edilen kitaplar çoğaltılarak MYO'larına gönderilecek, 250 Meslek standardı dokümanından birer set yararlanılmak üzere MYO'larına gönderilecek, satın alınacak makine ve teçhizatın teknik kitap ve broşürleri tercüme edilip çoğaltılarak dağıtılacaktır.

6.2.13.2 Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezi (SETEM)

Dünya Bankası fonlarından 150 MYO'nun geliştirilmesi projesi kapsamında başlangıçta 3 MYO'nun Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezi (SETEM)ne dönüştürülmesi planlanmaktadır.

SETEM'lerin amacı, gelişen teknolojilere paralel olarak MYO'larında görev yapan veya gelecekte görev yapacak öğretim elemanlarının hizmet öncesi ve hizmet-içi eğitimlerini yaptırmaktır.

MYO'larında halihazırda görev yapan öğretim elemanlarının büyük bölümünün formal bir öğretmenlik eğitiminin olmadığı düşünöldüğünde, SETEM'lerin kurulmasının ne kadar önemli olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Eğitim ve öğretim çalışmalarının yanında SETEM'ler öğretim materyalleri geliştirmek, endüstriye danışmanlık yapmak, geniş öğrenci kitlelerine verilmesi planlanan uzaktan öğretimin "bilgisayar, internet altyapısı, ders kaynakları, bilgisayar animasyon ve simölasyon gibi alt yapı hazırlıklarını geliştirmek" vb. görevleri de üstlenecek ve bölgelerinde birer eğitim ve teknoloji cazibe merkezi haline geleceklerdir. Bu merkezlerin bölgelere göre dengeli dağılımına ve genel bütçeden desteklenmesine özen gösterilecektir.

SETEM'ler üniversite rektörlüklerine bağlı olarak hizmet verecek birimler olmakla birlikte, ayrı merkezlerdeki Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezlerinin uyum içinde hizmet verebilmeleri için YÖK Endüstriyel Eğitim Proje Başkanlığı'nın kontrol ve koordinasyonu altında çalışacaklardır. Bu amaçla YÖK Endüstriyel Eğitim Proje Başkanlığı'nın yapısı yeniden gözden geçirilerek Mesleki ve Teknik Eğitim Koordinasyon Merkezi haline getirilmesine çalışılacaktır.

Her SETEM'de birer enformatik bölümü kurulacak ve eğitime gelen öğretim elemanı ve öğrenciler bilgisayar okur yazarı olarak mezun olacaklardır.

Sürekli Eğitim Merkezlerinde görev alacak yönetici, öğretim elemanı, uzman, tekniker, teknisyen ve memurlar yurt içinde veya yurt dışında eğitilecektir. Yurt dışında benzeri

görevleri yapan sürekli eğitim merkezleri ile Türkiye’de çeşitli üniversitelere bağlı hizmet veren sürekli eğitim merkezleri arasında koordinasyon ve işbirliği yapılacaktır. Bu merkezlerde görev yapan öğretim elemanlarının ve uzmanların tecrübelerinden yararlanılacaktır.

Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezlerinde öncelikle Meslek Yüksekokullarında görevli veya görev alacak öğretim elemanları belirli periyotlarla uzmanlarca eğitilecektir.

Eğitim öncelikle eğitim metodolojisi ve eğitim teknikleri (görmeye dayalı eğitim araçlarının kullanımı, derslerin yıllık, haftalık, günlük planlarının yapılması, atölye ve laboratuvar kullanımı, değerlendirme) konularında yapılacaktır.

İkinci aşamada ise gelişen yeni teknolojilere bağlı olarak eski programların kapatılıp, yeni programların açılması durumunda bu programlarda görevli öğretim elemanlarının yeni açılacak programlar için eğitilmeleri gerekecektir.

Proje için mevcut MYO’larından sürekli eğitim merkezi görevini yapacak ilk aşamada 3 pilot Meslek Yüksekokulu seçilerek uygulamaya başlanacaktır.

İlk aşamada SETEM’e dönüştürülmesi planlanan MYO’lar:

- Uludağ Üniversitesi Uludağ Teknik Bilimler MYO
- Ankara Üniversitesi Çankırı MYO
- Gaziantep Üniversitesi Gaziantep MYO

6.2.14 Darboğazlar

MYO’ların örgün öğretimdeki payı % 28,4'lere yükselmiş olmakla birlikte hala dünya ortalamalarının ve standartlarının altındadır.

Öğretim elemanı yetersizliğinin en kısa sürede çözülmesi gerekmektedir.

Mesleki ve Teknik Eğitimde okuyacak çok öğrenci olmasına karşın fiziki kapasite yetersizliği nedeniyle kontenjanlar arttırılamamaktadır.

İstanbul ve Ankara başta olmak üzere büyük şehirlerde ve sanayi bölgelerinde cazibe merkezi (center of excellence) olacak yapı ve karakterde MYO bulunmamaktadır. İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde MYO kurulması teşvik edilecektir.

MYO öğrencilerinin sanayide staj yapabilmeleri amacıyla bir yönetmelik hazırlanmış ve bununla ilgili yasal düzenlemeler yasa tasarısı halinde Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderilmiş, ancak yapılmak istenen düzenlemeler Maliye Bakanlığının isteğiyle tasarıdan çıkarılmış ve yasalaşamamıştır. Stajın yasal temellere oturtulması, öğrencilere sigorta yapılması, 1/3 düzeyinde maaş almaları, yemek ücretlerinin ödenmesi, iş elbiseleri sağlanması gibi konularda yasal düzenleme bulunmaması önemli bir eksiklik olarak devam etmektedir.

Daha önce kurulmuş bulunan MYO'larının kaynak sorunu nedeniyle eğitim-öğretime başlayamaması önemli bir sorun olarak devam etmektedir.

Sonuç olarak, yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, alınan ve alınmakta olan tedbirlerle "Türk Yüksek Öğretim Sisteminin doğal genişleme alanı 2 yıllık MYO'lardır" ilkesi büyük ölçüde hayata geçirilmiştir.

6.3 Uzaktan Yükseköğretim ile İlgili Gelişmeler ve Çalışmalar

Yükseköğretim kitleselleşmesinin yanında, gelişen teknolojinin yetişkinlerin sürekli eğitimini gerekli kılması ve toplumun, genel kültür düzeyinin yükseltilmesi yolundaki taleplerin artması, Türkiye'deki deyim ile "açıköğretim", daha doğru olan teknik terimi ile ise "**uzaktan eğitim**" (**distance education**) adı verilen, yeni bir yükseköğretim türünü ortaya çıkarmıştır.

Uzaktan öğretim, öğrencinin eğitim süresinin büyük bir bölümünde öğretmeni ile yüz yüze temas halinde olmadığı, eğitim malzemesinin basılmış yazılı metinler ve diğer medya araçları vasıtası ile iletildiği ve öğrencinin öğretmeni ile, postayla gönderilen ödevler, telefon, bilgisayar (**computer conferencing**), video (**video conferencing**) ve internet gibi araçlarla ikili iletişim kurabildiği, eğitim teknolojilerinin yoğun olarak kullanıldığı bir öğretim türü olarak tanımlanmaktadır.

Üniversite bünyesinde uzaktan eğitim ilk kez 1897'de Chicago Üniversitesi'nde başlatılmıştır. 1930 yılına gelindiğinde, 39 Amerikan üniversitesinde mektupla öğretim programları vardı. Avustralya'da Queensland Üniversitesi, 1911'de mektupla öğretime başlamış, bu tür programlar Rusya'da 1926, Güney Afrika'da ise 1946'da başlatılmıştır.

Birleşik Krallık'ta uzaktan öğretim, yükseköğretimi kitleselleştirmeyi, yani demokratikleştirmeyi, hedef alan İşçi Partisi Hükümetinin Başbakanı Harold "Wilson'un 1960'lı yıllar ortalarındaki girişimleriyle başlamıştır. Bu girişimler sonucunda Açık Üniversite (**Open University**), bağımsız ve derece verme yetkisine sahip bir yükseköğretim kurumu olarak 1969'da bu ülkenin üniversiteleri arasında yer almıştır. Diğer yükseköğretim kurumlarına devam etme imkanı bulamayanlar için, kurulmuş olan Açık Üniversite, uzaktan öğretim üniversite statüsüne sahip ilk kurumsal örneğidir. Kuruluşundan bugüne kadar geçen süre zarfında, Açık Üniversite'den yaklaşık 300.000 kişi mezun olmuştur. Bu üniversitenin öğrenci sayısı, yarısı lisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrenciler olmak üzere, halen 100.000 civarındadır. Bu kurumda tam zamanlı olarak görev yapan akademik personel sayısı ise halen 1.000'e yakındır.

Halen 90 ülkede uzaktan öğretim programları uygulanmaktadır.

Günümüzde, iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yükseköğretim, dünya çapında hızla yaygınlaşmaktadır. Bu alanda geliştirilen dersler veya programlar, İnternet, diğer veri iletişim ağları veya radyo-televizyon bağlantılı olarak verilmektedir.

Bunların ötesinde, İnternet ve uydu aracılığıyla iletişim olanakları, yeni bir ***eğitim sanayinin*** ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çeşitli bilgisayar, İnternet ve diğer iletişim alanlarında faaliyet gösteren ticari firmalar ise, yeni teknolojilerin kullanımı sayesinde yer ve

zaman bağımsızlığının yanı sıra, çok geniş seçenekler sunarak, eğitimde geleneksel üniversitelere ciddi bir rekabet oluşturmaktadır.

İnternet üzerinden daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine ulaşma imkanı, yalnızca örgün eğitimde değil, özellikle yaygın eğitimde kurslar, seminerler, sertifika programları, kamu ve özel kuruluşlara eğitim programlarının **uzaktan** sunulmasını gündeme getirmiştir. İnternet üzerinden sunulan dersler, özellikle erişkin eğitiminde yer ve zaman bağımsızlığı açısından büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, İnternete dayalı eğitim, ön lisans, lisans ve yüksek lisans programlarının da artmasına imkan vermektedir.

Uzaktan eğitim bazı ülkelerde, bağımsız açık üniversiteler veya çeşitli yükseköğretim kurumları içindeki birimlerce yürütülen uzaktan eğitim programları yerine, konsorsiyumlar tarafından ortak uzaktan eğitim programları şeklinde yürütülmektedir. Fransa'daki **Federation Interuniversitaire de l' Enseignement a Distance (FIED)** kapsamında 22 üniversitenin katılımıyla uzaktan eğitimin yanında, kısmen yüz yüze eğitim de yapılmaktadır. İtalya'da benzer yapıdaki **Consorzio per l'Università Distanza (CUD)** 1984'de, İrlanda Cumhuriyeti'ndeki **Irish National Distance Education Center** ise, 1987'de Dublin'deki konsorsiyumun odak noktası olarak, fakat Dublin'deki National Institute for Higher Education'un bir fakültesine eşdeğer statüde kurulmuştur. Kanada'nın kuzey bölgelerine eğitim hizmeti götürmek üzere 1986 kurulan **Contact North** adlı konsorsiyuma bir çok üniversite ve kolej dahildir.

Avustralya'da çok yaygın bir uzaktan eğitim ağı vardır. Adı **Open Learning Australia** olan bu ağ kapsamında 24 üniversite ve yükseköğretim kurumunda sosyal bilimler, işletme, fen bilimleri, teknoloji ve sağlık bilimleri alanlarında lisansöncesi, lisans ve lisansüstü dersler verilmektedir. Bu derslerden alınan kredileri mezuniyete saymak mümkündür. Ayrıca sertifika programları da vardır. Halen 400.000 civarında öğrenci bu şekilde öğrenim görmektedir.

İngiltere'de **Wolsey Hall ve National Extension College** kar amaçlı uzaktan eğitim kurumlarıdır. Norveç' teki 25 özel uzaktan eğitim kurumuna kayıtlı öğrenci sayısı, bu ülkedeki örgün yükseköğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısının yaklaşık iki katıdır. Bu ülkedeki özel uzaktan eğitim kurumlarına kayıtlı öğrencilerin %70'i iki kuruma kayıtlıdır. Bu kurumlarda mühendislik ve bilgisayar programları da vardır.

ABD'nde yükseköğretim sistemi dışında, çeşitli özel kurumlar, şirketler, silahlı kuvvetler ve kamu kurumlarınca yürütülen uzaktan eğitim programlarına kayıtlı öğrenci sayısının 5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu ülkede sayısı 500'e ulaşan özel uzaktan eğitim kurumu vardır. Bu kurumların 110'u **National Home Study Council**'a akredite olup, çeşitli mesleki ve teknik alanlarda programlar yürütmektedir. Şirketlerin, silahlı kuvvetlerin ve kamu kurumlarının yürüttükleri programlar, bu kuruluşların personelinin sürekli ve tekrar eğitimine yöneliktir. Video konferans, şirketlerin çok yaygın olarak kullandığı bir uzaktan eğitim yöntemidir.

Televizyonla uzaktan eğitim gerek **community college**'ler, gerekse üniversiteler tarafından örgün eğitime destek amacıyla yaygın biçimde kullanılmaktadır. Keza, bilgisayar konferansı da bu amaçla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde dersler disketlere yüklenerek öğrencilere gönderilmekte ve öğrenciler öğretim üyeleriyle elektronik posta gibi yöntemlerle doğrudan ilişki kurabilmektedir. **Elektronik**

Üniversite Şebekesi adıyla konsorsiyum oluşturulmuş 19 üniversiteden bu yolla lisans derecesini almak mümkün olmuştur.

ABD'nde bağımsız açık üniversite yakın zamana kadar yoktu. Uzaktan eğitim, bu ülkedeki üniversiteler, şirketler ve askeri yükseköğretim kurumlarının bünyeleri içindeki birimlerce yürütülmekteydi. Üniversitelerin oluşturduğu en büyük konsorsiyum, 1990'lı yılların başında 70 yükseköğretim kurumunun üye olduğu **National University Continuing Education Association (NUCEA)** idi. Bu konsorsiyum tarafından yürütülen programlara 250.000 öğrenci kayıtlıydı. Telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi, özellikle *Internet*'in yaygınlaşması ve *World Wide Web*'in kurulması, uzaktan eğitim biçim, içerik ve ülke yükseköğretim sistemleri içindeki yer ve payını 90'lı yılların ortalarından itibaren köklü bir biçimde değiştirmeye başlamıştır. Bir çok Amerikan üniversitesi internet üzerinden on-line eğitime başlamıştır. Halen Amerikan üniversitelerinin %75'i bu tür eğitim yapmakta olup, tamamen uzaktan eğitim yöntemi ile yürütülen dereceye yönelik programlara kayıtlı olan veya derslerin bir kısmını bu yöntemle alan öğrencilerin sayısının 6 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. **ABD üniversitelerinde halen 90.000 ders bu tür yöntemlerle verilmektedir.**

New York University, State University of New York (SUNY), Penn State University of Winconsin, California State University, Duke University gibi bir çok prestijli ABD ünivesitesi, kısmen uzaktan, kısmen de örgün eğitimden oluşan programlar başlatmışlardır. Bunlar daha ziyade işletme yüksek lisansı (MBA) programlarıdır.

Ünlü Stanford University tamamen sanal ortamda yüksek lisans programları başlatmıştır; bu programlardaki öğrenci sayısı 5.000'dir. Chicago ve Columbia üniversiteleri **Unext** ile ortak olarak tamamen sanal bir kolej kurmak için anlaşmışlardır. **University of Illinois Virtual Campus** ve **University of Illinois Online**'de verilmekte olan 1.755 derse 32.000 öğrenci kayıtlıdır. University of California'ya bağlı **UC Berkeley Extension**'da 61.000 öğrenci uzaktan eğitimle verilen 2.900 derse kayıtlıdır. State University of New York sisteminde 12.000 University of Maryland'da 12.000 öğrenci uzaktan verilen eğitimle verilen derslere kayıtlıdır Halen ABD'nde belirtilen büyüklüğün üstünde olup uzaktan eğitim programı olmayan üniversite yok denecek kadar azdır.

İleri teknolojileri kullanmak suretiyle tamamen uzaktan eğitimle dereceye yönelik programlar başlatan ilk sanal üniversite (**virtual** veya **cyber university**), 1989'da kurulan **University of Phoenix Online**'dir. Bu üniversite, halen lisans ve lisansüstü düzeyde derecelere yönelik 35 program içinde 800 ders vermektedir. Halen öğrenci sayısı 9.500 olan bu sanal üniversitenin hedefi 200.000 öğrencidir. 1993'te kurulan **Capella University** yüksek lisans ve doktora düzeyinde 500 ders vermektedir. 1995'te kurulan **Jones International University** işletme yüksek lisansı (**MBA**) ve çeşitli mesleki alanlarda 26 sertifikaya yönelik 80 ders vermekte olup, bölgesel kuruluşlarca akredite edilen ilk sanal üniversitedir. Halen ABD'nde faaliyette olan diğer sanal üniversiteler ise şunlardır. Unext (1997, işletme yüksek lisansına yönelik 100 ders), Cenquest (1997, işletme alanında 100 ders 2 yüksek lisans ve 3 sertifika programı), Pensare (1998, MBA derecesine yönelik 30 ders) ve Fathom (2000, lisans ve yüksek lisans düzeyinde 7.000 ders). Yeni faaliyete geçen Western Governors University adlı sanal üniversitenin öğrenci sayısı ise halen 900'dür.

Microstrategy adlı yazılım şirketinin sahibi olan ABD vatandaşı Michael Saylor, herkese açık ve ücretsiz sanal bir üniversitenin kurulması için 100 milyon dolar bağışlamıştır.

İngiltere Yükseköğretim Fonları Konseyi (**Higher Education Funding Council for England, HEFCE**) , Oxford ve Cambridge dahil, İngiliz üniversitelerinden oluşan bir konsorsiyum vasıtasıyla dünyaya açık bir sanal üniversite kurulacağını, bu üniversitenin 2005'te 75.000 yabancı uyruklu öğrenciyi kaydetmeyi ve bundan 700 milyon sterlin gelir beklediğini, 2000 yılının Şubat ayında duyurmuştur. **Open University**, zaten **İnternet** ve **World Wide Web** üzerinden dünyaya açılmış olup, halen 24.000 yabancı öğrenci bu üniversiteye kayıtlıdır.

İleri telekominikasyon ve bilgisayar teknolojilerine dayalı tamamen sanal uzaktan eğitimin örgün yükseköğretimin yerini alacağını öne sürmek gerçekçi olmayan yaklaşımdır. Ancak, bu teknolojilerin örgün yükseköğretimle büyük ölçüde bütünleşmekte olduğu, en prestijli üniversitelerde dahi derslerin bir kısmının bu yöntemle verilmeye başlandığı ortada olup, bunu giderek yaygınlaşacağı açıktır. Diğer yandan, yüksek lisans düzeyinde, özellikle işletme alanında tamamen sanal programlar giderek artmaktadır. Ancak, sanal veya **on-line** uzaktan eğitimin kullanılma potansiyelinin en yüksek olduğu alan yetişkinlerin tekrar ve sürekli eğitimi (**continuing and recurrent adult education**) ve çeşitli mesleki ve teknik sertifika programlarıdır. Bu alanın yıllık mali hacminin halen ABD'nde GSMH'nın %6'sı civarında olduğu ve bu sektörün hızla büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Sanal yöntemlerle uzaktan eğitimin sahip olduğu büyük ticari potansiyel, bu alanı telekominikasyon, bilgisayar, yazılım ve medya şirketleri ile yayınevleri için çok çekici bir yatırım alanı haline getirmeye başlamıştır. Halen hisseleri borsalarda alınıp satılan 10 ABD şirketi bu alanda önemli yatırımlar yapmaktadır. **On-line** dersler halen, yıllık cirosu 240 milyar dolar olan ABD yükseköğretim sisteminde, 350 milyon dolarlık bir paya sahiptir. Ne var ki, yıllık cironun 2003 'te 2 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Yukarıda belirtilen gelişmeleri dikkate alarak **YÖK** tarafından hazırlanan *Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği*, Resmi Gazete'nin 14 Aralık 1999 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği'nin amacı, üniversitelerarası iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yapılan ön lisans, lisans ve yüksek lisans eğitiminde:

- Üniversitelerin eğitim-öğretim olanaklarının paylaşılmasını sağlayarak üniversiteler arasında akademik yardımlaşmayı kolaylaştırmak,
 - Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı etkileşimli ortam, çoklu ortam olanakları ve sınırsız bilgiye ulaşabilme özellikleri sayesinde eğitimin etkinliğini artırmak,
 - Yükseköğretimi yeni öğrenci kitlelerine yaygınlaştırmak ve verimini artırmaktır.
- Belirtilen faaliyetlerin planlanması ve koordinasyonunu sağlamak amacıyla çeşitli üniversitelerde bu alanda çalışan öğretim üyeleri ile Türk Telekom ve TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (**ULAKBİM**) temsilcilerinden oluşan bir *Enformatik Milli Komitesi* kurulmuş ve çalışma yönetmeliği 1 Mart 2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu tarihten itibaren çalışmalarına başlayan Enformatik Milli Komitesi ilk olarak Harran Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi arasında Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Projesi; İstanbul Bilgi

Üniversitesinin e-MBA Projesi; Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Bilişim (Informatics Online) M.S. Programlarını değerlendirerek uygulamaya geçirilmesini uygun bulmuştur.

~~Uzaktan öğretim teknikleri kullanılarak eğitim vermek üzere Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Fen Bilimleri Enstitüleri bünyesinde çeşitli alanlarda tezsiz yüksek lisans ikinci öğretim programları ve Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Üretim ve Servis Sistemleri e-MBA programı açılmıştır.~~

2000-2001 öğretim yılı için uzaktan yükseköğretim kapsamında Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından “C ile Bilgisayar Programcılığına Giriş”, “Java ile Bilgisayar Programcılığına Giriş”, “Veri Tabanı Yönetim Sistemleri”, “Image Processing Algorithms” ve “Artificial Intelligence” derslerinin; Fırat Üniversitesi tarafından “Robotik” dersinin verilmesi uygun görülmüş ve anılan dersler kredilendirilmiştir.

2001-2002 öğretim yılı için ise Karadeniz Teknik Üniversitesi tarafından “Mimari Eleştiri ve Proje Uygulaması”; Sakarya Üniversitesi tarafından “Bilgisayar Destekli Teknik Resim” ile “Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı”; Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından da “Mekanizma Teknolojisi” derslerinin uzaktan yükseköğretim kapsamında açılması ve kredilendirilmesi uygun görülmüştür.

İnternete dayalı olarak 2001-2002 öğretim yılı itibariyle Anadolu Üniversitesi bünyesinde Bilgi Yönetimi, Sakarya Üniversitesi bünyesinde ise Bilgi Yönetimi ile Bilgisayar Programcılığı önlisans programları; 2002-2003 öğretim yılında Sakarya Üniversitesi bünyesinde İşletme, Mersin Üniversitesi bünyesinde Endüstriyel Elektronik, Doğu Akdeniz Üniversitesi bünyesinde Bilgi Yönetimi programları 2003-2004 öğretim yılında Sakarya Üniversitesi bünyesinde Bilgisayar Programcılığının adının değiştirilmesiyle oluşturulan Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama, Endüstriyel Elektronik, Mekatronik, Mersin Üniversitesi bünyesinde Elektronik Haberleşme, Endüstriyel Otomasyon, Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama programları; 2004-2005 öğretim yılında ise Çukurova Üniversitesi bünyesinde Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama önlisans programları faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

Yirminci yüzyılın sonlarına damgasını vuran bilgi çağı, toplumu farklı açılardan derinden etkilemiştir. Bilgi ve iletişim teknolojileri, her sektörde olduğu gibi yükseköğretimde de yeni bir çığır açmıştır. Üniversitelerimizde kısıtlı öğretim üyesi kaynağının etkin ve verimli kullanımının yanı sıra, daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine hitap edebilme özelliğinden dolayı iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yükseköğretimin dünyadaki gelişmelere paralel ve eş zamanlı olarak ülkemizde de hızla yaygınlaşacağı beklenmektedir.

5335 sayılı Kanunla Yükseköğretim Kanununun 43/d maddesine eklenen hüküm ile yükseköğretim kurumlarımızın yurtdışındaki yükseköğretim kurumları ile diğer kuruluşlarla işbirliği tesis ederek önlisans ve lisans programları da dahil olmak üzere uluslararası ortak eğitim ve öğretim programları yürütebilecekleri hüküm altına alınmıştır.

Tüm bu gelişmeler göz önüne alınarak, A.B.D.'nin en büyük üniversite sistemi olan New York Eyalet Üniversitesi (State University of New York, SUNY) ile üniversitelerimiz arasında ortak lisans programları yürütülmesi konusunda bir işbirliği gerçekleştirilmiştir. Bu işbirliği kapsamında, söz konusu A.B.D. üniversiteleri ile üniversitelerimizin ortaklaşa

hazırladıkları lisans programlarının bir bölümü A.B.D.deki üniversitelerde, bir bölümü proje kapsamında yer alan üniversitelerimizde bir bölümü ise uzaktan eğitim teknolojileri kullanılarak yürütülecektir. İlk defa 2003-2004 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konan bu proje kapsamında on program ile başlanmış ve 2005-2006 eğitim-öğretim yılında ise bu sayı onsekize ulaşmıştır. Küresel ve Uluslararası İlişkiler, Bilişim Sistemleri Mühendisliği, İngilizce Öğretmenliği, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği, Gemi Makineleri İşletme Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği, Çevre Mühendisliği, Moda Tasarımı, Tekstil Geliştirme ve Pazarlama, İşletme ve İktisat olarak belirlenmiştir. Söz konusu bu programları başarı ile tamamlayan öğrenciler, A.B.D. ve Türkiye'de bu programları ortaklaşa yürüten üniversitelerin diplomalarını almaya hak kazanacaklardır.

6.4 Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) 'nin Çalışmaları

21. yüzyıl hiç kuşku yok ki, bilgi yoğun ürünlerin üretildiği ülkelerin liderliğinde geçecektir. Bilgi üretiminin ön koşulu ise bilgiye erişimdir. Bilimsel ve teknolojik bilgiler başta olmak üzere, her tür bilginin kuruluşlar arasında hızla aktarılabilmesi için bilgi otoyollarına ihtiyaç vardır. Bilgi ve iletişim sistemlerinin kullanılması, bizlere daha sağlıklı, daha iyi eğitilmiş ve daha üretken bireylerin oluşturduğu bilgi toplumu olma yolunu açmaktadır.

Bilgi iletişimde yoğun olarak kullanılan *Internet'in* Türkiye'ye girişinin ilk adımı, 1991 yılında **TÜBİTAK-ODTÜ** ortaklığıyla hazırlanan **TÜBİTAK-DPT** projesinin kabulüyle atılmıştır. 1991 yılının sonlarında uluslararası uç için NSF (ABD) ve **CERN'e** (İsviçre) başvurulmuştur. Her iki kuruluştan da 1992 Mart ayında olumlu cevap alınması üzerine, Temmuz ayında **PTT'**ye 64 Kbit'lik hat başvurusu yapılmış, Eylül ayında ise **ROUTER** kurulmuştur. Türkiye'nin fiziksel olarak ilk Internet bağlantısı, **TÜBİTAK-ODTÜ'nün** ortak çalışmaları sonucunda 23 Ekim 1992'de Hollanda'nın NIKHEF Araştırma Merkezi ile **ODTÜ** arasında X.25 kullanılarak yapılmıştır. 5 Nisan 1993 tarihinde 64 Kbit'lik **ODTÜ-NSF** hattının hazır olmasının hemen ardından Internet, 21 Nisan 1993'te Türkiye'nin genel kullanımına sunulmuştur.

Türkiye, Internet'i kullanmaya başlayan 51. ülke olmasına karşın, çok kısa bir süre sonra bilgi trafiği açısından 30. sıraya yerleşmiştir. Üniversiteler, araştırma kurumları, özel sektör ve ilk kişisel Internet bağlantılarını sağlayan TÜBİTAK-ODTÜ işbirliği (**TRNET**) grubu, Türkiye'nin Internet kullanımını etkilemiştir.

Uluslararası ve ulusal gelişime paralel olarak, bilgiye erişim ve bilgi teknolojilerinin yönetiminde tekrar organize olma gereksinimi duyulması üzerine, 1996 yılında TÜBİTAK Başkanlığına bağlı *Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)* kurulmuştur. Bu yeni oluşum içinde TRNET grubunun teknik işleri, TÜVEKA, YÖK ve TÜBİTAK dokümantasyon birimleri birleştirilmiştir. ULAKBİM, kuruluşundan itibaren amacına uygun olarak ulusal bilgi sisteminin gereksinimi olan teknoloji ve bilgiyi, kullanıcının hizmetine sunma doğrultusunda önemli adımlar atmıştır. ULAKBİM ülkemizin en büyük Internet ağını işletirken, *Cahit Arf Bilgi Merkezi* ,ülkemizin en büyük bilgi ve belge sağlama odağı olarak çok önemli bir misyon yüklenmiş durumdadır.

6.4.1 UlakNet'in Gelişimi

Üniversite ve araştırma merkezlerini birbirlerine bağlayan UlakNet ulusal ağ alt yapısını Ocak 1997'de hizmete açmış ve küresel Internet'e bağlamıştır.

1998 yılı sonunda toplam 2.5 Mbps olan UlakNet'in yurt dışı bağlantı kapasitesi, 1999 yılında 10 Mbps'a çıkartılmıştır.

1999 sonu itibariyle toplam 114 noktadan 80 üniversite ve araştırma kurumu arasında toplam 65 Mbps bant genişliği sağlanmıştır.

Aralık 2000 tarihinde, 120 noktadan 80 üniversite ve araştırma kurumunun UlakNet'e bağlantı kapasitesi toplam 75 Mbps'a ulaşmıştır.

Ocak 2000 tarihinde 10/4 Mbps (Geliş / Gidiş Yönünde) olan yurt dışı bağlantı kapasitesi ise 15 Ağustos 2000 tarihinde 42/6 Mbps'e yükseltilmiş ve yıl sonuna kadar bu değerde kalmıştır. 2000 yılında erişilen bu değerle birlikte, yurt dışı bağlantı kapasitesinde 1998 yılına göre 19 kat, 2000 yılı başına göre de 3,5 katlık bir artış sağlanmıştır.

Ocak 2002 tarihinde 160 noktadan UlakNet'e bağlanan 80 üniversite ve kurumun toplam erişim kapasitesi 130 Mbps seviyelerine ulaşmıştır.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu 13 Aralık 2000 günlü toplantısında üniversite ve araştırma geliştirme kurumlarının bilgi kaynaklarına elektronik ortamda hızla erişmelerini sağlamak, öğretimle araştırmanın bütünleşmesini ve ortak araştırmayı desteklemek, sağlık ve eğitim alanlarında üniversitelerin uzaktan hizmet vermelerini mümkün kılmak için, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin hizmet kalitesinin uluslararası standartlara yükseltilmesini, bu amaçla gerekli ödeneğin teminini kararlaştırmıştır.

Bilim ve Teknoloji Kurulu'nun söz konusu kararı doğrultusunda UlakNet'e daha geniş kapasite ve Nitelikli Servis (QoS) özelliklerinin kazandırılması amacıyla, ULAKBİM tarafından **UlakNet Altyapısını İyileştirme Projesi** hazırlanmış ve Yüksek Planlama Kurulu'na sevk edilmek üzere Mayıs 2001 tarihinde Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı 'na sunulmuştur.

Bu projede 2001 yılı Eylül ayna kadar bir gelişme olmamış, daha sonra Devlet Planlama Teşkilatı'nın girişimi ile projenin yatırım giderlerini karşılamak üzere ULAKBİM ve üniversitelerin bütçelerine öngörülen altyapı yatırımı için gerekli ödenek konmuştur. Projenin hayata geçirilebilmesi için gerekli cari bütçe ise, YÖK ve TÜBİTAK Başkanlıklarının yoğun çabaları, Maliye Bakanlığının desteğiyle 1,5 yıl süren girişimler sonunda 2002 yılı ortalarında temin edilmiştir. Böylece, UlakNet'in bağlantı kapasitesinin artırılması ve kuruluş felsefesine uygun bir çalışma düzeni kurulmasına ilişkin projenin hayata geçirilmesi olanağı sağlanmıştır.

Yeni UlakNet omurgası, üniversitelerin ve Türk Telekom'un hazırlıklarını tamamlamasının ardından Kasım 2002'de, üniversite bağlantıları ise bu tarihten başlayarak kademeli olarak devreye alınmıştır.

UlakNet Altyapısını Yenileme Projesi'nin hayata geçmesi ile,

- Dünya akademik ağları ile bütünleşmek için Avrupa, Kuzey Amerika, Kore yüksek eğitim ve araştırma kuruluşlarının dahil olduğu Avrupa Akademik Ağı GEANT'a başlangıç olarak 155 Mbps simetrik kapasite ile bağlantı yapılmış,
- Küresel Internet geçişi, Ankara'dan 310 Mbps, İstanbul'dan 155 Mbps kapasiteli iki TTNet bağlantısı sağlanarak toplam 465 Mbps kapasitesine yükseltilmiş,
- Omurga kapasitesi 34 Mbps bant genişliğinden 155 Mbps bant genişliğine artırılmış,

- Üniversite ve araştırma kurumlarının UlakNet'e olan bağlantıları 4 ile 75 kat arasında artırılmış
- Üniversite ve araştırma kurumlarının UlakNet'e toplam bağlantı kapasitesinde 20,4 kat artış sağlanmış
- Yurt dışı bağlantı kapasitesi 10 kat (64 Mbps'den 620 Mbps) büyümüş,
- 500.000'e yakın bir kullanıcı grubuna ulaşmıştır.

Yapılan sıçramaya rağmen altyapımızın Avrupa'nın belli başlı ülkelerinin hâlâ gerisinde kalması büyük ölçüde ülkemizdeki telekom hizmetlerinin rekabetçi Avrupa pazarına göre daha pahalı olmasından kaynaklanmaktadır.

Görüldüğü gibi, UlakNet'in kurulmasından bu yana gerek hizmet kalitesinde, gerekse ağı yaygınlaşmasında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Söz konusu düzenlemelerle, yeni dönemde UlakNet'in öncelikle eğitim, bilimsel araştırma, teknik gelişme, teknoloji transferi, bilimsel, teknik ve kültürel bilginin yayılması gibi akademik araştırma amaçlarına yönelik hizmet vermesi temin edilecektir.

Nitekim, UlakNet Altyapı Yenileme Projesi ile ilk kez Avrupa Akademik Ağı GEANT'a doğrudan bir bağlantı sağlanarak bu tür akademik çalışmalar için gerekli ortamın sağlanması yolunda büyük bir adım atılmıştır. Böylece, Türkiye'deki üniversiteler ile yurt dışındaki eğitim ve araştırma kuruluşları arasında ortak eğitim ve araştırma için yeni olanaklar yaratılmış olacak, ülkemizdeki üniversiteler ve araştırma kurumlarına dünya çapındaki araştırma projelerinde (örn. sağlık ve tıp, endüstriyel süreçler, meteoroloji araştırmaları, biyo-mühendislik) etkin bir rol oynamaları olanağını yaratacaktır. Ayrıca, dünya çapında katılıma açık, çoklu ortam kullanan eğitim programları açmalarına, yeni teknolojilere yönelik denemeler yapmalarına ve yeni uygulamalar geliştirmelerine izin verecektir.

UlakNet üzerinden akademik Internet bağlantısı dışında ihtiyacı karşılayacak kadar küresel Internet hizmeti de verilmekle birlikte, bu hizmetin devlet tarafından finanse edildiği ve asli amacının akademik çalışmalar için ortam sağlamak olduğu gözönüne alınarak, her üniversiteye tahsis edilmiş olan hat kapasitesinin en çok yüzde 50'sinin küresel Internet'e geçiş için kullanılması hedeflenmektedir.

6.5 Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi

2547 Sayılı Kanunun 2880 sayılı Kanunla değişik 7. maddesinin (b) ve (m) bentleri uyarınca Yükseköğretim Kurulu bünyesinde kurulan *Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi* başta Türk-Yunan ilişkileri olmak üzere, Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerini ve bölgeyle ilgili konularını kapsayan tarihi, kültürel, siyasi, ekonomik, hukuki, sosyolojik, jeopolitik ve jeostratejik yapıyı bilimsel yöntemlerle araştırmak amacıyla çeşitli bilimsel projeler hazırlamak, bu konularda yapılacak akademik çalışmaları yönlendirmek ve teşvik etmek fonksiyonlarını üstlenmiştir.

Milli Komite, 12 Aralık 2001 tarihli toplantısında, çalışma alanının Yunanistan, Balkanlar, Orta Doğu, Orta Asya-Kafkasya ve Doğu Akdeniz, Ege, Karadeniz deniz alanlarını kapsayacak şekilde genişletilmesine karar vermiştir.

Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi;

- Yükseköğretim Yürütme Kurulu Üyeleri arasından, Genel Kurul'ca belirlenen 2 üye,
- Üniversitelerde ve üniversite dışındaki stratejik araştırmalarla ilgili bilim adamları arasından Yükseköğretim Genel Kurulu'nca belirlenen 7 üye,

- Genelkurmay Başkanlığı'na belirlenen 2 üye,
- Milli İstihbarat Teşkilatı'na belirlenen üst düzeyde yetkili 1 üye,
- Dışişleri Bakanlığı'na belirlenen, konu ile ilgili üst düzeyde yetkili 2 üye, olmak üzere toplam 14 üyeden oluşmaktadır.

7 Kasım 1997 tarih ve 23163 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Yönetmeliği'nin (e) maddesinin 3. paragrafına uygun olarak alınan ayrı bir kararla Yunanistan Yürütme Komisyonu (YYK), 9 Nisan 2002 tarihinde Yürütme Komisyonu (YK) adını almıştır. Bu Komisyon'un amacı esas olarak Yunanistan, Balkanlar, Orta Doğu, Orta Asya- Kafkasya ilişkileri ile Doğu Akdeniz, Ege, Karadeniz deniz alanları konusunda Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu akademik çalışmaları yönlendirmek ve teşvik etmektir.

YK tarafından değerlendirmeye alınacak projelerin aşağıda belirtilen temel hedeflere uygun olması gerekmektedir:

1. Mevcut strateji ve politikalara, bağımsız bilimsel kaynaklarca irdelenmiş alternatifler üretmek,
2. Akademik derinliği olan bilgi desteği sağlamak, alınmış veya alınacak kararlarla ilgili olarak iç ve dış kamuoyunu akademik zeminde hazırlamak,
3. Diğer devletlerin uygulamalarıyla ilgili mukayeseler yapılmasına imkan sağlamak,
4. Ulusal politikaların uygulanmasıyla ilgili gözlem ve değerlendirme yapmak,
5. Askeri-politik alanları da kapsayan ağırlıklı uluslararası konuların akademik açıdan mevcut ve alternatif stratejiler boyutunda ele almak,
6. Karşı tezlere bilimsel zeminde cevap verebilmek.

SAEMK'e Ağustos 1998 – Temmuz 2004 tarihleri arasında sunulan toplam 73 adet proje önerisinden 30 adeti desteklenmeye değer bulunmuş, 27 adeti uzun vadeli hedefler doğrultusunda daha sonra desteklenmek üzere proje bilgi bankasına alınmış, 16 adeti ise proje değerlendirme kriterlerine uymadığından, kabul edilmemiştir.

Desteklenmeye değer bulunan 30 adet projeden, 29 adeti tamamlanmıştır. Bu projeler arasında yer alan toplam onaltı adet çalışmadan; üç adeti 1999 yılında, yedi adeti 2001 yılında, iki adeti 2002 yılında ve dört adeti ise 2003 yılında kitap haline getirilerek her birinden 1000'er adet bastırılmış ve ilgili kişi ve kurumlara dağıtımı yapılmıştır. Ayrıca bir akademik çalışma teşvik amacıyla sadece basım masrafları karşılanarak 2003 yılında kitap haline getirilmiştir. Söz konusu kitabın dağıtımı devam etmektedir. 2002 yılında beş adet çalışma, 2003 yılında ise bir adet çalışma İngilizce'ye çevrilerek kitap haline getirilmiş ve 2000'er adet bastırılmıştır. Söz konusu kitapların dağıtımı devam etmektedir. Halen üç adet Türkçe, 6 adet İngilizce çalışmanın basım işlemleri devam etmektedir.

Milli Komite, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı tarafından 5-7 Mayıs 2000 tarihleri arasında Bodrum'da düzenlenen "The Aegean Sea 2000" ve 12-14 Mayıs 2001 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen "The Problems of The Regional Seas 2001" adlı uluslararası

sempozyumlar ile 14-15 Aralık 2003 tarihleri arasında düzenlenen “Ege Kıta Sahanlığı” adlı ulusal sempozyuma önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Sanal ortamda, özellikle Yunanistan’ın Türkiye karşıtı propaganda faaliyetlerinin etkisiz kılınması, geriletilmesi amaçlı yürütülen projenin iki aşaması tamamlanmış olup, Yunan-Amerikan kamusal savunma bilgi ağının sanal alanda girdiği bilgisizleştirme kampanyasına karşı objektif ve ikna edici karşı argümanların daha etkili sunulmasını amaçlayan üçüncü aşaması ise devam etmektedir.

Milli Komiteye ait web sayfası hazırlanmış olup, “www.saemk.org” adresinde faaliyete geçmiştir. İnternet ortamından SAEMK’le ilgili genel bilgilere ve SAEMK yayınlarına ulaşmak mümkündür. Web sayfasında oluşturulan bilgi bankasında ise Türk dış politikası ile ilgili tüm uluslararası ve ikili antlaşma ve sözleşmeler ile belgeler mevcuttur.

6.6.Türk-Ermeni İlişkileri Milli Komitesi

2547 Sayılı Kanunun 7.maddesinin (b) ve (m) bentleri uyarınca, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde 06.09.2002 tarihinde kurulan Türk Ermeni İlişkileri Milli Komitesi(TEİMK), Türk-Ermeni İlişkilerini, Ermeni kültürünü, siyasetini, toplum yapısını, ve tarihini bilimsel yöntemlerle araştırmak ve değerlendirmeler yapmak, konu ile ilgili yeni çalışmaların yapılabilmesi için gerekli ortamı yaratmak, Türkiye’de Ermeni araştırmalarının gelişebilmesi için başta Ermenice , Rusça, İngilizce, ve Arapça olmak üzere diğer dillerde tarafsız ve bilimsel Ermeni araştırmalarının yapılmasını sağlamak, araştırma yapanlara destek olmak, Ermeni araştırmaları konusunda uzmanlaşmış Türk ve yabancı bilim adamları arasında iletişim kurulmasını ve araştırmacılara ihtiyaç duydukları bilgi ve kaynakların sağlanmasını amaç edinmiştir.

Türk Ermeni İlişkileri Milli Komitesi;

- a) Yüksek Öğretim Yürütme Kurulu Üyeleri arasından, Genel Kurul’ca belirlenen 2 üye,
- b) Üniversitelerde ve üniversiteler dışında kalan Ermeni ve Kafkasya araştırmaları ile ilgili bilim adamları ve uzmanlar arasından Yükseköğretim Genel Kurulu’na belirlenen 7 üye,
- c) Resmi ve özel kurum ve kuruluşlardan belirlenen konu ile ilgili üst düzeyde yetkili 5 üye, olmak üzere 14 üyeden oluşmaktadır.

Türk-Ermeni İlişkileri Milli Komitesi’nin Yönetmeliği **16 Nisan 2003** tarihli ve 25081 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış, yönetmeliğe dayanılarak yönergesi hazırlanmıştır.

Komitemizin tanıtıldığı ve Ermeni Meselesi konusunda yapılacak bilimsel çalışmaların destekleneceği, Üniversitelerimize ve ilgili kurumlara bir yazı ile duyurulmuştur. Bu duyuru neticesinde gönderilen 22 adet proje önerisi Komitemiz Yürütme Kurulu üyeleri tarafından değerlendirmeye alınmıştır.

Ermeni araştırmaları konusunda uzmanlaşmış yabancı bilim adamları ile araştırmacıların konu ile ilgili yapacakları çalışmalarda kaynak olarak Osmanlı Arşivlerini kullanmalarını teşvik etmek amacıyla Türk Tarih Kurumu tarafından hazırlanan “Osmanlı Arşivlerini Tanıtım Yazısı”, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça dillerine çevirisi yapılarak, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Avrupa, Orta Asya ve Rusya ile komşu ülkelerdeki tarih ve uluslararası ilişkiler ve hukuk bölümleri bulunan toplam 256 üniversiteye e-mail ve posta yoluyla gönderilmiştir.

Ermeni Meselesi konusunda yurtiçi ve yurtdışı kamuoyunu aydınlatmak maksadıyla Komitemiz desteği ile “Ermeni Sorunu El Kitabı” (3500 adet), “The Armenia Issue and The Jews” (2000 adet) ve “The Armenian Diaspora”(2000 adet) adlı kitaplardan toplam 7500 adet bastırılmıştır. Söz konusu yayınlar Üniversitelerimize, konuyla ilgilenen öğretim elemanları ve araştırmacılara, çeşitli kurum ve kuruluşlara dağıtılmış olup, halen talep doğrultusunda şahıslara ve kurumlara dağıtımı devam etmektedir. Bu yayınların yanı sıra Tarsus Belediyesi tarafından hazırlanan “İşte Gerçek Ermeni Dosyası” isimli CD’nin görsel materyal olarak kullanımı Başkanlığımızca uygun bulunmuş ve 2000 adet çoğaltılarak bahsi geçen ilgililere dağıtımı yapılmıştır.

6.7 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi

1- Cumhuriyetimizin laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olma niteliklerinin korunabilmesi, Atatürk ilke ve inkılaplarını doğru kavramış gençlerin yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle, üniversitelerimizde okutulan *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin amacına uygun olarak işlenmesi, ülke rejimi ve geleceği için büyük önem taşımaktadır.

Bu amaçla, 17 Haziran 1997 tarihli YÖK Yürütme Kurulu toplantısında bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir. Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Dokuz Eylül, Hacettepe ve İstanbul Üniversiteleri bünyelerinde yer alan *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü* Müdürleri; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu; Atatürk Araştırma Merkezi ve Türk Tarih Kurumu Başkanları ile 1 Temmuz 1997 günü Ankara’da yapılan toplantıda, dersin daha yararlı olabilmesi için neler yapılabileceği geniş bir şekilde tartışılmıştır.

YÖK Yürütme Kurulu, 9 Temmuz 1997 tarihli toplantısında ise *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin üniversitelerimizde verilmesi ve işlenişine ilişkin sorunları saptamak, yöntem geliştirmek ve dersi veren tüm öğretim elemanlarına hizmet içi eğitim vermek amacıyla *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri*’nin bulunduğu üniversitelerimizde bölgesel seminerler düzenlemeye karar vermiştir. Ayrıca,

- *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin sınavlarının üniversitelerin kendi içinde merkezi sistemle yapılması,
- Yüksek lisans olmayan öğretim elemanlarının önümüzdeki 5 yıl içerisinde tezsiz yüksek lisans yapmaları ve doktora çalışmalarına başlaması

kararları alınarak üniversite rektörlüklerine bildirilmiştir.

Bu kararlar doğrultusunda Ekim 1997-Nisan 1999 tarihleri arasında üniversite öğretim elemanlarının geniş katılımıyla üniversitelerimizde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini veren tüm öğretim elemanlarına yapılması planlanan bölgesel seminerler tamamlanmıştır.

Anılan bu seminerlerden sonra Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri Müdürleri ile yapılan değerlendirmelerde; seminerlerin çok yararlı olduğu ve diğer üniversitelerde de il bazında, ancak daha geniş katılımlı (üniversitedeki tüm öğretim elemanları ve öğrenciler, öğretmenler vb.) olarak seminerlerin devam ettirilmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Bu öneri Yükseköğretim Yürütme Kurulu’nun 11 Şubat 2000 tarihinde yapmış olduğu toplantıda tartışmaya açılmış, sunulan öneri kabul görmüş ve bu seminerlerin Dicle Üniversitesi/Diyarbakır ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Van’da başlatılmasına karar verilmiştir.

9-10 Mayıs 2000 tarihinde “2000’li Yıllarda Kalkınma ve Küreselleşme Açısından Türkiye’de Ulus Devlet Olmanın Önemi” konulu ilk seminer Dicle Üniversitesinde yapılmış, konuşma metinleri kitap haline getirilmiş ve ilgililere dağıtılmıştır.

Ayrıca, Atatürkçü Düşünce Sisteminin daha etkin ve yararlı bir biçimde öğretilmesini sağlamak amacıyla Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin en uygun koşullarda yükseköğretim öğrencilerine nasıl verilebileceği ilgili Kurum ve Kuruluşlarla yapılan toplantılarda değerlendirilmektedir.

Başkanlığımızca Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi bulunmayan Üniversitelerimiz bünyesinde söz konusu Merkezlerin kurulması hususu uygun mütalaa edilerek durum Üniversitelere bildirilmiştir.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü’nde görevli öğretim elemanları tarafından konferanslar, seminerler düzenlenmesi ve öğretim elemanlarının bu tür faaliyetlerde yer almalarının teşvik edilmesi Üniversitelerimize duyurulmuştur.

2- Türk toplumunu öğrencilik yıllarında başlayacak şekilde asılsız soykırım iddiaları konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla 2002-2003 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm üniversitelerimizde ortak ve zorunlu ders olarak verilen Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi kapsamında okutulacak konuların verilmesi ve işlenmesi ile ilgili yöntem geliştirmek üzere dersi veren öğretim üyesi ve elemanlarının katıldığı bölgesel seminerler Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü bulunan altı üniversitemizde düzenlenmiştir. Ekim 2002-aralık 2002 tarihleri arasında düzenlenen seminerlere tüm üniversitelerimiz ilgili öğretim elemanları katılmıştır.

Seminere, “**Tarih Boyunca Ermeni Sorunu**” başlığı ile Türk-Ermeni ilişkileri ve Ermeni sorununun günümüze kadar geçmişi hakkında bilgi verilmesiyle başlanmış, daha sonra Ermeni soykırımı iddialarının incelenmesinin öncelikle hukuksal açıdan yapılması ve bu hususta da, Türkiye ve Ermenistan dahil yüzden fazla ülkenin taraf olduğu Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli Soykırım Sözleşmesinin esas alınması gerektiği ve bunun önemine karşın ülkemizde pek işlenmemiş olan “**Ermeni Sorununun Hukuksal Boyutları : Ulusal ve Uluslar Arası**” başlığıyla incelenmiştir. Daha sonra Ermeni terörü tüm boyutlarıyla “**Ermeni İddiaları ve Terör**” başlığı altında incelenmiş ve “**Ermeni Sorununun Uluslar Arası Boyutları**” başlığı ile de Türkiye-Ermenistan ilişkileri, Karabağ Sorunu ve çözüm çabaları, Ermeni diasporasının rolü ve Ermeni sorunu hakkında bazı sivil toplum örgütlerinin dialog arayışları hakkında bilgiler sunulmuştur.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersini veren öğretim elemanlarının katıldığı bu seminerlerde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından bastırılan “Ermeni Sorunu El Kitabı” dağıtılmış, ayrıca tüm üniversitelerimizin Rektörlük Kütüphanelerine ikişer adet gönderilmiştir.

Bölüm 7

Araştırma ve Yayın Faaliyetleri

Üniversitelerin temel işlevlerinden biri, araştırma faaliyetleri ile yeni bilgi üreterek bilime uluslararası düzeyde katkı yapmaktır. Bu nedenle, lisansüstü öğrenci ve mezun sayıları ile uluslararası düzeydeki bilimsel dergilerde yayımlanan makale sayıları üniversitelerdeki araştırma faaliyetlerinin değerlendirilmesinde göz önüne alınması gereken önemli temel çıktılardır.

Üniversitelerimizdeki lisansüstü öğrenci ve mezun sayılarının Bölüm 4.2'de verilmiş olması nedeniyle, bu bölümde sadece bilimsel dergilerde yayımlanan makale sayıları ile ilgili bilgiler verilecektir.

Ülkelerin bilimsel ve teknolojik gelişmişliğini ölçmek için kullanılan çeşitli göstergelerden biri, *Science Citation Index (SCI)*, *Social Science Citation Index (SSCI)* ve *Arts and Humanities Citation Index (AHCI)* gibi uluslararası atıf endekslerinde yayımlanan makale sayılarıdır. Uluslararası düzeyde itibar gören hakemli bilimsel dergileri kapsayan bu endekslerde yayımlanan Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayıları ile ülkemizin bu yayınlar itibarıyla dünya sıralamasındaki yerinin yıllara göre değişimi Tablo 7.1'de verilmiştir.

Tablo 7.1 Değişik Atıf Endekslerinde Yayımlanan Türkiye Kaynaklı Bilimsel Yayın Sayıları

Atıf Endeksi	1985		2000		2001		2002		2003		2004	
	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra
SCI	493	44	6.074	25	7.592	22	9.303	22	12.160	22	13.773	20
SSCI	31	43	246	**	276	**	326	**	528	**	527	**
AHCI	8	45	39	**	21	**	35	**	74	**	71	**
TOPLAM	532		6.359		7.889		9.664		12.762		14.371	

Kaynak: ISI CD-ROM (1985)

ISI Web of Science (2000-2004, 3 Ağustos 2005 tarihi itibarı ile)

Tüm doküman (all documents type) sayıları dikkate alınmıştır.

** Henüz veri elde edilememiştir.

Buradan görüldüğü gibi, fen bilimleri (temel bilimler, mühendislik bilimleri, sağlık bilimleri, tarım-orman-hayvancılık alanları) alanındaki yayın sayısı (SCI) ile sosyal bilimler (sosyal bilimler, beşeri bilimler, sanat alanları) alanındaki yayın sayıları (SSCI ve AHCI) arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Ancak sayılardaki bu farklılık, yalnızca ülkemize özgü bir durum olmayıp, anadili İngilizce olmayan tüm ülkelerde de görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri şunlardır:

- Endeksler tarafından taranan dergilerin çoğunluğunun İngilizce dilinde yayınlanması,

- Anadili İngilizce olmayan ülkelerdeki sosyal bilimcilerin İngilizce dilinde yayın yapmalarının yanında Almanca, Fransızca gibi başka dillerde de yayın yapmayı tercih etmeleri.

Sosyal bilimler alanındaki yayınların toplam yayın sayısına oranı ülkemizde % 5 'in altında, dünya ortalaması % 12, anadili İngilizce olmayan ülkeler arasında % 8, İngilizce konuşulan ülkelerde ise % 18 dolayındadır.

Science Citation Index (SCI) tarafından taranan dergilerde yayımlanan Türkiye adresli yayınların yıllara göre değişimi Tablo 7.2'de gösterilmiştir.

Tablo 7.2 SCI tarafından taranan dergilerde yapılan Türkiye adresli bilimsel yayınlar.

Yıl	Dünya Toplamı	Türkiye Adresli Yayın	Türkiye'nin % Artışı	Türkiye'nin Dünyadaki % Payı	Türkiye'nin Dünya Sıralaması
1974	425.020	222	-	0,052	-
1975	427.625	200	-	0,047	-
1976	449.458	235	-	0,052	-
1977	532.208	303	-	0,057	-
1978	536.550	337	-	0,063	-
1979	555.543	316	-	0,057	-
1980	584.564	390	-	0,067	41
1981	509.647	344	-11,8	0,067	42
1982	531.848	350	1,8	0,066	44
1983	557.659	395	12,9	0,071	45
1984	504.304	380	-3,8	0,075	44
1985	609.893	493	29,7	0,081	43
1986	611.428	520	5,5	0,085	44
1987	630.150	591	13,7	0,094	44
1988	628.065	660	11,7	0,105	42
1989	579.404	815	23,5	0,141	41
1990	658.404	925	13,5	0,140	40
1991	619.015	1.080	16,8	0,174	39
1992	675.620	1.354	25,4	0,200	38
1993	694.654	1.492	10,2	0,215	37
1994	726.877	1.789	19,9	0,246	34
1995	756.090	2.333	30,4	0,309	34
1996	780.101	2.917	25,0	0,374	32
1997	804.191	3.313	13,6	0,412	28
1998	821.435	3.901	17,8	0,475	26
1999	861.400	4.491	15,1	0,521	25
2000	1.064.493	6074	35,2	0,571	25
2001	1.183.476	7592	25,0	0,642	25
2002	1.080.990	9303	22,5	0,861	22
2003	1.111.410	12160	30,7	1,094	22
2004	1.057.195	13773	13,3	1,303	20

Kaynak: ISI CD-ROM (1980-1999)

ISI Web of Science (2000-2004, 3 Ağustos 2005 tarihi itibari ile)

Tablo 7.2'den görüldüğü gibi, Türkiye adresli yayınlar bakımından ülkemiz, 1980 yılında 390 yayın ile 41. sıradaydı. Bu sıra, 1980-1990 arasındaki on yıllık dönemde bazı oynamalarla yaklaşık olarak korunmuştur. Şöyle ki, 1989 yılında 815 yayınla yine 41. sırada yer almaktaydık. Bu durgun dönemden sonra, dünyadaki sıralamamız açısından günümüze kadar süren büyük bir atılım dönemi dikkati çekmektedir.

Bazı ülkelerin uluslararası atıf endekslerince (**Science Citation Index, Social Science Citation Index ve Arts and Humanities Citation Index**) taranan dergilerde 1981 ve 1995 yıllarında yayımlanmış olan bilimsel makale sayıları ve aynı yıllarda bu makalelere yapılmış olan atıf sayıları Tablo 7.3'de gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, ABD, gerek makale, gerekse atıf sayıları bakımından büyük farklarla öndedir. Bu ülkenin bilim insanlarınca yayımlanmış olan bilimsel makalelerin sayısının aynı yıl dünyada yayımlanmış toplam bilimsel makale sayısına oranı 1981'de %38, 1995'de %32 idi. Atıf sayılarındaki oranlar ise 1981'de %49, 1995'de %43 idi. Başka bir ifadeyle, ABD tek başına dünyadaki yayınların yaklaşık üçte birinin, atıfların ise neredeyse yarısının kaynağıdır.

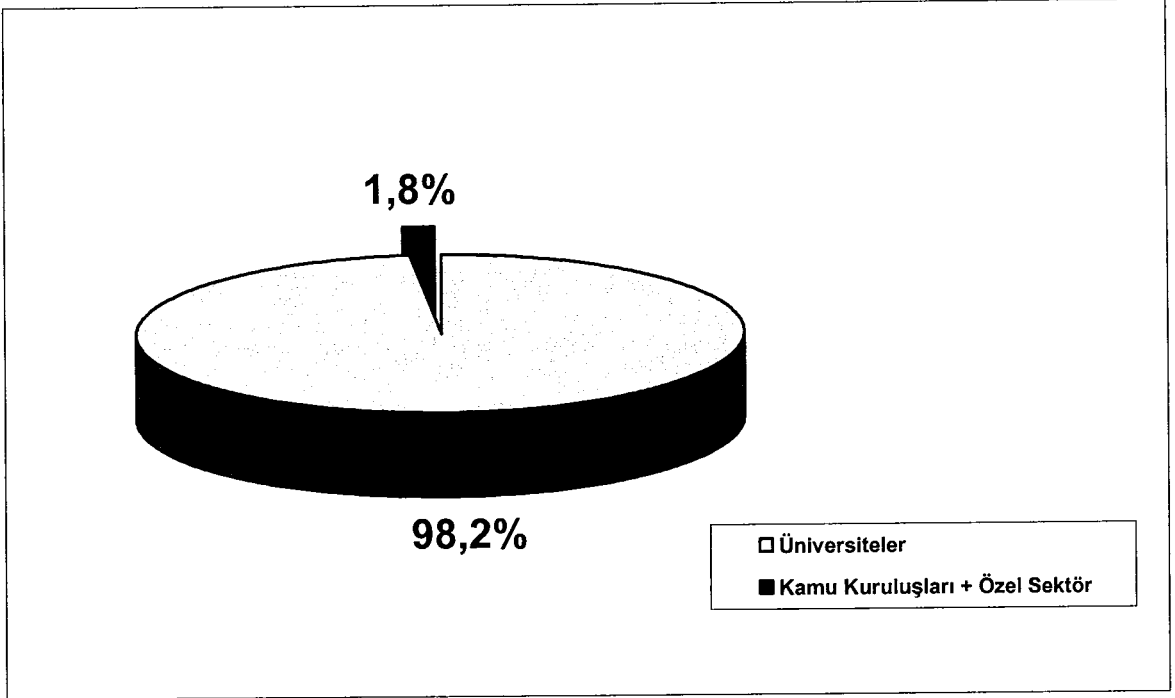
Bu tablodan açıkça görüldüğü gibi, 1981-1995 döneminde bilimsel yayın sayısında büyük sıçrama gerçekleştiren ülkelerden biri de Türkiye'dir. Bu dönemde ülkemizin yayın sayısı yaklaşık 7 katlık bir artışla 378'den 2.471'e yükselmiştir. Aynı dönemde atıf sayısında meydana gelen artış 7 kattan biraz fazladır.

1995-1999 yılları arasındaki beş yıllık döneme bakıldığında, yayın sayısındaki artışın % 92, yüzde katkı payındaki artışın ise % 69 olduğu görülmektedir. Aynı dönemde dünya yayın sayısındaki yüzde değişiminin % 14 olduğu göz önüne alındığında, ***Türkiye'deki artışın dünya genelindeki artış eğiliminin yaklaşık 7 misli olduğu ortaya çıkmaktadır.***

3 Şubat 1993 tarihinde toplanan *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun*, ülkemizi bilim ve teknolojiye ileri ülkeler düzeyine getirmek amacıyla, 1993-2003 dönemi için öngördüğü *Bilim ve Teknoloji Politikası* hedefleri arasında, ***ülkemizin evrensel bilime katkı açısından dünya sıralamasındaki yerini otuzunculuğa çıkarılması*** hedefi de yer almaktadır. 1993 yılında 37. sırada bulunduğumuz göz önüne alındığında, on yıllık bir dönemde yedi basamak yükselmeyi hedeflemek, o gün açısından oldukça büyük bir atılım olarak öngörülmüş olmalıydı. Ancak, bu tarihten yalnızca dokuz yıl sonra on yıllık hedefin de çok üstüne çıkarak 22. sıraya, 11 yıl sonra 20. sıraya yükselmek, bilim insanlarımızın çok üstün bir başarısı olarak algılanması gereken bir durumdur.

2004 yılında **SCI**'da yayımlanan 13773 yayının sektörel dağılımı şöyledir:

Şekil 7.1 2004 Yılında SCI'da Yayımlanan Türkiye Kaynaklı Yayınların Sektörel Dağılımı

Tablo 7.3 Bazı ülkelerin fen ve sosyal bilimler alanlarındaki bilimsel yayın ve atıf sayıları

ÜLKE	YAYIN SAYISI		ATIF SAYISI	
	1981	1995	1981-1985	1993-1997
ABD	174.123	249.386	3.496.945	6.475.200
BİRL. KRALLIK	38.580	61.734	684.437	1.334.782
JAPONYA	27.177	58.910	378.092	930.981
ALMANYA	23.101	41.039	319.296	782.069
FRANSA	33.602	53.160	467.933	1.068.338
KANADA	19.560	33.426	299.529	669.313
RUSYA	VY	24.958	VY	159.065
İTALYA	9.618	24.695	133.715	422.636
AVUSTRALYA	10.519	18.088	147.733	301.320
HOLLANDA	7.270	16.702	143.320	384.977
İSPANYA	3.462	15.367	31.272	227.637
HİNDİSTAN	13.623	14.883	56.464	90.162
İSVEÇ	6.891	12.825	145.644	289.268
İSVİÇRE	6.160	11.510	146.664	341.129
ÇİN	1.293	11.435	8.517	77.841
İSRAIL	4.934	8.279	73.973	148.182
BELÇİKA	4.273	8.167	67.888	166.223
POLONYA	4.563	7.097	30.960	71.003
DANİMARKA	3.855	6.414	93.093	147.212
FİNLANDİYA	2.615	5.732	41.094	119.304
BREZİLYA	1.913	5.440	14.446	55.170
KORE	234	5.393	2.656	43.561
AVUSTURYA	2.735	5.287	28.921	94.144
NORVEÇ	2.306	4.264	34.601	70.109
YENİ ZELANDA	2.200	3.539	23.181	53.775
YUNANİSTAN	968	3.150	8.981	21.106
ÇEK CUMHURİYETİ	2.598	3.047	21.591	39.407
MACARISTAN	968	3.259	8.981	34.790
MEKSİKA	907	2.901	8.779	28.589
ARJANTİN	1.051	2.589	10.015	28.240
TÜRKİYE	332	2.449	2.139	15.404
HONG KONG	375	2.382	3.770	27.406
MISIR	1.304	2.091	5.133	9.730
SİNGAPUR	192	1.914	1.302	16.257
İRLANDA	881	1.891	9.047	27.772
ŞİLİ	673	1.376	6.521	15.940
VENEZUELA	348	660	3.962	7.847
TAYLAND	373	648	2.419	8.398
PAKİSTAN	189	618	935	2.803
MALEZYA	229	587	1.332	3.450
ENDONEZYA	135	294	1.015	4.138
KOLOMBİYA	89	310	694	3.364
FİLİPINLER	243	294	1.379	2.893
ÜRDÜN	56	278	263	1.018
PERU	72	143	620	1.614
YÜKSEK GELİR GRUBU ÜLKELER	386.586	663.107	6.772.401	14.285.843
DİĞER ÜLKELER	72.871	108.929	365.818	830.881
DÜNYA TOPLAMI	459.457	772.036	7.138.219	15.116.724

Kaynaklar: The Task Force on Higher Education and Society ; "Higher Education in Developing Countries, Perils and Promise", The World Bank, Washington, D.C.,(2000) ve Gürüz,K., "Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim", ÖSYM Yay.No:2001-4

Tablo 7-3'ten görüldüğü gibi Ülkemiz bilimsel yayın sayılarında 1990'lı yıllardan günümüze çok büyük bir ivme yakalamıştır. Geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilmek için, sıralama listesinde Türkiye'nin yakınlarında bulunan ülkeleri incelemek gerekmektedir. Yayın sayısı açısından bu ülkelerle yapılan karşılaştırma Tablo 7.5'te verilmiştir.

Tablo 7.4 Türkiye ile bazı ülkelerin bilimsel yayın sayıları itibarıyla karşılaştırılması

Yıl	Dünya Sıralaması	Ülke	Yayın Sayısı
1	24	Norveç	4.369
9	25	Yunanistan	4.015
9	26	TÜRKİYE	3.901
8	27	Yeni Zelanda	3.809
	28	Arjantin	3.746
1	23	Avusturya	6.989
9	24	Finlandiya	6.933
9	25	TÜRKİYE	4.491
9	26	Norveç	4.347
	27	Meksika	4.146
2*	23	Danimarka	8.039
0	24	Avusturya	8.039
0	25	TÜRKİYE	6.074
0	26	Hong Kong	5.610
	27	Yunanistan	5.517
2*	23	Avusturya	9.415
0	24	Finlandiya	8.826
0	25	TÜRKİYE	7.592
1	26	Hong Kong	7.214
	27	Yunanistan	6.524
2*	20	Belçika	11.688
0	21	İsrail	10.431
0	22	TÜRKİYE	9.303
2	23	Danimarka	8.998
	24	Avusturya	8.597
2*	20	Belçika	13.983
0	21	İsrail	12.447
0	22	TÜRKİYE	12.160
3	23	Danimarka	10.431
	24	Avusturya	10.178
2*	18	Polonya	14.753
0	19	Tayvan	14.373
0	20	TÜRKİYE	13.773
4	21	Belçika	13.373
	22	İsrail	11.342

* 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 yıllarındaki bilimsel yayın sayıları genişletilmiş SCI' den alınmıştır. *Tüm doküman (all documents type) sayıları dikkate alınmıştır.*

Kaynak: ISI CD-ROM, ISI Web of Science (2000-2003, 30 Haziran 2004 tarihi itibarı ile)

Bilimsel makale sayısı açısından ülkemizin Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile karşılaştırılması Tablo 7.5'te verilmiştir. Buradan görüleceği gibi, AB'ye yeni üye olan ülkeler ile aday ülkeler içerisinde yayın sayısı en fazla olan ülke Polonya'dan sonra Türkiye'dir. Ayrıca ülkemizin yayın sayısı, AB'ye üye olan Belçika, Danimarka, Avusturya, Finlandiya, Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve Lüksemburg' tan daha fazladır.

Tablo 7.5 Türkiye ile Avrupa Birliği Ülkelerinin bilimsel yayın sayıları itibarıyla karşılaştırılması

	Yayın Sayısı
AB Ülkeleri	2004
İngiltere	72214
Almanya	66273
Fransa	47725
İtalya	35852
İspanya	26758
Hollanda	20432
İsveç	14122
Belçika	11369
Danimarka	8248
Avusturya	7957
Finlandiya	7731
Yunanistan	6625
İrlanda	4882
Portekiz	4864
Lüksemburg	165

	Yayın Sayısı
AB' ye yeni üye olan Ülkeler ve AB'ye aday olan Ülkeler	2004
Polonya	12998
TÜRKİYE	12229
Çek Cumhuriyeti	5173
Macaristan	4230
Romanya	2173
Slovakya	1978
Slovenya	1749
Bulgaristan	1586
Estonya	694
Litvanya	343
Kıbrıs Rum Kesimi	204
Malta	51

Kaynak: ISI Web of Science (14.09.2005 tarihi itibarı ile)
SCI+SSCI+AHCI toplamı
Sadece makale (Article) sayıları alınmıştır.

Her ne kadar yayın sayıları itibarı ile karşılaştırma yapıldığında AB'ye yeni üye olan ülkeler ile aday ülkeler içerisinde yayın sayısı en fazla olan ülke Polonya'dan sonra Türkiye olduğu ifade edilmişse de, Tablo 7.6'dan da görüleceği üzere milyon kişi başına bilimsel yayın sayısı açısından ülkemizin Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin sondan dördüncü sırada yer aldığı, İsveç'in 12 kat, Almanya'nın 4,5 kat, Yunanistan'ın 3,5 kat daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

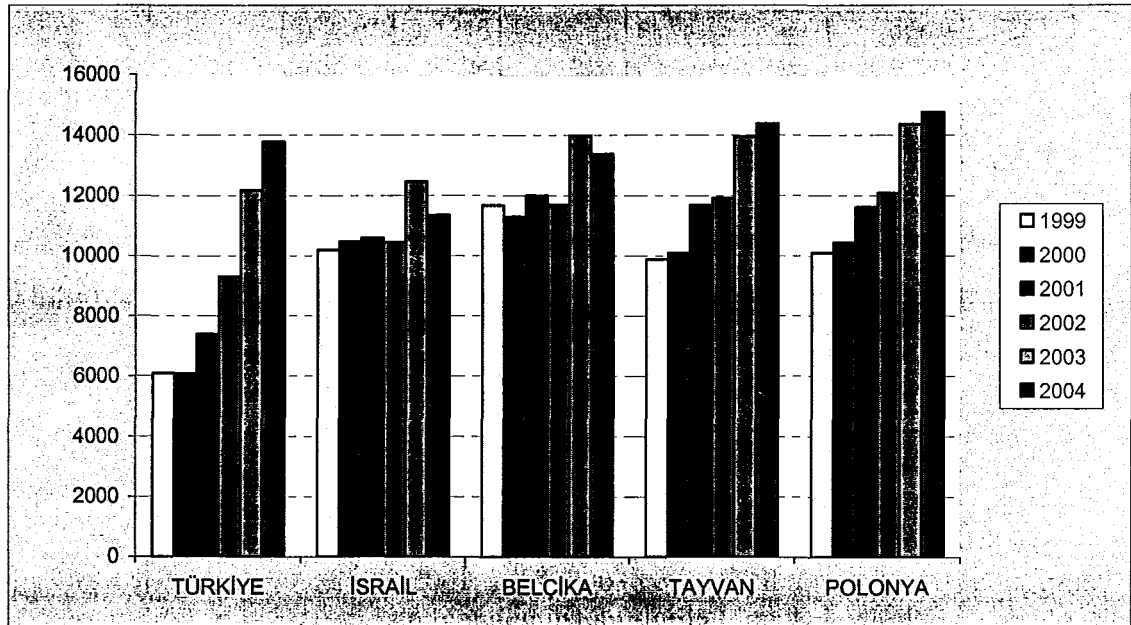
Tablo 7.6 Türkiye ile Avrupa Birliği Ülkelerinin bin nüfus başına düşen bilimsel yayın sayıları itibarıyla karşılaştırılması

AB ÜLKELERİ	2004 MAKALE SAYISI	NÜFUS (bin)	Milyon Kişi Başına Düşen Makale Sayısı
İsveç	14.122	8.878	1591
Danimarka	8.248	5.384	1532
Finlandiya	7.731	5.190	1489
Hollanda	20.432	16.150	1265
İrlanda	4.882	4.015	1216
İngiltere	72.214	60.094	1202
Belçika	11.369	10.289	1105
Almanya	66.273	82.398	804
Fransa	47.725	60.180	793
İspanya	26.758	40.217	665
Yunanistan	6.625	10.665	621
İtalya	35.852	57.998	618
Portekiz	4864	10.102	481
Avusturya	7.957	19.731	403
Lüksemburg	165	440	375

AB' ye yeni üye olan Ülkeler ve AB'ye aday olan Ülkeler	2004 MAKALE SAYISI	NÜFUS (bin)	Milyon Kişi Başına Düşen Makale Sayısı
Slovenya	1.749	1.935	904
Çek Cumhuriyeti	5.173	10.249	505
Estonya	694	1.380	503
Macaristan	4.230	10.045	421
Slovakya	1.978	5.431	364
Polonya	12.998	38.622	337
Kıbrıs Rum Kesimi	204	700	291
Bulgaristan	1.586	7.537	210
TÜRKİYE	12.229	68.109	180
Malta	51	390	131
Litvanya	343	3.490	98
Romanya	2.173	22.271	98

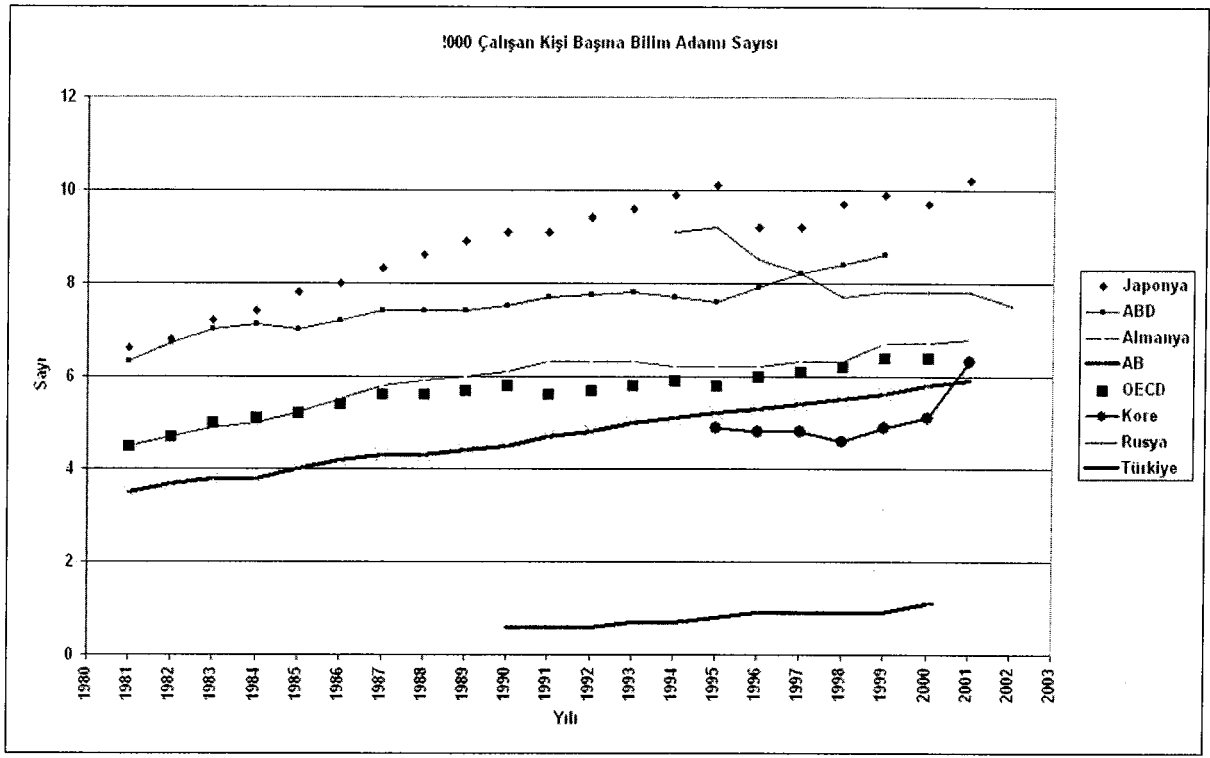
Kaynak: : ISI Web of Science (14.09.2005 tarihi itibari ile)
SCI+SSCI+AHCI toplamı
Sadece makale (Article) sayıları alınmıştır.

Ayrıca şekil 7.2 de 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 ve 2004 yılları itibari ile Türkiye'nin yayın sayısının artış hızının kendisinden üst sıralarda olan Tayvan, Polonya'nın yayın sayısı artış hızından daha fazla olduğu görülmektedir.

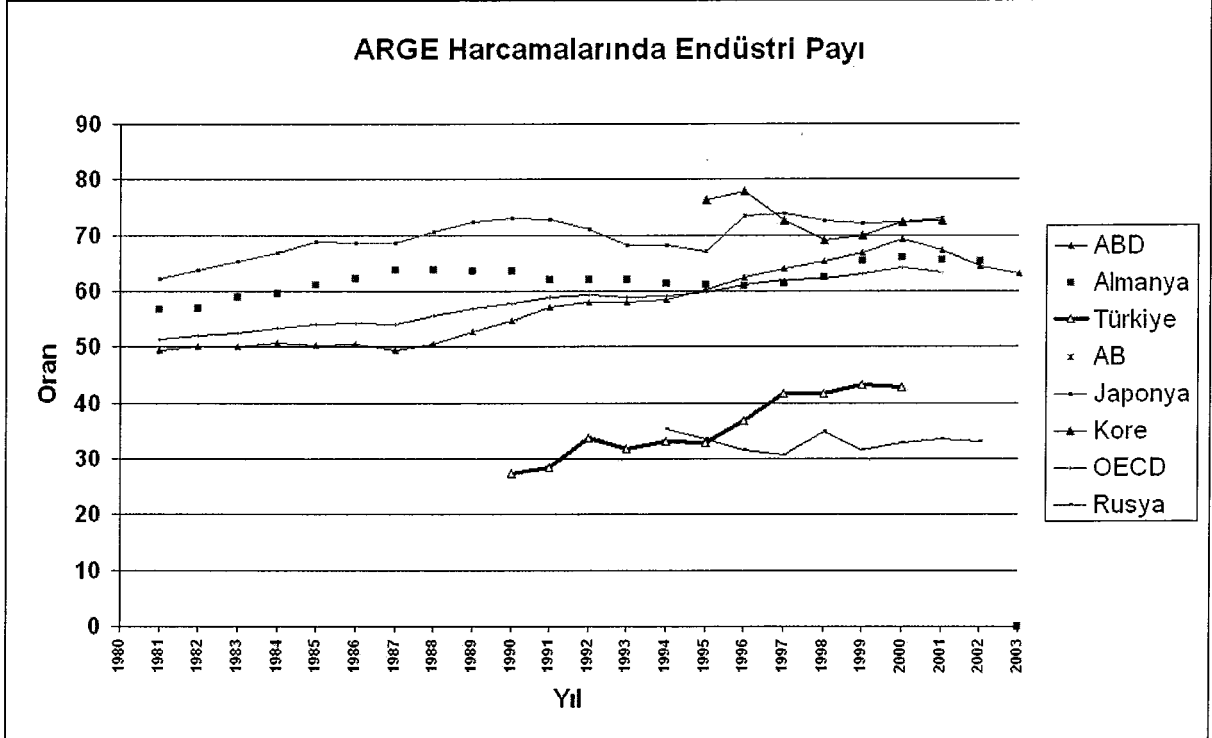
Kaynak: ISI Web of Science

Şekil 7.2 2004 yılında Dünya Sıralamasında 20.Sırada olan Türkiye'nin Üstünde Yeralan (18,19,21 ve 22.Sırada) Ülkelerin 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 Yıllarındaki Yayın Sayıları

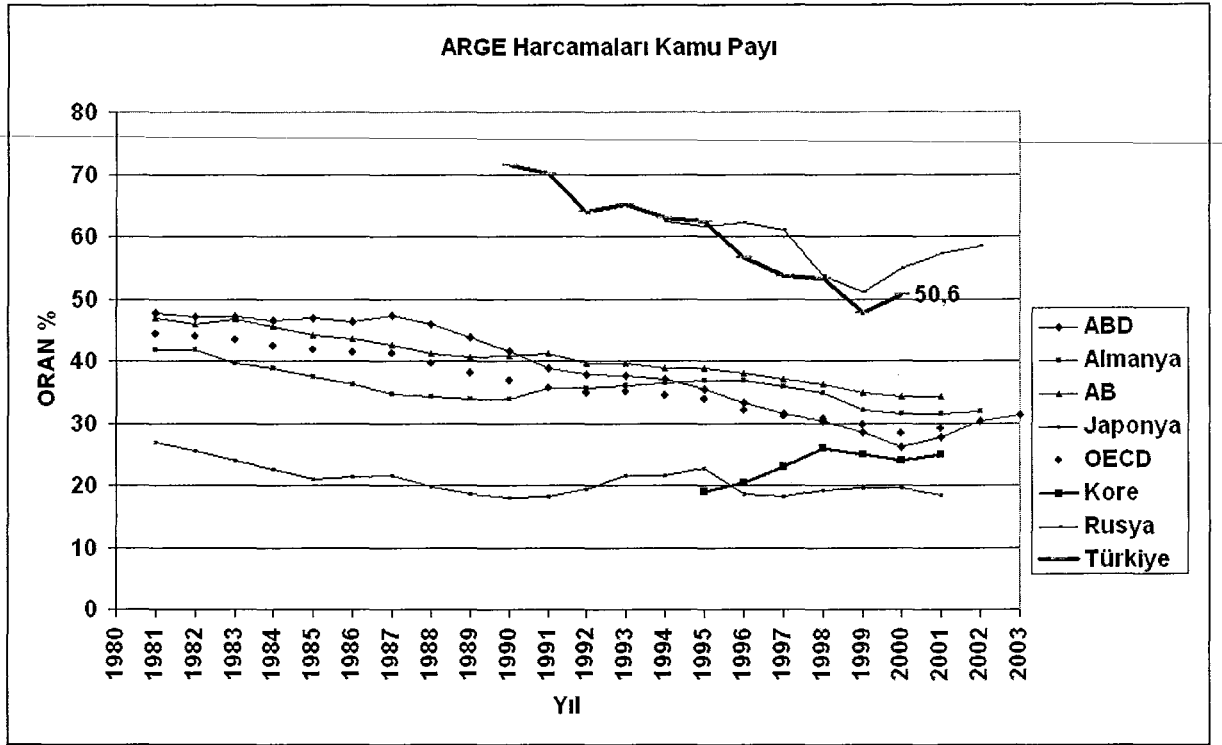
Kaynak : TÜBİTAK-Araştırmacı Bilgi Sistemi İstatistikleri (ARBİS) (2005)
(2003 verisi henüz elde edilememiştir.)

Şekil 7.4 Bin Çalışan Kişi Başına Bilim Adamı Sayısı

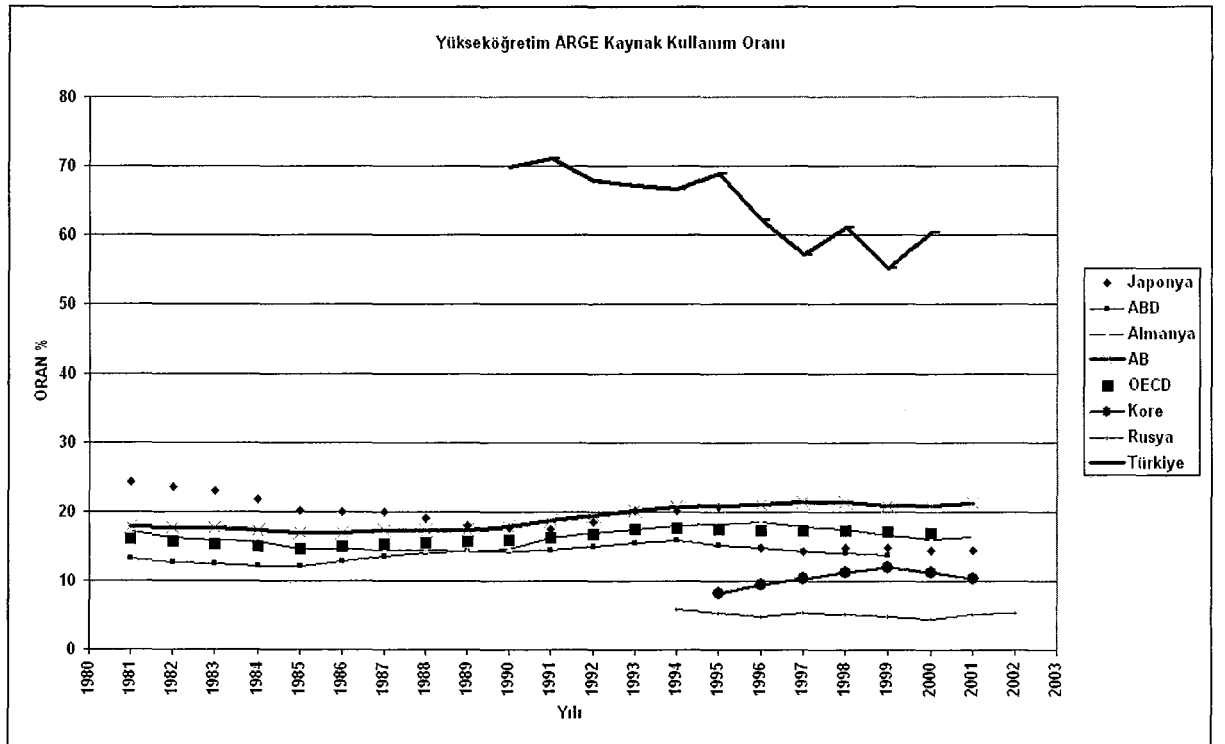
Kaynak : TÜBİTAK-Araştırmacı Bilgi Sistemi İstatistikleri (ARBİS) (2005)

Şekil 7.5 ARGE Harcamalarında Endüstri Payı

Kaynak : TÜBİTAK-Araştırmacı Bilgi Sistemi İstatistikleri (ARBİS) (2005)

Şekil 7.6 ARGE Harcamalarında Kamu Payı

Kaynak : TÜBİTAK-Araştırmacı Bilgi Sistemi İstatistikleri (ARBİS) (2005)

(2003 verisi henüz elde edilememiştir.)

Şekil 7.7 Yüksek Öğretim ARGE Kaynak Kullanım Oranı

Gelecekte benzer önemli artışların ve araştırmalardan beklenen diğer ürünlerin önemli ölçülerde gerçekleşmesi, yükseköğretim kurumlarımızın araştırma faaliyetlerine yapılacak yatırım ve teşviklerde, rutin dışında sıçrama sayılabilecek artış ve düzenleme yapılmasıyla mümkün olabilecektir.

53 üniversite bütçesine teknoloji altyapısı ve bilimsel araştırma projeleri için konulan yatırım ve cari karakterli ödenek toplamalarının, konsolide bütçe toplamı içindeki oranı Tablo 7.7’de gösterilmektedir.

Tablo 7.7 Yükseköğretim Kurumlarının 2003-2004-2005 Yılları İtibarıyla Teknolojik Araştırma Sektörüne Konsolide Bütçeden Ayrılan Ödenekler İle Oranlarının \$ Bazında Gösterimi

YILLAR	KONSOLİDE BÜTÇE	YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI BÜTÇESİ	TEKNOLOJİK ARAŞTIRMA YATIRIM BÜTÇESİ	CARİ BÜT.den TEK. ARŞ YE AYRL ÖDEN	TEK YAT+CARİ TOP	TEK.VE BAP PRJ İÇİN AYRILAN KAYNAĞIN KONB BÜT \$ ORANI
2003	146.485.000.000	3.337.368.000	100.440.000	16.912.500	117.352.500 \$83.370.630	0,080
2004	150.658.129.000	3.870.444.670	94.310.000	14.840.535	109.150.535 \$73.705.540	0,072
2005	155.472.000.000	5.195.513.500	119.208.000	13.609.837	132.817.837 \$99.585.991	0,085
TOPLAM	452.615.129.000	12.403.326.170	313.958.000	45.362.872	359.320.872	0,079

\$: 2003 Yılı Kur Değeri (YTL) = 1,4076

\$: 2004 Yılı Kur Değeri (YTL) = 1,4809

\$: 2005 Yılı Kur Değeri (YTL) = 1,3337

ABD’de 1990’lı yılların başı itibarıyla kamu kaynaklarından akademik araştırmalara tahsis edilen ödeneğin toplam 13,9 milyar dolar olduğunu ve bu miktarın % 83’ünün bu ülkedeki yaklaşık 3.600 yükseköğretim kurumundan sadece 125’ine (*Carnegie* sınıflandırmasına göre *Research University I* ve *Research University II* kategorisine giren üniversite sayısı) tahsis edildiğini ayrıca belirtmekte yarar vardır.

Üniversitelerimizde, ileri ülkelere göre küçük, ancak asla küçümsenmemesi gereken bir bilimsel araştırma potansiyeli oluşmuştur. Bu potansiyelin daha da geliştirilerek, çeşitli mekanizmalarla özel sektörle, işbirliği ve etkileşim sağlanarak toplum hizmetlerine dönüştürülebilmesi ve bu suretle ileri ülkelerde olduğu gibi katma değer yaratılabilmesi için, sadece kaynakların artırılması yeterli değildir.

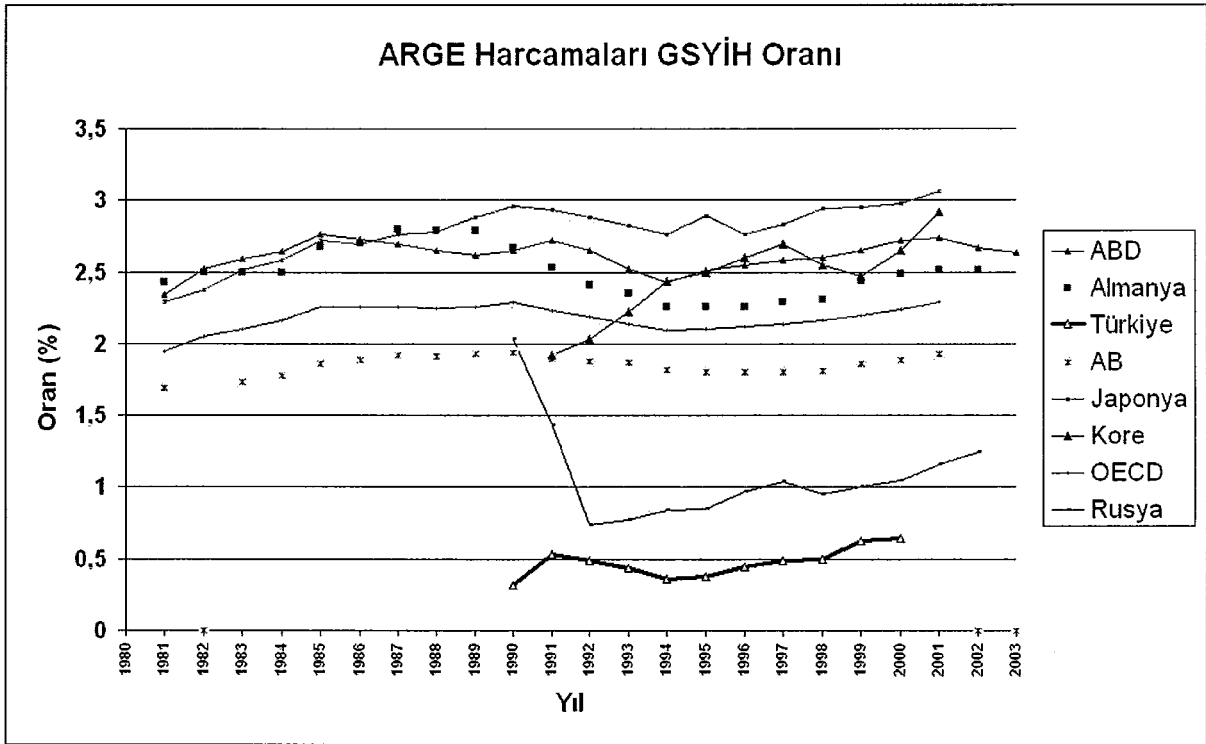
Eksik unsurları belirlemek için öncelikle makro göstergelerin ele alınması gereklidir. Türkiye’de, 2003 yılında **GSMH**’dan ARGE’ye ayrılan pay % 0,64’dür. Bu payın değişik ülkelerdeki (sanayileşmiş ülkeler) değerleri Şekil 7.3 ’de gösterilmiştir. Bin çalışan kişi başına düşen bilim adamı sayısı Türkiye’de 1,1, Avrupa Birliği Ülkelerinde 5,8, ABD’de 8,6’dır. (Şekil 7.4). Sanayileşmiş ülkelerdeki toplam ARGE harcamalarında endüstrinin ve kamunun payı Şekil 7.5 ve 7.6’de gösterilmektedir.

Şekil 7.7’de ise sanayileşmiş ülkelerde Yükseköğretim ARGE kaynak kullanım oranları gösterilmiştir.

Üniversitelerimizdeki bilimsel potansiyelden etkili bir biçimde yararlanabilmek ve bu suretle katma değer yaratabilmek için:

GSYİH'dan ARGE'ye ayrılan pay % 1'e,

- Bin çalışan başına düşen ARGE personeli sayısı 1,4'e,
- Özel sektörün, bu şekilde büyütülen ARGE faaliyetleri içindeki payı % 50'ye çıkarılmalı ve ARGE'ye ayrılan kamu kaynaklarının dağıtımında, kaynakları ince bir *tabaka* halinde dağıtmak yerine, potansiyeli yüksek olan yerlere öncelik verilmelidir.
- Yükseköğretim kurumlarında bulunan teknoloji geliştirme, teknopark v.b. birimlerin inşaatları hızla tamamlanmalı ve üniversitelerimizin bu tür birimlerde özel sektör kuruluşları ile birlikte ticari amaçlı ARGE faaliyetlerine girişebilmeleri için, bürokratik engeller kaldırılmalı ve özel teşvikler getirilmelidir.

Kaynak: TÜBİTAK-Araştırmacı Bilgi Sistemi İstatistikleri (ARBİS) (2005)

Şekil 7.3 ARGE Harcamaları GSYİH Oranı

Bölüm 8

Yükseköğretimin Finansmanı

8.1 Bütçe Ödenekleri

Türkiye'de okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim için Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB), yükseköğretim için ise, Yükseköğretim Kurumlarına (YÖK) ayrılan toplam bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 8.1'de gösterilmiştir. 2005 Mali Yılı MEB bütçesi 14.882.259.500 YTL, YÖK bütçesi 5.218.467.000 YTL, toplam eğitim bütçesi ise 20.100.726.500 YTL'dir.

Tablo 8.1 Eğitim için ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Bütçe Ödenekleri (Cari Fiyatlarla)			(Milyar TL)	
	MEB	YÖK	Toplam	Bütçe Payı (%)	GSMH Payı (%)
1981	147,3	46,5	193,8	12,9	2,42
1982	187,2	54,8	242,0	13,8	2,28
1983	287,7	95,5	383,2	15,2	2,75
1984	341,6	118,2	459,8	14,2	2,07
1985	466,0	151,7	617,7	12,3	1,74
1986	618,5	222,5	841,0	11,6	1,64
1987	928,6	320,6	1.249,2	11,3	1,67
1988	1.794,4	613,9	2.408,3	11,6	1,87
1989	2.967,1	1.050,7	4.017,8	12,2	1,74
1990	8.506,5	2.803,6	11.310,1	17,1	2,77
1991	13.850,2	4.696,0	18.546,2	17,9	2,90
1992	30.357,2	9.122,9	39.480,1	18,9	3,57
1993	57.546,4	15.695,5	73.241,9	22,0	3,72
1994	93.580,5	31.182,8	124.763,3	15,1	3,21
1995	135.572,4	45.232,8	180.805,2	13,5	2,30
1996	257.601,1	92.172,8	349.773,9	9,8	2,37
1997	510.063,6	202.352,4	712.416,0	11,2	2,81
1998	1.243.108,0	422.656,9	1.665.764,9	11,3	3,39
1999	2.130.308,5	676.899,8	2.807.208,3	11,7	3,50
2000	3.350.330,0	1.054.610,7	4.404.940,7	9,3	3,52
2001	4.046.305,6	1.372.910,5	5.419.216,1	11,2	3,53
2002	7.460.991,0	2.495.967,7	9.956.958,7	10,1	3,54
2003	10.179.997,0	3.346.669,0	13.526.666,0	9,2	3,81
2004	12.854.642,0	3.894.070,7	16.748.713,6	11,1	3,99
2005	14.882.259,5	5.218.467,0	20.100.726,5	12,9	4,18

(*) 2005 Mali Yılı Bütçeleri ödenek miktarları YTL.olarak yazılmıştır.

Not: Katma Bütçeden yükseköğretim öğretime ayrılan ödenek 4.292.767.000 YTL.olup, 2005 yılında 2547 sayılı Kanunun 46, 58, ek 25, ek 26, ek 27 nci maddeleri ile 3843 sayılı Kanunun 7 nci maddesi uyarınca tahsil edilen tutarları, yükseköğretim kurumları bütçelerine 925.700.000 YTL. gelir kaydedilmesi sebebiyle üniversite bütçeleri 5.218.467.000 YTL.ye ulaşmıştır.

Yükseköğretime ayrılan payın, toplam eğitim bütçesi, toplam bütçe ve Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içindeki oranlarının yıllara göre değişimi ise Tablo 8.2'de gösterilmiştir.

2004 yılından 2005 yılına olan değişmelere bakıldığında, toplam eğitim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı % 11,1'den % 12,9'a, GSMH içindeki payı ise % 3,99'dan % 4,18'e çıkmıştır. Yükseköğretim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payının % 3,36'ya, GSMH içindeki payının ise % 1,09'a çıktığı görülmektedir.

Tablo 8.2 Yükseköğretime ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Yükseköğretim Bütçesinin		
	Toplam Eğitim Bütçesi İçindeki Payı (%)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	GSMH İçindeki Payı (%)
1981	24,0	3,1	0,58
1982	22,6	3,1	0,52
1983	24,9	3,8	0,69
1984	25,7	3,7	0,53
1985	24,6	3,0	0,42
1986	26,5	3,0	0,42
1987	25,7	2,9	0,42
1988	25,5	2,9	0,47
1989	26,2	3,2	0,45
1990	24,8	3,9	0,56
1991	25,3	4,2	0,69
1992	23,1	4,3	0,84
1993	21,4	4,1	0,90
1994	25,0	3,8	1,10
1995	25,0	3,2	0,90
1996	26,4	2,6	0,80
1997	28,4	3,1	0,80
1998	25,4	2,9	0,86
1999	24,1	2,8	0,84
2000	23,9	2,2	0,84
2001	25,3	2,8	0,89
2002	25,1	2,5	0,89
2003	24,7	2,3	0,94
2004	23,2	2,6	0,93
2005	26,0	3,4	1,09

Eğitime yapılan harcamalar, ekonomik büyümeyi hızlandırmanın yanı sıra, üretimi artırmakta, kişisel ve sosyal gelişmeye katkı yaparak sosyal sınıflar arasındaki derin uçurumları ortadan kaldırmaktadır. Toplam mali kaynaklar içinde eğitime ne kadar pay ayrılacağı, her ülkede hükümetlerin alması gereken önemli bir karardır. Buraya yapılan yatırımın gerek sosyal gerekse kişisel getirisi oldukça fazla olduğundan, eğitim harcamalarının artırılması, teşvik edilmesi gereken bir unsurdur.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde, milli kaynakların önemli bir bölümü eğitime ayrılmaktadır. Kamu ve özel kaynakların tümü göz önüne alındığında, OECD ülkeleri, ortalama olarak Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) % 5,9'unu eğitim kurumlarına harcamaktadır. Bu konuyla ilgili olarak veri sağlayan 17 OECD ülkesi içerisindeki sadece altı ülkede (İtalya, Japonya, Türkiye, Arjantin, Hindistan, Yunanistan) bu oran % 5'in altındadır. Yükseköğretime yapılan harcamaların GSYİH içerisindeki payı ise, OECD ülkeleri için ortalama % 1,6'dır. 1995 yılı için değişik ülkelerde, eğitime yapılan toplam harcamaların ve yükseköğretime yapılan harcamaların GSYİH'ya oranları Tablo 8.3'de gösterilmiştir.

Tüm dünyada, eğitime yapılan yatırımların büyük bir çoğunluğu kamu kaynaklarından karşılanmaktadır. OECD ülkelerinde, eğitime yapılan kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı, ortalama olarak % 4,7'dir. Bu oranın değişik ülkelerdeki değişimi Tablo 8.4'te gösterilmiştir.

Tablo 8.3 Toplam eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu ve özel sektör harcamalarının GSYİH'ye oranları (1995).

Ülke	Toplam Eğitim/GSYİH (%)	Yükseköğretim/GSYİH (%)
Almanya	5,8	1,2
ABD	6,7	2,4
Arjantin	4,1	1,0
Avusturalya	5,6	1,8
Çek Cumhuriyeti	5,7	1,0
Danimarka	7,1	1,3
Finlandiya	6,6	1,7
Fransa	6,3	1,1
Hindistan	2,6	0,7
İsrail	8,3	1,8
İsveç	6,7	1,7
İtalya	4,7	0,8
Japonya	4,7	1,0
Kore	6,2	1,9
Şili	5,6	1,8
TÜRKİYE	2,4	0,9
Yunanistan	3,7	0,8

Kaynak: OECD Indicators – 1998

Tablo 8.4 Toplam eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının GSYİH'ye oranları (1995).

Ülke	Toplam Eğitim/GSYİH (%)	Yükseköğretim/GSYİH (%)
Almanya	4,5	1,0
ABD	5,0	1,1
Arjantin	3,4	0,7
Avusturalya	4,5	1,2
Çek Cumhuriyeti	4,8	0,7
Danimarka	6,5	1,3
Finlandiya	6,6	1,7
Fransa	5,8	1,0
Hindistan	2,4	0,6
İsrail	7,0	1,2
İsveç	6,6	1,6
İtalya	4,5	0,7
Japonya	3,6	0,4
Kore	3,6	0,3
Şili	3,0	0,4
TÜRKİYE	2,2	0,8
Yunanistan	3,7	0,8

Kaynak: OECD Indicators - 1998

Eğitime yapılan harcamaların 1990-1995 yılları arasındaki 5 yıllık dönemde nasıl değiştiği incelendiğinde, OECD ülkeleri içerisinde genelde bir artış eğiliminin olduğu, içinde Türkiye'nin de bulunduğu az sayıdaki ülkede ise gerileme olduğu gözlenmektedir. Bununla ilgili veriler Tablo 8.5'te gösterilmiştir.

Tablo 8.5 1990 ve 1995 yılları arasında eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının değişim endeksi (1990 = 100 olarak alınmıştır).

Ülke	Tüm Eğitim Kurumları	Yükseköğretim Kurumları
Avustralya	114	126
Kanada	111	102
Finlandiya	96	123
Fransa	118	130
İtalya	80	72
Japonya	105	123
İspanya	119	130
TÜRKİYE	76	91
İngiltere	113	111
Meksika	163	125

Kaynak: OECD Indicators - 1998

8.2 Öğrenci Başına Bütçe Ödenekleri

Yükseköğretimde öğrenci başına bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 8.6'da gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, 1981'de örgün öğretimdeki öğrenci başına 2.014 \$ olan bütçe ödeneği, 1993'de Cumhuriyet tarihinin en yüksek değeri olan 2.658 \$'a ulaşmıştır. 2001 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte 1.190 \$ seviyesine düşen öğrenci başına ödenek 2003 yılında 2.059 \$ seviyesine çıkmıştır.

Tablo 8.6 Öğrenci başına bütçe ödeneğinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Öğrenci Başına Toplam Bütçe Ödeneği				Öğrenci Başına Cari Harcama (ABD \$)	
	2005 Fiyatlarıyla (Milyon TL)		Cari Fiyatlarla (ABD \$)		Örgün	Toplam
	Örgün	Toplam	Örgün	Toplam		
1981	3.663,00	3.663,00	2.014	1.932	1.551	1.487
1982	2.894,36	2.894,36	1.885	1.778	1.376	1.297
1983	4.484,30	3.363,23	2.287	2.048	1.738	1.556
1984	3.152,09	3.152,09	1.701	1.494	1.343	1.180
1985	2.208,72	2.208,72	1.270	1.070	965	813
1986	2.374,36	1.978,63	1.270	1.002	990	781
1987	2.217,91	1.663,43	1.263	952	947	714
1988	2.403,12	1.802,34	1.369	1.020	985	734
1989	2.684,01	1.858,16	1.433	1.002	945	661
1990	3.949,83	2.563,92	2.114	1.389	1.522	1.000
1991	4.103,12	2.652,52	2.055	1.319	1.520	976
1992	4.222,02	2.780,35	2.288	1.503	1.761	1.157
1993	4.825,11	2.965,60	2.658	1.632	2.046	1.256
1994	3.271,03	1.914,42	2.025	1.185	1.519	889
1995	2.646,08	1.298,98	1.538	755	1.230	604
1996	2.996,48	1.797,89	1.509	943	1.042	651
1997	3.379,27	2.210,29	2.195	1.435	1.432	937
1998	3.802,97	2.350,60	2.002	1.238	1.328	821
1999	3.813,59	2.418,69	1.924	1.221	1.403	890
2000	4.053,15	2.594,10	1.934	1.247	1.389	896
2001	2.896,50	1.759,88	1.125	727	783	506
2002	3.076,98	2.079,09	1.463	989	1.049	709
2003	3.541,33	2.254,32	2.059	1.311	1.523	969
2004	3.553,15	2.306,82	2.153	1.398	1.651	1.072
2005	4.095,3	2.529,3	3.072	1.898	1.938	1.197

Kaynak : Öğrenci sayıları ÖSYM'nin Yükseköğretim İstatistikleri Kitabından alınmıştır.

OECD ülkeleri, öğrenci başına ortalama olarak yılda 10.444 ABD doları harcama yapmaktadır. Ancak bu ortalama, ABD'deki harcamanın çok yüksek olmasından etkilenmektedir. Bu nedenle, tüm ülkelerin ortalamasını göz önüne almak daha akılcı bir yaklaşım olacaktır. Bu rakam, 8.130 ABD dolarıdır ve Türkiye'de öğrenci başına yapılan harcamaların yaklaşık 4 katıdır. Değişik ülkelerde, 1997 yılında örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan harcamalar Tablo 8.7'de verilmiştir.

Tablo 8.7 Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcama (1997)
(Satınalma Gücü Paritesi kullanılarak ABD Dolarına çevrilmiştir)

Ülke	Öğrenci Başına Yapılan Harcama (ABD \$)
ABD	17.466
İsveç	12.981
Avustralya	11.240
Japonya	10.157
İsrail	10.132
Almanya	9.466
Şili	8.775
Birleşik Krallık	8.169
Malezya	7.793
Fransa	7.177
Finlandiya	7.145
Kore	6.844
Portekiz	6.073
İtalya	5.972
Çek Cumhuriyeti	5.351
İspanya	5.166
Meksika	4.519
Yunanistan	3.990
Uruguay	2.394
Filipinler	2.170

Kaynak: "Education at a Glance OECD Indicators Education and Skills", Paris, 2000
ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No.2001-4.

Tablo 8.7'de verilmiş olan rakamlar, yükseköğretimde tam zamanlı öğrenci eşdeğeri başına, kamu kaynakları ile özel kaynaklardan yapılan toplam harcamayı göstermektedir. Öğrencilerin geçimi için kamu kaynaklarından yapılan sübvansiyonlar bu rakamlara dahil edilmemiş ve harcamaların satınalma gücü paritesine göre normalize edilmesiyle daha anlamlı bir uluslararası karşılaştırma yapılabileceği düşünülmüştür.

Tablo 8.6'da ülkemiz için verilen rakamlar ise, o yılki yükseköğretim bütçesi ödeneğinin, o yılki toplam öğrenci sayısına bölünmesi ve yine o yılki ortalama döviz kuru üzerinden ABD dolarına çevrilmesi ile bulunmuştur. Tablo 8.6'daki değerlerin Tablo 8.1'deki değerlerle karşılaştırılmasından görüldüğü gibi, 1995 de ülkemizde açıköğretim dahil toplam öğrenci başına kamu kaynaklarından yapılan 755 dolarlık harcama, o yılki dünya ortalamasının dörtte birinden az, sadece örgün öğretimde öğrenci başına yapılan 1.538 dolarlık harcama ise, o yılki dünya ortalamasının yarısından azdır.

8.3 Yatırım Ödenekleri

Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin alt sektörler göre dağılımı Tablo 8.8’de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, yatırımların yaklaşık % 30 ile % 40 arasında değişen bir kısmı sağlık sektöründe, yani üniversite hastanelerindedir. Buna karşılık, örgün öğretimdeki öğrencilerin yaklaşık % 4’ü tıp fakültelerindedir. Başka bir deyişle, tıp fakülteleri hariç tutulduğunda, örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan ortalama harcama düzeyinde az da olsa bir düşme görülmektedir. Yatırım ödeneklerinin artırılmasını gerektiren başlıca nedenler aşağıda verilmiştir.

Tablo 8.8 Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin son on yılda alt sektörler göre dağılımı.

Yıl	Toplam Yatırım Ödenegi (Bin YTL)		Sektörlere Göre Dağılım (%)		
	Cari Fiyatlarla	2005 Fiyatlarıyla	Eğitim	Sağlık	Diğer
1995	8.923,1	374.821,5	59,9	34,7	5,4
1996	25.455,7	598.503,5	66,2	29,3	4,5
1997	63.248,5	824.238,9	59,8	35,9	4,3
1998	128.812,7	975.020,4	54,3	40,3	5,4
1999	157.602,3	791.256,1	61,5	32,9	5,6
2000	249.508,0	887.402,0	60,1	33,9	6,0
2001	354.220,8	683.737,0	62,0	30,0	8,0
2002	624.490,0	891.105,0	61,0	28,1	10,9
2003	790.940,0	1.015.559,0	51,8	33,5	14,8
2004*	807.615,0	940.826,0	53,2	32,6	14,2
2005	903.765,0	903.765,0	50,8	32,9	16,3

(*) 10 trilyon kamulaştırma ödeneği hariç

8.3.1 Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kurulması

Yükseköğretim kurumları sayısında son on yılda büyük artış olmuştur ve yeni açılan bu yükseköğretim kurumlarının fiziki altyapısı ile makine-teçhizat açığı bulunmaktadır. Ayrıca, öğrenci kontenjanlarındaki yıllık artışlar nedeniyle yükseköğretim kurumlarımızda hizmet genişlemesi olmaktadır.

8.3.2 Yıllar İtibariyle Proje Sayıları

Yükseköğretim kurumlarının yürüttükleri yatırım projesi sayılarının yıllar itibarıyla dağılımı Tablo 8.9’da gösterilmiştir.

Tablo 8.9 Yükseköğretim kurumlarının son beş yılda yürüttükleri yatırım projesi sayıları

Yıl	Eğitim			Sağlık			Spor			Teknolojik Araştırma			Genel Toplam		
	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T
2000	516	161	677	104	101	205	61	-	61	385	1	386	1066	263	1329
2001	504	203	707	119	88	207	62	-	62	390	-	390	1075	291	1366
2002	428	168	596	92	93	185	63	-	63	344	-	344	927	261	1188
2003	332	205	537	84	102	186	60	-	60	289	-	289	765	307	1072
2004	316	255	571	82	99	181	59	-	59	231	-	231	688	354	1042
2005	301	281	568	82	101	183	61	-	61	214	-	214	658	382	1040

DE = Devam Eden; Y = Yıllık; T = Toplam

(*) Kültür, Tarım ve Kırsal Alan Planlaması Sektör projeleri Eğitim Sektörü proje toplamına dahil edilmiştir.

8.3.3 Ödenek Tahsislerinin Yetersizliği

Yükseköğretime tahsis edilen ödenekler, tekliflerin çok altında olması nedeniyle projeler planlanan zamanda bitirilememektedir. Bu nedenle, üniversitelerimizdeki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma çalışmaları olumsuz yönde ciddi olarak etkilenmektedir. Bu durumun bir uzantısı da, kontenjanların yeterince artırılmasına neden olmaktadır.

Tablo 8.10'dan görüldüğü gibi, son beş yılda yükseköğretim kurumlarımıza yatırım için tahsis edilen kaynaklar, tekliflerin çok altında kalmaktadır. Başka bir deyişle, son beş yılda 7.881.425 Bin YTL kaynak ayrılması teklif edilmiş, buna karşılık 4.434.992 Bin YTL kaynak ayrılmıştır. Üniversitelerimizin ihtiyacı olan 3.446.433 Bin YTL ödenek ihtiyacı karşılanamamıştır. Bu nedenle üniversitelerimiz, altyapı yatırımları bakımından geri kalmıştır.

Tablo 8.10 2005 yılı fiyatları ile yatırım teklif ve tahsislerinin karşılaştırılması (Bin YTL)

Yıl	2005 Yılı Fiyatlarıyla		Tahsis/Teklif (%)
	Teklif	Tahsis	
2001	2.015.914	683.737	37,20
2002	1.765.905	891.105	57,62
2003*	1.417.342	1.015.559	79,74
2004*	1.619.020	940.826	66,75
2005*	1.063.244	903.765	85,00
TOPLAM	7.881.425	4.434.992	56,27

*2003-2004-2005 Mali yılında, YPK'ca teklif tavanı belirlendiği için oran yüksek görülmektedir.

Üniversitelerin son beş yıldaki 2005 yılı fiyatları ile yatırım teklifleri Tablo 8.11'de, ve buna karşılık yapılan ödenek tahsisleri Tablo 8.12'de gösterilmiştir.

Tablo 8.11 Son beş yılda 2005 yılı fiyatları ile teklif edilen yatırım ödeneklerinin sektörlere dağılımı.
(Bin YTL)

Yıl	Talep Edilen Ödenek Miktarı				Sektörlerdeki Payı (%)		
	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam	Eğitim	Sağlık	Diğer
2001	1.175.473	598.026	242.415	2.015.914	58,3	29,6	12,1
2002	927.615	579.530	258.759	1.765.905	52,6	32,8	14,6
2003	770.000	466.653	180.689	1.417.342	54,3	32,9	12,8
2004	743.299	616.849	258.872	1.619.020	45,9	38,1	16,0
2005	565.785	320.773	176.686	1.063.244	53,2	30,2	16,6

Tablo 8.12 Son beş yılda 2005 yılı fiyatları ile tahsis edilen yatırım ödeneklerinin sektörlere dağılımı.
(Bin YTL)

Yıl	Tahsis Edilen Ödenek Miktarı				Sektörlerdeki Payı (%)		
	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam	Eğitim	Sağlık	Diğer
2001	418.293	215.481	49.963	683.737	61,1	31,5	7,4
2002	540.923	262.387	87.795	891.105	60,7	29,4	9,9
2003	525.897	346.579	233.083	1.105.559	47,5	31,3	21,2
2004	502.160	307.148	131.518	940.826	53,3	32,6	14,1
2005	459.418	296.960	147.387	903.765	50,8	32,9	16,3

8.3.4 Üniversitelerin Gayrı Menkullerinden Kaynaklanan Ödenek İhtiyacı (Onarım Giderleri)

Üniversitelerin kapalı fiziki alanları 13.701.979 m²'dir. Üniversitelerin fiziki alanlarının bir kısmı Osmanlı döneminden kalma tarihi yapılar olup, bu yapıların tarihi özelliklerinin bozulmaması için yapılan restorasyonlara normal onarımın üç-dört katı daha fazla harcama yapılmaktadır. Onarım giderleri için yükseköğretim kurumları 2005 yılı yatırım bütçesi teklifinde 106.863 Bin YTL onarım ödeneği talebine karşılık, ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik şartlar sebebiyle 77.763 Bin YTL olarak tahsis edilmiştir.

8.3.5 İlerleme ve Çağdaşlaşma Payı

Üniversitelerin ilerlemesi ve çağdaşlaşabilmesi, diğer bir anlatımla eskiyen ve eksik olan araç-gereçlerin yenilenerek tamamlanabilmesi için, üniversitelere ayrılan kaynakların en az ortalama iktisadi büyüme hızına eşit bir hızla artırılması söz konusu olmalıdır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretimde okullaşma oranının örgün öğretimde % 28.3 olmak üzere, açıköğretimle birlikte % 37.3'e çıkartılması düşünüldüğünde buna paralel olarak yükseköğretime ayrılan kaynakların da artırılması gerekmektedir.

8.3.6 Bütçe Uygulamasından Doğan Finansman Açığı

Bütçe uygulamaları sırasında Bütçe Kanunundaki kesinti, Maliye Bakanlığınca düzenlenen harcama programı, Hazinece nakit sağlamadaki güçlük ile taahhüt işleri, malzeme ve hizmet alımlarında uygulanan KDV, gümrük vergisi gibi nedenlerle her yıl yatırım ödeneklerinin asgari % 25'i kullanılamaz hale gelmektedir.

8.3.7 Yükseköğretimde Fiziki Alan Yetersizliği

Yükseköğretim kurumlarımızda yaşanan fiziki alan darboğazının çözüme ulaştırılması, eğitim kalitesinin artırılması ve ölçek ekonomilerinden en üst düzeyde yararlanılması gibi hedeflerin tam olarak gerçekleştirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Öğrenci başına düşen kapalı alan miktarı, üniversiteden üniversiteye büyük farklılıklar göstermektedir. Her üniversitenin kurumsal yapısı ve kompozisyonu farklı olduğundan, bu rakamlar çerçevesinde anlamlı sonuçlara ulaşmak mümkün görülmemektedir.

Ülkemizde 01 Haziran 2005 tarihi itibarıyla Devlet üniversitesi sayısı 53, Fakülte sayısı 536, Yüksekokul sayısı 222, Meslek yüksekokulu sayısı 486, Sağlık Hizmetleri Meslek yüksekokulu sayısı 107, Enstitü sayısı 223 olup, Yeni birimlerin açılması ile fiziki mekan ihtiyacı kendini daha fazla hissettirmiştir. 2004-2005 yılı örgün öğrenci sayısı 1.274.273 (vakıf üniversiteleri öğrenci sayısı hariç, lisansüstü öğrenci sayısı dahil), açık öğretim öğrenci sayısı 695.591 olmak üzere toplam 1.969.864'dür.

Üniversitelerimizde, 2005 yılı itibarıyla öğrenci başına düşen kapalı alan, Tablo 8.13'te görüldüğü gibi, 10,75 m²'dir. Bu rakamın Avrupa ortalaması yaklaşık 25 m²'dir.

Tablo 8.13 Türkiye’de öğrenci başına düşen kapalı alan (m²)

Alan	Kapalı Alan (m ²)		
	Toplam	Örgün ve Açıköğretim Öğrenci Başına Düşen Alan	Örgün Öğretim Öğrenci Başına Düşen Alan
İdari	4.111.412	2,09	3,23
Eğitim	6.061.661	3,08	4,76
Sosyal	2.069.924	1,05	1,62
Spor	1.458.982	0,74	1,14
TOPLAM	13.701.979	6,96	10,75

* 2004-2005 öğrenci sayısına göre hesaplanmıştır.

8.3.8 Yükseköğretimde Araç-Gereç Yetersizliği

Yirmibirinci yüzyılın başında, Türkiye gibi ekonomik potansiyeli yüksek olan bir ülkede, yükseköğretim kurumlarının makine-teçhizat ihtiyaçlarına bir sınırlama getirmek mümkün değildir. Bu nedenle, eğitim kalitesinin artırılması ve araştırma-geliştirme faaliyetlerinin geliştirilebilmesi gibi çok çeşitli amaçlar açısından araç-gereç ihtiyacı büyük önem taşımaktadır.

8.3.9 Halen Devam Etmekte Olan ve 2005 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Ödenek İhtiyacı

Tablo 8.14’den görüleceği üzere, üniversitelerimizin 2005 yılı yatırım programında yer alan projelerin tamamlanabilmesi için Eğitim Sektöründe 613.221 Bin YTL, Sağlık Sektöründe 1.608.859 Bin YTL, olmak üzere toplam 2.222.080 Bin YTL ödeneye ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 8.14 Üniversitelerin 2005 yılı yatırım programında yer alan projelerinin tamamlaması için gerekli ödenek ihtiyacı

(Bin YTL)	
Sektörler	İhtiyaç (2005 Cari Fiyatları ile)
Eğitim	613.221
Sağlık	1.608.859
TOPLAM	2.222.080

Sonuç olarak, üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim, gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri, bilimsel, teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için, geçmişten gelen yatırım açıklarının hızlı bir şekilde kapatılması, bundan sonra ayrılacak kaynakların ise reel olarak artırılması gerekmektedir.

8.4 Cari Ödenekler

Yükseköğretim Kurumları 2004 ve 2005 mali ödenek teklifleri, karşılaştırmalı olarak Tablo 8.15'te verilmiştir.

Tablo 8.15 Yükseköğretim Kurumlarının 2004-2005 mali yılı ödenek teklifleri

KODU	ANALİTİK BÜTÇE			Artış Oranı (%)
	GİDERİN EKONOMİK SINIFLANDIRMASI	2004 Yılı Bütçe Teklifi (Milyon TL.)	2005 Yılı Bütçe Teklifi (YTL.)	
01	PERSONEL GİDERLERİ	2.102.533.305	2.350.905.466	12
02	SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARINA DEVLET PRİMİ GİDERLERİ	272.625.926	292.900.039	7
03	MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ	596.748.410	588.530.270	-1
05	CARİ TRANSFERLER	116.211.774	113.334.589	-2
	TOPLAM	3.088.119.415	3.345.670.364	8

8.4.1 Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kurulması

Yeni kurulan yükseköğretim kurumları için gerekli yeni idari ve akademik kadroların tahsisi ve bu kadrolara yapılan atamalar sonucunda personel ödeneklerinde önemli artışlar ortaya çıkmıştır. Buna paralel olarak, hizmet alımları ile tüketim malları ve malzeme alımlarında da büyük artışlar olmaktadır. Özellikle söz konusu kurumların demirbaş ihtiyaçlarının, hizmetin yürütülmesi bakımından büyük önem taşıdığı dikkate alındığında, bu kalemlere daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir.

8.4.2 Yükseköğretim Kurumlarına Öğretim Üyesi Yetiştirmek İçin Yapılan Eğitim Harcamaları

Yükseköğretim kurumlarındaki hızlı genişleme, öğretim elemanı ve özellikle nitelikli öğretim üyesi yetiştirilmesini acil bir ihtiyaç haline getirmiş, bu çerçevede yurt içinde ve yurt dışında geniş çaplı eğitim programları başlatılmıştır. Diğer taraftan, önceki yıllarda yurtdışına gönderilmiş ve gönderilecek öğrenciler için daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir.

8.5 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları

Devlet üniversitelerinin gelir kaynaklarının yıllara göre değişimi Tablo 8.16'da gösterilmiştir. 2005 yılı için üniversitelerin toplam geliri cari fiyatlarla 11.001.273.766 YTL olup, bunun % 47'si bütçeden, % 49'u ise üniversiteler tarafından döner sermaye ve diğer kaynaklardan sağlanmıştır. Öğrencilerin ödediği katkı paylarının toplam gelirlere oranı ise sadece % 4'dir.

Tablo 8.16 Devlet Üniversitelerinin gelir kaynaklarının yıllara göre değişimi.

Milyon TL., Cari Fiyat

Yıl	Katma Bütçe Ödenekleri					Üniversitenin Gelirleri*				Öğrenci Katkı Payı	Gelirler Genel Toplamı	Gelir Kaynaklarının Payları (%)		
						1	2	3	(2+3)					
	Personel	D. Cari	Yatırım	Transferler	TOPLAM	Bütçe	Döner Sermaye	Diğer **	TOPLAM			Bütçe	Üniv.	Öğrenci
1983	53.054	14.876	23.385	4.206	95.521	77.650	VY	2.079	VY	-	VY	VY	VY	VY
1984	61.780	21.875	27.130	7.402	118.187	112.305	VY	1.093	VY	978	VY	VY	VY	VY
1985	75.000	24.500	37.712	14.502	151.714	148.711	VY	3.461	VY	9.432	VY	VY	VY	VY
1986	110.000	37.000	50.486	25.000	222.486	225.268	VY	7.850	VY	13.190	VY	VY	VY	VY
1987	156.027	55.172	79.261	30.164	320.624	357.171	VY	16.040	VY	15.051	VY	VY	VY	VY
1988	320.000	90.000	171.038	32.743	613.781	599.893	159.992	20.521	180.513	22.321	802.727	75	22	3
1989	500.800	147.678	356.686	45.519	1.050.683	1.349.902	351.186	46.850	398.036	24.349	1.772.287	76	22	2
1990	1.704.400	302.862	709.206	87.166	2.803.634	2.780.753	618.036	69.862	687.898	60.412	3.529.063	79	19	2
1991	2.704.400	515.000	1.198.014	278.580	4.695.994	5.149.624	1.077.563	182.203	1.259.766	65.718	6.475.108	80	19	1
1992	5.600.000	835.000	2.165.231	522.671	9.122.902	8.617.127	1.786.108	182.879	1.968.987	137.655	10.723.769	80	18	2
1993	10.000.000	1.529.100	3.198.940	967.474	15.695.514	14.725.568	3.213.737	381.079	3.594.816	425.157	18.745.541	79	19	2
1994	18.808.000	3.218.500	7.842.265	1.314.055	31.182.820	28.834.345	7.189.873	493.778	7.683.651	1.108.889	37.626.885	77	20	3
1995	30.000.000	5.000.000	8.923.450	1.309.320	45.232.770	43.268.165	15.926.889	1.310.330	17.237.219	2.214.730	62.720.114	69	27	4
1996	55.002.000	8.631.257	25.441.754	3.097.739	92.172.750	87.564.113	35.486.478	3.014.829	38.501.307	9.419.610	135.485.030	65	28	7
1997	114.000.000	18.016.000	63.142.830	7.193.550	202.352.380	192.234.761	119.196.099	7.792.874	126.988.973	17.019.333	336.243.067	57	38	5
1998	246.900.000	33.433.000	128.957.700	13.366.199	422.656.899	422.656.899	216.364.661	15.123.476	231.488.137	33.338.073	687.483.109	61	34	5
1999	439.927.300	53.444.550	157.602.300	25.925.665	676.899.815	676.899.815	370.935.014	25.342.819	396.277.833	51.198.604	1.124.376.252	60	35	5
2000	675.015.500	82.258.500	256.083.500	41.253.200	1.054.610.700	1.054.610.700	646.272.899	52.933.104	699.206.003	91.017.072	1.836.833.775	57	38	5
2001	850.851.600	106.155.998	354.220.850	61.682.102	1.372.910.550	1.372.910.550	1.104.871.188	65.256.011	1.170.127.199	113.783.097	2.648.851.046	52	44	4
2002	1.547.043.000	242.695.000	624.490.000	81.739.700	2.495.967.700	2.495.967.700	2.041.637.912	74.047.567	2.115.685.479	173.654.572	4.785.307.751	52	44	4
2003	2.203.537.000	271.907.000	790.940.000	80.285.000	3.346.669.000	3.346.669.000	2.207.961.536	97.262.919	2.305.224.455	245.729.959	5.897.623.414	57	39	4
2004	2.431.844.000	553.214.000	817.615.000	91.397.670	3.894.070.670	3.894.070.670	2.642.872.594	126.063.469	2.768.936.063	319.619.563	6.982.626.296	56	40	5
2005	2.734.954.000	556.880.000	913.059.000	1.013.574.000	5.218.467.000	5.218.467.000	3.298.503.832	193.290.538	3.491.794.370	391.134.188	9.101.395.558	57	38	4

2005 yılı döner sermaye rakamları tekliftir.

** Kantin, kafeterya, yurt, kira vb. gelirler (2005 yılı gelirleri tekliftir.)

VY = Veri Yok

8.6 Öğrenci Başına Cari Maliyetler ve Öğrenci Katkı Payları

Seçilmiş bazı üniversite eğitim programlarına göre, öğrenci cari maliyetleri ve katkı payları Tablo 8.17’de verilmiştir. Katkı paylarının harcama kalemlerine göre dağılımı ise Tablo 8.18’de gösterilmiştir.

Tablo 8.17 Programlara göre öğrenci başına cari maliyetler ve öğrenciler tarafından ödenen katkı payları (Milyon TL)

Program	2003-2004			2004-2005		
	Ort. Cari Maliyet	Katkı Payı		Ort. Cari Maliyet	Katkı Payı	
		I. Öğretim	II. Öğretim		I. Öğretim	II. Öğretim
Tip	9.882	375	-	11.365	431	-
Yabancı Diller YO	7.597	250	3.805	8.737	287	3.369
Sivil Havacılık YO	5.427	300	2.715	6.241	345	3.121
Konservatuvar	5.427	375	2.715	6.241	431	3121
Diğer Sağlık Bilimleri	3.564	315	-	4.100	362	-
Güzel Sanatlar	2.446	200	1.225	2.813	230	1.407
Mühendislik-Mimarlık	1.944	245	975	2.236	282	1.120
Ziraat-Orman	1.944	245	975	2.236	282	1.120
Fen-Edebiyat	1.625	180	815	1.873	207	937
Hukuk-İktisat-İşletme	1.467	200	735	1.688	230	845
Diğer 4 Yıllık YO	1468	120	735	1.688	138	845
Eğitim	1.305	180	655	1.501	207	753
İletişim	1.223	180	615	1.407	207	704
2 Yıllık MYO	978	120	490	1.125	138	563
Lisansüstü Programlar	968	165	-	1.122	190	-
Açık Öğretim	125	45	-	144	52	-

Tablo 8.18 Son dört yılda öğrencilerden alınan katkı payının harcama kalemlerine oransal dağılımı

Harcama Kalemi	2001 (%)	2002 (%)	2003 (%)	2004 (%)
Beslenme	35	34	33	34
Sağlık	11	11	10	9
Spor	7	7	8	6
Barınma	4	4	4	4
Kültür	4	4	4	3
Diğer Sosyal Hizmetler	8	8	8	7
Genel Yönetim	2	2	2	2
Transferler	4	4	4	4
Üniv. Cari ve Yat. Hiz.	25	26	27	31
TOPLAM	100	100	100	100

Tablo 8.18’den görüldüğü gibi, öğrencilerin ödediği katkı paylarından üniversitelerin cari ve yatırım harcamalarının payı, yasal düzenlemeler ile 2001 yılı ile 2003 yılları arasında % 26 civarında seyir izlemiştir.

Bölüm 9

Türk ve Akraba Toplulukları İle İlişkiler ve Yurt Dışında Okuyan T.C. Vatandaşı Öğrenciler

9.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrenciler

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından; ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitimlerini ülkemiz üniversitelerinde yapmak üzere gelen öğrenci sayıları Tablo 9.1 ve 9.2’de gösterilmiştir.

Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu öğrencilere ilişkin 2922 sayılı Kanun ve 85/9380 sayılı yönetmeliğin 4. maddesi gereğince yapılan Değerlendirme Kurulu toplantısında, 2005-2006 eğitim-öğretim yılı için Türk Cumhuriyetlerine 600 (150x4), Balkanlara 343, Asya Ülkeleri, Türk Toplulukları ve Rusya’ya 457, ve ek 100 kontenjan olmak üzere toplam 1500 kontenjan ayrılmıştır. Devlet Bakanlığı’nda 12 Ocak 2005 tarihinde yapılan Koordinasyon Kurulu toplantısında kararlaştırılan öğrenci kontenjanlarının ülke ve topluluklara göre dağılımı Tablo 9.3’te verilmiştir.

Ayrılan kontenjanlara program dağılımı, ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda yapılmaktadır. İhtiyaç duyulan programlar, Dışişleri Bakanlığı kanalı ile ilgili ülkelere istenmekte, bilgiler Kurulumuza ulaştığında, üniversitelerimizin fiziki imkanları ve ülkelerin istekleri dikkate alınarak, öğrencilerin öğrenim görecekları programlar ve yükseköğretim kurumları belirlenmektedir.

2005 yılında Arnavutluk, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Kırım, Kırgızistan, Kazakistan, Kosova, Makedonya, Moldova, Romanya, Tacikistan, Tataristan ve Türkmenistan seçme ve yerleştirme sınavları yapılmıştır.

Sınavda, Türkçe bilen öğrenciler için Türkçe seviye tespit sınavı da uygulanmaktadır. Sınav sonucunda (A) ve (B) seviyesinde Türkçe bilen öğrenciler yerleştirildikleri yükseköğretim kurumlarında öğrenime başlamakta, (C) seviyesindeki Türkçe bilen öğrenciler ise 1 yıl Türkiye Türkçesi eğitimi görerek bir sonraki yıl üniversitelerde kazanmış oldukları programlarda eğitimlerini sürdüreceklerdir.

Türkiye’de yapılan Türk Cumhuriyetleri ile Akraba Toplulukları Sınavı’nın (TCS) Türkçe Seviye Tespit Bölümünde baraj sistemi uygulanmaktadır. Baraj, öğrencinin üniversitedeki eğitim-öğretimini sürdürebilecek derecede Türkiye Türkçesi bildiğinin kanıtlanması amacıyla yöneliktir.

Tablo 9.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Ülkemizde Eğitim Görmeye Gelen Öğrencilerin Ülkelere ve Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR	1992			1993			1994			1995			1996			1997			1998		
ÜLKELER	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN
AZERBAYCAN	1400	1291	0	600	314	0	240	79	0	202	202	2	237	220	6	198	195	16	151	149	11
KAZAKİSTAN	1400	1007	0	600	290	0	240	84	0	202	108	9	200	200	11	182	160	19	150	143	21
KIRGIZİSTAN	1400	267	0	600	272	1	240	183	1	235	97	0	182	172	5	186	171	9	200	190	28
ÖZBEKİSTAN	1400	1383	0	600	240	3	240	2	0	200	147	2	150	127	5	175	4	1	5	4	0
TACİKİSTAN	0	0	0	40	1	1	40	40	0	30	27	1	66	66	11	60	59	12	64	64	14
TÜRKMENİSTAN	1400	1040	0	614	561	0	240	214	0	200	176	2	441	415	10	479	353	17	215	211	43
BALKANLAR	869	440	0	789	331	0	320	206	0	315	209	2	352	254	5	343	327	21	296	248	59
ASYA ÜLKELERİ	52	49	0	758	541	1	221	161	1	301	242	27	278	188	36	216	194	22	209	178	65
TÜRK TOPLULUKLARI	117	89	0	75	32	0	89	64	0	90	79	2	96	86	8	125	115	16	105	85	28
RUSYA FEDERASYONU	159	129	0	544	497	1	295	176	0	285	187	2	259	183	1	212	173	26	184	165	24
GENEL TOPLAM	8197	5695	0	5220	3079	7	2165	1209	2	2060	1474	49	2261	1911	98	2176	1751	159	1579	1437	293

YILLAR	1999			2000			2001			2002			2003			2004			GENEL		
ÜLKELER	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN
AZERBAYCAN	150	133	20	170	149	72	150	128	93	156	156	145	164	164	164	150	150	150	3968	3330	679
KAZAKİSTAN	152	142	50	184	135	89	157	157	101	150	150	105	150	150	119	150	150	150	3917	2876	674
KIRGIZİSTAN	166	159	56	173	173	94	182	165	110	180	180	148	162	162	147	150	150	150	4056	2341	749
ÖZBEKİSTAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	3	5	5	5	2778	1915	19
TACİKİSTAN	70	62	37	40	38	28	40	40	36	40	38	36	40	40	23	42	42	42	572	517	241
TÜRKMENİSTAN	197	197	67	152	145	70	150	138	97	150	118	109	150	121	114	151	136	112	4539	3825	641
BALKANLAR	405	365	127	386	341	198	357	317	244	395	357	268	397	397	361	462	462	450	5686	4254	1735
ASYA ÜLKELERİ	242	194	73	181	175	116	162	152	112	244	229	176	236	236	219	319	319	319	3419	2858	1167
TÜRK TOPLULUKLARI	143	136	53	153	139	74	121	111	69	163	159	126	210	210	137	183	183	183	1670	1488	696
RUSYA FEDERASYONU	216	162	30	155	94	53	126	81	40	147	85	46	96	76	57	80	80	80	2758	2088	360
GENEL TOPLAM	1741	1550	513	1594	1389	794	1445	1289	902	1625	1472	1159	1608	1559	1344	1692	1677	1641	33363	25492	6961

Tablo 9.2 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Ülkemizde Eğitim Görmeye Gelen Öğrencilerin Ülkelere ve Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR	1992			1993			1994			1995			1996			1997			1998		
ÜLKELER	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN
AZERBAIJAN	1400	1291	0	600	314	0	240	79	0	202	202	2	237	220	6	198	195	16	151	149	11
KAZAKISTAN	1400	1007	0	600	290	0	240	84	0	202	108	9	200	200	11	182	160	19	150	143	21
KIRGIZISTAN	1400	267	0	600	272	1	240	183	1	235	97	0	182	172	5	186	171	9	200	190	28
ÖZBEKISTAN	1400	1383	0	600	240	3	240	2	0	200	147	2	150	127	5	175	4	1	5	4	0
TACIKISTAN	0	0	0	40	1	1	40	40	0	30	27	1	66	66	11	60	59	12	64	64	14
TÜRKMENİSTAN	1400	1040	0	614	561	0	240	214	0	200	176	2	441	415	10	479	353	17	215	211	43
CUMHURİYETLER	7000	4988	0	3054	1678	5	1240	602	1	1069	757	16	1276	1200	48	1280	942	74	785	761	117
ARNAVUTLUK	0	0	0	0	0	0	20	17	0	20	19	1	20	20	0	25	25	3	25	22	7
BATI TRAKYA	0	0	0	33	1	0	20	1	0	10	10	0	10	9	1	11	11	0	10	9	3
BOSNA HERSEK	0	0	0	400	47	0	60	32	0	60	19	0	60	28	0	49	49	0	40	25	8
BULGARISTAN	0	0	0	100	84	0	80	73	0	100	86	0	122	95	1	120	120	11	80	66	28
GAGAVUZ	82	80	0	100	90	0	20	13	0	20	11	0	22	22	0	35	22	0	26	26	3
HIRVATISTAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	7	4	1
KARADAG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2	0	2	2	0
KOSOVA	12	12	0	50	31	0	40	10	0	31	15	0	34	13	1	30	29	1	36	36	3
POLONYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MAKEDONYA	1	1	0	86	60	0	30	29	0	41	33	1	45	38	1	30	29	2	36	32	4
ROMANYA	0	0	0	10	8	0	30	20	0	13	7	0	13	10	0	11	11	1	15	11	2
SANCAK	774	347	0	10	10	0	20	11	0	20	9	0	26	19	1	24	24	3	19	15	0
SIRBISTAN KARADAG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
YUGOSLAVYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BALKANLAR	869	440	0	789	331	0	320	206	0	315	209	2	352	254	5	343	327	21	296	248	59
AFGANISTAN	1	0	0	602	452	1	35	8	0	75	55	10	38	33	5	25	7	0	22	22	9
IRAK TÜRKMEN	8	8	0	4	1	0	73	52	1	80	68	8	90	49	7	50	47	2	50	48	7
IRAN	2	2	0	5	0	0	17	8	0	5	0	0	5	3	0	10	10	0	20	2	0
LÜBNAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	2	2	1
SURİYE	4	2	0	50	0	0	40	37	0	41	37	2	45	8	2	14	14	2	20	20	16
ÜRDÜN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AHİSKA	37	37	0	97	88	0	56	56	0	100	82	7	100	95	22	115	115	18	95	84	32
ASYA ÜLKELERİ	52	49	0	758	541	1	221	161	1	301	242	27	278	188	36	216	194	22	209	178	65
GÜRCİSTAN	0	0	0	0	0	0	20	1	0	10	3	1	8	7	0	10	7	1	10	0	0
KAZAK TÜRKÜ	0	0	0	10	8	0	0	0	0	5	5	0	2	2	0	3	0	0	5	0	0
KIRIM	47	41	0	23	0	0	36	36	0	50	49	1	60	54	5	65	62	7	50	46	14
MOĞOLISTAN	26	23	0	22	22	0	15	14	0	10	10	0	8	8	2	20	20	5	20	20	9
UKRAYNA	0	0	0	0	0	0	3	2	0	5	3	0	5	2	1	5	4	1	5	4	1
UYGUR	44	25	0	20	2	0	15	11	0	10	9	0	13	13	0	22	22	2	15	15	4
TÜRK TOPLULUKLARI	117	89	0	75	32	0	89	64	0	90	79	2	96	86	8	125	115	16	105	85	28
ADIGE	0	0	0	15	13	0	3	0	0	5	1	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0
ALTAY	0	0	0	10	8	0	10	9	0	10	9	0	5	0	0	5	5	2	5	5	0
BAŞKORDİSTAN	21	7	0	62	52	0	31	31	0	30	29	0	34	24	0	34	34	2	25	24	2
BELARUSYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	1	0	2	1	0
BURYAT	0	0	0	0	0	0	25	10	0	10	0	0	2	2	0	5	3	1	2	2	0
ÇEÇENİSTAN	0	0	0	100	91	0	23	23	0	13	1	0	22	20	0	10	5	0	8	8	4
ÇUVAŞİSTAN	0	0	0	13	13	0	22	22	0	40	26	0	20	17	0	15	9	2	10	8	1
DAĞİSTAN	5	5	0	10	10	0	27	23	0	25	24	2	15	13	0	15	15	5	15	15	3
HAKAS	7	7	0	10	10	0	10	6	0	10	0	0	5	0	0	3	3	1	5	5	1
İNGUŞETYA	0	0	0	36	35	0	21	21	0	6	1	0	5	5	0	5	2	0	5	5	0
KABARTAY- BALKAR	25	14	0	59	56	0	20	0	0	20	20	0	10	10	0	20	15	6	10	9	3
KAFKAS TOPLULUK.	15	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KALMUKLAR	0	0	0	5	0	0	3	0	0	5	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0
KARAÇAY ÇERKEZ	60	57	0	54	54	0	20	2	0	34	27	0	20	16	1	11	11	3	10	10	2
KARA KALPAK	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KUMUK	2	1	0	12	12	0	0	0	0	5	5	0	10	2	0	0	0	0	0	0	0
LİTVANYA VE BALTIK	0	0	0	3	3	0	3	0	0	0	0	0	4	1	0	5	3	1	5	5	0
MARI	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MORDVİN FED.CUM.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NOGAY	3	3	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0
OSETYA	0	0	0	6	5	0	2	0	0	3	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
PERM OBLASTI	0	0	0	0	0	0	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RUSYA FED.	0	0	0	13	13	0	5	3	0	10	1	0	10	1	0	5	0	0	0	0	0
SAHA (YAKUT)	0	0	0	20	20	0	15	12	0	15	15	0	5	5	0	5	4	2	5	2	0
SAMARA	0	0	0	0	0	0	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ŞOR TÜRKLERİ	0	0	0	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	3	0
TATARİSTAN	16	16	0	86	84	0	35	5	0	30	17	0	80	62	0	63	63	1	58	58	8
TUVA	3	3	0	11	11	1	10	0	0	10	10	0	5	5	0	5	0	0	5	5	0
RUSYA FEDERASYONU	159	129	0	544	497	1	295	176	0	285	187	2	259	183	1	212	173	26	184	165	24
GENEL TOPLAM	8197	5695	0	5220	3079	7	2165	1209	2	2060	1474	49	2261	1911	98	2176	1751	159	1579	1437	293

Tablo 9.2 (Devam) Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Ülkemizde Eğitim Görmeye Gelen Öğrencilerin Ülkelere ve Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR	1999			2000			2001			2002			2003			2004			GENEL		
ÜLKELER	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN
AZERBAYCAN	150	133	20	170	149	72	150	128	93	156	156	145	164	164	164	150	150	150	3968	3330	679
KAZAKISTAN	152	142	50	184	135	89	157	157	101	150	150	105	150	150	119	150	150	150	3917	2876	674
KIRGIZISTAN	166	159	56	173	173	94	182	165	110	180	180	148	162	162	147	150	150	150	4056	2341	749
ÖZBEKİSTAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	3	5	5	5	2778	1915	19
TACİKİSTAN	70	62	37	40	38	28	40	40	36	40	38	36	40	40	23	42	42	42	572	517	241
TÜRKMENİSTAN	197	197	67	152	145	70	150	138	97	150	118	109	150	121	114	151	136	112	4539	3825	641
CUMHURİYETLER	735	693	230	719	640	353	679	628	437	676	642	543	669	640	570	648	633	609	19830	148	3003
ARNAVUTLUK	28	24	11	15	14	13	16	14	13	15	14	14	20	20	19	25	25	18	229	214	99
BATİ TRAKYA	20	20	8	22	22	8	33	22	19	30	28	14	25	25	22	38	38	33	262	196	108
BOSNA HERSEK	36	24	11	26	22	17	30	27	18	32	22	17	30	30	28	30	30	30	853	355	129
BULGARİSTAN	78	70	31	130	111	82	85	80	73	94	93	70	83	83	78	90	90	90	1162	1051	464
GAGAVUZ	32	32	11	30	30	15	42	41	27	40	40	27	40	40	34	41	41	41	530	488	158
HIRVATİSTAN	5	5	3	6	4	4	5	5	5	5	5	1	5	5	3	6	6	6	44	39	23
KARADAĞ	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	2	2	2	2	1	0	0	0	15	8	3
KOSOVA	126	116	32	91	91	39	67	66	49	78	75	63	99	99	87	114	114	114	808	707	389
POLONYA	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	3	1	1
MAKEDONYA	48	48	10	36	34	13	47	47	27	53	49	38	53	53	62	62	62	62	568	515	211
ROMANYA	10	6	3	8	2	2	8	6	6	20	19	14	20	20	18	24	24	24	182	144	70
SANCAK	20	20	7	20	11	5	20	9	7	20	4	4	14	14	14	25	25	25	1012	518	66
SİRBİSTAN KARADAĞ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	7	7	7	7	7
YUGOSLAVYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	3	6	6	4	0	0	0	11	11	7
BALKANLAR	405	365	127	386	341	198	357	317	244	395	357	268	397	397	361	462	462	450	5686	425	1735
AFGANİSTAN	40	23	5	11	11	9	15	15	4	50	50	29	53	53	50	85	85	85	1052	814	207
IRAK TÜRKMEN	50	42	12	40	40	21	40	40	30	43	43	38	50	50	47	80	80	80	658	568	253
İRAN	30	18	7	35	34	25	28	27	21	24	24	15	15	15	15	30	30	30	226	173	113
LÜBNAN	2	2	0	3	3	3	5	4	4	5	5	5	5	5	3	4	4	4	28	26	20
SURİYE	20	9	2	11	11	8	12	9	4	23	18	14	20	20	14	10	10	10	310	195	74
ÜRDÜN	0	0	0	0	0	0	2	2	0	6	4	4	4	4	1	6	6	6	18	16	11
AHİSKA	100	100	47	81	76	50	60	55	49	93	85	71	89	89	89	104	104	104	1127	1066	489
ASYA ÜLKELERİ	242	194	73	181	175	116	162	152	112	244	229	176	236	236	219	319	319	319	3419	285	1167
GÜRCİSTAN	2	2	2	7	7	0	10	7	6	12	12	11	60	60	9	21	21	21	170	127	51
KAZAK TÜRKÜ	5	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	0	10	10	0	0	0	0	50	36	0
KIRIM	68	68	23	79	72	40	45	45	26	61	57	44	47	47	43	47	47	47	678	624	250
MOĞOLİSTAN	31	29	16	40	36	23	41	40	28	51	51	50	57	57	57	74	74	74	415	404	264
UKRAYNA	5	4	2	7	6	2	4	4	4	7	7	2	5	5	3	6	6	6	57	47	22
UYGUR	32	32	10	20	18	9	21	15	5	22	22	19	31	31	25	35	35	35	300	250	109
TÜRK TOPLULUKLARI	143	136	53	153	139	74	121	111	69	163	159	126	210	210	137	183	183	183	1670	148	696
ADİGE	2	0	0	3	2	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	1	1	1	44	26	10
ALTAY	3	1	0	3	3	0	3	1	1	3	3	2	3	3	0	1	1	1	61	48	6
BAŞKORDİSTAN	25	23	4	23	18	12	11	4	1	10	8	5	10	10	6	5	5	5	321	269	37
BELARUSYA	6	6	0	2	1	1	2	0	0	2	0	0	2	2	0	1	1	1	20	12	2
BURYAT	4	4	1	4	1	0	4	4	2	4	3	3	3	3	2	4	4	4	67	36	13
ÇEÇENİSTAN	5	5	2	13	10	4	10	0	0	19	7	4	7	7	5	5	5	5	235	182	24
ÇUVAŞİSTAN	18	10	5	6	6	4	6	4	2	5	3	2	3	3	3	4	4	4	162	125	23
DAĞİSTAN	27	19	2	10	9	7	9	1	0	8	0	0	5	0	0	6	6	6	177	140	25
HAKAS	4	4	2	3	3	1	3	3	2	4	3	3	3	3	2	1	1	1	68	48	13
İNGUŞETYA	2	1	0	2	2	2	2	2	1	3	3	2	3	0	0	1	1	1	91	78	6
KABARTAY- BALKAR	12	10	3	10	6	5	7	7	4	8	2	2	5	0	0	3	3	3	209	152	26
KAFKAS TOPLULUK.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	15	0
KALMUKLAR	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	1	1	1	1	1	1	28	2	2
KARAÇAY ÇERKEZ	20	9	5	8	3	2	6	6	4	5	0	0	5	0	0	3	3	3	256	198	20
KARA KALPAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0
KUMUK	8	8	0	4	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	41	30	1
LİTVANYA VE BALTİK	6	4	2	5	1	1	5	4	3	8	3	2	4	2	2	4	4	4	52	30	15
MARİ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0
MORDVİN FED.CUM.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0
NOGAY	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	3	0
OSETYA	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	5	0
PERM OBLASTI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	0
RUSYA FED.	15	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	68	18	0
SAHA (YAKUT)	2	2	0	3	3	1	6	4	0	3	2	0	3	3	1	1	1	1	83	73	5
SAMARA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	0
ŞOR TÜRKLERİ	0	0	0	2	0	0	2	0	0	2	1	0	1	1	0	1	1	1	20	13	1
TATARİSTAN	49	49	4	30	16	7	36	31	14	50	40	16	30	30	29	35	35	35	598	506	114
TUVA	7	7	0	8	8	3	8	7	3	8	4	3	5	5	4	3	3	3	88	68	17
RUSYA EDERASYONU	216	162	30	155	94	53	126	81	40	147	85	46	96	76	57	80	80	80	2758	208	360
GENEL TOPLAM	1741	1550	513	1594	1389	794	1445	1289	902	1625	1472	1159	1608	1559	134	1692	1677	164	33363	254	6961

Tablo 9.3 2004-2005 Öğretim Yılında Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarına Ayrılan Kontenjanlar

ÜLKELER	KONTENJAN	
	ÜLKE	TOPLAM
AZERBAYCAN	150	150
KAZAKİSTAN	150	150
KIRGIZİSTAN	150	150
TÜRKMENİSTAN	150	150
CUMHURİYETLER	600	600
ARNAVUTLUK	20	20
BATI TRAKYA	30	30
BOSNA HERSEK	30	30
BULGARİSTAN	55	55
HIRVATİSTAN	3	3
SİRBİSTAN-KARADAĞ	3	3
KOSOVA	84	84
Kosova	60	
Arnavut,Boşnak ve diğer	24	
MAKEDONYA	45	45
MOLDOVA	40	40
Gagauz	35	
Moldovan	5	
ROMANYA	23	23
SANCAK	10	10
BALKANLAR	343	343
AFGANİSTAN	50	50
IRAK TÜRKMENLERİ	70	70
İRAN(Azeri, Türkmen, Kaşgay)	10	10
LÜBNAN	2	2
SURİYE TÜRKMENLERİ	10	10
ÜRDÜN	4	4
ASYA ÜLKELERİ	146	146
ÇİN HALK CUMHURİYETİ	20	20
GÜRCİSTAN (Abhazya, G: Osetya, Acaristan)	10	10
MOĞOLİSTAN	50	50
Moğol	45	
Kazak	5	
UKRAYNA	43	43
Kırım Tatarları	40	
Ukrayna	3	
AHISKA TÜRKLERİ	98	98
Azerbaycan	20	
Kazakistan	35	
Kırgızistan	20	
Rusya Federasyonu	20	
Ukrayna	2	
Tataristan	1	
TACİKİSTAN	30	30
TÜRK TOPLULUKLARI	251	251
BELARUS		0
BALTİK ÜLKELERİ	2	2
RUSYA	58	58
Adıgey	1	
Altay	1	
Başkortostan	4	
Buryat	3	
Çuvaşistan	2	
Dağıstan (Kumuk+Nogay)	5	
Hakasya	1	
İnguşetya	1	
Kabartay Balkar	2	
Kalmukya	1	
Karaçay Çerkez	2	
Saha	1	
Şor Türkleri	1	
Tataristan	30	
Tuva	3	
RUSYA FEDERASYONU	60	60
EK KONTENJAN	100	100
GENEL TOPLAM	1500	1500

Devlet burslusu öğrencilerin dışında, *Türkiye Diyanet Vakfı* tarafından İlahiyat Fakültelerinde eğitim görmesi istenen öğrenciler de bulunmaktadır. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında Afganistan'a 19, Arnavutluk'a 14, İsrail'e 3 Kazakistan'a 10, Kosova'ya 8, Makedonya'ya 3 ve Moğolistan'a 2 olmak üzere toplam 59 öğrenciye burs tahsis edilmiştir. 1998-1999 yılından itibaren *Türkiye Diyanet Vakfı* tarafından toplam 1331 öğrenciye burs verilmiştir.

İslam Kalkınma Bankası burslusu olarak 446; Kültür Anlaşmaları, Kültürel Değişim Programları ve benzeri anlaşmalar çerçevesinde hükümetler emrine verilen yükseköğretim burslarından yararlanan 640; *Doğu Türkistan Vakfı* tarafından getirilen ve burs verilen 92 öğrenci yükseköğretim kurumlarımızın lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim görmektedirler.

Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları Liselerinden mezun öğrencilerden isteyenlerin kendi imkanları ile ülkemizde eğitimlerini sürdürmelerini sağlamak amacıyla; Türkiye'de Ankara'da, Türkiye dışında Tiran (Arnavutluk), Bakü (Azerbaycan), Dakka (Bangaldeş), Almatı (Kazakistan), Bişkek (Kırgızistan), Beyrut (Lübnan), Üsküp (Makedonya), Kabil ve Mezar-ı Şerif (Afganistan), Kuala Lumpur (Malezya), Kahire (Mısır), Ulanbator (Moğolistan), Taşkent (Özbekistan), İslamabad (Pakistan), Kazan (Rusya Federasyonu), Şam (Suriye) ve Amman (Ürdün)'de *Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı* (YÖS) yapılmaktadır.

Yabancı uyruklu öğrencilerden kendi mali imkanları ile Türkiye'de yükseköğrenim görmek isteyenlerin *Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı*'nı (YÖS) kazanmaları zorunludur. Yabancı uyruklu öğrencilerin üniversitelere kabulleri, Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) Temel Öğrenme Becerileri testinden en az 40'ın altında standart puan almamak kaydıyla YÖS sonuçlarına göre ve üniversitelerin teklifi üzerine Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nca onaylamış eşdeğerliği kabul edilen sınav ve taban puanları değerlendirilerek ilgili üniversitelerce yapılacaktır.

1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren *Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı*'nda (YÖS) başarılı olan toplam öğrenci sayısı 13717'dir.

9.1.1 Türkçe öğretimi

Öğrencilere bir yıl Türkiye Türkçesi öğretilmesi ile ilgili görev Kurulumuza verilmiştir. Bu hizmetin yapılması için Ankara Üniversitesi *Türkçe Öğretim Merkezi* (TÖMER), 8 ilde öğrencilere Türkiye Türkçesi eğitimi vermenin yanında çeşitli uyum sorunlarının çözülmesinde de yardımcı olmuştur. Ankara Üniversitesi'nin yükünü hafifletmek amacıyla, 1995-1996 eğitim-öğretim yılından itibaren Gazi ve Abant İzzet Baysal Üniversiteleri, 1996-1997 eğitim-öğretim yılından itibaren de Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü tarafından Türkiye Türkçesi eğitimi verilmeye başlanmıştır.

9.1.2 Öğrencilerin başarı durumu

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren gelen öğrencilerin başarı durumları Kurulumuz tarafından takip edilmektedir. Üniversitelerimizden alınan başarı durumlarına ilişkin bilgiler incelendiğinde, iyi bir seçim yapılarak getirilen ülkelerin öğrencilerinin daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu nedenle, seçme ve yerleştirme sınavı yapılan ülkelerde başvuruların çok olmasının sağlanması, diğer ülke ve topluluklarda ise öğrenci seçimlerine daha fazla özen gösterilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

Tablo 9.4'ten görüldüğü gibi, üniversitelerimize yerleştirilen öğrencilerden 12162'sinin çeşitli nedenlerle bursları kesilmiştir. Bursu kesilen öğrencilerin durumları incelendiğinde, devamsız öğrencilerin sayısının çok olduğu görülmektedir.

Tablo 9.4 Türk Cumhuriyetleri ile Türk Akraba Topluluklarından gelen öğrencilerden bursu kesilenlerin yıllara ve nedenlere göre dağılımı

YILLAR	VERİLEN ÜLKE KONTENJANI	KULLANILAN ÜLKE KONTENJANI	ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİ	MEZUN ÖĞRENCİ	BURSU KESİLEN					
					DEVAMSIZ	DİSİPLİN	KAYIT YAPTIRMAYAN	BAŞARISIZ	DİĞER	TOPLAM
1992	8197	5695	0	2110	496	17	543	352	2177	3585
1993	5220	3079	7	1020	340	8	551	373	780	2052
1994	2165	1209	2	462	92	2	135	187	329	745
1995	2060	1474	49	509	87	6	101	355	367	916
1996	2261	1911	98	594	67	8	283	283	578	1219
1997	2176	1751	159	635	78	4	184	254	437	957
1998	1579	1437	293	485	54	2	112	219	272	659
1999	1741	1550	513	314	43	4	136	271	269	723
2000	1594	1389	794	143	36	0	31	155	230	452
2001	1445	1289	902	79	31	1	26	94	156	308
2002	1625	1472	1159	16	18	2	11	57	209	297
2003	1608	1559	1344	2	12	1	5	32	163	213
2004	1692	1677	1641	0	3	0	1	0	32	36
TOPLAM	33363	25492	6961	6369	1357	55	2119	2632	5999	12162

Ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerine verilen burs miktarının yetersizliği, öğrencilerin eğitimleri dışında işlerle ilgilenmelerine neden olmaktadır. Ayrıca, Türkiye Türkçesi eğitimine geç gelmeleri, öğrenimlerine yeterli Türkçe öğrenmeden başlamaları, ortaöğretimlerdeki eğitim-öğretimin farklılığı, bazı ders kitaplarının pahalı olması ve kitap bedellerinin yeterli bulunmaması veya geç verilmesi, diğer başarısızlık nedenleri arasında sayılabilir.

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren öğrenim gören öğrencilerden 6369'u mezun olmuştur. Ön lisans diploması alan öğrencilerden başarılı olanların lisans programlarına dikey geçişleri teşvik edilmektedir. Ayrıca, lisans eğitimlerini ülkemizde tamamlayan öğrencilerden ülkelerince talep edilenler, lisansüstü eğitimlerine devam etmektedirler.

9.2 Yurt Dışında Okuyan T.C. Vatandaşı Öğrenciler ve Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik İşlemleri

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerin yükseköğretim amacıyla Türk Cumhuriyetlerine gidişlerinin ve karşılaşılabilecek diploma denkliği sorunlarının disiplin altına alınması gerekliliği düşünüldüğünden, 1997 yılından itibaren bu programların Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı'nın hazırladığı ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda yer alması uygun görülmüştür.

Yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından alınan ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomalarının denklik işlemleri 2547 sayılı Kanun ile bu kanun uyarınca çıkarılan ve 14 Temmuz 1996 tarih ve 22696 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren “Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği” hükümleri uyarınca yapılmaktadır.

Diploma denkliğini yaptırmak isteyenler bir dilekçe eşliğinde, anılan yönetmelikte belirtilen; bir önceki eğitim-öğretime ilişkin diploma aslı veya onaylı sureti, denkliği istenilen diploma veya mezuniyet belge aslı, öğrenim süresi içinde alınmış ders, not ve ders saatlerini gösterir üniversitesinden onaylı belge (transkript) aslı, yabancı dildeki belgelerin noter tasdikli Türkçe tercümeleri ve Pasaportlarını ibraz ederek başvurumaktadırlar.

Diplomaların ön incelemesi Diploma Denklik Komisyonunca yapılmakta, komisyonca oluşturulan öneriler Yükseköğretim Yürütme Kurulu Kararı ile kesinleşmektedir. Diploma Denklik Komisyonu, Yükseköğretim Kurulu Başkanı tarafından görevlendirilen Yükseköğretim Yürütme Kurulu üyelerinden birinin başkanlığında; Milli Komiteler Üst Kurulu tarafından önerilen kişiler arasından, Yükseköğretim Genel Kurulu tarafından seçilen en az 2 öğretim üyesinden oluşmakta, söz konusu komisyon gerektiği kadar alt komisyonlar kurabilmektedir.

Diploma denklik komisyonunca; belgelerin orijinal olup olmadığı, üzerlerinde kazıntı, silinti ve benzeri tahrifatın bulunup bulunmadığı, belgelerin başvuran kişiye ait olup olmadığı, diplomayı veren üniversite veya yükseköğretim kurumunun ve eğitimin yapıldığı programın tanınmış ve itibarlı bir kurum ve program olup olmadığı, diplomanın alındığı eğitim programının Türkiye'deki üniversitelerde verilmekte olan hangi düzeydeki eğitim programları ile eş değer olduğu araştırılmakta, diplomanın uluslararası düzeyde veya ikili anlaşmalarla tanınan bir üniversiteden alınmış olmasına rağmen, eğitim programının türü, niteliği, düzeyi konusunda tereddüde düşüldüğü durumlarda, kişiden üniversitenin resmi

katalogu ve ek belgelerle birlikte eğitimin yapıldığı ülkede hangi tarihlerde bulunmuş olduğunu pasaport veya diğer belgelerle kanıtlaması istenmekte, gerekirse o ülkedeki Türk Eğitim Müşavirliğinin veya Eğitim Ataşeliğinin görüşlerine başvurulmakta ve ihtiyaç halinde belgeler bir yükseköğretim kurumuna incelettirilerek görüş alınmaktadır.

Akademik belgelerin orijinal olmadığı, üzerinde tahrifat yapıldığı veya belgelerin kişiye ait olmadığı tespit edildiğinde denklik işlemi yapılmamakta ve bu kişiler hakkında yasal işlem yapılmak üzere Cumhuriyet Başsavcılıklarına suç duyurusunda bulunmaktadır.

Yapılan incelemeler sonucunda;

- a) Önlisans diplomalarının denklik işlemleri kabul veya ret şeklinde bir karara bağlanmakta, kabul edilenlere denklik belgesi verilmekte,
- b) Lisans diplomalarının denklik işlemlerinde, diplomanın alındığı kurumun uluslararası veya ikili anlaşmalarla tanınmış bir kurum olduğu, eğitimin yapıldığı programın Türkiye'deki benzeri eğitim programına denk olduğu, eğitim düzeyi ve öğrenim alanı açıkça tespit edilenlere "denklik belgesi" verilmekte,
- c) Lisans eğitimi düzeyi ve içeriği konusunda bir tereddüt hasıl olduğunda öğrenci, usul ve esasları Yükseköğretim Kurulunca belirlenen ve bir sınıf geçme, ders geçme sınavı niteliğinde olmayan, ancak öğrencinin almış olduğu derslerin kapsamının ve öğrencinin kazanması gereken en az bilgi düzeyinin tespitine yönelik özel bir "seviye tespit sınavı"na tabi tutulmakta, seviye tespit sınavları yılda bir kez iki aşamalı olarak 45 ayrı alanda gerçekleştirilmekte, bunlardan 21 tanesi Kurulumuzca, 4 tanesi Üniversitelerce, 20 tanesi ÖSYM tarafından yapılmakta, bu sınav ve belgelerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda aşağıdaki hususlardan birine karar verilmektedir:
 1. Lisans diplomasının denkliği kabul edilenlere denklik belgesi verilmekte,
 2. Eğitim düzeyi önlisans düzeyinde olduğu tespit edilenlere önlisans diploması denklik belgesi verilmekte, bu kişilerden dileyenler Türkiye'de lisans denklik tamamlama programına devam edebilmekte,
 3. Eğitim düzeyi üniversiter bir eğitime denk görülmeyenlerin talepleri reddedilmekte ve herhangi bir denklik belgesi verilmemektedir.
- d) Hazırlık sınıfı hariç en az 4 yıllık bir yükseköğretim programından mezun olmalarına rağmen diploma denklikleri önlisans düzeyi olarak tespit edilmiş olan veya seviye tespit sınavlarının birinci aşamasında başarılı olup ikinci aşamasında başarısız olan kişiler diledikleri takdirde, Türkiye'deki bir üniversitede lisans denklik tamamlama eğitimine başvurabilmektedirler. Lisans denklik tamamlama eğitimine katılmak isteyen öğrencilerin alanlar itibarıyla hangi üniversitelerde ve hangi fakültelerde eğitim-öğretim görebilecekleri Yükseköğretim Yürütme Kurulunca belirlenmekte, bu öğrencilerin öğrenim ücretleri hakkında, 3843 sayılı "Yükseköğretim Kurumlarında İkili Öğretim Yapılması, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun"un 7. maddesi hükümleri

uygulanmaktadır. Söz konusu tamamlama eğitiminin süresi ve öğrencinin almak zorunda olduğu dersler hakkında karar verme yetkisi üniversitelere ait olup, intibakı yapılan aday, o üniversitenin normal öğrencisi gibi 2547 sayılı Kanun'un 44. maddesine ve üniversitenin eğitim-öğretim ve sınav yönetmeliğine göre eğitim-öğretime devam etmekte, tamamlama eğitimini başarı ile bitiren öğrencilere Yükseköğretim Kurulu'nca lisans diploması denklik belgesi verilmektedir.

- e) Yüksek lisans denklik işlemleri kabul veya ret şeklinde karara bağlanmakta, kabul edilenlere denklik belgesi verilmektedir.
- f) Kişilerin her ne ad altında olursa olsun yurt dışından açık, ekstern, gıyabi eğitim gibi devam zorunluluğu bulunmayan bir eğitim-öğretim sonunda aldıkları sertifika veya diplomalara denklik verilmemekte, modern eğitim teknolojileri kullanılarak eğitim veren "uzaktan eğitim" programlarının tanınmışlığı Yükseköğretim Kurulu'nca ayrıca incelenerek karara bağlanmaktadır.

Yükseköğretim Yürütme Kurulu tarafından alınan kararlar çerçevesinde mevcut uygulamada;

- 1- Yurtdışından Tıp, Diş Hekimliği ve Eczacılık alanlarında alınan diplomalarla yapılan denklik başvuruları anılan yönetmelik hükümlerine göre incelenmekte, eksikliği bulunmadığı tespit edilen ilgililerin denklik başvuruları, ülke ayrımı gözetilmeksizin, yapılacak olan Seviye Tespit Sınavı sonucuna göre değerlendirilmektedir.
- 2- Çeşitli ülkelerin yurtdışında bulunan yükseköğretim kurumları 1997 yılından itibaren ÖSS kılavuzlarında yer almış olup, ÖSS kılavuzunda yer alan KKTC haricindeki ülkelerde öğrenim gören öğrencilerden, kılavuzda yer alan programlara ÖSS sonucuna göre ÖSYM tarafından yerleştirilen öğrencilerin alacakları diplomalara, yapılacak inceleme sonucunda ilgili mevzuata uygunluğu saptandığı takdirde, denklik belgesi düzenlenmekte, ÖSYM tarafından yerleştirilmeyen öğrencilerin denklik başvuruları reddedilmektedir. Yine ÖSS kılavuzunda yer alan “özel yetenek” sınavı ile öğrenci kabul eden programlarda öğrenime başladıkları yıl itibarıyla geçerli olan ÖSS’den 105 (özel yetenek öğretmenlik programları için 120) 2003 yılından itibaren 160 (özel yetenek öğretmenlik alanları için 185) ve üzeri puan alan ve ÖSS kılavuzunda belirtilen kontenjan çerçevesinde yerleşen öğrencilerin alacakları diplomalara, yapılan inceleme sonucunda ilgili mevzuata uygunluğu saptandığı takdirde, denklik belgesi düzenlenmekte, aksi takdirde denklik başvuruları reddedilmektedir.
- 3- KKTC dışında ÖSS kılavuzunda yer alan ülkelerin ana dili haricinde kılavuzda yer alan dil programlarına ÖSYM tarafından yerleştirilen öğrencilerin alacakları diplomaların denklik değerlendirmesi, yapılan inceleme sonucunda, ilgili mevzuata uygunluğu saptandığı takdirde, KPDS ya da yalnızca İngiliz dili için TOEFL sınavı sonucuna göre yapılmakta, ilgili dil için KPDS’den 70 ve üzeri TOEFL’den 550 ve üzerinde puan alan başvuru sahipleri adına denklik belgesi düzenlenmektedir.
- 4- KKTC haricinde, ÖSS kılavuzunda yer alan ülkeler dışında, yurtdışında bulunan yükseköğretim kurumlarında öğrenim görecektir olan öğrencilerin, yükseköğrenime başladıkları yıl itibarıyla geçerli olan ÖSS’den, ilgili alan türünde, önlisans programları için 160 ve üzeri, lisans programları için 185 ve üzeri puan almaları gerekmekte olup, bu koşulu sağlamayan adayların denklik başvuruları reddedilmektedir.

- 5- Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra oluşan Rusya Federasyonu, Türk Cumhuriyetleri ve diğer Bağımsız Devletler ile Balkan ülkelerinde bulunan ve Kurulumuzca tanınan yükseköğretim kurumlarında, ÖSS kılavuzunda yer almaya başlamadan önceki bir tarihte öğrenime başlayanların denklik başvuruları üzerinde yapılan incelemeler neticesinde, Temel Fen Bilimleri, Tarih, Sanat Tarihi, Coğrafya, Sosyoloji, öğrenim görülen ülkelerin ana dilleri üzerine verilen eğitim, Klasik Arkeoloji ve Güzel Sanatlar dallarında alınan diplomaları ile yapılan başvuruların incelenmesi sonucunda ilgili mevzuata uygunluğu saptandığı takdirde denklik belgesi düzenlenmekte, öğrenim görülen ülkelerin ana dillerinden farklı dil programlarının denklik değerlendirmesi KPDS ya da yalnızca İngilizce için TOEFL sınavı sonucuna göre yapılmakta, ilgili dil için KPDS'dan 70 ve üzeri TOEFL'dan 550 ve üzerinde puan alan başvuru sahipleri adına denklik belgesi düzenlenmekte, Tıp, Eczacılık, Diş Hekimliği, Mühendislik, Hukuk, Öğretmenlik alanlarında alınan diplomaların denklik başvuruları yapılacak olan Seviye Tespit Sınavı sonucuna göre değerlendirilmekte, diğer alanlarda alınan diplomaların denklik başvuruları ise oluşturulan alt komisyonlardan veya üniversitelerimizden alınan görüş doğrultusunda değerlendirilerek kabul edilmekte, reddedilmekte ya da yapılacak olan seviye tespit sınavı sonucuna göre değerlendirilmektedir.
- 6- KKTC'de bulunan, diploma denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından tanınan ve ÖSYS kılavuzunda yer alan üniversitelerin önlisans ve lisans programlarına ilgili kılavuzda belirtilen esaslar çerçevesinde, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından merkezi genel yerleştirme ve merkezi genel yerleştirme sonucunda boş kalan kontenjanlarına ÖSYM tarafından ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarına olduğu gibi ek yerleştirme ile yerleştirilen ve sözkonusu üniversitelerde öğrenim görerek diploma alan ilgililerin denklik başvuruları incelenerek, ve 26 Mayıs 1998 tarihinde imzalanan "T.C Yükseköğretim Kurulu ile KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Arasında Yükseköğretimde İşbirliği Protokolü" hükümleri uyarınca tespit ve tesis edilen usul ve esaslar çerçevesinde öğrenim görerek diploma almaları ve başvurularının ilgili mevzuata uygunluğunun saptanması halinde denklik verilmekte, aksi takdirde başvurular reddedilmekte ya da yapılacak olan Seviye Tespit Sınavı sonucuna göre değerlendirilmektedir.

Söz konusu üniversitelerin özel yetenek programlarına öğrenci alımında uygulanacak işlem ve koşullar ilgili yükseköğretim kurumları tarafından adaylara duyurulmakta olup, özel yetenek sınavı sonuçlarına göre öğrenci kabul eden programlarda öğrenime başlayan öğrencilerin ülkemizdeki üniversitelere yatay geçiş yapmaları mümkün değildir.

9.3 Öğretim Üyeleri

1991 yılından bu yana ülkemiz ile Türk Cumhuriyetleri arasında yoğun bir öğretim üyesi değişimi sürmektedir. Bu değişim ilk yıllarda sadece Türkiye'ye doğru görülüyorsa da, son yıllarda ülkemizden de gittikçe artan sayıda öğretim elemanı bu ülkelerde görev almaktadır. 1997 yılından günümüze Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde T.C uyruklu 1774 bilim adamı görevlendirilmiştir.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 34. maddesine göre, ülkemiz devlet ve vakıf üniversitelerinde sözleşmeli olarak 2815 Türk Cumhuriyetleri uyruklu öğretim elemanı çalışmaktadır.

9.4 Yurt Dışında Kurulan Ortak Üniversiteler

9.4.1 Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi

Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in buyruğu ile 06.06.1991 tarihinde Kazakistan'ın Türkistan şehrinde kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti arasında Türkistan şehrinde *Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi* kurulmasına dair anlaşma, 31 Ekim 1992 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Bu anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki 3904 sayılı Kanun'un 4 Mayıs 1993 tarih ve 21571 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanması ile Üniversite bugünkü ortak uluslararası üniversite statüsüne kavuşturulmuştur. Üniversitenin kısaltılmış adı *Ahmet Yesevi Üniversitesi*'dir. Akademik, idari ve mali özerkliğe sahip olan üniversitenin Mütevelli Heyet Başkanlığı Ankara'da, eğitim-öğretim ise Kazakistan'dadır.

İki ülke arasında varılan sözleşme ve mutabakat gereği Mütevelli Heyet Başkanı ile Rektör I. Yardımcısı Türkiye Cumhuriyeti tarafından; Mütevelli Heyet Başkan Yardımcısı ile Üniversitenin Rektörü Kazakistan Cumhuriyeti tarafından atanmaktadır.

Yürütme Kurulu'nun 28.04.2000 tarih ve 26. Oturumunda Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi'nin talebi doğrultusunda, üniversitenin programlarının 2000 Yılı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzundan çıkartılması kararı alınmıştır.

Üniversitenin internet adresi www.yesevi.edu.tr

9.4.2 Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti arasında Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek şehrinde *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi* kurulmasına ilişkin anlaşma 30.09.1995 tarihinde İzmir'de imzalanmıştır.

Anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki 4144 sayılı Kanun 23.06.1996 tarih ve 22675 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve adigeçen anlaşma 09.07.1996 tarih ve 96/8350 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

17.12.1995 tarihinde Bişkek'te imzalanıp Dışişleri Bakanlığı'nca 13.08.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu'na sevk edilen ve 21.08.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Tüzüğü*'nün onaylanması, 22.09.1996 tarih ve 22765 sayılı Resmi Gazete'de, Mutabakat Zaptı'nın onaylanması ise 23.09.1996 tarih ve 22766 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Üniversite 20.11.1997 tarihinde Fen-Edebiyat Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde toplam 100 öğrenci ile eğitim-öğretime başlamıştır. Tıp fakültesi ve hastanesinin kurulması ise 24.10.1997 tarihinde imzalanan ek protokolle kararlaştırılmıştır.

Üniversitede Kırgızistan'dan 1302, Türkiye'den 440 ve diğer ülke ve topluluklardan 145 (Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Türkmenistan) olmak üzere toplam 1887 öğrenci öğrenim görmektedir. Mezun vermeye başlayan üniversiteden 91 öğrenci mezun olmuştur. Üniversitede halen ülkemizden 70 akademik ve 35 idari personel, Kırgızistan'dan 110 akademik ve 201 idari personel hizmet vermektedir.

Üniversitenin internet adresi www.manas.kg

9.5 İşbirliği Anlaşmaları

Araştırma-geliştirme faaliyetleri çerçevesinde, üniversitelerarası ve enstitülerarası işbirliğine gidilmesi, ortak projeler hazırlanması amacıyla Türk üniversiteleri ile Diğer Türk Cumhuriyetleri üniversiteleri arasında 1989 yılından itibaren 146 işbirliği protokolü yapılmıştır.